

e-ISSN 2630-6417

Volume: 9 Issue 64 Year:2023

JOSHAS

International

**Journal of Social,
Humanities And
Administrative
Sciences**

**International
Refereed Indexed
Open Access
e-Journal**

EDITOR

Prof. Dr. Danial KIDIRNIAZOV

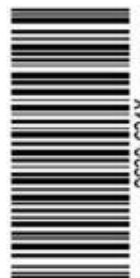
COMMUNICATION

journalofsocial.com

joshasjournal@gmail.com

From The Editor / Editorden / О т Р е д а к т о р а

English

JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES AND ADMINISTRATIVE SCIENCES journal began its publication in 2015. JOSHAS is an international, refereed fervent and online journal, that publishes academic studies in the field of social sciences.

We would like to thank you for your support to our advisory board, editorial board and arbitration board. We are also grateful to the scientists who share your study with us.

We are aware of the fact that we will be guided by stronger steps in the field of social sciences with the support you will give us in the future. For this reason, we are honored to see you in our broadcast, consultation or referee boards.

We would like to thank you for all the support you give in this way we are trying to become a social platform, and I offer respects.

Turkish

JOSHAS dergisi, 2015 yılında yayın hayatına başlamış, akademik bir dergidir. JOSHAS, sosyal bilimler alanında yapılan akademik çalışmaları yayınlayan **uluslararası, hakemli ve e-dergidir**.

Şu ana kadar danışma kurulu, yayın kurulu, hakem kurulunda yer alarak bizlere destek veren hocalarımıza teşekkür ederiz. Ayrıca çalışmalarınız bizimle paylaşan bilim insanlarına da minnettarız.

Bundan sonraki zamanlarda da bizlere vereceğiniz destek ile sosyal bilimler alanında daha güçlü adımlarla yol alacağımızın farkındayız. Bu nedenle sizleri yayın kurulumuz, danışma kurulumuz veya hakem kurullarımızda görmekten onur duyuyoruz.

Sosyal bir platform haline gelmeye çalıştığımız bu yolda vereceğiniz her türlü destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Русский

Журнал «ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ, ГУМАНИТАРНЫХ И АДМИНИСТРАТИВНЫХ НАУК» начал свою публикацию в 2015 году. JOSHAS - это международный, реферируемый пылкий и онлайн-журнал, который публикует научные исследования в области социальных наук.

Мы хотели бы поблагодарить вас за поддержку нашего консультативного совета, редакционной коллегии и арбитражного совета. Мы также благодарны ученым, которые делят ваше исследование с нами.

Мы осознаем тот факт, что мы будем руководствоваться более сильными шагами в области социальных наук с той поддержкой, которую вы нам дадите в будущем. По этой причине мы имеем честь видеть вас в наших советах по вещанию, консультации или советам.

Мы хотели бы поблагодарить вас за всю поддержку, которую вы даете таким образом, мы пытаемся стать социальной платформой, и я предлагаю уважение.

Professor Dr. Danial KIDIRNIAZOV
Editor

Generic Page

JOURNAL ADMINISTRATION / УПРАВЛЕНИЯ ЖУРНАЛОМ / DERGI YÖNETİMİ		
Editör/ Editor / Редактор		
Prof. Dr. Danial KIDIRNIAZOV Russian Science Academy Mahaçkala, Russian Federation		
Disciplines Editor/Disiplin Editörleri/ Редактор дисциплин		
Professor Chunxing FAN	Business Administration	Tennessee State University
Professor Junaid M.SHAIKH	Technology	Curtin University of Technology U.
Professor Mahir FISONOGLU	İktisat	Çukurova University
Professor Mehdi TEHRANI	Psychiatry	Columbus State University
Professor Ramazan ERDEM	Healthcare Management	Suleyman Demirel University
Professor Milind SATHYE	Finance	University of Canberra
Ass. Prof. Dr. Fikret SOYER	Sport	Sakarya University
Professor Mieczysław W. SOCHA	Int.Advisory Board	Warsaw University
Professor Mustafa TALAS	Sociology	Omer Halisdemir University
Professor Shpresa HOXHA	Labour Economics	Prishtina University
Professor Ayslu B. SARSEKENOVA	Social Sciences	Orleu National Development Inst.
Assoc.Professor Dr. Kemal ŞAHBAZ	Science Education	Mersin University
Foreign Language Linguist/Yabancı Dil Uzmanı/ Иностраный язык Лингвист		
Dr. Lubof ABRACHAKOVA Siberia Russian Academy of Science		
Index Supervisor / İndeks Sorumlusu/ Супервизор индекса		
Tatiana KORLOVA Kiew / Ukranya		
ADVISORY BOARD / КОНСУЛЬТАТИВНАЯ КОЛЛЕГИЯ / DANIŞMA KURULU		
Dr. Ablimanat ZHOLDASBEKOV H. Ahmet Yesevi International Kazakh-Turk University		
Dr. Afaq SADIKOVA Baku State University		
Dr. Aiman AKYNBEKOVA Talas State University		
Dr. Aizhan BAİMUKHAMEDOVA Eurasian Research Institute		
Dr. Akhan BIZHANOV Institute of Philosophy, Political Science And Religion Studies		
Dr. Altaiy ORAZBAYEVA Kazakhstan Branch of the Moscow State University		
Dr. Alia R. MASALIMOVA Al - Farabi Kazak National University		
Dr. Abdikalik KUNIMJIAN Kazakh State Women's Teacher Training University		
Dr. Alla A. TIMOFEVA Vladivostok State University of Economics		
Dr. Amanbay MOLDIBAEV Taraz State Pedagogical University		
Dr. Anatoliy LOGİNOV Ukraine Shevchenko Lugan National University		
Dr. Ansi Rezeda SAFİULLİNA Bulgarian Islamic Academy, Kazan Federal University		
Dr. A. M. ZHUBANDYKOVA Kazakh State Women's Teacher Training University		
Dr. A.S. KIDIRŞAYEV Western Kazakhstan State University		
Dr. Assem SAGATOVA Karaganda State Technical University		
Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA Orleu National Development Institute		
Dr. Badriddin MAKSUDOV Tajik National University		
Dr. Bahit KULBAEVA S.Baybeşev Aktobe University		
Dr. Bakit OSPANOVA H. Ahmet Yesevi International Kazakh-Turk University		
Dr. Bibiziya KALSHABAYEVA Al-Farabi Kazakh National University		
Dr. Botagul TURGUNBAEVA Kazakh State Women's Teacher Training University		
Dr. Cynthia CORREA Sao Paulo University		
Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA Rasulbekov Kyrgyz University of Economics		
Dr. Elena Belik VENIAMINOVNA Vladivostok State University of Economics		
Dr. Elmira FARAJULAYEVA Baku State University		
Dr. Fujimaki HARUYUKI Tottori University		
Dr. Gulşat ŞUGAYEVA Dosmukhamedov Atyrau State University		
Dr. Jenishbek DUYSHEYEV Toktomamatov International University		
Dr. Jun NAGAYASU Tohoku University		
Dr. Kalemkas KALIBAEVA Kazakh State Women's Teacher Training University		
Dr. Karligash BAYTANASOVA Al - Farabi Kazak National University		
Dr. Klara PUŞKİNA Chuvash State University		
Dr. Latkin A. PAVLOVIC Vladivostok State University of Economics		
Dr. Mahabbat OSPANBAEVA Taraz State Pedagogical University		
Dr. Maha Hamdan ALANAZİ King Abdulaziz Institute of Technology, Riyadh		
Dr. Mahbub Ul ALAM Bangladesh Islami University		
Dr. Maira ESİMBOLOVA Kazakhstan Narkhoz University		
Dr. Maira MURZAHMEDOVA Al - Farabi Kazak National University		
Dr. Maryash KADRALİNOVA Kostanay College of Social Adaptation		
Dr. Merina B. VLADIMIROVNA Vladivostok State University of Economics		
Dr. Mavlyanov ABDİGAPPAR Kyrgyzstan Elaralik University		
Dr. Muhabbat KURBANOVA Tashkent State University		
Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ University of Eurasia		

Dr. Muhammad Ismaeel RAMAY	Bahria University
Dr. Nadejda HAN	E.A. Buketov Karaganda State University
Dr. Nina KINDIKOVA	Gorno-Altai State University
Dr. Nobuaki TAKEDA	Sapparo City University
Dr. N.N. KERMANOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Olga PAVLOVSKAYA	Kuban State Agrarian University
Dr. P.S. PANKOV	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Rövşen MEMMEDOV	Sumgayit State University
Dr. Ramazan KHALIFE	El Ezher University
Dr. Rustem KOZBAGAROV	M. Tımsıbayev Kazakh Vehicle and Communication Academy
Dr. Ryo YAMADA	Sapparo City University
Dr. Talantaaly BAKCHİYEY	International Association of Manasologists
Dr. Vera ABRAMENKOVA	Institute of Family and Educational Studies in Russia
Dr. Vladimir VISLIVİY	National Technical University of Ukraine
Dr. Wakako SADAHIRO	Sapparo City University
Dr. Wali RAHMAN	Sarhad University Of Science & Information
Dr. Yang ZİTONG	Wuhan University
Dr. Zaki ALİBAYEV	Bashkir State Pedagogical University
Dr. Zaituna DUDAREVA	Bashkir State University
Dr. Zhazira NURSULTANKYZY	Bolashak University
PUBLICATION BOARD / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ / YAYIN KURULU	
Dr. Abdimanap ZHOLDASBEKOV	M. Auezov South Kazakhstan State University
Dr. Abdulhamit ŞUAYB	El Ezher University
Dr. Aiman AKYNBEKOVA	Talas State University
Dr. Ansi Rezeda SAFİULLİNA	Bulgarian Islamic Academy, Kazan Federal University
Dr. Atıf Muhammed El EKRET	El Ezher University
Dr. A.S. KİSTAUBAYEVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA	K.Zhubanov Aktobe Devlet Bölge Üniversitesi
Dr. Bekzhan B. MEYRBAEV	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Dzhakıpbek A. ALTAEV	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Dmitriy VASILYEV	Russian Academy of Entrepreneurship
Dr. George RUDIC	Montreal Pedagogical Institute
Dr. G.I. ERNAZAROVA	Al - Farabi Kazak National University
Dr. Gülbahar ATASEVER	Muğla Sıtkı Koçman University
Dr. Gulmira ABDİRASULOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Gulsara Asatova	Uzbek State University of Physical Culture and Sports
Dr. Gulzar İBRAHİMOVA	Baku Eurasian University
Dr. Ghulam DASTGEER	Pakistan Air University
Dr. İlnur ZAKİYEY	Bashkir State University
Dr. İsaevna URKİMBAEVA	Abilay Han International Relations University
Dr. K.A.TLEUBERGENOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kenes JUSUPOV	M. Tımsıbayev Kazakh Vehicle and Communication Academy
Dr. Kenjehan MEDEUBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kulaş MAMİROVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Maryam ARPENTYEVA	Ugra State University
Dr. Rimma PARDABAYEVA	Ufa State University
Dr. Ruzikul MUSTAFAKULOY	Termez State University
Dr. Samarbek OSMONOV	Osh Humanitarian And Pedagogical Institute
Dr. Susın Haseneyn El-HUDHUDİ	El Ezher University
Dr. Shıgeko KAMİSHİMA	Sapparo City University
Dr. Şara MAJİTAYEVA	E.A. Buketov Karaganda State University
Dr. Takashi HASUNİ	Sapparo City University
Dr. Tsendiin BATTULGA	Mongolia State University
Dr. T.O. ABİSEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Tughral YAMİN	Pakistan National University Of Science
Dr. Ulbosın KİYAKBAEVA	Abay Kazak National Pedagogical University
Dr. Usam Faruk İMAM	El Ezher University
Dr. Yoshio KANAZAKİ	Tohoku University
Dr. Zia Ur REHMAN	A/P National Defence University
REFEREE LIST / Список судей / HAKEM LİSTESİ	
Prof.Dr.Asım ÇOBAN	Amasya University
Prof.Dr.Ayhan BAYRAK	Eskişehir Anadolu University
Prof.Dr.Mehmet GÖNÜL	Necmettin Erbakan University
Prof.Dr.Osman İMAMOĞLU	Ondokuz Mayıs University
Prof.Dr.Şükrü ADA	Bursa Uludağ University
Prof.Dr.Yaşar ERJEM	Mersin University
Associate Prof.Dr. Beyza ONUR	Karabük University
Associate Prof.Dr. Egemen ERMİŞ	Ondokuz Mayıs University
Associate Prof.Dr. Erol DOĞAN	Ondokuz Mayıs University
Associate Prof.Dr. Erol YÜKSEL	Karamanoğlu Mehmetbey University
Associate Prof.Dr. Fikret ALINCAK	Gaziantep University

Associate Prof.Dr. Mehmet GÜL	Sivas Cumhuriyet University
Associate Prof.Dr. Tolga KARACA	Tokat Gaziosmanpaşa University
Associate Prof.Dr. Recep ERCAN	Sivas Cumhuriyet University
Assist.Prof.Dr. Bahar Sultan QURRAİE	Karabük University
Assist.Prof.Dr. Erdoğan BOZKURT	Amasya University
Assist.Prof.Dr. Füsün ESENKAL ÇÖZELİ	Bandırma Onyedli Eylül University
Assist.Prof.Dr. Gizem ÖZGÜREL	Balıkesir University
Assist.Prof.Dr. Gönül KARASU	Anadolu University
Assist.Prof.Dr. Gökhan ABANOZ	Amasya University
Assist.Prof.Dr. Pero DUYGU DUMANGÖZ	Aydın Adnan Menderes University
Assist.Prof.Dr. Tuba BIYIKBEYİ	Kilis 7 Aralık University
Assist.Prof.Dr. Zarife PANCAR	Gaziantep University
Assist.Prof.Dr. Zeynep ALPUGAN	İstanbul Esenyurt University
Instr. Mehmet ALİ HOROZOĞLU	Karamanoğlu Mehmetbey University
INDEXED / ИНДЕКС / INDEKSLER	
ICI World of Journals Index Copernicus	
Root Society for Indexing	
Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)	
ResearchBible (Academic Resource Index)	
Scientific Indexing Services (SIS)	
Active Search Results Engineer (ASR)	
Directory of Research Journals Indexing (DRJI)	
I2OR Indexing Services & Evaluation of Publication Impact Factor (PIF)	
Society of Economics and Development	

Contents / İçindekiler

Aydın Ünal; İlkur Özsezgin; Betül Taşpınar & Onur Çelen The Role of Instagram in Destination Branding and Marketing: The Case of Turkey	2732-2739
Aliye Menevşe Examination of Internet Addiction Levels during The Covid-19 Pandemic Period Covid-19 Pandemi Döneminde İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi	2740-2748
Metin Çınaroğlu; Selami Varol Ülker; Selen Tütüncü & Dilek Memnun Comparison Of Cognitive Behavioral Therapy (CBT) versus CBT and Ericsonian Hypnotherapy for Depressive Mood Depresif Duygudurumu Yaşayan Bireylerde Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) ile BDT + Eriksonian Hipnoz Karşılaştırması	2749-2758
Ahmet Üstün & Merve Alıcı Okul Yöneticilerinin Yöneticilik Mesleğini Seçmelerinde Kendi Özyeterliliklerini Sıralama Biçimleri The Ways School Directors Order Their Self-Efficiencies In Choosing The Management Profession	2759-2767
Recep Uslu Müzikolog Rauf Yekta Bey'in Tercüme Macerası: Kaç Eseri Türkçeye Kazandırdı? Translation Adventure of Musicologist Rauf Yekta Bey: How Many Works Has He Translated into Turkish?	2768-2772
Onur Sever; Meliha Özdemir Sever; Mehmet Aksoy; Mehmet Kebapçı & Nazım Ünlü Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi Investigation of Secondary School Students' Views on Physical Education and Sports Lesson	2773-2780
Halil Gümüş & Fuat Alp Eğitimde Ebevyın Katılımında Okul Yönetiminin Rolü The Role of School Management in Parent Pareticipation in Education	2781-2787
Emine Üstünoldu Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Sürecinin Göstergebilimsel Analizi Semiotic Analysis of the Covid-19 Process of Healthcare Professionals	2788-2809
Yakup Yazıcı & Osman İmamoğlu Ancient Greek Wrestling and Its Reflections on Other Nations Antik Yunan Güreşi ve Diğer Milletlere Yansımaları	2810-2817
Galip Uyar & Eren Yürüdü Siyaset Sosyolojisi ve Coğrafya İlişkisi Bağlamında Siyasi Roman Analizi: İnce Memed Romanları Analysis of Political Novels in The Context of the Relationship of Political Sociology and Geography: İnce Memed Novels	2818-2832
Sultan Aranlı; Emine Akbulut Yamanoğlu; Seçkin Yamanoğlu & Erdem Yıldırım Okulda Değerler Eğitimi Values Education at School	2833-2837
Kadir Dülgeroğlu; Esra Akbulut; Mehmet Fatih Çeşme; Turgut Yılmaz; Sefa Avcı & Selma Altınok İlk Okuma-Yazma Eğitiminde Yaşanılan Sorunlar ve Sınıf Öğretmenlerinden Çözüm Önerileri Problems experienced in Problems experienced in reading and writing education in primary schools and solution suggestions from primary school teachers	2838-2843
Mustafa Taşlıyan; Emel Okur & Elkhan Gurbanlı Kurumsal İtibar Yönetimi Algısının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Urfa İlinde Bir Uygulama The Effect of Corporate Reputation Management Perception on Organizational Commitment: A Field Research in Urfa	2844-2862

Ömer Özeren

Mimarlık Eğitiminin Grafik Tasarım Davranışları Üzerindeki Etkisi: Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemiyle Kitap Kapağı Tasarımı Örneği
The Effect of Architectural Education on Graphic Design Behaviors: An Example of Book Cover Design with the Indicator Analysis Method

2863-2868

Engin Bölükmeşe & Hilal Erden

Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim Adlı Romanında 'Öteki' Ve 'Ötekileştirme' 'Other' And 'Othering' In Joanne Greenberg's Novel I Never Promised You A Rose Garden

2869-2877

Elif Dağdeviren Çay

Bilişsel Koçluk Yöntemi ve Bilişsel Farkındalık Stratejisinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişsel Farkındalık Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi
Investigation of the Effect of Cognitive Coaching Method and Cognitive Awareness Strategy on Secondary School Students' Cognitive Awareness Levels

2878-2885

Tekin Çolakoğlu & Kübra Yağan

Spor Federasyonlarında Örgütsel İletişim İklimi ve Örgütsel Güven Kavramlarının Önemi
The Importance of Organizational Communication Climate and Organizational Trust in Sports Federations

2886-2891

Adem Bayar & Emel Akın

Velilerin Özel Okulları Tercih Etme Sebeplerinin İncelenmesi
Examination of the Reasons Why Parents Prefer Private Schools

2892-2900

Ceylan Ziytak Doğan; Medet Aydın; Ahmet Arslan; Hanife Ağırbaş & Hanifi Gültekin

Okul Kültürü Oluşturmada Kültürel Liderliğin Rolü ile İlgili Öğretmen Görüşleri
The Role Of Cultural Leadership in Creating School Culture
Teacher's Opinions About

2901-2918

The Role of Instagram in Destination Branding and Marketing: The Case of Turkey

ABSTRACT

The almost infinity of the growth potential of the tourism sector, the increasing number of visitors despite all the global variables and negativities, and the economy created by the sector encourage the emergence of new destinations. However, this situation brings with it intense competition. Destinations, on the other hand, actively use many elements, especially social media platforms and tools, in this process to provide competitive advantage. Considering that physical marketing and distribution were preferred more in the past, today this situation has almost turned into the opposite. The sale of touristic products through distribution channels such as agencies and sales offices has now been replaced by e-commerce and social media has become the most used dynamic of this trade has started to use social media actively in destination branding studies and in the promotion of the destination. In this study, it is aimed to analyze the evaluations of ten city destinations, which are accepted as brands in Turkey, through the instagram application, which has reached incredible numbers in terms of usage prevalence in the last ten years. In addition, within the framework of the findings obtained in the study, suggestions were developed on destination branding and marketing.

Keywords: Tourism Marketing, Destination Branding, Social Media, Instagram, Turkey

Aydın Ünal¹
İlknur Özsezgin²
Betül Taşpınar³
Onur Çelen⁴

How to Cite This Article

Ünal, A., Özsezgin, İ., Taşpınar, B. & Çelen, O. (2023). "The Role of Instagram in Destination Branding and Marketing: The Case of Turkey", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(64):2732-2739. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.69580>

Arrival: 20 March 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

INTRODUCTION

The economic size of the tourism sector, the increase in the number of visitors and the income obtained from tourism on a global scale encourage the emergence of new destinations. However, this situation also brings with it intense competition. Destinations use many elements especially social media platforms and tools to gain competitive advantage (İlban & Kömür, 2019: 275). These special areas, where direct sales methods are used intensively in accordance with the marketing requirements of the age, take positions according to the needs and expectations of the tourists and increase their power by renewing themselves day by day. In the past, sales of touristic products through distribution channels such as agencies and sales offices have now been replaced by e-commerce, and social media has become the most used dynamic of this trade (Özçoban, 2019: 222). Thanks to social media platforms such as instagram and youtube, blogs and microblogs, countries have started to actively use social media in marketing activities, destination branding studies and promotion of the destination by emphasizing the features of the destination by constantly interacting with tourists. Countries and destinations that actively use social media can accelerate the branding process by reaching millions of tourists directly or indirectly (Tosyalı & Öksüz, 2020: 1486). In this study, it is aimed to analyze the evaluations of ten city destinations in Turkey which are considered as brands, through the instagram application, which has reached incredible numbers in terms of usage prevalence especially in the last ten years. In addition, within the framework of the findings obtained in the study, suggestions were developed on the subject of destination branding and marketing.

CONCEPTUAL FRAMEWORK

Destination and City Branding

Today, brand studies are experienced not only between products or businesses but also between countries, regions and cities. Cities that want to gain competitive advantage and adopt the advantage it provides as a vision, try to market by highlighting the features that will contribute to their branding, by developing these features. Because the main purpose of cities or countries is to be visited and to increase tourism revenues. Because being remembered and being remembered with positive feelings has an important function that increases the likelihood of revisit. Statistics related to tourism; it reveals striking results about the differences in touristic demand towards countries or regions with similar touristic characteristics. For example, Ünüsan & Sezgin (2005) investigated the reasons why Spain attracts more tourists than Greece and Turkey although Spain, Greece and Turkey which are Mediterranean countries with similar climatic conditions have similar attractions. As a result of the study, it was emphasized that the brand value of the cities plays a critical role in the choice of destination. Therefore, the brand is the most basic target of marketing

¹Associate Professor Dr., Sinop University, Sinop, Turkey

²Doctorate Students, Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla, Turkey

³MSc., Akdeniz University, Antalya, Turkey

⁴Dr., Bursa Uludağ University, Bursa, Turkey

studies. Because a brand is that it has no borders. The brand is to be prominent among many options. A brand can be a name, sign, symbol, term that defines the product in every sense or it can be defined as a combination of several of these (Kotler & Armstrong, 2008: 225). Cities also carry out their own branding activities by combining their various features as brand products. Cities have many tangible and intangible features such as history, culture, nature, climate and touristic places (Avçılar & Kara, 2015). As a matter of fact, Istanbul has become a brand by being mentioned among the leading cities of the world with its unique works (Serçek & Hassan, 2016: 9). In addition, the economic conditions of cities should be considered as a brand element. In order for city branding to be successful, all attractive features of the city must be conveyed to the target audience. The existence of a large mass in the context of the “global village” feature attributed to the world; it can make reaching the target audience very difficult and complex. Here, the aim of cities is to make themselves visible with strategic marketing moves to be carried out through the target audience. Therefore, city branding is a process that covers all marketing activities that bring the city's unique identity to the fore and make them noticed. The branding of the city is to make the city visible outside the borders, to make it noticeable and to make it preferable. In this context, cities will be recognized not only by the target audience but also by the investors by branding. Brand studies that started in the 1960s; it is among the new topics that attract attention in the context of touristic destination branding (Güzel et al., 2018: 125). Each destination is essentially a brand with its own unique features. Destination branding is to reveal the features that make a destination unique and to make it unrivaled (Qu et al., 2011: 466). In other words, it has succeeded in increasing the impact of the unique features of the destination on tourists (Campelo et al., 2014: 155). Therefore, destinations that discover and develop the elements that create strong brands successfully realize their brand positioning moves and in terms of tourism, the brand city provides significant advantages to the country tourism in the international arena. However, for the country, the city brand can mean much more than the elements included in the brand content. For example, some cities; Paris can represent a number of feelings, expectations or associations such as love, Rio carnival and entertainment, Milan fashion, Barcelona culture and New York energy city. As a matter of fact, Anholt (2006) emphasized that the representations in question are directly connected to the history and fate of the cities and the countries in which they are located. In this way, rather than a single city, a single destination branding understanding, the countries; it has been stated that tourism has started to adopt the understanding of regional or urban promotion and branding (İlban, 2008: 122). Therefore, a successful branding by considering cities holistically with the countries in which they are located will help to provide a much greater advantage in the competitive environment (Kavaratzis, 2004). However, a brand is a promise of quality and trust given by the city or country (Kotler & Armstrong, 2008). In this context, it can be thought that there is a mental contract between the brand and the consumer or between the city, the country and the visitor. Therefore, branding is arguably one of the most important marketing strategies (Lee et al., 2006: 816).

Destination and City Marketing

According to the American Marketing Association (2017) marketing; customers define them as activities that create value for society, such as consumers, communicate, present and require an exchange process. Destination marketing serves two main purposes. First; it is the creation of environments that will enable the touristic resources, products and services of the destination to be brought together with the visitors in an efficient and effective manner. Secondly, it is the realization of production, promotion and simultaneous planning activities that can affect the purchasing decisions of the target audience (Öter & Özdoğan, 2005: 134). Destinations and cities try to implement the theories and strategies within the marketing discipline in the marketing activities they develop during the branding process. In this context, the foundations of city marketing are based on the emergence of the concept of social marketing (Kotler & Levy, 1969). Fuggle (2016) emphasized that for the success of destination marketing, it is necessary to create an impressive visual brand to use the website and social media tools effectively, to highlight the experiences, and to create an advertisement and impressive message. As a matter of fact, Loda et al. (2009) stated that the clear information on the destination websites has an effect on the persuasiveness of the visit intention. Destinations and cities need a complex marketing strategy in which the service and product exist together and are tried to be marketed together (Kavaratzis, 2004). In other words, destinations and cities also carry out marketing activities in order to keep up with the competition conditions, just like in product and service marketing. The main purpose of destinations and cities is to gain competitive advantage and attract more tourists and investors. Therefore, while trying to respond to the demands and needs of all actors involved in marketing activities such as cities and destinations, local residents, local administrators and the private sector, they also try to create value by highlighting the attractiveness of the region (Gümüş, 2016; Özsöz, 2018). The concept of destination and city marketing refers to a process that covers planning and quite complex issues ranging from the organization of the city to education and employment (Gümüş, 2016). For this reason, it is necessary to determine common goals and create a common vision in destination and city marketing and to act together in order for marketing activities to achieve successful results (Dinnie, 2011; Kotler et al., 2014).

The Place and Importance of Social Media in Destination and City Branding and Marketing

In the past, one-sided communication providers in city promotion, marketing and branding activities; some traditional tools such as radio, television, newspapers, magazines and even postcards were used. Although related tools have an important function, they are considered to be both costly and difficult to provide feedback and limited communication channels (Zhou & Wang, 2014). Today, depending on the development of technologies, one-sided communication has left its place to two-sided interaction with the increasing popularity of social media. Social media is defined as online tools that facilitate social interaction, support the creation and sharing of information among users and make sharing interactive (Hansen et al., 2011). With social media, city branding and marketing can be realized with much more affordable budgets compared to traditional media. However, the fact that social media is an open and transparent, lively and instantly accessible platform can be more effective than traditional media in the marketing and branding process (Zhou & Wang, 2014; Ulucan & Demirkol, 2017). Social media affects not only the individual in daily life but also many different sectors, especially tourism (Leung et al., 2013). For example, the tourism sector, as in other sectors, popular applications; especially in marketing activities as one of the rapid communication tools (Özdemir, 2008:158-159). Social media applications can be used to obtain information about important changes and decisions in tourist perspective during travel, in all travel experience stages before and after travel (Minazzi, 2014; Amaro et al., 2016). The rapid increase in the number of social media users and the time spent on social media reveals the role and importance of social media management in reaching target markets easily, quickly and effectively.

Social media; it can provide information and experience with instant interaction through opportunities such as getting to know the destination, having information about its touristic attractions, transportation, accommodation, entertainment, eating and drinking and being informed about activities (Sari & Kozak, 2005: 258). As a matter of fact, in Özdemir's (2007) study, regarding internet applications; expressed visual, audio and textual data as comprehensive and necessary information providers to the decision-making processes of tourists. In addition, the posts shared on social media platforms are archived, and the created content provides an area that can be easily accessed by other people when requested (Blackshaw, 2006). In this context, social media mediates the realization of many activities that take place in tourism regions. Sharing and interacting on social media platforms and receiving instant feedback also provide a sense of trust. Visitors plan private and safe routes and activities from previous experiences (Gümüş, 2016). For all these reasons, social media channels are actively used in branding strategies to interact with and attract consumers in national and international markets (Ulucan & Demirkol, 2017). On the other hand, the use of social media in destination and city branding can also contain some threats. Namely; social media areas open to everyone can appear as areas where negative experiences are also shared. These negative experiences affect the thoughts and thus can damage the branding process of the destination and the city in areas with high interaction (Zhou & Wang, 2014). However, conflicting information that may arise in the shares of stakeholders responsible for branding on the relevant platforms may damage the brand value of the city and cause loss of trust. Therefore, since there are many categories of information that users can access on social media platforms, social media significantly increases the awareness of a city in terms of positive and negative consumers without the limitation of time and place.

The Place and Importance of Instagram as a Component/Tool in Destination and City Branding and Marketing

Cities are directing their marketing efforts to these platforms in order to interact with consumers and gain competitive advantage against other cities, with the increasing diversity of social media applications and the increase in the number of users day by day. Cities are trying to increase their brand values through social media activities they carry out in order to attract the attention of tourists and investors in social media as a communication channel. Instagram is one of the intermediary platforms in question. Instagram, founded by Kevin Systrom and Mike Krieger in 2010 and acquired by Facebook in 2012. It is a high-value social media platform where photos and videos are shared on iOS, Android and Windows operating system devices (Tutgun, 2015: 55). It is seen that various studies on the use of instagram focus on other remarkable issues besides instagram being a social media platform. For example, McCune (2011) examined the motivations of users for using and sharing instagram. In this context, tourist profiles who intend to visit the touristic destination can be considered as the research subject of future studies. Hochman & Manovich (2013) dealt with the distribution of photos shared on instagram according to the socio-cultural differences of thirteen different cities. In this context, it can be thought that instagram is a serious data source with the potential to direct the marketing activities of cities. Silva et al. (2013) conducted a behavioral analysis on the photos shared via the instagram application and concluded that the shares made using the application are an indicator of the cultural behavior of the users and also reflect the class differences of the users. In addition, the instagram platform which has more than one billion users around the world, directly affects the information search, purchase and experience sharing processes of users (Terttunen, 2017: 13). In his study, Saatçioğlu (2017) examined the place and importance of social

media applications in city branding specifically for the Instagram account of Izmir Metropolitan Municipality. In the context of city branding, the study aimed to determine the level of interaction between the municipality and the local people and potential visitors through social media, through the posts made in 2016. @cityofizmir has examined the posts on the municipality's Instagram account. According to the findings obtained from the study; the "places to see" category was the category in which the most content was shared with photographs and geographical indications. According to the results of the study; the @cityofizmir project, run by the municipality, is successful as a social media brand communication application in city branding. Research shows that touristic destinations and tourism businesses also use the instagram application widely that tourists and touristic destinations share two-way instantaneous interaction under certain topics (hashtags), they can instantly access experiences and shares about destinations they can decide on a holiday with the information they access instantly show that they can make reservations (Lin & Huang, 2006: 1204; Terttunen, 2017: 15-16; Shuqair & Cragg, 2017: 1). Therefore, instagram is one of the social media platforms that draws attention as an important tool in destination and city branding and marketing.

METHOD

Purpose of the Research

Instagram accounts of the top 10 metropolitan cities with high brand value in Turkey are analyzed by internal analysis method in this research and the shares of this information on instagram accounts are analyzed. It is expected that the data obtained will be recommended to cities aiming to increase brand value.

Field Selection Process of the Research

In this research, according to the "Metropol 30" study, metropolitan brand strength was determined by rating between AAA+ (exceptionally) and D in Turkey, followed by the rights fee ratio, revenue, average cost of capital / discount ratio and brand valuation steps and brand values were determined. According to the law number 6360, 30 cities in Turkey have the status of metropolitan cities. 77% of the population of Turkey lives in metropolitan cities and 75% of Turkey's gross domestic product is obtained from metropolitan cities. According to the Brand Finance Turkey Metropol 30 report in Turkey, as of 2019, it is stated that the 10 provinces with the highest brand value among the 30 metropolitan cities in Turkey are Istanbul, Ankara, Izmir, Deceali, Bursa, Antalya, Konya, Gaziantep, Adana and Mersin respectively (www.brandirectora.com).

Universe and Sample of the Research

According to the law number 6360, 30 cities in Turkey have the status of metropolitan cities (www.brandirectory.com). The cities of Turkey with the status of metropolitan cities constitute the universe of this research. The top 10 cities with the highest value in the brand value ranking among these provinces are the samples of this research.

Data Collection Process of the Research

Instagram Facebook, Instagram and Youtube evaluation form developed by Kılıçarslan and Albayrak (2020) was applied to the section prepared for Instagram while the instagram accounts of the cities were examined in the study. The criteria determined for Instagram consist of the number of followers, the number of followers, the number of posts, likes, comments, the average of likes and the average of comments. In the research, the official instagram accounts of the provinces were checked to obtain the data.

Analysis Data of the Research

The first 10 provinces determined according to the brand value ranking in the research were examined by the content analysis method. The data obtained are categorized.

RESULTS

According to the analysis conducted by the content analysis method, the first 10 instagram accounts with the highest brand value were examined. The accounts examined, starting from the day of the first sharing, all the shares have been examined.

Table 1: Numerical Information about the Official Instagram Accounts of the Provinces According to Brand Value

Ranking	Cities	Follower	Followed	Sharing	Like	Comment	Overage of Likes	Overage of Comment
1.	İstanbul	7.556	2	131	25.147	69	484,58	4,59
2.	Ankara	3.177	154	147	194	4	79,38	0,20
3.	İzmir	5.013	25	198	29.751	60	434,40	2,17
4.	Kocaeli	1.424	93	108	1.923	5	0,68	66
5.	Bursa	29,9 t.	43	247	16.016	111	825,14	4,31
6.	Antalya	5.455	25	205	13.307	47	365,18	2,33
7.	Konya	18,1 t.	43	288	157.144	112	2.170,40	4,53
8.	Gaziantep	3.269	26	174	24.249	48	258,22	1,28
9.	Adana	16,3 t.	4	224	26.485	90	951,28	5,86
10	Mersin	1.255	67	91	76	2	39,58	0,24

Table 1 also contains numerical information about the shares of instagram accounts. Followers, Followed, likes, shares and comments of the accounts have been examined in detail. In addition, it was tried to reach an average value by taking the averages of the number of likes and comments of the accounts. When Instagram accounts were sorted by brand value, similar ranking was not observed in the number of likes, comments, or followers of the accounts.

Table 2: Instagram Sharing Content of Provinces According to Brand Value Ranking

Ranking	Cities	Nature	Historical and Cultural	Art	Gastronomic Values	Video	Tourist Attractions
1.	İstanbul	63	73	7	6	19	1
2.	Ankara	57	65	14	11	10	7
3.	İzmir	97	49	4	27	22	4
4.	Kocaeli	50	13	3	3	40	1
5.	Bursa	81	85	7	34	26	10
6.	Antalya	129	44	1	15	17	-
7.	Konya	86	95	5	50	31	6
8.	Gaziantep	20	75	17	50	12	6
9.	Adana	74	84	1	26	34	1
10.	Mersin	39	35	1	8	8	-

In table 2, the shares on the instagram accounts of the provinces were examined in terms of content. The themes that were extensively shared in the reviews were mainly shared in the order of nature and landscape, historical and cultural content, gastronomically specific foods and drinks, and introductory videos. In some of the shares made, it turned out that more than one feature decoupled together. Cities with more cultural and historical resources focused on sharing in this direction, while cities with fewer cultural and historical elements made more shares related to landscape and nature content or man-made elements. One of the remarkable results of the reviews is that when looking at the shares made on official and religious holidays or special occasions, there are shares on the instagram accounts of Bursa, Konya and Adana provinces. It has been observed that in the shares made, different subject content shares were made instead of the same type of shares consecutively. There are also provinces that provide space for sports content sharing. These cities are Konya, Bursa, Ankara and Izmir provinces respectively. The shares made about tourist attractions are man-made elements, such as shopping, which a tourist spends his time with when he arrives. The video shares made by the provinces on their instagram accounts are of an introductory nature and consist of destination-related elements. Konya and Gaziantep provinces have given more space to the local food and beverage sharing of the provinces.

CONCLUSIONS AND DISCUSSION

People, countries, destinations and businesses can share various information about themselves via instagram, which is widely used around the world. Instagram is an extremely useful tool as it allows people to meet new people, share information with people they know, search for places they do not know or wonder about, be aware of the features of places they plan to go, the businesses found there and the products and services they offer. It is understood from the relevant literature that the use of instagram is also common in the field of tourism, especially in destination branding and marketing (Lin & Huang, 2006; Mc Cunne, 2011; Hochman & Manovich, 2013; Silva et al. 2013; Saatçioğlu, 2017; Shuqair & Cragg, 2017; Terttunen, 2017; Marine-Roig & Huearts, 2020). In this study, similar results were obtained with the related literature. In general, tourists share in order to immortalize the moment they are in and to prove that they are in the relevant destination. Since the tourists do not have a purpose to promote and market the destination in general, the contents of the posts are the touristic beauties of the destination. Therefore, in this case it

can be more convincing for people who see or wonder about the relevant posts (Marine-Roig & Huertas, 2020). In this context, T.C. Ministry of Culture and Tourism who is primarily responsible for Turkey's tourism promotion and branding, the Tourism Development Agency and tourism businesses in the destinations the following suggestions have been developed.

- ✓ The sharing of visuals that will attract the attention of tourists can be emphasized.
- ✓ Images of local people and tourists can be shared.
- ✓ In order to take into account the areas that remain in the background for destinations emphasis can be given to the sharing of relevant places.
- ✓ In order to spread the demand over 12 months rather than certain periods of the year, it can be planned to share appropriate time zones for different countries.
- ✓ Famous people or institutions in the field of travel can be invited to destinations and their support can be received at the promotion point.
- ✓ Images and videos that will provide destination branding can be created.
- ✓ The suggestions developed for tourists within the scope of the study are as follows.
- ✓ Considering that social media is a platform where people can reflect their styles and images, they can give more weight to posts about destinations.
- ✓ Support can be provided for image and marketing studies by sharing about destinations that are not shared much.
- ✓ Destinations can be considered as meeting places of various cultural activities and riches rather than just a holiday area.
- ✓ Turkey is an outstanding destination that draws attention with its diversity of tourism beauties. In this respect, tourists can share with a holistic approach.
- ✓ Tourists can use more words and hashtags in the description part of their posts to improve their image for both themselves and the Turkey destination.

As a result, the success of destination marketing and branding activities is closely related to the level of perception by target markets. Tourists give more space to the internet for information search processes in order to obtain information about destinations as in every subject. In this context, the analysis and follow-up of tourist behaviors and tastes is extremely important. In future research, the analysis of brand destinations at a more comprehensive and international level can be the subject of studies.

REFERENCES

- Amaro, S., Duarte, P. & Henriques, C. (2016). Travelers' Use of Social Media: A Clustering Approach. *Analysis of Tourism Research*, 59, 1-15.
- American Marketing Association. (2017). Definitions of Marketing. <https://www.ama.org/the-definition-of-marketing-what-is-marketing>, 11.05.2022 accessed.
- Anholt, S. (2006). The Anholt-GMI City Brands Index: How the World Sees the World's Cities. *Place Branding*, 2(1),18-31.
- Avcılar, M. Y. & Kara, E. (2015). Şehir Markası Kavramı ve Marka Şehir Yaratma Stratejilerine Yönelik Literatür İncelemesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 16(34), 76-94.
- Blackshaw, P. (2006). Consumer-Generated Media (CGM) 101: Word-of-Mouth in the Age of the Web-Fortified Consumer. New York: Nielsen.
- Campelo, A., Aitken, R., Thyne, M. & Gnoth, J. (2014). Sense of Place: The Importance for Destination Branding. *Journal of Travel Research*, 53(2), 154-166.
- Dinnie, K. (2011). *City Branding Theory and Cases*. London: Palgrave Macmillan.
- Fuggle, L. (2016). The Eight Destination Marketing Strategies with the Highest ROI. <https://www.treksoft.com/en/blog/best-destination-marketing-strategies>,11.05.2022 accessed.
- Gümüş, N. (2016). Şehir Pazarlamasında Sosyal Medya Kullanımı: 30 Büyükşehir Belediyesi Üzerine Bir Araştırma. *Proceedings of the International Congress of Management Economy and Policy*. pp. 3787-3801. İstanbul.

- Güzel, F. Ö., Şahin, İ., Yağmur, Y., Erdem, Ö., Karasakal, S. & Ünal, C. (2018). Antalya'nın Destinasyon Kişiliği ve İmajına İlişkin Keşfedici Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 13(50), 125-139.
- Hansen, D. L., Shneiderman, B. & Smith, M. A. (2011). *Analyzing Social Media Networks with Nodexl: Insights from A Connected World*. Burlington: Morgan Kauffman.
- Hochman, N. & Manovich, L. (2013). *Zooming into an Instagram City: Reading the Local Through Social Media*. First Monday.
- Instagram. (2022). Hashtag Statistics. <https://www.instagram.com/>, 08.05.2022 accessed.
- İlban, M. O. (2008). Seyahat Acente Yöneticilerinin Destinasyon Marka İmajı Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2), 274–295.
- İlban, M. O. & Kömür, T. (2019). Destinasyon Markalaşmasında Festival Turizminin Rolü: Ayvalık Uluslararası Zeytin Hasat Günleri Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 8(1), 121-152.
- Kavaratzis, M. (2004). From City Marketing to City Branding: Towards A Theoretical Framework for Developing City Brands. *Place Branding and Public Diplomacy*, 1, 58-73.
- Kılıçarslan, D. & Albayrak, T. (2020). Destinasyon Pazarlama Organizasyonlarının Sosyal Medya Performansının Kıyaslanması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 31(2), 149-160
- Kotler, P. & Armstrong, G. (2008). *Principles of Marketing*. (12. Edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Kotler, P. & Levy, S. J. (1969). Broadening the Concept of Marketing. *Journal of Marketing*, 33(1), 10-15.
- Kotler, P., Bowen, J. T. & Makens, J. C. (2014). *Marketing for Hospitality and Tourism*. (6. Edition). New Jersey: Pearson.
- Lee, G., Cai, L. & O'Leary, A. J. (2006). www.branding.states.US: An Analysis of Brand-Building Elements in the US State Tourism Websites. *Tourism Management*, 27(5), 815-828.
- Leung, D., Law, R., Van Hoof, H. & Buhalis, D. (2013). Social Media in Tourism and Hospitality: A literature Review. *Journal of Travel&Tourism Marketing*, 30(1-2), 3-22.
- Lin, Y. S. & Huang, J. Y. (2006). Internet Blogs as a Tourism Marketing Medium: A Case Study. *Journal of Business Research*, 59(10-11), 1201-1205.
- Loda, M. D., Teichmann, K. & Zins, A. H. (2009). Destination Websites' Persuasiveness. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 3(1), 70–80.
- Marine-Roig, E. & Huertas, A. (2020). How Safety Affects Destination Image Projected Through Online Travel Reviews. *Journal of Destination Marketing&Management*, 18, 100-469.
- McCune, Z. (2011). *Consumer Production in Social Media Networks: A Case Study of the “Instagram” Iphone App*, M. Phil in Modern Society&Global Transformation.
- Minazzi, R. (2014). *Social Media Marketing in Tourism and Hospitality*. Springer: Cham.
- Öter, Z. & Özdoğan, O. N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 127-138.
- Özçoban, E. (2019). Konaklama Tesislerinin Şehir Pazarlamasında Sosyal Medya Kullanımı: Ankara Otellerinin Instagram Hesapları Üzerine Bir İçerik Analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 49, 221-237.
- Özdemir, G. (2007). Destinasyon Pazarlamasında İnternetin Rolü. *Journal of Yasar University*, 2(8), 889-898.
- Özdemir, G. (2008). *Destinasyon Pazarlaması*. (1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özsöz, F. M. (2018). Şehir Pazarlamasında Bir Marka Şehir Olarak Eskişehir'in İncelenmesi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2(1), 12-34.
- Qu, H., Kim, L. H. & Im, H. H. (2011). A Model of Destination Branding: Integrating the Concepts of the Branding and Destination Image. *Tourism Management*, 32(3), 465-476.
- Saatçioğlu, E. (2017). Social Media and City Branding: A Case Study of Instagram Project @cityofizmir. *Global Media Journal*, 8(15), 1-16.

- Sarı, Y. & Kozak, M. (2005). Turizm Pazarlamasına İnternetin Etkisi: Destinasyon Web Siteleri İçin Bir Model Önerisi. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9, 248-271.
- Serçek, S. & Hassan, A. (2016). Turizmde Destinasyon Markalaşması ve Diyarbakır Örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 13(1), 6-27.
- Shuqair, S. & Cragg, P. (2017). The Immediate Impact of Instagram Post on Changing the Viewers Perceptions Towards Travel Destinations. *Asia Pasific Journal of Advanced Business and Social Studies*, 3(2), 1-12.
- Singh, S. & Diamo, A. (2017). *Sosyal Medya Pazarlaması*. Ankara: Nobel Yaşam.
- T.C Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü <https://www.sanayi.gov.tr/merkezbirimi/b94224510b7b/sege/il-sege-raporlari>, 10.12.2022 accessed.
- Terttunen, A. (2017). The Infuence of Instagram on Consumers' Travel Planning and Destination Choice. Unpublished Bachelor Thesis. Haaga-Helia University of Applied Sciences, Finland.
- Tosyalı, H. & Öksüz, M. (2020). Şehir Markalaşmasında Sosyal Medya Kullanımının Yeri ve Önemi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(2), 1485-1509.
- Tutgun, Ü. A. (2015). Sosyal Medya Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TUIK. (2021). Turkey Population Statistics. <https://data.tuik.gov.tr/>, 10.12.2022 accessed.
- Turkey Metropol 30 2019, Türkiye'nin En Değerli ve En Güçlü Büyükşehir Markaları. (2019). Brand Finance, Temmuz, <https://brandirectory.com/download-report>, 09.01.2023 accessed.
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). Turizm İstatistikleri. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>, 10.01.2023 accessed.
- Ulucan, E. & Demirkol, Ş. (2017). Marka Şehirlerin Tanıtım Sitelerinin Karşılaştırmalı Analizi: sostac® Modeli Kapsamında İstanbul İçin Bir Site Önerisi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(Special Issue), 294-307.
- Ünüsân, Ç. & Sezgin, M. (2005). Turizmde Strateji Eksenli Pazarlama İletişimi. (1. Baskı). Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Zhou, L. & Wang, T. (2014). Social Media: A New Vehicle for City Marketing in China. *Cities*, 37, 27-32.

Examination of Internet Addiction Levels during The Covid-19 Pandemic Period

Covid-19 Pandemi Döneminde İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi

ABSTRACT

In this research, it is aimed to examine the internet addiction levels of students and graduates studying in the Department of Physical Education and Sports before and during the Covid-19 pandemic. "Internet Addiction Scale" prepared by Young was applied to 2000 people before and during the pandemic. In the evaluation of statistical data, SPSS 24 was used and average, total score and percentages were taken into account in internet usage levels. Pre-pandemic of graduates; While 218 (49.5%) were identified as "average users", 154 (35.0%) "risk users" and 68 (15.5%) as dependent internet users, during the Covid-19 pandemic period; 7 (1.4%) were determined as "average users", 240 (48.0%) "risk users" and 253 (50.6%) dependent internet users. Before the pandemic, 182 (32.5%) of the students were "average users", 206 (36.8%) "risk users" and 172 (30.7%) as dependent internet users. During the pandemic period, 7 (1.4%) "average users", 273 (54.6%) "risk users" and 220 (44.0%) dependent internet users. Before the pandemic of all participants; While the average number of users is 400, the number of risky users is 360 and the number of dependent users is 240, during the Covid-19 pandemic period; The average number of users increased to 14, the number of risky users to 513 and the number of dependent users to 473. Although the internet usage of the participants outside the course hours they took in distance education was questioned during the pandemic period, all participants, graduates and students were at risk and addicted during the pandemic period.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Internet Addiction, Physical Education and Sports

ÖZET

Bu araştırmada Covid-19 pandemi öncesi ve pandemi döneminde Beden Eğitimi ve Spor bölümünde öğrenim gören öğrenci ve mezun olanların internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesini amaçlanmaktadır. 2000 kişiye pandemi öncesinde ve pandemi döneminde Young tarafından hazırlanan "İnternet Bağımlılık ölçeği" uygulanmıştır. İstatistiksel verilerin değerlendirilmesinde SPSS 24 kullanılarak internet kullanım düzeylerinde ortalama, toplam puan ve yüzdeler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Mezunların pandemi öncesi; 218'i (% 49,5) "ortalama kullanıcı", 154'ü (% 35,0) "riskli kullanıcı" ve 68'i (% 15,5) bağımlı internet kullanıcısı olarak tespit edilirken, Covid-19 pandemi döneminde; 7'si (% 1,4) "ortalama kullanıcı", 240'ı (% 48,0) "riskli kullanıcı" ve 253'ü (% 50,6) bağımlı internet kullanıcısı olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin pandemi öncesi 182'si (% 32,5) "ortalama kullanıcı", 206'sı (% 36,8) "riskli kullanıcı" ve 172'si (% 30,7) bağımlı internet kullanıcısı olarak tespit edilirken, Covid-19 pandemi döneminde 7'si (% 1,4) "ortalama kullanıcı", 273'ü (% 54,6) "riskli kullanıcı" ve 220'si (% 44,0) bağımlı internet kullanıcısı olarak tespit edilmiştir. Tüm katılımcıların pandemi öncesinde; ortalama kullanıcı sayısı 400, riskli kullanıcı sayısı 360 ve bağımlı kullanıcı sayısı 240 kişi iken, Covid-19 pandemi döneminde; ortalama kullanıcı sayısı 14, riskli kullanıcı sayısı 513 ve bağımlı kullanıcı sayısı 473'e yükselmiştir. Pandemi döneminde katılımcıların uzaktan eğitimde aldıkları ders saatleri dışındaki internet kullanıcılığı sorgulanmasına rağmen tüm katılımcılarda, mezun ve öğrencilerde pandemi döneminde riskli ve bağımlı kullanıcı oranları artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, İnternet bağımlılığı, Beden eğitimi ve Spor

INTRODUCTION

In December 2019, the World Health Organization was informed of cases of pneumonia of unknown aetiology that occurred in the city of Wuhan, Hubei province of China. Later, the National Health Commission of China announced that the outbreak was associated with a seafood market in the city of Wuhan, and Chinese authorities identified a new type of coronavirus (2019-nCoV) that was isolated. Then, with the spread of the Covid-19 virus all over the world in a short time, the whole world was caught unprepared for this epidemic. The fact that the countries of the world were caught unprepared for the epidemic caused the measures could not be taken. It has been observed that the epidemic Numerous epidemics have been seen in history so far, resulting in a serious number of deaths. One of the first measures taken during epidemics that resulted in deaths was encouraging people to live in isolation from each other. The emergence of the Covid-19 epidemic and its spread all over the world in a short time and the death of a significant number of people caused the transition of people from social life to home life (Kaya Deniz, 2020). With people quarantining themselves at home, the slogan "evde hayat var" (there is life at home) has been used by many public institutions, the private sector and television channels, and recommendations have been made for people to stay at

Aliye Menevşe¹

How to Cite This Article

Menevşe, A. (2023). "Examination of Internet Addiction Levels during The Covid-19 Pandemic Period", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2740-2748. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.69684>

Arrival: 25 March 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Assoc Dr. Istanbul Sabahattin Zaim University Faculty of Sports Sciences Department of Physical Education and Sports Teaching, İstanbul, Turkey

home. In the statement made by internet service providers in Turkey, during this period, it was stated that people's internet usage increased by 50% during daylight hours (Yıldırım & İpek, 2020).

Although the purpose of the emergence of the Internet was to increase communication and facilitate information sharing, the widespread use of the Internet faster than expected has led to excessive use and some people to experience some problems in their work, school and family lives due to the use of the Internet (Arisoy, 2009). Various terms such as "internet addiction", "pathological internet use", "excessive internet use" and "internet abuse" have been thrown out for consideration to describe the uncontrolled and harmful use of the internet (Ögel, 2012).

Young (1999) likened internet addiction to substance or alcohol use addiction as it causes academic, social and professional harm, and defined "problematic internet use" based on the criteria of "pathological gambling" in her later studies. Caplan (2005) used the term "problematic internet use" and defined this condition as a multidimensional syndrome consisting of cognitive and behavioural symptoms that cause negative social, academic/professional results (Telkök Şen, 2015).

The concept of "Internet addiction" was first introduced in 1995 by Goldberg (1996) by adapting the diagnostic criteria of "substance addiction" from DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 4th Edition). The one who initiated the first scientific discussions in this field was a psychologist named Kimberly S. Young. Young is one of the experts who brought the concept of "Internet Addiction Disease" to the agenda, created the first diagnostic criteria in a serious way, and conducted the first epidemiological research on internet addiction based on these diagnostic criteria (Young, 1999), in her research, Young aimed to determine whether the internet is addictive, and if so, what problems it causes.

While Morahan-Martin & Schumacher (2000) state that internet addiction is the intense use of the internet, the inability to control the use and the significant harm to one's life; Davis (2001) presented a cognitive-behavioural model about problematic internet use and described problematic internet use not only as a behavioural addiction but also as a specific situation with cognition and behaviours that have negative consequences on life (Telkök Şen, 2015).

Caplan (2002) states that in the model he developed by integrating the social skills and self-presentation competence of the person into the previously proposed "cognitive-behavioural" model, individuals who are inadequate in presenting themselves prefer online communication to face-to-face communication. Preferring online social interaction encourages compulsive internet use, which leads to negative consequences such as excessive time spent on the internet, mood changes, and withdrawal symptoms when staying away from the internet. The psychosocial stress caused by these negative results causes the person to stay on the internet more and has been a sustaining factor for problematic internet use (Telkök Şen, 2015).

The increase in the number of people staying at home, the increase in internet usage time and the increase in TV watching rates can lead to physical inactivity and internet addiction. According to Doğan & İmamoğlu's (2020) survey, patience in students does not significantly vary by watching TV and the time when they follow the developments on coronavirus. In a study, it was revealed that the news and statements on social media about the corona virus epidemic the deterioration of people's quality of life but did not provide a change in anxiety situations (Yazıcı & İmamoğlu, 2021). In the study of Sekban & İmamoğlu (2021), life satisfaction and health scores during the corona virus process vary according to the time spent watching television and watching coronavirus news on the internet. In this study, it is aimed to examine the internet addiction levels of students and graduates studying in the Department of Physical Education and Sports before and during the Covid-19 pandemic

METHODOLOGY

In this study, the survey model that is one of the quantitative research methods was used. The survey model is a research model that aims to detect a past or present situation as it is. The event, individual or object that is the subject of the research is tried to be defined in its own conditions and as it is. It is not intended to change or influence them (Karasar, 2020).

Research Group

While the Physical Education and Sports Departments are forming the study group of the research, the sample is the graduates and students. Our work that is primarily designed before the start of the Covid-19 pandemic process, it was initiated by applying 440 graduates and 560 students, 1000 people in total, however, during the Covid-19 pandemic process, the scale was applied to 2000 people in total as 500 graduates and 500 students. During the pandemic period, the internet usage of the participants except for the course hours in distance education was evaluated.

Data Collection Tool

Internet Addiction Self-Report Test (IAT)

Internet Addiction Self-Report Test (IAT) is a scale consisting of 20 questions developed by Young (1998). With the help of scale; It is aimed to determine the status of addicted, risky and average internet usage. As a result of the scale applied, the solution of the data was digitized using a six-point Likert scale. In scale, it is expressed as 1: never, 2: rarely, 3: often, 4: very often, and 5: constantly. On the scale, the most positive option is given 1 point and the most negative option is given 5 points. A low score indicates a good addiction level, and a high one indicates a bad addiction level.

Analysis of Data

In order to determine the internet addiction levels of the people participating in the research, the total scores they gave to the 20-item scale were calculated. In the evaluation, those who score 80 and above in total are defined as “addicted internet users”, those who score between 50-79 as “risky internet users” and those who score 49 and below are defined as “average internet users”.

The Cronbach Alpha coefficient of the whole scale was found to be 0.92 and the KMO value as 0.91 by the scale owner. The scale was adapted to Turkish by Bayraktar and its standardized Alpha value is 0.91, Spearman-Brown value is 0.87 (Bayraktar, 2001). These results suggest that the scale is reliable. In the evaluation of statistical data, SPSS 24 was used, and internet usage levels were evaluated by taking into account the average, total score and percentages. has turned into a pandemic due to the high risk of contagion and the inadequacy of the measures (Demirtaş & Çıplak, 2020).

RESULTS

Table 1: Average and Standard Deviation Values of Participants' Internet Addiction Levels in The Pre-Pandemic Period and During The Covid-19 Pandemic Period

		N	Avg.	Ss.
Pre-Pandemic Period	Graduate	440	1,6591	,73143
	Student	560	1,9821	,79558
Pandemic Period	Graduate	500	2,4920	,52772
	Student	500	2,4260	,52256

Table 1 shows the average and standard deviation values of the internet commitment levels of the individuals participating in the study during and before the Covid-19 pandemic. When the table is examined, it has been determined that the average of internet addiction of graduate students before the pandemic is 1.65; the average of the students who continue their education is 1.98. In the pandemic period, it has been determined that the average score of graduate students is 2.49; the students who continue their education are 2.42.

Table 2: Internet Addiction Levels of All Participants During The Covid 19 Pandemic Period and Pre-Pandemic Period

Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (0≤49)	Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (>50, ≤79)
Pandemic Period		Pre-Pandemic Period		Average Users	Pandemic Period		Pre-Pandemic Period		Risky Users
21	1	21	15		Average Users	50	30	52	
22	1	22	12	51		25	53	34	
		23	17	52		23	58	42	
		24	14	55		33	59	21	
25	1	25	16	58		45	60	46	
		26	13	60		22	61	33	
		27	13	62		11	64	37	
28	3	28	18	63		45	65	26	
29	1	29	12	67		39	68	28	
		30	15	69		54	70	14	
31	1	31	9	70		57	73	24	
32	1	32	12	73		76	76	27	
33	1	33	5	75		36	77	1	
34	1	34	8	77		17	78	3	
		35	12	T		513	T	360	
37	1	37	19						
		38	14						
39	2	39	11						
		40	22						
		42	14						
		43	22						
		44	19						
		45	21						
		46	17						
		47	13						
		48	15						
		49	22						
T	14	T	400						

Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (>79)
83	110	80	51	Dependent Internet Users
87	123	89	27	
101	56	93	33	
110	58	105	62	
113	96	112	55	
120	30	114	12	
T	473	T	240	

Covid-19 pandemic period in the table; While the average number of users was 14, the number of risky users was 513 and the number of dependent users was 473, in the pre-pandemic period; The average number of users is 400, the number of risky users is 360 and the number of dependent users is 240.

Table 3: Internet Addiction Levels of Graduates Participating In The Covid-19 Pandemic Period and Pre-Pandemic Period Research

Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (0≤49)	Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (>50, ≤79)	
Pandemic Period		Pre-Pandemic Peirod			Pandemic Period		Pre-Pandemic Period			
21	1	21	14	Average Users	50	12	52	11	Risky Users	
22	1	22	8		51	20	53	13		
		23	9		52	14	58	22		
		24	11		55	25	59	9		
25	1	25	6		58	15	60	14		
		26	1		60	22	61	21		
		27	10		62	10	64	17		
		28	10		63	20	65	9		
		29	6		67	20	68	9		
		30	10		69	33	70	5		
		31	4		70	18	73	10		
		32	11		73	30	76	10		
		33	5		75	1	77	1		
34	1	34	4		77	0	78	3		
		35	6		T	240	T	154		
37	1	37	9							
		38	12							
39	2	39	5							
		40	12							
		42	4							
		43	5							
		44	9							
		45	13							
		46	7							
		47	5							
		48	15							
		49	7							
T	7	T	218							

Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (>79)
83	55	80	22	Dependent Internet Users
87	50	89	13	
101	30	93	15	
110	28	105	9	
113	90	112	5	
120	0	114	4	
T	253	T	68	

Pre-Pandemic Period (Graduate)	Frequency	%
Average Users (0≤49) Point	218	% 49,5
Risky Users (>50, ≤79) Point	154	% 35,0
Dependent Internet Users (>79) Point	68	% 15,5
Total	440	100,0

Of the graduates participating in the pre-pandemic research, 218 (49.5%) were identified as "average users", 154 (35.0%) as "risky users" and 68 (15.5%) as dependent internet users.

Pandemic Period (Graduate)	Frequency	%
Average Users (0≤49) Point	7	% 1,4
Risky Users (>50, ≤79) Point	240	% 48,0
Dependent Internet Users (>79) Point	253	% 50,6
Total	500	100,0

Of the graduates participating in the study during the Covid 19 pandemic period, 7 (1.4%) were identified as "average users", 240 (48.0%) as "risk users" and 253 (50.6%) as dependent internet users.

Table 4: Internet Addiction Levels of University Students Participating in The Covid 19 Pandemic Period and Pre-Pandemic Period Research

Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (0≤49)	Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (>50, ≤79)
Pandemic Period		Pre-Pandemic Period		Average Users	Pandemic Period		Pre-Pandemic Period		Risky Users
		21	1		50	18	52	13	
		22	4		51	5	53	21	
		23	8		52	9	58	20	
		24	3		55	8	59	12	
		25	10		58	30	60	32	
		26	12		60	0	61	12	
		27	3		62	1	64	20	
28	3	28	8		63	25	65	17	
29	1	29	6		67	19	68	19	
		30	5		69	21	70	9	
31	1	31	5		70	39	73	14	
32	1	32	1		73	46	76	17	
33	1	33	0		75	35	77	0	
		34	4		77	17	78	0	
		35	6		T	273	T	206	
		37	10						
		38	2						
		39	6						
		40	10						
		42	10						
		43	17						
		44	10						
		45	8						
		46	10						
		47	8						
		48	0						
		49	15						
T	7	T	182						

Score	Number of People	Score	Number of People	Internet Usage Level (>79)
83	55	80	29	Dependent Internet Users
87	73	89	14	
101	26	93	18	
110	30	105	53	
113	6	112	50	
120	30	114	8	
T	220	T	172	

Pre-Pandemic Period (Student)	Frequency	%
Average Users (0≤49) Point	182	32,5
Risky Users (>50, ≤79) Point	206	36,8
Dependent Internet Users (>79) Point	172	30,7
Total	560	100,0

Of the students who participated in the research before the pandemic, 182 (32.5%) were determined as "average users", 206 (36.8%) "risk users" and 172 (30.7%) as dependent internet users.

Pandemic Period (Student)	Frequency	%
Average Users (0≤49) Point	7	% 1,4
Risky Users (>50, ≤79) Point	273	% 54,6
Dependent Internet Users (>79) Point	220	% 44,0
Total	500	100,0

Of the students participating in the study during the Covid 19 pandemic period, 7 (1.4%) were identified as "average users", 273 (54.6%) "risk users" and 220 (44.0%) as dependent internet users.

DISCUSSIONS

Douglas et al. (2008) reviewed published articles through meta-analysis and proposed the "conceptual model of internet addiction". According to this model, excessive use of the Internet is mostly determined by the internal needs and motivation of the individual (motivating factors such as hiding identity, reducing distress and relaxing effect, meeting social needs). On top of that, personal predisposition (being in environments that allow internet use, years of internet use, feeling misunderstood by others, feeling lonely, having little or no social life and/or self-confidence) is also important. The negative effects of Internet addiction can include various behaviours that may cause addiction (online porn, online stock market, virtual sex instead of normal intercourse, etc.) in addition to physical effects such as academic, social, economic, occupational and sleep time changes (Douglas et al, 2008).

Spada et al. (2008) proposed the "meta-cognition theory" which hypothesizes that negative cognitions are associated with problematic internet use and that as negative emotions such as anxiety, depression and distress increase,

problematic internet use will increase significantly. It has been observed that the number of addicted and risky users has increased in the negative stress environment that the Covid-19 pandemic has brought with it, especially health anxiety, depression, troubled days and economic concerns. Baltacı et al. (2020) determined that university students have difficulty in controlling their internet use during the Covid-19 pandemic period and that internet use negatively affects the relationships of family members. Similarly, Baltacı et al. (2021) stated that there was an increase in internet use during the Covid-19 epidemic process and stated that these situations had negative effects on the psycho-social health of individuals.

In recent years, genetic and biological studies in the field of neurobiology have focused on the deterioration of neurotransmission systems in internet addiction, with particular emphasis on serotonin and dopamine neurotransmitters. It has been stated that dopaminergic neurons extending from the ventral tegmental area to the mesolimbic and mesocortical areas can be activated by many psychoactive substances, which strengthens the role of dopaminergic neurons in the reward-addiction systems in the midbrain. It has been determined that the amount of dopamine, which gives pleasure, increases in the brains of internet addicts as soon as they connect to the internet, just like in the brains of alcohol-substance addicts (Arısoy, 2009). Studies have shown that decreased D2 receptor density in individuals with the A1 allele of the dopamine (D2) receptor may cause all substance addictions and behavioural addictions (Öztürk et al., 2007). In another study, decreased dopamine D2 receptor availability levels were observed in the dorsal caudate and striatum subsections, including the right putamen, in individuals with internet addiction (Kim et al., 2011). We believe that it is supportive in the studies that it is inevitable to experience problems that may threaten physiological health in neurobiological mechanisms due to the long hours of internet use and the increase in the rates of addicted and risky users with numerical analysis methods. Physiological and behavioural addictions have to be ignored due to many reasons such as the intensity experienced in the health sector during the Covid-19 pandemic, excessive patient management, loss of life and instant deaths, as well as directing all hospitals to Covid-19 treatments.

Lee et al. (2008) reported that the homozygous short allele variant of the serotonin transporter gene (5HTTLPR) was more common in the group with excessive internet use, in their case-control study based on the hypothesis that excessive internet use may have common neurobiological mechanisms due to high depressive symptoms. In another study in which plasma dopamine, serotonin and norepinephrine levels were measured, no change was observed in dopamine and serotonin levels, but it was reported that plasma norepinephrine levels were significantly lower in the internet-overuse group than in the control group (Zhang et al., 2013). The Covid-19 disease, which was experienced as a contagious virus all over the world in the second 10th year of the 21st century, threatened all humanity only physiologically and psychologically.

In their case-control study with 132 problematic internet users and 132 healthy users, Montag et al. suggested that one of the new candidate genes, the gene encoding the alpha-4 subunit of the nicotinic acetylcholine receptor (CHRNA4), may be associated with internet addiction (Montag et al., 2012).

In many studies examining the relationship between internet addiction and time spent on the internet, a positive relationship was found between internet addiction and the time spent on the internet. It has been determined that individuals stay on the Internet longer than non-addicted individuals, due to symptoms such as increasing the time they stay on the Internet (Telkök Şen, 2015). Hardie et al. (2007) found that non-addicted individuals use the Internet for an average of 21 hours a week, while addicted users use the Internet for an average of 68 hours a week. In another study conducted in the Czech Republic, it was determined that non-addicted individuals use the Internet for an average of 13 hours a week, and addicted individuals use the Internet for an average of 44 hours a week (Simkova & Cincera, 2004). There are differences in IA prevalence rates due to the absence of standardized diagnostic criteria for IA, the use of various scales with different cut-off scores in the diagnosis of IA, and differences in research designs and samples (Telkök Şen, 2015).

REFERENCES

- Arısoy, Ö. (2012). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar*, 2009:1:55–67.
- Baltacı, Ö., Akbulut, Ö.F. & Yılmaz, E. (2021). Problemlı internet kullanımında güncel bir risk faktörü: Covid-19 pandemisi. *Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 97-121.
- Baltacı, Ö., Akbulut, Ö.F. & Zafer, R. (2020). Covid-19 pandemisinde problemlı internet kullanımı: bir nitel araştırma. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3): 126-140.
- Bayraktar F. (2001). İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Byun, S., Ruffini, C., Mills, J.E., Douglas, A.C., Niang, M. & Stepchenkova, S. (2009). Internet addiction: metasynthesis of 1996-2006 quantitative research. *Cyberpsychol Behav.* 12(2):203–7.
- Caplan S.E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Comput Human Behav.* 18(5):553–75.
- Caplan S.E. (2003). Preference for online social interaction: A theory of problematic internet use and psychosocial well-being. *Communic Res.* 30(6): 625–48.
- Caplan, S.E. (2005). A social skill account of problematic Internet use. *J Commun.* 55:721–36.
- Davis, R.A. (2001). Cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Comput Human Behav.* 17:187–95
- Demirtaş, Ö. & Çıplak, A. (2020). Pandemi sürecinin uluslararası müsabakalara hazırlanan güreş milli takım sporcuları üzerindeki etkileri. *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 39-52.
- Doğan, E. & İmamoğlu, O. (2020). Investigating the patience tendencies of university students during the coronavirus epidemic process. *Turkish Studies*, 15(4): 315-324. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44382>
- Douglas, A.C., Mills, J.E., Niang, M., Stepchenkova, S., Byun, S. & Ruffini C, (2008). Internet addiction: Meta-synthesis of qualitative research for the decade 1996–2006. *Comput Human Behav.* 24(6):3027– 44
- Goldberg I. (2012). Internet addiction disorder. 1996. Aktaran: Yar A. Ruhsal bozukluğu olan ve olmayan ergenlerde internet bağımlılığı yaygınlığı. *Tıpta Uzmanlık Tezi. Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kocaeli.*
- Karasar, N. (2020). Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler. Nobel Akademi.
- Kaya Deniz, A. (2020). Covid-19 salgını sürecinde dijitalleşen eğlence anlayışı: Çevrim içi konserler. *Stratejik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2): 191-206.
- Kim, S.H., Baik, S.H., Park C.S., Kim, S.J., Choi, S.W., Kim, S.E. (2011). Reduced striatal dopamine D2 receptors in people with Internet addiction. *Neuroreport.* 22(8):407–11.
- Lee, Y.S., Han, D.H., Yang, K.C., Daniels, M.A. & Kee, B.S. (2008). Depression like characteristics of 5HTTLPR polymorphism and temperament in excessive internet users. *J Affect Disord.* 2008:109(1- 2):165–9
- Montag, C., Kirsch, P., Sauer, C., Markett, S. & Reuter M. (2012). The role of the CHRNA4 gene in internet addiction: a case-control study. *J Addict Med.* 6(3): 191–5.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Comput Human Behav.* 16(1):13–29.
- Ögel K. İnternet bağımlılığı : İnternetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkmak. 1.baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. & Kalyoncu, Ö.A. (2007). İnternet bağımlılığı : kliniği ve tedavisi. *Internet Addiction : Clinical Aspects and Treatment Strategies.* 90(2):36–41
- Sekban G. & İmamoğlu O. (2021). Life satisfaction and psychological well-being of university educated students during the COVID-19 pandemic, *Apuntes Universitarios*, 11(4),384 – 398, DOI:<https://doi.org/10.17162/au.v11i4.819>
- Simkova. B. & Cincera J. (2004). Internet addiction disorder and chatting in the Czech Republic. *Cyberpsychol Behav.* 7:536–9.
- Spada, M.M., Langston, B., Nikčević, A.V., Moneta G.B. (2008). The role of metacognitions in problematic Internet use. *Comput Human Behav.* 24(5): 2325–35
- Technologies, E., Hardie, E. & Tee, M.Y. (2007). Excessive Internet Use : The Role of Personality , Loneliness and Social Support Networks in Internet Addiction. *Society.* 5:34–47.
- Telkök Şen, A. (2015). Tıp fakültesi öğrencilerinde internet bağımlılığı yaygınlığı, internet bağımlılığının sosyo-demografik özellikler, depresyon ve sosyal fobi ile ilişkisi. *Uzmanlık tezi Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.*
- Yazıcı Y. & İmamoğlu O. (2021). Investigation of quality of life and anxiety situations during the coronavirus outbreak process. *Bozok International Journal of Sport Science*, 2 (1), 146-155. <https://besyodergi.bozok.edu.tr/upload/pdf/tam-metin-f27u.pdf>

- Yıldırım, O. & İpek, İ. (2020). Yeni koronavirüs salgını dolayısıyla gündeme gelen sosyal izolasyon ve gönüllü karantina döneminde internet ve sosyal medya kullanımı*. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 52: 69-94.
- Young K. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology Behav*; 1:237–44. Available from: <http://online.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Young K.S. (1999). Internet addiction: Symptoms, evaluation and treatment. In: L. Vande Creek, T Jackson ed. *Internet addiction: A source book* Sarasota. FL: Professional Resource Press.
- Zhang, H-X., Jiang, W-Q., Lin, Z-G., Du, Y-S. & Vance A. (2013). Comparison of psychological symptoms and serum levels of neurotransmitters in shanghai adolescents with and without internet addiction disorder: a case-control study. *PLoS One*. 8(5):e63089

Comparison Of Cognitive Behavioral Therapy (CBT) versus CBT and Ericksonian Hypnotherapy for Depressive Mood

Depresif Duygudurumu Yaşayan Bireylerde Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) ile BDT + Ericksonian Hipnoz Karşılaştırması

ÖZET

Literatüre baktığımızda depresyon en çok görülen psikopatolojiler sıralamasında ilk beşin içinde yer almaktadır. Depresif duygu durumuyla başa çıkmaya çalışan bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Depresif duygu durumu tedavisinde ilaç yaygın olarak kullanılan bir tedavi yöntemidir. İlaç kullanımının dışında gerek Bilişsel Davranışçı Terapi gerek farklı psikoterapi modelleri mevcuttur. Literatürü taradığımızda depresif modun hem BDT hem Hipnoz ayrı ayrı araştırma konusu olmuştur. Ancak depresif duygu durumu yaşayan bireylerde BDT'nin tek başına etkisi ile BDT+Hipnozun birlikte uygulanmasındaki etkinin karşılaştırılması gibi bir araştırmaya Türkiye örnekleminde rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye örnekleminde depresif modun sağaltımında BDT uygulamasıyla, BDT+ Hipnoz uygulamasının karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışmada, depresif duygu durumu deneyimleyen 10 gönüllü ile çevrimiçi olarak 45'er dakika sürecek 12 haftalık, haftada bir seans olmak üzere BDT seansları gerçekleştirilmiştir. Yine aynı gruptan beş kişi kontrol grubu olarak bir yandan BDT seanslarını alırken bir yandan da 12 hafta boyunca haftada bir seans olmak üzere çevrimiçi 60 dakikalık hipnoz seansı almıştır. Ön test son test karşılaştırmaları yapıldığında istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre, depresif duygu durumu olan gönüllülerde BDT + Hipnoz uygulanması sadece BDT uygulanmasından daha etkili bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: BDT, Depresif duygu durumu, Ericksonian Hipnoz

ABSTRACT

In literature depression is among the top five most common psychopathologies. The number of individuals trying to cope with depressive mood is increasing day by day. Medication is a widely used treatment for depressive mood. Apart from the use of medication, there are both Cognitive Behavioral Therapy (CBT) and different psychotherapeutic models. In literature search, both CBT and Hypnosis of depressive mood have been found to be separate subjects of research in Turkey. In Turkish sample no research has been found that compares the effect of CBT alone on depressive mood with the combined effect of CBT+Hypnosis. In this study therefore, it was aimed to compare CBT with CBT + Hypnosis in the treatment of depressive mood. In this study, weekly 45 minute online CBT sessions were conducted with 10 volunteers who experienced depressive mood for 12. Also, five people from the same group received an online 60-minute hypnosis session once a week for 12 weeks. In this context, this study sought to answer whether CBT and Hypnosis, when used together, could be more effective on depressive mood than just CBT. According to the results, a statistically significant difference was found between applying CBT alone to depressive mood and applying CBT + Hypnosis. According to the results of the study, applying CBT + Ericksonian Hypnosis was found to be more effective than applying CBT alone in volunteers experiencing depressive mood.

Keywords: CBT, Depressive mood, Ericksonian Hypnosis

INTRODUCTION

Depression, according to World Health Organization, is one of the most common psychological disorders globally and it is a mood disorder that currently affects nearly 400 million people. This situation puts a heavy burden on both production and the health economy (Greenberg et al., 2021, p. 653). Studies show that 16% of people have experienced depression at one time in their lives (Kessler et al., 2005, p. 97).

Either momentary or long-term sad events that are experienced throughout lifetime can cause depression. In depression, while it is common to self-blame, it is also very common to show physical symptoms. For example, in depression, a person can experience for no apparent reason (Abramson, Metalsky & Alloy, 1989, p. 358). Thus, symptoms may vary from person to person. While one depressed person has trouble sleeping, another depressed person can sleep all day. While some people experience slowdown in their thoughts and movements, others may experience non-stop movements such as shaking their feet and wiggling their hands. Depressed people focus heavily on their internal processes, and this focus sometimes disconnects the person from adapting to the outside world (Judd et al., 1998, p. 569).

Metin Çınaroğlu¹
Selami Varol Ülker²
Selen Tütüncü³
Dilek Memnun⁴

How to Cite This Article

Çınaroğlu, M., Ülker, S. V., Tütüncü, S. & Memnun, D. (2023). "Comparison Of Cognitive Behavioral Therapy (CBT) versus CBT and Ericksonian Hypnotherapy for Depressive Mood", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2749-2758. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.68545>

Arrival: 24 February 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İngilizce Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

³ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye.

⁴ Klinik Psikolog, İstanbul, Türkiye

Depression is associated with sad and depressed mood. In addition to sadness, slowing down in thoughts, speech and physiological functions, and at the same time, feelings of worthlessness, powerlessness and reluctance appear (Weinstock & Romito, 2015, p. 1329). This disease is studied in two groups (primary and secondary groups):

- 1) Primary depressions: Depressions that do not occur due to physical or other mental illness.
- 2) Secondary depressions: Depressions that occur due to physical or other mental illness. The majority of secondary depressions are indistinguishable from primary depressions.

The symptoms of depression that are crucial for diagnosis are as the following: Insomnia or hypersomnia, slowing or speeding up of movements and thoughts, weight loss or change in eating habits, loss of energy, difficulty in thinking and making decisions, thoughts of death or suicide, feelings of guilt (APA, 2013, p. 155). The depressed patient generally has a clear and sad appearance with lines on his face, and his shoulders are also slumped. Some patients may have reduced self-care. Stagnation may be observed. Some patients also walk back and forth in an uneasy state, unable to stand still (Elkin et al., 1989, p. 971). Another important symptom is the patient's reluctance and inability to take pleasure in things that he used to enjoy (Simon et al, 1999, p. 593).

Although the main symptoms of depression are intense feelings of sadness and lack of pleasure, no single symptom alone is sufficient for diagnosis of depression. For a diagnosis to be made, at least five symptoms must be present at the same time and for at least two weeks. Also, there may be differences from person to person. For example, some people may experience depression at certain intervals, while others may experience depression for years (Barbato & D'Avanzo, 2008, p. 121).

CBT is used effectively in the treatment of many psychological problems. In this context, it has been used in the treatment of depression for many years (Barber & DeRubeis, 2001, p. 8). CBT works in a conscious level and helps client gain awareness (DeRubeis et al., 1999, p.1007). Awareness helps the client to understand the underlying core values and beliefs (DeRubeis, Hollon & Amsterdam, 2005, p. 409). Moreover, cognitive exploring of the client enables the therapist to understand how the cognitive distortion is related with behavioral and psychological problems (Hunter et al., 2002, p. 811).

Studies show that the cognitive field is open to therapeutic interventions and can be restructured (Gallagher-Thompson et al., 2008, p. 286). CBT reconstructs external stimuli to form undesirable situations and behaviors by combining them with the client's internal representations patterns. New learning opens the way to change the beliefs and behaviors that negatively affect the person's life (Neimeyer & Feixas, 1990, p. 281).

There are several approaches in CBT that are similar to hypnotic approaches. For example, using mindful state and relaxation methods are among these similarities (Newman et al., 2010, p. 59). Mindful Cognitive therapy focuses on relaxation to soften the process by eliminating the cognitive barriers and conflicts created by the conscious filters (Hofmann & Smits, 2008, p. 621). The other CBT approach that is similar to hypnotic approaches is Cognitive Hypnotic Therapy which uses hypnotic state, cognition and reasoning (Alladin, 1989, p. 175).

Self-suggestion Autohypnosis, Direct Suggestion Method, Analytical Hypnotherapy and Eriksonian Hypnotherapy are among different methods of hypnosis (Barabasz & Barabasz, 1996, p. 271). Hypnosis is not a psychotherapeutic approach but a useful technique for supporting other psychotherapeutically approaches (Erickson, 1959, p. 3). Hypnosis mainly works at the unconscious level. It surpasses the prefrontal cortex so the hypnotized person is more open to suggestions and conscious awareness is busy dealing with the workload that hypnotherapist suggests (Parris, 2016, p. 415). When consciousness is occupied with ambiguous language patterns, suggestions to the unconscious create effective outcomes in the client's life (Barrett, 2006, p. 39).

In Ericksonian hypnosis, the unconscious structure of the client and the internalization processes of the phenomenon are modeled, and solution metaphors are transferred to the unconscious without content. Giving messages without content gives the client the opportunity to reconstruct meanings to events and situations with their own internal processes and integrity of meaning. This is the most important dynamic that distinguishes Ericksonian hypnotherapy from other hypnotherapy models (Derogatis & Cleary, 1977, p. 981). Ericksonian Hypnosis is used in the treatment of many psycho-physiological problems and it has been accepted as a helpful treatment tool in a medical context (Elkins et al., 2015, p. 1). For example, Hypnotic inductions have been shown to support the treatment process for chest pain, chronic cough and hyperventilation (Hilgard, 1992, p. 69).ⁱ Another study showed that Hypnosis is effective in the treatment of stomach acid and associated burning (Klein & Spiegel, 1989, p. 1383).

In recent years, two effective therapy models, Ericksonian Hypnosis and CBT, have begun to be used together. In the current study, we compared the effects of CBT only and CBT + Hypnotherapy for the treatment of depression patients. In this study, it has been emphasized that there is a difference between the use of experimental and clinical

CBT and the CBT + Hypnosis in the treatment processes of individuals receiving depression treatment (Wright et al., 2002, p. 76). When we look at the literature, both CBT and Ericksonian Hypnosis were used separately to support the treatment of depression and significant results were obtained. However, no comparison in the sample of Turkey has yet been made between Hypnosis and CBT in the treatment of depression. In the light of these results, we performed a randomized clinical comparison of Ericksonian hypnosis sessions and CBT sessions to treat depression.

METHOD

Mean \pm standard deviation and median (interquartile difference) values for continuous variables are given (interquartile difference=Q3-Q1; Q3:75%.value, Q1:25%.value). Nonparametric tests were used in the study because the sample size was $n < 30$. Mann Whitney U test was used for comparisons between the two groups. Wilcoxon Sign Test was used for comparisons between two dependent groups. SPSS (IBM Corp. Released 2017. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 25.0) program was used for statistical analysis and $p < 0.05$ (α) was considered statistically significant. The power calculation for the sample size was calculated using the G Power 3.1.9.7 program. The effect size was determined as 2.49 with the statistics obtained by considering the beck depression scale from similar studies. When the alpha value was 0.05, the effect size was 0.37, and the sample size was $n_1=5$ and $n_2=5$ for the groups, the power of the study was calculated as 97%. In this case, although there is sufficient power for the study, the number of samples was also found to be sufficient.

In this study we aim to look at the difference between the effects of CBT and CBT + Ericksonian Hypnosis on depression mood. To select the study group we have 150 people (18-55 age) rolled into Beck Depression Scale. First, 150 people had the Beck Scale and the high scores were selected. So we had 10 individuals who had depressive mood and none other psychological symptoms. Then we chose the high suggestibility scores out of ten people and selected the high score of MISS scale so that we can have control group within the sample group.

All ten members of the sample group took CBT sessions for 12 weeks. Each session consisted of 60 minutes for a total of 12 sessions. Five out of ten of this sample group (control group) who had the highest MISS scores had 12 Ericksonian Hypnosis sessions that lasted 60 minutes on the top of CBT sessions simultaneously and weekly. All CBT and Ericksonian hypnosis sessions were conducted online.

The design of the CBT sessions contains three parts. First part is to get to know the individual, second part is to work on the core beliefs and re-framing the process in which depression mood has been created.

The design of the Ericksonian hypnosis sessions contains four parts. The first is to have in-debt information to design the transcripts. The second is to warm up for the Ericksonian hypnosis sessions by helping the individual to get used to hypnotic states. The third part is to induce the transcript while the fourth section of the therapeutic procedure is to help to transform those changes from subconscious mind into daily life process. Ericksonian hypnosis sessions on the 3rd section has been recorded and given to the individual so that he or she could listen daily.

The CBT sessions were held by clinical psychologist and Ericksonian hypnosis sessions were held by another clinical psychologist who has 20 years of experience in Ericksonian hypnosis.

CBT Sessions Layout

- ✓ The Clinical Psychologist aims to get the whole story on depression mood: What are the causes, history and the background of its learning?
- ✓ On the second session, the therapist aims to get the core values and beliefs related to this depression mood.
- ✓ The third session is to outline the patterns of the patient that creates the depression mood and the consequences of those patterns.
- ✓ Socratic questioning and the deep discussion with the client for a better understanding of what's going on in his or her life.
- ✓ The sessions are now designed to investigate the patterns and also take them out of the automatic response so that client could get to know consciously what's happening automatically.
- ✓ The therapist aims to go deeper for the individual to get a better knowledge of the learned process that created the depression mood.
- ✓ It's time for some changes to take place: homeworks are given.
- ✓ The feedback and feedforward process and future pace model is used.
- ✓ Breaking the problem into parts and constructing the process. Also giving homework.

- ✓ Getting feedback from last week's progress and giving more homework by challenging further progress.
- ✓ Seeing the results, finding the obstacles and helping to resolve them.
- ✓ Putting everything together for the possibilities of the future.

Ericksonian Hypnosis Sessions Layout

- ✓ Getting to know the client, Ericksonian hypnosis is explained.
- ✓ Building rapport, mirroring and suggestibility test. Giving homework if necessary to warm up the Ericksonian hypnosis, such as meditation.
- ✓ Therapist goes deeper by questioning the unconscious such as dreaming recall etc. to form the post hypnotic suggestions.
- ✓ Starting induction model of Ericksonian hypnosis and helping the client to go in a trans state and lead him or her to a relax state of mind.
- ✓ From induction to a hypnotic journey, therapist is to take the client to a journey with full of metaphors and deepens the unconscious level and overloads the conscious.
- ✓ Starting running the whole session including the post hypnotic suggestions.
- ✓ Repeating the similar transcript by adding up different pathways based on the changes on the outcomes that run by the unconscious.
- ✓ Trying to see the results by helping conscious decisions to support the unconscious.
- ✓ Adding self-suggestion models if applicable to all motivation when its needed.
- ✓ Challenging the client to take action for conscious changes.
- ✓ Using the CBT changes and getting the transformed and constructed thoughts and linking them to the unconscious level.
- ✓ Putting them altogether for the possibilities of the future

Ericksonian Hypnosis Effects on Client's Depression Mood

The research took place for 12 weeks sessions for all the members of the research group. Five of them took Ericksonian hypnosis sessions for 12 weeks as well. The numbers show that Ericksonian hypnosis with CBT makes a difference on depression mood prior to the only CBT sessions. When we look at the process, the control group (five people) have made a difference but limited to behavioral and conscious level. On the other hand, CBT and Ericksonian Hypnosis helped the sample group to go deeper to an unconscious level and not only being aware of the problematic pattern but also re-framing the learned process that creates the depression mood.

The hypotheses of the research are as follows:

Ho: There is no significant difference between the application of CBT to individuals in depressive mood and the application of CBT + Ericksonian Hypnosis in terms of the change in depression mood.

H1: There is a significant difference between the application of CBT to individuals in depressive mood and the application of CBT + Ericksonian Hypnosis in terms of the change in depressive mood.

Measurement Tools

Beck Depression Scale

One of the most widely used scales to measure depression is the Beck Depression Scale. This scale reveals the symptoms of depression and categorically reports them with their intensity (Roberts, Vernon & Rhoades, 1989, p. 581).

According to the DSM criteria established by the American Psychiatric Association, the Beck Depression Scale, which was created to measure the symptoms of depression, is not only researched but also widely used in clinical practice. All 21 items contain statistical processes that refer to the DSM. While calculating the total score, a high score means high depression; a low score means low depression.

MISS (Multidimensional Iowa Sugesstibility Scale)

In this study, the MISS test (Kotov, Bellman & Watson, 2004).ⁱⁱ was used to determine the suggestion susceptibility levels of the participants. The alpha value of six factors of the eight-factor and 95-item scale was found to be greater than .80, while the alpha value of two factors was determined to be greater than .74. These results indicate that the scale is reliable. Consumer suggestibility, persuasiveness, physiological predisposition, physiological reactivity, mate compatibility, psychosomatic control, and stubborn mindedness are sub-dimensions of the scale. Turkish validiy has been done (Çinaroglu & Tas, 2021, p. 222).

Sociodemographic Form

The sociodemographic form consists of 8 items that aim to measure sociodemographic characteristics of volunteers such as their ages, genders and educational status. The form also asks whether volunteers received hypnosis and/or hypnosis training before or not, whether they think hypnosis is beneficial for mental health or not, and their willingness to have therapy with a hypnotherapist.

Table 1: Identifying Information About Individuals Participating in the Study

Variables	n	%
Gender (Female)	10	100
Marital status		
Single	2	20
Married	8	80
Education Level		
High school	1	10
College	8	80
Master	1	10
Receiving hypnosis before		
Yes	3	30
No	7	70
Previous training in hypnosis		
Yes	2	20
No	8	80
Thinking that hypnosis is beneficial for mental health		
Yes	8	80
No	2	20
Request to have a session with a hypnotherapist		
Yes	9	90
No	1	10
Age (X±SD)	44.30±8.58	
Miss Total (X±SD)	190.9±19.67	

X: Median; SD: Standard deviation

When Table 1 is examined, it is seen that all of the participants in the study are women. Eight of the participants (80%) have a university education. 3 (30%) of the individuals participating in the study had participated in any hypnosis session before. Similarly, 2 (20%) of the participants had attended hypnosis training/seminar before. Those who think that hypnosis is beneficial for mental health are the majority of the participants, but 8 people (80%). There are 9 (90%) participants who want to have a session with a reliable hypnotherapist. The mean age of the participants in the study was calculated as 44.30±8.58, and the MISS scale total score was calculated as 190.9±19.67.

While cognitive therapy was applied to the first group in the study, cognitive therapy and hypnosis were applied to the second group. Before the applications were made, the Beck Depression Inventory was applied to the participants. At the end of the applications, the same inventory was made to the participants again. The results of the analysis of the comparison of the Beck Depression scores according to the groups at these two evaluation times are reported in Table 2.

RESULTS

The data were analyzed using Mann Whitney U Test to compare the Beck Depression Scale scores of CBT only group and CBT + Hypnosis group. Wilcoxon Sign Test was used to compare within group differences. The results of the comparison of Depression Scale scores of each group is shown in Table 2.

Table 2: The Results of Comparing the Beck Depression Scores Between Groups at Each Evaluation Time

Beck Depression Scale	CBT (n=5)		CBT+ Ericksonian Hypnosis (n=5)		p*
	X±SD	Median(ID)	X±SD	Median(ID)	
Pre-Test	20.80±3.96	20(7)	30.80±8.84	31(14.5)	0.095 ^a
Final Test	10.20±3.49	10(6.5)	7.40±5.94	7(11)	0.421 ^a

* p<0.05, X: Mean, SD: Standard deviation, ID: Interquartile difference, a: Mann Whitney U Test

According to the data in Table 2, it is seen that there is no statistically significant difference between the Beck depression scores of the cognitive therapy group and the cognitive therapy+ Ericksonian hypnosis group before the applications (U=4.5; p=0.095). Similarly, there was no statistically significant difference in the Beck depression inventory scores between the groups after the treatments (U=8.5; p=0.421).

The analysis results of the comparison of the difference between the evaluation times of the applied Beck depression inventory between the groups are given in Table 3.

Table 3: Comparison Results of the Differences in Beck Depression Score Measures Between Groups

Beck Depression Scale	CBT (n=5)		CBT+ Ericksonian Hypnosis (n=5)		p*
	X±SD	Median(ID)	X±SD	Median(ID)	
Final test-Pretest	-10.60±6.80	-7(12)	-23.40±9.32	-24(18.5)	0.045 ^a

* p<0.05, X: Mean, SD: Standard deviation, ID: Interquartile difference, a: Mann Whitney U Test

Looking at Table 3, it is seen that there is a statistically significant difference between the study groups in terms of the difference between the scores acquired from the Beck depression inventory applied before and after the applications (U=3.0; p=0.045). In the first group, an average of 10.60 points decrease occurs in the Beck depression score acquired before the application and the Beck depression score acquired after the cognitive therapy training. In the second group, an average of 23.40 points decrease occurs in the Beck depression score acquired before the application and the Beck depression score acquired after the cognitive therapy + Ericksonian hypnosis training. Accordingly, the depression score of the group receiving cognitive therapy and hypnosis training decreased more.

The analysis results of the comparison of the differences between the evaluation times of the Beck depression inventory administered to the participants within the groups are presented in Table 4.

Table 4: Intra-Group Comparison of the Change in Beck Depression Scores of Individuals Participating in the Study

	Pre-Test Final Test			p*
	X±SD	Median(ID)		
CBT (n=5)	20.80±3.96 10.20±3.49	20(7) 10(6.5)		0.043 ^b
CBT+Hypnosis (n=5)	30.80±8.84 7.40±5.94	31(14.5) 7(11)		0.042 ^b

* p<0.05, X: Mean, SD: Standard deviation, ID: Interquartile difference, b: Wilcoxon Sign Test

Looking at Table 4, it is seen that there is a statistically significant difference between the Beck depression scores before and after the application in the first group (the group receiving cognitive therapy) (Z=-2.023; p=0.043). The mean depression score acquired before the application is 20.80±3.96, and the depression score average acquired after the application is 10.20±3.49. Cognitive therapy is predicted to reduce depression.

In the second group (the group receiving cognitive therapy + Ericksonian hypnosis), there was a statistically significant difference between the Beck depression scores before and after the application (Z=-2.032; p=0.042). The mean depression score acquired before the application was 30.80±8.84, and the depression score average acquired after the application was 7.40±5.94. Cognitive therapy + Ericksonian hypnosis is predicted to reduce depression.

DISCUSSION

In the current research, adding Ericksonian Hypnosis to CBT for depression mood increased the effectiveness of CBT alone. When related literature is studied, it was found that CBT and Ericksonian Hypnosis have been used for depression mood for many years in different contexts (Bandura, 1977, p. 191). For the use of CBT in depression, a meta-analysis that studied 19 different researches found CBT to be effective in treating depression mood (Churchill, Hunot & Corney, 2001, p. 1). Another research, conducted with 20 depression mood volunteers found that auto hypnosis as a technique is very efficient in improving the depressed mood (Sado, Ota & Stickley, 2012, p. 6).

Similar to our findings, there are randomized controlled trials that show that greater outcomes were attained when hypnotic therapy was combined with CBT (Schoenberger, Kirsch & Gearan, 1997, p. 127). For example, It was discovered that CBT was more effective when hypnotic therapy was included in it. According to the study, Hypnotic CBT therapy significantly improved patients' scores on the Beck Anxiety Inventory, Beck Depression Inventory, and Beck Hopelessness Scale compared to the effects of only CBT (Alladin & Alibhai, 2007, p. 147). Another randomized controlled study compared Ericksonian hypnosis to CBT or routine care in 30 pediatric cancer patients. It was found that in comparison to normal care, both Ericksonian hypnosis and CBT were equally effective. However, when it came to lowering anxiety and observable distress, Ericksonian hypnosis was significantly superior to CBT (Lioffi & Hatira, 1999, p. 104). In another study that studied anxiety, it was shown that the addition of Ericksonian hypnosis significantly increased the efficacy of CBT, as indicated by the high effect size of 1.4 standard deviations (Sullivan, Johnson & Bratkovitch, 1974, p. 96).ⁱⁱⁱ Bryant et. al (2005) compared and found positive effects of both Ericksonian hypnosis and CBT for the treatment of Acute Stress Disorder. According to the results of the study, hypnosis resulted in a larger reduction in re-experiencing post-traumatic stress disorder symptoms at the end of therapy than CBT alone.^{iv} In another randomized controlled study, the Valencia model of waking hypnosis and cognitive-behavioral therapy were used to assess the effectiveness of an intervention for treating cancer-related pain, fatigue, and sleep issues in people with current cancer or post-treatment patients. According to this study, the waking hypnosis and cognitive-behavioral therapy intervention had positive benefits when compared to a control condition. Moreover, the treatment improvements were still present after three months Mendoza et al., 2017, p. 1832). Another study looked at how Ericksonian hypnosis affected CBT group therapy intervention for managing pain in fibromyalgia patients. This study showed that patients who underwent CBT plus hypnosis improved more than those who underwent CBT alone (Castel et al., 2009, p. 48). Similarly, in another study, CBT versus Hypnosis + CBT were compared in terms of catastrophizing, psychological distress, functioning, sleep disruptions and pain intensity in patients with fibromyalgia. It was also concluded that adding hypnosis to CBT increased the efficacy of multi-component CBT (Castel et al., 2012, p. 255). In another randomized controlled study, 84 patients with depression were randomly assigned to receive 16 weeks of either cognitive hypnotherapy which combines Ericksonian hypnosis and CBT, or CBT alone, in order to study the efficacy of cognitive hypnotherapy. Patients from both groups showed significant improvements. Beck Depression Inventory, Beck Anxiety Inventory, and Beck Hopelessness Scale all underwent considerable changes, but the cognitive hypnotherapy group did so significantly more so (Alladin & Alibhai, 2007, p. 147). The findings of another study that evaluated the effectiveness of cognitive-behavioral therapy in combination with hypnotherapy in managing fatigue in breast cancer patients receiving radiotherapy supported the use of cognitive-behavioral therapy in combination with hypnotherapy as an evidence-based strategy to manage fatigue. The positive effects of cognitive-behavioral therapy in combination with hypnotherapy endure for a long time after the final intervention session (Montgomery et al., 2014, p. 557).

Moreover & German (2004) wrote a case study that demonstrates the use of Ericksonian hypnosis as an addition to cognitive behavior therapy in the treatment of symptoms of depression and anxiety. According to this case study, at the end of the treatment, anxiety, depression, and stress levels had gone back to normal. Another case study argues that therapeutic hypnosis can significantly improve CBT for anxiety, depression, and self-esteem problems by strengthening and deepening the cognitive-behavioral components of care (Kellis, 2011, p. 162).

Kirsch (1995) conducted a meta-analysis on 18 studies that were comparing cognitive behavioral therapy (CBT) with CBT supplemented by Ericksonian hypnosis for a range of conditions such as pain, sleeplessness, anxiety, phobia, obesity etc. In this meta-analysis it was found that adding Ericksonian hypnosis significantly improved the therapeutic outcome across a range of conditions. The majority of patients who underwent cognitive-behavioral therapy supplemented by Ericksonian hypnosis showed more improvement than minimum 70% of those who received nonhypnotic therapy. Similarly, a review conducted by Hammond (2010) found that combining hypnosis with other therapy methods, such as CBT, enhances the outcomes achieved by the other therapeutic methods alone. In an updated meta-analysis, Ramondo, et al., 2021) concluded that in the treatment of pain and depression, CBT + Ericksonian Hypnosis outperformed CBT at posttreatment with small to moderate but statistically significant advantages. At follow-up, CBT + Ericksonian Hypnosis showed a moderate benefit particularly for the management of obesity. These findings stated to provide more proof that hypnosis can be used as a complementary therapy to boost CBT's effectiveness and longevity.^v In a meta-analytical review that focused on obesity, the average participant getting CBT with Ericksonian hypnosis lost more weight than around 60% of participants receiving only CBT and approximately 79% of people receiving simply CBT. The results indicate that Ericksonian hypnosis is highly effective in causing weight loss over a relatively short period of time, Therefore, Ericksonian hypnosis is found to be a viable treatment for obesity, especially when combined with CBT weight loss strategies (Milling, Gover, & Moriarty, 2018, p. 29). In Allison and Faith's (1996) meta-analytic reappraisal, it was found that adding Ericksonian hypnosis to CBT for weight loss marginally improved treatment outcomes.

CONCLUSION

Depression mood problem is a very common issue that people face in everyday life. In this study we aimed to look if there would be any significant difference between applying CBT and applying CBT with Ericksonian Hypnosis on depression mood. We found that there was a significant difference using only CBT and CBT with Ericksonian Hypnosis on depression mood. This finding would lead and open a new door to use Ericksonian Hypnosis as a modifier for CBT. This addition can be applied wherever CBT is applied. It is concluded that Ericksonian Hypnosis has a statistically proven effect in modifying the CBT on depression mood.

Limitations

In this research, we selected the depressed volunteers. The goal was to select participants without very severe depression. Therefore, we could only reach out to 14 people. However, four of them dropped out. So we only had 10 people in the study. We did not prefer group therapy expecting one-on-one therapy sessions would be more effective. Therefore, one-on-one sessions' work load also made it difficult to have more people in the groups.

Recommendations

Hypnosis is a type of modifier or a technique rather than a psychotherapeutic approach. Therefore we needed to use Ericksonian Hypnosis with CBT to assess more of its effects. From this perspective, future research can compare another psychotherapeutic approach with and without Hypnosis on depression. Future research can also make the comparison of using Ericksonian Hypnosis with any other approaches in psychopathologies other than depression.

REFERENCES

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I. & Alloy, L. B. (1989). Hopelessness Depression: A Theory-Based Subtype of Depression: *Psychological Review* (2)96, 358-372.
- Alladin, A. (1989). Cognitive-hypnotherapy for depression. In D. Waxman, D. Pederson, I. Wilkie, & P. Mellett (Eds.), *Hypnosis: The 4th European Congress at Oxford* (pp. 175–182). London: Whurr Publishers.
- Alladin, A. & Alibhai, A. (2007). Cognitive hypnotherapy for depression: an empirical investigation. *Int. J. Clin. Exp. Hypn.* 55(2), 147–166.
- Alladin, A., & Alibhai, A. (2007). Cognitive hypnotherapy for depression: An empirical investigation. *Intl. Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 55(2), 147-166.
- Allison, D. B., & Faith, M. S. (1996). Hypnosis as an adjunct to cognitive-behavioral psychotherapy for obesity: A meta-analytic reappraisal. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(3), 513–516.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.).
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191–215.
- Barabasz, A. F. & Barabasz, M. (1996). Neurotherapy and alert hypnosis in the treatment of attention deficit hyperactivity disorder. S. Lynn, I. Kirsch, & J. Rhue (Ed.), *Casebook of clinical hypnosis* (pp. 271-291). Washington, DC: American Psychological Association.
- Barbato, A. & D'Avanzo, B. (2008). Efficacy of Couple Therapy as a Treatment for Depression: A Meta-Analysis. *Psychiatr Q* (79), 121-132.
- Barber, J. P., & DeRubeis, R. J. (2001). Change in compensatory skills in cognitive therapy for depression. *Journal of Psychotherapy Practice & Research*, 10(1), 8–13.
- Barrett, D. (2006). Hypnosis in film and television. *American Journal of Clinical Hypnosis*, 49, 13-30.
- Bryant, R. A., Moulds, M. L., Guthrie, R. M., & Nixon, R. D. V. (2005). The Additive Benefit of Hypnosis and Cognitive-Behavioral Therapy in Treating Acute Stress Disorder. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(2), 334–340.
- Castel, A., Cascón, R., Padrol, A., Sala, J., & Rull, M. (2012). Multicomponent cognitive-behavioral group therapy with hypnosis for the treatment of fibromyalgia: long-term outcome. *The Journal of Pain*, 13(3), 255-265.
- Castel, A., Salvat, M., Sala, J., & Rull, M. (2009). Cognitive-behavioural group treatment with hypnosis: a randomized pilot trial in fibromyalgia. *Contemporary Hypnosis*, 26(1), 48-59.

- Churchill, R., Hunot, V. & Corney, R. (2001). A systematic review of controlled trials of the effectiveness and cost-effectiveness of brief psychological treatments for depression. *Health Technol Assess*; 5:1–173.
- Çinaroglu, M., & Tas, C. (2021). Electrophysiological features of hypnotic state in healthy volunteers. *The Journal of Neurobehavioral Sciences*, 8(3), 222-222.
- DePascalis, V. (1994). Event-related potentials during hypnotic hallucination. *The International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 1, 39-55.
- Derogatis, L. R., & Cleary, P. A. (1977). Confirmation of the dimensional structure of the SCL-90: A study in construct validation. *Journal of Clinical Psychology*, 33(4), 981-989.
- DeRubeis, R. J., Gelfand, L. A., Tang, T. Z. & Simons, A. D. (1999). Medications versus cognitive behavior therapy for severely depressed out- patients: mega-analysis of four randomized comparisons. *Am J Psychiatry* 156:1007–1013.
- DeRubeis, R. J., Hollon, S. D. & Amsterdam, J. D. (2005). Cognitive therapy vs medications in the treatment of moderate to severe depression. *Arch Gen Psychiatry*; 62:409–416.
- Elkin, I., Tracie Shea, M., Watkins, J. T., Imber, S. T., Sotsky, S. M., Collins, J. F, Glass, D, R., Pilkonis, P. A., Leber, W. R., Docherty, J. P., Fiester, S. J. & Parloff, M. B. (1989). National Institute of Mental Health Treatment of Depression Collaborative Research Program: *Arc Gen Psychiatry*(46), 971-982.
- Elkins G. R., Barabasz, A. F., Council, J. R., & Spiegel, D. (2015). Advancing research and practice: The revised APA Division 30 definition of hypnosis. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 63, 1-9.
- Erickson, M. H. (1959). Further techniques of hypnosis-utilization techniques. *American Journal of Clinical Hypnosis*, 2,3-21.
- Gallagher-Thompson, G., Gray, H. L., Dupart, T., Jimenez, D., & Thompson, L.W. (2008). Effectiveness of cognitive/behavioral small group intervention for reduction of depression and stress in non-Hispanic White and Hispanic/Latino women dementia family caregivers: Outcomes and mediators of change. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive Behavior Therapy*, 26(4), 286–303.
- German, E. (2004). Hypnosis and cbt with depression and anxiety. *Australian Journal Of Clinical And Experimental Hypnosis*, 32(1), 86-102.
- Greenberg, P. E., Fournier, A. A., Sisitsky, T., Simes, M., Berman, R., Koenigsberg, S. H., & Kessler, R. C. (2021). The Economic Burden of Adults with Major Depressive Disorder in the United States. *PharmacoEconomics*, 39(6), 653–665.
- Hammond, D. C. (2010). Hypnosis in the treatment of anxiety- and stress-related disorders. *Expert Review of Neurotherapeutics*, 10(2), 263–273.
- Hilgard, E. R. (1992). Dissociation and theories of hypnosis. E. Fromm & M. R. Nash (Ed.) *Contemporary hypnosis research*, (pp. 69-101). New York: Guilford Press.
- Hofmann, S. G. & Smits, J. A. (2008). Cognitive-behavioral therapy for adult anxiety disorders: a meta-analysis of randomized placebo- controlled trials. *J Clin Psychiatry*; 69:621–632.
- Hunter, M. S., Ussher, J. M., Cariss, M., Browne, S., Jelley, R., & Katz, M. (2002). Medical (fluoxetine) and psychological (cognitive-behavioural therapy) treatment for premenstrual dysphoric disorder: A study of treatment processes. *Journal of Psychosomatic Research*, 53(3), 811–817.
- Judd, L. L, Akiskal, H. S., Maser, J. D., Zeller, P. J., Endicott, J., Coryell, W., Paulus, M. P., Kunovac, J. L., Leon, A. C., Mueller, T. I., Rice, J. A. & Martin B. Keller. (1998). Responses to Depression and Their Effects on the Duration of Depressive Episodes: *Journal of Abnormal Psychology* (4)100, 569-582.
- Kellis, E. (2011). Clinical hypnosis and cognitive-behaviour therapy in the treatment of a young woman with anxiety, depression, self-esteem issues. *Australian Journal of Clinical & Experimental Hypnosis*, 39(1), 155-165.
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R. & Walters, E. E. (2005). Major depressive disorder: A prospective study of residual subthreshold depressive symptoms as predictor of rapid relapse: *Journal of Affective Disorders* (50), 97-108.
- Kirsch, I., Montgomery, G. & Sapirstein, G. (1995). Hypnosis as an adjunct to cognitive- behavioral psychotherapy: a meta-analysis. *J. Consult. Clin. Psychol.* 63(2), 214–220.

- Klein, K.B. & Spiegel, D. (1989). Modulation of gastric acid secretion by hypnosis. *Gastroenterology*, 96:1383–1387.
- Kotov, R. I., Bellman, S. B., & Watson, D. B. (2004). Multidimensional Iowa suggestibility scale (MISS).
- Liossi, C. & Hatira, P. (1999). Clinical hypnosis versus cognitive behavioral training for pain management with pediatric cancer patients undergoing bone marrow aspirations. *Int. J. Clin. Exp. Hypn.* 47(2), 104–116.
- Mendoza, M. E., Capafons, A., Gralow, J. R., Syrjala, K. L., Suárez-Rodríguez, J. M., Fann, J. R., & Jensen, M. P. (2017). Randomized controlled trial of the Valencia model of waking hypnosis plus CBT for pain, fatigue, and sleep management in patients with cancer and cancer survivors. *Psycho-Oncology*, 26(11), 1832-1838.
- Milling, L. S., Gover, M. C., & Moriarty, C. L. (2018). The effectiveness of hypnosis as an intervention for obesity: A meta-analytic review. *Psychology of Consciousness: Theory, Research, and Practice*, 5(1), 29–45.
- Montgomery, G. H., David, D., Kangas, M., Green, S., Sucala, M., Bovbjerg, D. H., ... & Schnur, J. B. (2014). Randomized controlled trial of a cognitive-behavioral therapy plus hypnosis intervention to control fatigue in patients undergoing radiotherapy for breast cancer. *Journal of clinical oncology*, 32(6), 557.
- Neimeyer, R. A., & Feixas, G. (1990). The role of homework and skill acquisition in the outcome of group cognitive therapy for depression. *Behavior Therapy*, 21(3), 281–292.
- Newman, M. G., Przeworski, A., Fisher, A. J. & Borkovec, T. D. (2010). Diagnostic comorbidity in adults with generalized anxiety disorder: impact of comorbidity on psychotherapy outcome and impact of psychotherapy on comorbid diagnoses. *Behav Ther*; 41:59–72.
- Parris, B. A. (2016). The prefrontal cortex and suggestion: hypnosis vs. placebo effects. *Frontiers in psychology*, 7, 415.
- Ramondo, N., Gignac, G. E., Pestell, C. F., & Byrne, S. M. (2021). Clinical hypnosis as an adjunct to cognitive behavior therapy: An updated meta-analysis. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*, 69(2), 169-202.
- Roberts, R. E., Vernon, S. W. & Rhoades, H. M. (1989). Effects of language and ethnic status on reliability and validity of the Center for Epidemiologic Studies– Depression Scale with psychiatric patients. *J Nerv Ment Dis* 177: 581–592.
- Sado, M., Ota, E., Stickley, A., & Mori, R. (2012). Hypnosis during pregnancy, childbirth, and the postnatal period for preventing postnatal depression. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 6, 1-16.
- Schoenberger, N. E., Kirsch, I. & Gearan, P. (1997). Hypnotic enhancement of a cognitive behavioral treatment for public speaking anxiety. *Behav. Ther.* 28(1), 127–140.
- Simon, G. E., VonKorff, M., Piccinelli, M., Fullerton, C. & Ormel, J. (1999). Lifetime Prevalence and Age-of-Onset Distributions of DSM-IV Disorders in the National Comorbidity Survey Replication: *Arch Gen Psychiatry* (62), 593-602.
- Sullivan, D. S., Johnson, A. & Bratkovitch, J. (1974). Reduction of behavioral deficit in organic brain damage by use of hypnosis. *J. Clin. Psychol.* 30, 96–98.
- Weinstock, L. S. & Romito, K. (2015). An International Study Of The Relation Between Somatic Symptoms And Depression. *The New England Journal of Medicine* (18) 341: 1329-1335. Myths and Facts About Depression.
- Wright, J. H., Wright, A. S., Salmon, P., Beck, A. T., Kuykendall, J., Goldsmith, L. J., & Zickel, M. B. (2002). Development and initial testing of a multimedia program for computer-assisted cognitive therapy. *American Journal of Psychotherapy*, 56, 76–86.

Okul Yöneticilerinin Yöneticilik Mesleğini Seçmelerinde Kendi Özyeterliliklerini Sıralama Biçimleri

The Ways School Directors Order Their Self-Efficiencies In Choosing The Management Profession

ÖZET

Bu çalışmada okullardaki yöneticilerin, yöneticilik mesleğini seçerken yöneticilik ile ilgili hangi özelliklerini sıraladıkları ve bu sıralamayı yaparken nelere dikkat ettikleri araştırılacaktır. Bir diğer deyişle, yöneticilik ile ilgili beklenen davranışları ve kişisel özellikleri taşıyıp taşınamaları konusundaki kararı verirken ne gibi bir yol izledikleri ortaya koyulacak ve ortak noktalarının neler olduğu tespit edilecektir. Bu bağlamda öz yeterlilik kavramı açıklanacak ve okul yöneticilerinin yöneticilik kavramı ile beraber kendi öz yeterliliklerini sıralama biçimleri ortaya çıkarılacaktır. Gözlem ve görüşmeye dayalı bir çalışma olması ile birlikte nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup olgubilim deseni kullanılarak katılımcıların görüş ve tecrübelerine dayanarak veriler toplanmıştır. 12 okul yöneticisinin katıldığı araştırmanın verileri betimsel analiz tekniği kullanılarak bulgular elde edilmiştir. Bu bulguların hangi araştırma sorusuna cevap verdiği tablolarda gösterilmiş olup okul yöneticilerinin kendi öz yeterliliklerini sıralarken en çok liderlik, adalet ve ön yaşanmışlıklara göre bir sıralama yaptıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Okul Yönetimi, Öz Yeterlilik

ABSTRACT

In this research, it will be investigated which characteristics of the administrators in the schools when choosing the management profession, and what they pay attention to while making this order. In other words, it will be revealed what kind of path they follow when deciding whether they have the expected behaviors and personal characteristics related to management and what they have in common will be determined. In this context, the concept of self-efficacy will be explained and the way school administrators rank their self-efficacy together with the concept of management will be revealed. Although it is a study based on observation and interview, qualitative research method was used and data were collected based on the opinions and experiences of the participants using the phenomenology design. Findings were obtained by using the descriptive analysis technique of the data of the study in which 12 school administrators participated. It has been shown in the tables that these findings answer which research question, and it has been determined that school administrators mostly rank according to leadership, justice and prior experiences when listing their own self-efficacy.

Keywords: Education, School Management, Self-Efficacy

GİRİŞ

Toplumsal yapının bütünü oluşturulan örgütler, aileden başlayarak hayatın belli dönemlerinde birçok şekilde var olmaktadır. Bahsedilen örgüt kavramı kelime olarak daha çok resmi bir topluluk çağrışımında bulunsa da bir amaç etrafında toplanmış pek çok grupsal yapı da bu topluluklara dâhil edilebilmektedir. Bir diğer deyişle örgüt, bireylerin yaratıcılıklarını ve iş bölümü oluşturabilecek koordine etme becerilerini ortaya koyabilme adına amaçlarını, yetkilerini ve sınırlarını kullanabildikleri takım ruhunu yansıtan bir iş bölümü şeklinde tanımlanabilmektedir (Koçel, 2010). Örgütün ne olduğuyla ilgili tanımlamalardan ziyade onunla yakından ilişkili olan toplum, kültür ve iletişim kavramları da karşılıklı olarak birbirlerini desteklemektedir. Geniş bir açıdan bakıldığında bireyler toplumların bir parçası, bu büyük sosyal toplulukların içinde bir amaca bağlı kalmaya çalışan etmenlerdir.

Her birey bir şekilde var olma çabası içerisinde belirli bir kültürün ya da grubun üyesi olarak görülmektedirler. Bu da onları tarihsel, psikolojik ve kültürel anlamda pek çok donanıma sahip olmaya yönlendirmektedir. Diğer taraftan bu donanıma sahip olmakla birlikte kişilerin kendi ihtiyaçlarını gidermesi amacıyla kendi içlerinden farklı grupların doğması da örgütlerin doğuşunda etkili olmuştur. Toplumun en önemli mekanizmalarının başında gelen örgütler ister özel bir sektörde olsun ister kamu kuruluşlarında toplum adına önemli işlevleri yerine getirmektedirler. Bu mekanizmaların topluma karşı belirli sorumlulukların olması ile birlikte kendileri ile birlikte çalışanlarının isteklerine karşı da sorumluluklarının olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan örgüt kültürü kavramı da yine kişilerin toplumdaki sorumluluklarını ortaya koyarken aynı zamanda ister çalışan ister yöneten olsun yapılan davranışların etkisinin olduğunu da göstermektedir. Oluşan kültürel atmosfer ile birlikte yönetici ve çalışanlar örgütün doğasına uygun biçimde hareket edebilecekleri için örgütün kar ve verimlilik olarak da en üst düzeye çıkması da kaçınılmaz olmaktadır (Güler vd., 2019).

Ahmet Üstün¹
Merve Alıcı²

How to Cite This Article

Üstün, A. & Alıcı, M. (2023).

“Okul Yöneticilerinin Yöneticilik Mesleğini Seçmelerinde Kendi Özyeterliliklerini Sıralama Biçimleri”, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2759-2767.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.69207>

Arrival: 03 March 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri, Amasya, Türkiye. ORCID:

²Doktora Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri, Amasya, Türkiye. ORCID:

Örgütün tamamlayıcı unsurlarından biri olan atmosfer yani kültürün, örgütü oluşturan temel özellikleri tanımlandığında ve katılımcıların neden orada bulduklarına cevap verecek bir kod olduğu düşünüldüğünde örgüt ve kültür kavramlarını bir arada kullanmanın gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Belirli bir kültüre sahip olan örgütlerin çalışma disiplini veya bağlılıklarını tanımlamak için bu anlamda ifadeler kullanılabilir. Okulun kültürünün okulun bütün çalışanlarını etkilemesi ve böylece şekillenmesi, bireysel ve çevresel etkenlerle birlikte iletişim içinde olduğunu göstermektedir. okulda belirgin liderlik davranışları, iş görenlerin aidiyet hissi, kabul edilen vizyon ve misyon ile oluşmaktadır (Özgözgü, 2015).

Diğer taraftan bir araya toplanan bireyler ya da grupların davranışsal tutum ve özelliklerini sergileyen, dışarıdan bakıldığında da görülebilen genel yapısı da örgütün iklimi olarak nitelendirilebilmektedir. Örgüt kültüründen ayrılan özelliği ise iklimin dışarıdan anlaşılabilir bir tarafı bulunurken kültürün ilk izlenimle anlaşılacak özellikler barındırmasıdır (Pulat, 2010). Bir bakıma coğrafi bir bölgenin iklimi hakkında gözlemlenirken orada yaşayanların kültürünü uzaktan anlayamamak olarak da örneklendirilebilmektedir.

Çok farklı şekillerde bir araya gelebilen örgüt yapıları bazen aile, arkadaş grubu ya da gönül bağıyla kurulmuş oluşumlar olabileceği gibi görev bilinci içerisinde toplanmış gruplarda olabilmektedir. Hem örgütün iklimini hem de kültürünü oluşturacak temel özellikleri belirleyen bir grup olduğu gibi bu grubu ayakta tutacak ve karar verilmesi gereken konularda inisiyatif alacak yöneticilerin de örgütü bir arada tutacak özelliklere sahip olması beklenmektedir. Bu bakımdan her örgütte lider özellikleri taşıyan bir yöneticinin örgütün devamlılığını koruması gerektiği düşünülmektedir. Yönetim kavramına bu şekilde bakıldığında yöneticiliğin idare etme ve yönlendirme gibi anlamları da ortaya çıkmaktadır. Genel olarak literatüre bakıldığında ise yönetimin farklı tanımlamalarının olduğunu söylemek mümkündür (Yenisu vd., 2019). Eğitim kurumları da bir örgüt niteliği taşıdığından ve işletmeye dayalı bir yönetim anlayışına sahip olduğundan hem üyeleri hem de çalışanları olarak bir bütünü oluşturmaktadır. Okul yöneticileri de diğer yöneticiler gibi genel özelliklere sahip oldukları gibi örgütlerinin iklim ve kültürüne göre değişen özelliklere de sahip olması beklenmektedir. Özellikle kurumsal oluşumlar görev bilinci açısından daha çok sorumluluğu beraberinde getirebilmektedir. Burada kişi sayısı artabileceğinden özellikle örgütleri yönetecek yöneticilere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple örgütlerdeki bireyler ve yöneticileri ayırt edebilmek için bazı temelde şu görüşler ortaya atılmaktadır:

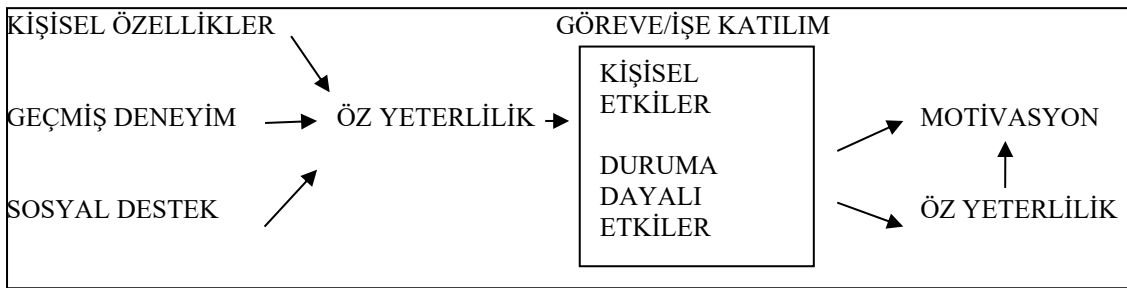
- ✓ Yönetim ve sanat anlayışıyla kişileri bir arada tutabilme,
- ✓ İnsanlara ya da başka bir deyişle çalışanlarına iş yaptırabilme gücünü elinde taşıma,
- ✓ Yönetim mekanizmasını tam bir insan iradesi olarak düşünme,
- ✓ Farklı türlerdeki zeka bileşenlerini bir arada tutarak bunun denetimini sağlama,
- ✓ Yönetici ile birlikte belli bir amaç doğrultusunda ortaya koyulan emek ve imkânların birleştirilerek yönetimin birden çok kişiden oluştuğunun bilinciyle bir grubun ortak çabası ve eylemlerini belirtme süreci olarak göstermektir (Satici, 1998)

Yönetim içerisinde yönetici olmayı belirleyen kriterler, yönetici olmak isteyen kişilere yol gösterici bir harita gibi işlev görmektedir. Bu bakımdan kişilerin yönetici olmak istemelerindeki amaçlardan ilki yönetici olmaya aday olabilecek hangi davranış ya da özelliklere sahip olması gerektiğinin tespitidir. Bu konu ile ilgili ilk olarak kişinin yönetici olabilmek için kendi öz yeterliliklerini anlayabilmesi ve bu yeterliliklere göre hareket etmesi daha sonraki dönemlerde çalışanları için de faydalı olabilmektedir. Öz yeterlilik kavramı birçok çalışmaya konu olmuş ve tanımlamalar yapılmıştır. Genel itibarıyla öz yeterlilik, yani “kişinin her durumda karşılaşılabileceği bir dizi stresli durumla baş etmede, değişmesi güç bir yetkinliğine olan inancı” (Basım, Korkmaz, Tokat, 2008) şeklinde ifade edilmiştir. Öz yeterlilik ile ilgili en eski tanımlamalarda bile motivasyon ve bunun ardından gelen davranışların etkili olduğu söylenmektedir. Bandura (1977), öz yeterliliği “kişinin ileriye dönük durumları yönetmek için ihtiyaç duyduğu hareket biçimlerini planlama ve gerçekleştirme konusunda kendi yeteneklerine olan inancı” olarak tanımlarken, öz yeterliliği özsaygının eyleme özgü bir sürümü olarak düşünmüştür. Bununla ilgili ortaya çıkan Öz Yeterlilik Kuramı'nın temel ilkesine göre, bireylerin yetenekleri konusunda kendilerini yeterli buldukları eylemleri gerçekleştirme olasılıklarının yüksek; o konu hakkında kendilerini yeterli hissetmediklerini düşündükleri eylemleri gerçekleştirme ihtimallerinin ise düşük olması yönündedir (Redmond, 2015). Bandura'nın (1997) “Öz-Yeterlilik” adlı eserinde de bahsi geçen öz yeterlilik kavramı ile ilgili çeşitli ölçeklerden bahsedilmiş ve bunlar düzeylere şu şekilde ayrılmıştır:

- ✓ Öz yeterlilik düzeyi: Bireyin belli bir işi yaptığında karşılaşılabileceğini düşündüğü kolay, orta, zor gibi zorluğun derecesinin ifade edildiği düzeydir. Bir örnek vermek gerekirse “Derslerim ne kadar zor?”, “Sınavlarım kolay mı zor mu?” şeklindeki sorgulamalar örnek olarak gösterilebilir.

- ✓ Öz yeterlilik gücü: Bireyin zorlandığı durumlar karşısında başarılı olup olamayacağını kanıtlama konusunda gösterdiği inancı işaret etmektedir. “İşyerinde üstün başarı göstereceğime ne kadar inanıyorum?”, “Başarı merdivenlerini tırmanabileceğime ne kadar inanıyorum?” gibi sorulara cevap bulma çabası, öz yeterliliğin güç seviyesini ortaya koymaktadır.
- ✓ Öz yeterliliğin genellenebilirliği: İnsanın kendisi ile ilgili beklentilerinin farklı durumlarda ne derece genellenebileceğinin ölçülebilmesidir. “Öğrendiklerimin işime yarayacağından ne derece eminim?” şeklindeki sorgulamalarla sonraki düzeylere aktarım sağlanır (Bandura, 1997. Akt: Arseven, 2016).

Öz yeterliliğin sağlanabilmesi için kişilerde olması beklenen bilgi ve becerilere sahip olmayıp sadece öz yeterlilik seviyesinin yüksek olduğunun düşünülmesi çalışmalarının iyi olmasını sağlamamaktadır. Kişilerin yaptıkları işin sonucu ile ilgili beklentileriyle öz yeterlilik birbiriyle ilişkilidir (Schunk, 1995). Öz yeterlilik ve ortaya koyulan ürün veya sonuçlarla ilgili beklentiler yapılan araştırmalarla da ortaya koyulduğu üzere birbirleriyle kavramsal olarak karıştıkları görülmektedir. Yönetici ve çalışanların iş anlamında kendilerini yeterli hissedecek ve ortaya çıkan sonuçlara ulaşacak şekilde davranma eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu sebeple, kişilerin sonuçlar arasında hangisini daha çok istediği yani ortaya çıkan sonuçların onlara göre değeri davranışları etkiler (Arseven, 2016). Öz yeterliliği davranışlara ve rollere etkilerini, motivasyon ve duygu durumuna etkisini öne süren süreç şu şekilde ifade edilebilmektedir:

Şekil 1: Öz Yeterliliğin Rolüne Dikkat Çeken Başarı Davranış Modeli

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Görüldüğü üzere kişilerin öz yeterliliklerinin oluşabilmesi birçok etmene bağlı olup bu yeterliliklerinin sağlanması sürecinin birbirleri ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Öz yeterlilik yalnızca kişilerin değil aynı zamanda işlerini ve çevrelerini de etki altına aldığından dışsal bir faktör olarak da düşünülmektedir. Öz yeterliliğin etki alanları şu şekilde sıralanabilmektedir:

- ✓ Pozitif ya da negatif düşünceler,
- ✓ Yaşamda belirlenen amaçlar,
- ✓ Nasıl bir yaşamın belirleneceği,
- ✓ Zorluklarla mücadelede verilen çaba,
- ✓ Verilen çabaların ardından ortaya çıkacak ürünler
- ✓ Stres düzeyi gibi etmenler öz yeterliliğin kişiler üzerindeki etkileri olarak gösterilmektedir (Tepe, 2011).

Konu ile ilgili literatüre bakıldığında yönetim mekanizması ve öz yeterlilik kavramlarının iç içe olduğu ve yönetimde öz yeterliliğin olması halinde yönetim gücünün daha ileriye taşındığı görülmektedir. Bu sebeple eğitim yöneticilerinin kendi öz yeterliliklerini sınamalarında ne gibi aşamalardan geçtikleri ve bu aşamaları hangi sıra ile takip ettikleri araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Okul yöneticilerinin, yöneticilik mesleğini seçmeden önce ne gibi özellikleri olduğunu, öz yeterliliklerini nasıl sınadıkları ve ilk aşamadan yönetici olana kadarki süreçte hangi yeterlilikleri kendilerinde bulduklarını ortaya koymak amacıyla Tokat ilindeki bazı okullarda görev yapan yöneticilerle yapılması amaçlanmıştır. Bu sıralamalardaki kriterlerini belirlemek amacıyla kendilerine aşağıdaki araştırma soruları yöneltilmiştir:

- ✓ Okul yöneticilerine göre yöneticilik kavramı ne anlam ifade etmektedir?
- ✓ Okul yöneticilerine göre öz yeterlilik kavramı ne anlam ifade etmektedir?
- ✓ Öz yeterlilikle ilgili kendilerinde gördükleri özellikleri ne şekilde sıralamaktadırlar?

Sorular araştırma öncesindeki görüşme sorularına yanıt aramak için oluşturulmuş olup verilecek yanıtlarla araştırmanın amacına uygun olarak bulgularda kullanılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırma okul yöneticilerinin kendi öz yeterliliklerinin yanı sıra öz farkındalıklarının da ortaya çıkmasına sebebiyet vereceğinden önem arz etmektedir. Bir diğer deyişle yalnızca öz yeterliliklerinin farkında olmak kişiye yaptığı iş konusunda tatmin duygusu verirken aynı zamanda kendilerinin farkında olmalarını sağlamaktadır. Diğer taraftan yönetim ve yöneticiliği gerektirdiği sorumluluk ve özelliklere sahip olmanın işte mükemmelleşmeye götürmesi sebebiyle yöneticilerin öz farkındalıkları ve yeterliliklerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

YÖNTEM

Bu başlık altında sırasıyla araştırmanın yöntemi, deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi, araştırmacıların rolü, geçerlik ve güvenilirlik başlıklarına değinilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma çerçevesinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Okul yöneticilerinin yöneticilik mesleğine geçişte kendilerinde gördükleri özellikler ve yöneticilik ile ilgili kendi öz yeterliliklerini sıralamaları ile ilgili görüşme ve gözleme dayalı bir çalışma olduğundan nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu yüzden nitel araştırma ile ilgili bir açıklık getirilmek istenirse nitel araştırma yöntemi, araştırılmak istenen konunun derinlemesine incelenmesi, gözleme ve kişisel düşüncelere dayanması, verileri incelemek için bir program kullanmak yerine bütünüyle yorumlanarak incelenmesi şeklinde açıklanabilmektedir. Geniş bir kitle yerine küçük bir grubun temsilen yer aldığı ancak bu grubun bütün bir evreni yansıtan örnek olduğu düşünülerek bu tür nitel çalışmalarda geniş bir perspektif ile incelemeler yapılır (Silverman, 2020). Baş ve Akturan (2017) nitel araştırma ile ilgili olarak keşfi odak noktası olarak göstererek derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmeyi bir yöntem olarak kullanıp farklı duygu, düşünce ve bakış açılarının yansımalarını değerlendirmenin en etkin yolu olarak belirtmektedirler.

Araştırmanın Deseni

Araştırmacıların eğitim yönetimi alanında eğitim almaları, birisinin yöneticilik geçmişi olması ve bu alanda çalışmalar yapıp gözlemleme fırsatı bulmaları sebebiyle katılımcılar ile empati kurabilmektedir. Bu sebeple araştırmanın deseni olgubilim deseni olarak seçilmiştir. Farkında olunan sorunların derinlemesine incelenmesi ve ayrıntılı bir tanımlama ve çözüm yoluna gidilmesi sebebiyle tümüyle yabancı olunmayan bir durumun tanımlanmasında başvurulan olgubilim deseni bu araştırmaya da ışık tutmuştur.

Olgubilim yöntemi çok sık karşılaşılan ancak hakkında ayrıntılı şekilde bilgi sahibi olunamayan olguların ayrıntılı bir biçimde ele alınmasını sağlayan nitel çalışma çeşididir. Konu hakkında bilgi sahibi olunup fakat anlamının da tam olarak bilinmediği durumlarda olguları derinlemesine inceleme imkânı verildiğinden bu tür araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Diğer bir deyişle, olgu bilimsel (fenomenolojik) çalışmalarda, hedef kitlenin içindeki kişilerin bahsi geçen olguya yönelik deneyimlerinin özüne inilebilmesi için kişilerin o olguya ilişkin yaşantılarını, bu yaşantılara yükledikleri anlamlarını ve algılama biçimlerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Olgu bilimin esas amaçlarından bir diğeri ise çalışmaya dâhil olacak kişilerin içinde bulunduğu atmosfer ve bu atmosferin yüklediği anlamlar olduğu için yaşantılar ve yaşantıların geçtiği ortamlar çalışılan olguyu etkilemektedir (Aydın, 2015). Olgubilim araştırmalarında veri toplanacak kişiler araştırmanın konusu ile ilgili olay ve olguyu birebir tecrübe eden ve bunları betimleyebilecek yeterliliğe sahip olan kişiler arasından seçilmesi uygundur (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2011). Bu sebeple belirlenen amacı gerçekleştirmek için çalışma grubu ve konusu bakımından ideal olduğu düşünüldüğünden olgubilim deseninin kullanılması gerekli görülmektedir.

Çalışma Grubu

Nitel araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen bu çalışma grubu belirlenirken, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede, oluşturulacak çalışma grubu için kişi ya da grupların çalışma yapılacak konu hakkındaki bilgi birikimleri ve tecrübeleri bakımından donanımlı olup olmama durumlarına bakılmaktadır. Bu örnekleme yönteminde bilgi bakımından çeşitlilik oluşturan zengin durumlar seçilirken eldeki sınırlı kaynaklar en verimli şekilde kullanılmaktadır (Yağar & Dökme, 2018). Amaçlı örnekleme yönteminin sınırları içerisinde yer alan benzeşik (homojen grup) örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş olan çalışma grubu özellikleri bakımından birbirine benzeyen bireylerin yer aldığı 12 kişiden meydana gelmektedir. Birbirine benzeyen bir grup oluşturulması bakımından seçilen benzeşik örnekleme yönteminde, küçük ve homojen bir örnekleme ele alınarak belli alt grupları ayrıntılı bir şekilde incelemek ve araştırmak amaçlanmaktadır (Christensen vd., 2015).

Çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Tokat ilinde görev yapmakta olan 12 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Bu konu ile ilgili araştırma sürecinde konunun ayrıntılı olarak açıklanabilmesi için aynı görevi üstlenen kişiler seçilmiş ve deneyimlerinin birbirini tamamlayacağı düşünüldüğünden bu çalışma grubuna yer verilmiştir. Okul yöneticilerinden alınan cevaplar konuyu daha detaylı olarak ortaya koyduğundan ve veri doyumuna ulaşıldığından çalışma grubu 12 kişi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların kendilerini rahat hissedip düşüncelerini açıkça söyleyebilmeleri için kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve katılımcılar K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11 ve K12 şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Okul Yöneticilerine Ait Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Görev Yılı
K1	Erkek	62	36
K2	Erkek	47	27
K3	Kadın	48	26
K4	Erkek	52	37
K5	Erkek	58	35
K6	Erkek	32	6
K7	Erkek	30	7
K8	Erkek	50	31
K9	Erkek	36	12
K10	Erkek	42	17
K11	Kadın	41	19
K12	Kadın	38	15

Tablo incelendiğinde katılımcıların %75'i erkek %25'i kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 44 olup görev yıllarının ortalaması ise 22'dir. Oran olarak bakıldığında erkek yöneticilerin kadın yöneticilerden daha fazla olduğu başka katılımcılar da ele alınarak bakıldığında baskın bir sayıdadır. Veri doyumluluğuna ulaşıldığı için 12 tanesi seçilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmede kullanılacak soruların hazırlanmasında öncelikle araştırma konusu ile ilgili literatür taramasına başvurulmuştur. Oluşturulan görüşme soruları uzman görüşünden faydalanmak üzere iki akademisyene gösterilmiş; sonrasında soruların uygulanabilirliği açısından iki okul yöneticisi ile ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama ile okul yöneticilerinden alınan geribildirimler sonucunda görüşme sorularının son hali elde edilmiştir.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine başvurularak okul yöneticilerinin eğitim yöneticiliği, öz yeterlilik ve bu yeterlilikleri sıralama özellikleri ile ilgili tanımlamaları, yaşadıkları sorunları ve yöneticilik yaptıkları süreç boyunca yöneticiliğe bakış açılarının incelemesi amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler için kullanılan soruların bir kısmı önceden hazırlanmış ve bir kısmı da görüşme sırasında katılımcıların söylemlerinden yola çıkılarak meydana getirilmiştir (Patton, 2010). Bu sebeple görüşme soruları görüşme yapılmadan önce hazırlanıp görüşme esnasında katılımcıların verdikleri cevaplara göre yeni sorular eklenebilmekte ya da bazı sorularda değişiklikler yapılabilmektedir.

Katılımcıların isteği doğrultusunda belirli zaman aralıkları ile bazılarıyla yüz yüze bazıları ile de telefonla görüşmeler sağlanmış olup ses kayıtları alınarak yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar ön bilgilendirme ve soruların incelenmesi ile birlikte 20-25 dakika arasında sürmüştür. Görüşme sorularının yanı sıra araştırmanın amacına bağlı kalmak koşuluyla katılımcıları daha çok konuşturup onlardan daha derin bilgiler elde etmek için ilave sorulara da başvurulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar onların izni ile kayıt altına alınarak bilgisayar ortamında yazıya dökülmüş ve katılımcılara ait her bir veri sistemli şekilde kodlanmıştır. Elde edilen ham verilerin analiz edilmesinde betimleyici bakış açısı kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmacılar ilgili literatürden yararlanarak tema ve kodları öncesinde belirlemişlerdir.

Betimsel analiz tercih edilme nedeni nitel verilerin yorumlanmasında araştırmadan önce belirlenmiş temalara göre özetleme imkânı tanınmasıdır. Betimsel analizde, bireylerin görüşlerini eksiksiz olarak yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılar yapılır. Buradaki asıl amaç elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunulmasını sağlamaktır. Veriler önce sistematik olarak açık bir biçimde betimlenir, daha sonrasında yorumlanır ve neden sonuç ilişkilerine bakılıp birtakım sonuçlara ulaşılır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur. Bunlardan ilki betimsel analiz için bir ana hat oluşturmaktır. Daha sonra oluşturulan bu ana hatta göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması gelmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Betimsel analizdeki asıl amaç, elde edilen verilerin ortaya çıkan çalışmaya ulaşan okuyucuların anlayacakları ve istedikleri zaman kullanabilecekleri hale getirmektir. Betimsel analizde sona ulaşılan çözümlemede görüşmenin yapıldığı kişilerin düşünceleri dikkat çekici olduğu için doğrudan yapılan alıntılara çok sık yer verilmektedir (Altunışık vd., 2001).

BULGULAR

Elde edilen bulgular araştırma sorularına göre analiz edilmiştir. Birinci araştırma sorusu “Okul yöneticilerine göre yöneticilik kavramı ne anlam ifade etmektedir?” şeklinde sorulmuştur. Görüşme sorularının 1’den 4. soruya kadar olan kısım, araştırma sorularından ilkinin yanıt arayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu soruya verilen cevaplara göre ortaya çıkan genel yargılar “liderlik”, “organize edicilik”, “takım ruhu” ve “üst düzey kariyer” olarak sınıflandırmışlardır. Katılımcı görüşleriyle ilgili tablonun gösterimi aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Tablo 2: Okul Yöneticilerinin Yöneticilik Kavramına İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	“liderlik”	5	42	“Yöneticiliği elbette liderlik olarak görüyorum. Çünkü yöneticilik sanıldığı gibi patronluk işi değildir. Aslında tam bir liderdir. Zaten yönetici denildiği zaman o kişide lider özellikleri aranmalıdır. Yoksa zaten o kişi lider olmasın. Bir okul yöneticisinde en temel özellik olarak bunu söyleyebilirim” (K11).
2	“organize edicilik”	4	33	“Eğitimde de diğer meslek gruplarında da yönetici olmak denilince çalışanların ya da takım arkadaşlarının organize edebilme gücü geliyor aklıma. Yönetmek bir şey, organize ederek planlı, programlı yönetmek ayrı şey. Bence yönetim kolay bir iş değil. Öyle de olmamalı zaten. Grubunun başında sağlam durup onları en iyi şekilde yönlendirebilmelidir” (K2).
3	“takım ruhu”	2	16	“Yöneticilik, takım ruhunu aşıl原因an insandır bana göre. Mesela ben de önceleri öğretmendir. Benim de bir yöneticim vardı, müdürümüz. O naif bir insandı fakat yeri geldiğinde tüm öğretmenlerin derterini, sıkıntısını anlar ve eğer bir problem varsa onu kökünden hallederdi. Öğretmenler arasındaki çatışmaya asla müsaade etmezdi. İşte takım ruhu budur ve bunu sağlayan da yöneticidir.” (K1).
4	“üst düzey kariyer”	1	9	“Yöneticilik bir yürütme işi, birçok şeyin üstesinden geliniyor. Bunun dışında kariyerin üst basamaklarında olması sebebiyle bir statü olduğunu da düşünüyorum.” (K9).
	Toplam	12	100	

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların yöneticilik denilince akıllarına gelenlere ve bu kavramın kendilerinde ne çağrıştırdığı konusundaki düşüncelere bakıldığında farklı cevaplar verdikleri görülmektedir. Katılımcıların bu tanımlamalarına bakıldığında “liderlik” %42 oranında, “organize edicilik” %33 oranında, “takım ruhu” %16 oranında ve “üst düzey kariyer” %9 oranında sonuçlar elde edilmiştir. Bu tabloya göre yönetimin liderlikle ilişkisi diğer ilişkilere göre üst düzeyde çıkarken diğer özellikler de liderlik vasıflarına yansıtılmıştır. Bu sebeple diğer cevaplar da liderlik özellikleri ile ilişkilendirilmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu ise “Okul yöneticilerine göre öz yeterlilik kavramı ne anlam ifade etmektedir?” şeklinde sorulmuştur. Araştırma ile ilgili hazırlanan görüşme sorularının 3., 4. ve 5. yöneticilik ve öz yeterlilik kavramlarını bağdaştırma durumuna göre sorulmuş olup alınan cevaplar “yönetici güç”, “anlayış”, “düzen ve titiz çalışma”, “karizmatiklik” şeklinde sıralanmıştır. Katılımcı görüşleriyle ilgili tablonun gösterimi aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Tablo 3: Okul Yöneticilerinin Öz Yeterlilik Kavramına İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	“yönetici güç”	5	42	“Bence yönetici olmayı hedefleyen birinin kedinde görmesi gereken özelliklerin başında yönetme gücünün gelmesi gerekir diye düşünüyorum. Birilerini yönetebilme öz yeterliliği herkeste olmuyor maalesef. Birçok meslektaşımın zaman zaman bu konuda şikâyetçi olduğunu görüyorum. Ben de mükemmel değilim ama sonuç olarak yönetim her zaman dikkatimi çeken ve yapabileceğime inandığım bir meslek dalıydı.” (K3).
2	“anlayış”	3	25	“Bir yöneticinin öz yeterliliğini sınıadığı noktada anlayış gibi bir özelliğinin olup olmadığını sınıaması gerekir. Anlayış gerçekten çok önemli. Yani bu her şeye evet demek değil elbette ama bazı durumlarda sırf yönetici oldun diye ahkam kesmek işe yaramıyor. Herkes insan ve eğitimde çalışanlar öğretmen. Her şeyin farkındalar. Güç gösterisi yapmanın bu anlamda gereği olduğunu düşünmüyorum.” (K6).
3	“düzen ve titiz çalışma”	3	25	“Yönetici olabilmek için de bu görevi devam ettirebilmek için de insanın öz yeterliliğini sorguladığı zaman düzenli ve titiz çalışma becerisi var mı yok mu onu bir sorması gerekiyor. Her meslek grubu böyle. Sadece yöneticiliğe özel bir şey değil bu. Tabi ben bunu yöneticiliğe göre cevaplandırmak durumundayım.” (K12).
4	“karizmatiklik”	1	9	“Belki komik gelebilir ama yöneticilik denilince şöyle bir karizması olması gerekiyor (Gülüyor). İşin şakası bir yana öz yeterlilik için birçok şey gerekir yöneticilikte. Özellikle de eğitimde. Azıcık sert mizaçlı olursunuz hemen korkunç bir maske takarlar, biraz gülersiniz işler yavaşlar. Karizmatik liderlik, siz de bilirsiniz o ayarı iyi tutturur. Ben ne kadar başarıyorum, bunu öğretmen arkadaşlara sormak lazım.” (K4).
	Toplam	12	100	

Tablo 3'e bakıldığında katılımcıların öz yeterlilik ile ilgili algılarının neler olduğu sorulmuş ve alınan cevaplar hem genel olarak yönetim ile hem de öz yeterlilik kavramlarını yorumlamaları şeklinde cevaplar istenmiştir. Buna göre "yönetici güç" %42 oranında, "anlayış" %25 oranında, "düzen ve titiz çalışma" %25 ve "karizmatiklik" %9 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında yöneticilerin yönetme gücü ile ilgili görüşlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu ise "Öz yeterlilikle ilgili kendilerinde gördükleri özellikleri ne şekilde sıralamaktadırlar?" sorusu ile tamamlanmış olup burada yöneticilerin kendilerinde gördükleri öz yeterlilikleri sıralarken ilk olarak hangi özelliklerini söylemeleri istenmiştir. Bu soru ile ilgili hazırlanan görüşme formundaki 6. 7. ve 8. sorular sorulmuş olup son araştırma sorusuna cevap vermektedir. Katılımcı görüşleriyle ilgili tablonun gösterimi aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Tablo 4: Okul Yöneticilerinin Kendi Öz Yeterliliklerini Sıralama Biçimleri

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	"sözümü dinletirim"	4	34	"Bu konuda ne kadar iddialyım bilemiyorum ama bir yönetici olarak sözümü dinletip herkesi hedefe yöneltebiliyorum. Okul olarak bir hedefimiz olduğunda genel olarak sözüm dinlenir. Bunu birçok özelliğime bağlayabilirim. Genel olarak yerine göre hareket ediyorum diyebilirim." (K5).
2	"güven veririm"	4	34	"Ben güven verme özelliğimi ilk sıraya koyarım. O güveni kazandıktan sonra yapılan her iş rayına oturuyor. Kendimde gördüğüm en temel öz yeterlilik budur herhalde." (K10).
3	"karar vermede iyiyimdir"	2	16	"Yönetici olmak için illaki şu özellik ya da bu özelliğe sahip olmalısın şeklindeki kalıpların olduğunu düşünmüyorum. Birçok şekilde yöneticilik yapılabilir. Bana gelecek olursak, ben karar vermede iyi olunması gerektiğini düşünüyorum. Nitekim iyiyimdir de." (K8).
4	"kriz anlarında soğukkanlıyım"	2	16	"Hayatımın birçok döneminde soğukkanlılığım işe yaramıştır. Okul başarımda da geldiğim noktada da mutlaka olaylara dışarıdan bir gözle bakarım. Her zaman kriz olmaz bazen iyi günler geçirirken bile gözlem yapabilmek önemlidir. Genel olarak kriz yönetimimin iyi olduğunu düşünüyorum ve bu birçok karar anında işe yarayan en iyi faktörlerden biridir." (K7).
	Toplam	12	100	

Tablo 4'e bakıldığında okul yöneticilerinin öz yeterliliklerini sıralarken kendi özelliklerini sıralama durumuna ilişkin görüşleri incelenmiş ve bununla ilgili vermiş oldukları cevaplarda genel olarak kendi yeterliliklerinde en çok hangi özellikleri ağır basıyorsa ona göre cevap vermişlerdir. Verilen cevaplara göre katılımcıların %34'ü "sözümü dinlerim" şeklinde cevaplar verirken yine %34'ü "güven veririm" şeklinde cevap vermiştir. Diğer cevaplarda ise %16 oranında "karar vermede iyiyimdir" ve yine %16 oranında "kriz anlarında soğukkanlıyım" şeklinde bir sonuç çıkmıştır. Fakat çoğunlukta verilen cevaplara bakıldığında oranların birbirleri ile yakın oldukları gözlemlenmiş ve söz dinletme ve güven verme gibi özelliklerin katılımcıların daha ağırlıkta vermiş oldukları cevaplar olmuştur.

Tüm soruların ardından katılımcıların konu ile ilgili önerileri sorulduğunda genel olarak öz yeterlilikle ilgili sorularda insanın kendisini tam olarak tanıyamadığı için böyle bir çalışmanın sıklıkla yapılması gerektiği şeklinde yorumlamalarda bulunmuşlardır. Bir diğer deyişle kendilerini görme fırsatı verdiği için farklı bir bakış açısı kazandıklarını dile getirmişlerdir.

TARTIŞMA

Yöneticilik kavramı ile ilgili yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgulara bakıldığında araştırmanın verilerinde çıkan sonuçlarla örtüştüğü görülmektedir. Bununla ilgili bir örnek vermek gerekirse Budak (2004), yönetim mekanizmalarında faaliyetleri yürütecek gücün planlama, örgütlenme, eş güdümlenme ve kontrol gibi aşamaları olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu da araştırmada bahsi geçen yönetim kavramlarında katılımcıların cevapları ile örtüşmektedir. Bir başka örnekte ise yönetimde planlama, analiz ve tasarım ve uygulayıcı gücün olması da yine benzer sonuçlara atıfta bulunmaktadır (Yenisu vd., 2019).

Araştırmanın devamında öz yeterlilik ile ilgili kavramlar ele alınmış ve bununla ilgili araştırmalar ve elde edilen bulgularda yöneticilerde bulunması gereken özelliklerle paralel bir düzeyde ilerledikleri görülmüştür. Bir diğer deyişle öz yeterlilik kavramındaki mesleki donanımın da bir sonucu olarak gösterilmesinin dışında kişilerin özellikleri de bu yeterliliklerde bir ölçüt olarak gösterilmiştir. Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlara göre "Öz Yeterlilik Kuramı'nın" temel ilkesi, kişilerin kendilerini yeterli buldukları durumlarda harekete geçirdikleri fikirleri gerçekleştirme olasılıklarının yüksek; yeterli bulmadıkları fikirleri faaliyete geçirme olasılıklarının ise düşük olduğu şeklinde açıklanmıştır. Gist ve Mitchell (1992)'e göre, insanların bir eyleme başlamadan önce kafalarında

kurdukları olasılıklar ve inançları doğrultusunda davrandığından sonrasında kendi öz yeterliliklerinin etkilenmesini bir çeşit kehanet işlevi şeklinde yorumlanmışlardır. Araştırmanın katılımcı görüşleri kısmında da bu özellikler öne sürülerek öz yeterlilik kavramları bununla bağdaştırılmıştır. Doğal olarak katılımcıların kendilerinde gördükleri özellikler de yine yönetici olma öz yeterliliklerini açıklarken kullandıklarını göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada okul yöneticilerinin yöneticiliği bir meslek olarak seçmeden önce hangi özelliklerini fark ettikleri, bu özellikleri öz yeterlilikleri ile bağdaştırıp bağdaştırmadıkları ve ilk olarak hangi özelliklerinin yönetici olmalarına önderlik ettiği gibi sorulara cevap aranmış ve katılımcılara bu yönde sorular sorulmuştur. Özellikle katılımcıların yönetim ve yönetici ile ilgili sorulara rahatlıkla cevap verirken öz yeterlilik kavramı karşısında duraksadıkları ve daha çok düşündükleri gözlemlenmiştir. Bir bakıma yönetici olmalarındaki sorumluluklarını bilmelerinin yanı sıra bu sorumlulukların gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesi durumunda neler olacağını farkında oldukları görülmüştür. Diğer taraftan yöneticiliği seçmelerinde kendi öz yeterliliklerinin farkında olup olmadıkları sorulduğunda ilk olarak bir yöneticiden beklenen özellikler şeklinde cevaplar vermiş daha sonra kendilerini sınamışlardır. Buradan çıkan sonuç ise yöneticilerin birçoğunun kendilerindeki hangi özelliğin onları yönetici olmaya yönelttiğinin farkında olmadığı ya da düşünmedikleri yönünde bir izlenim olmuştur.

Ortaya çıkan sonuçlardan yola çıkarak yöneticilerin kendi öz yeterlilikleri ile ilgili bir öneride bulunmak yerine bu yeterliliklerinin farkına varmalarını sağlayacak başka çalışmaların yapılması da farkındalık oluşturması açısından bir öneri olarak sunulabilmektedir. Çünkü araştırmanın hemen ardından yapılan konuşmalarda gözlemlendiği üzere bu yeterliliklerinin sorulması yöneticiler açısından da bir bilinç oluşmasına katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S., Coşkun, R., & Yıldırım, E. (2001). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Arseven, A. (2016). "Öz Yeterlilik: Bir Kavram Analizi / Self-Efficacy: A Concept Analysis", Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, Volume 11/19 Fall 2016, Ankara/Turkey, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10001>, p. 63-80.
- Aydın, S. (2015). Olgubilim araştırması. M. Metin (Ed.) Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi. s. 287-311.
- Bandura, A. (1977) Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change- Psychological Review. 34 (2): 191-215. <http://www.uky.edu/Chapter2>: <http://samples.jbpub.com/9781449689742/Chapter2.pdf>
- Bandura, A. (1997) Self-Efficacy (The Exercise of Control), New York: W. H. Freeman and Company. BF637.S38B36.
- Baş, T. & Akturan, U. (2017). Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Basım, N., Korkmazıyürek, H., Tokat, O. (2008). Çalışanların Öz yeterlilik Algılamasının Yenilikçilik ve Risk Alma Üzerine Etkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19: 101-119.
- Bilir Güler, S. , Minası, A. V. & Demiralay, T. (2019). Örgüt Kültürünün Örgütsel Yabancılaşma Davranışlarına Etkisi . Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi , 8 (1) , 209-222 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ssrj/issue/43336/531993>
- Budak, G. ve G. Budak (2004). İşletme Yönetimi, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir.
- Christensen, L. B., Johnson, B. R., & Turner, L.A. (2015). Araştırma yöntemleri desen ve analiz (Çev. Ed: A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gist, M. ve Mitchell, T. R. (1992). Self-Efficacy: A Theoretical Analysis of Its Determinants and Malleability. Acad Manage Review. 17(2): 183-211.
- Koçel, T. (2010) İşletme Yöneticiliği: Yönetim ve Organizasyon, Organizasyonlarda Davranış, Klasik-Modern-Çağdaş ve Güncel Yaklaşımlar, 12. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Özgozğü, S. (2015). Eğitim örgütlerinde yöneticilerin liderlik davranışları, bilgi yönetimi ve örgüt kültürü ilişkisi. Doktora tezi. Ege Üniversitesi, İzmir
- Patton, M. L. (2010). Proposingempiricalresearch: A Guidetothe fundamentals. Glendale, CA: PyczakPublis- hing.

- Pulat, İ. (2010). Denizli İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Örgüt Kültürü ve Önemine İlişkin Algıları, yüksek lisans tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Redmond, B. F. (2015). Self-Efficacy and Social Cognitive Theory. <https://wikispaces.psu.edu>
- Schunk, D. H. (1995). "Self-efficacy, motivation, and performance." *Journal of Applied Sport Psychology*, vol 7, number 2, p. 112-137. <http://www.taylorandfrancis.com/>
- Silverman, D. (Ed.). (2020). *Qualitative research*. sage.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.
- Tepe, D. (2011). Okulöncesi Öğretmenlerinin Öz Yeterlik İnançlarını Belirleme Ölçeği Geliştirme. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2011). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. (3. Baskı), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yenisu, E., Şahin, F., & Öztekkeli, H. (2019). Yönetim Düşüncesinin Evriminde Sistem Kuramının Etkileri: Kavramsal Bir Çözümleme. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 514-527.

Müzikolog Rauf Yekta Bey'in Tercüme Macerası: Kaç Eseri Türkçeye Kazandırdı?

Translation Adventure of Musicologist Rauf Yekta Bey: How Many Works Has He Translated into Turkish?

ÖZET

Rauf Yekta Bey, Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk müziği ve müzikoloji alanında öncü olduğu kadar önemli araştırmacılarından biridir. O, Dünya müzikoloji tarihinde önemli bir yeri olan Fransız müzikolog D'Erlange'nin müzik ansiklopedisinde "Türk müziği" maddesinin yazarı olmakla Dünya müzikologlarından biri olarak anılmayı hak etmiştir. Rauf Yekta Bey, 1889-1938 yılları arasında Türk müziği tarihindeki boşlukları doldurmak için yazdığı bazı makalelerinde bazı kitapları Türkçeye tercüme yaptığından söz etmiştir. Türk müziğinin teorik ve tarihi kaynaklarının Türkçeye tercüme edilmeleri, doğu müziğini anlamak için D'Erlanger'in yaptığı ve yaptırdığı müzik tarihi kaynaklarının Fransızca tercüme kadar önemlidir. Rauf Yekta tek başına bu tercüme işini tamamlayamayacağına farkına varmış ve yetkililerden yardım istemiştir. Türk Müziği Tasnif ve Tespit Heyeti ve Maarif Vekaleti Müzik Eğitimi Encümeni üyelikleri gibi çeşitli resmi görevlerde bulunmasına rağmen umduğu desteği bulamamış ve tercüme yapılmamıştır. Bahsettiği kendi tercüme işi basılmadığı ve kütüphanesi bugün dağılmış olduğu için hakkında biyografi yazarları farklı sayıda Rauf Yekta Bey'in tercüme işlerinden bahsetmişlerdir. Türkçeye tercüme ettiği eserler konusundaki bilgilerin çelişkilerini gidermek ve müzikolojiye katkıda bulunmak amacıyla bu makalenin yazımına karar verilmiştir. Bu araştırma Rauf Yekta Bey'in sadece Türkçeye yapmış olduğu varsayılan tercüme işleriyle sınırlanmıştır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemiyle konuya eğilmiş ve Rauf Yekta'nın tercüme etmiş olabileceğinden bahsedilen dokuz eser olduğunu tespit etmiştir. Tercüme edilen eserler konusunda bu rakamın gerçeği yansıtmadığı ayrıntılarıyla incelenmiştir. Sonuç olarak her ne kadar dokuz eser adından söz edilmiş olsa bile, aslında Rauf Yekta'nın dört eserin tercümesinden söz edilebileceği ve üç eserin tercümesini tamamlamadığı, bir hayli eksik olduğu anlaşılmaktadır. Eldeki verilere göre dört eserden biri hakkında ise henüz hiç bir bilgiye ulaşılamadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rauf Yekta Bey, Safiyyüddin Urmevi, Kutbuddin Şirazi, Abdülkadir Meragi, Ladikli Mehmet, Krezent Meditos

ABSTRACT

Rauf Yekta Bey is one of the most important researchers of the Republic of Turkey as well as a pioneer in the field of Turkish music and musicology. He deserved to be mentioned as one of the world musicologists by being the author of the article "Turkish music" in the music encyclopedia of the French musicologist D'Erlanger, who has an important place in the history of world musicology. Rauf Yekta Bey mentioned that he translated some books into Turkish in some of his articles between 1889-1938 to fill the gaps in the history of Turkish music. The translation of the theoretical and historical sources of Turkish music into Turkish is as important as the French translations of the sources of music history made or commissioned by D'Erlanger for understanding eastern music. Rauf Yekta realized that he could not complete these translations alone and asked the authorities for help. Although he held various official duties such as the membership of the Turkish Music Classification and Determination Committee and the Ministry of Education Music Education Committee, he could not find the support he hoped for and the translations were not made. Since his own translations he mentioned were not published and his library is scattered today, biographers have mentioned Rauf Yekta Bey's translations in different numbers. It was decided to write this article in order to eliminate the contradictions of the information about the works translated into Turkish and to contribute to musicology. This research is limited to the translations assumed to be made by Rauf Yekta Bey only into Turkish. This research focused on the subject with the qualitative research method and determined that there are nine works mentioned that Rauf Yekta may have translated. It has been examined in detail whether this figure reflects the truth regarding the translated works. As a result, although the names of nine works are mentioned, it is understood that Rauf Yekta's translation of four works can be mentioned and he did not complete the translation of three works, and it is quite incomplete. According to the available data, it has been understood that no information has been reached yet about one of the four work.

Keywords: Rauf Yekta Bey, Safiyyüddin Urmevi, Kutbuddin Şirazi, Abdülkadir Meragi, Ladikli Mehmet, Krezent Meditos

GİRİŞ: RAUF YEKTA BEY'İN TERCÜMELERİ HAKKINDA SORULAR

Rauf Yekta Bey, Cumhuriyet döneminde müzik alanının öncüsüdür, "ilk müzikolog" olarak tanırız. Dünyada Avrupa dillerinde "Türk musikisi" maddesi yazan ilk müzikologdur. Günümüzde Rauf Yekta Bey'in eleştirilmesinin, eleştirilebilmesinin sebebi bir bilim adamı olmasından kaynaklanıyor. Müzikoloji alanında öncü olduğu kadar pek çok doğru konuyu dile getirdiğini unutmamalıyız.

Rauf Yekta Bey'in hayatını inceleyen Süleyman Erguner'in doktora tezi, onun hakkında yayınlanmış ilk akademik araştırmadır (baskısı 2003). Şüphesiz bu "yayınlanmış kitap" anlamındadır. Rauf Yekta Bey'le ilgili bir şey olsa hemen ona başvururum. Bu şu demek değildir, ondan sonrasında veya öncesinde hiç akademik araştırma yapılmadı anlamına gelmemektedir. Yazılarını yeni harflere çeviren, ansiklopedi maddesi yazan akademisyenlerin her biri değerlendirme, değerli çalışmalar yaptılar. Ben de bu konuyla ilgili youtube music history kanalında bir kaç video yaptım (Uslu, 2022). Bu videoları yaparken farkettim ki hayatı hakkında hala tereddütlü bilgiler var. Ne zaman Mevlevi olmuş sayıldığına dair net bir bilgimiz yok. Kendisi ile birlikte Yenikapı Mevlevihanesinde yakın arkadaşlık yapan Neyzen Mahmud Şevket Gavsı ile ilgisi ne derecede idi bilmiyoruz. Emekli olması ile vefatı arasında 10 yıl

Recep Uslu¹

How to Cite This Article

Uslu, R. (2023). "Müzikolog Rauf Yekta Bey'in Tercüme Macerası: Kaç Eseri Türkçeye Kazandırdı?", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2768-2772. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69369>

Arrival: 10 March 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Assoc.Prof., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Türk Musikisi, Türkiye

gibi uzun bir zaman dilimi var. Bu sürede müzik-siyaset camiasında neden etkili olamadı? Müzik camiası ile yollarını ayırmasındaki asıl sebep emekli olması mı, yoksa küsmüş olması mıydı, yoksa Türk müziği araştırmalarını kendi ifadesiyle “beyhûde bir meşkale” (Cergel, 2007, s.425) olduğunu kabul ettiği için mi bıraktı? Rauf Yekta biyografisini yazanlar onun kaç eseri tercüme ettiği hakkında çelişkili bilgiler vermektedirler. Dolayısı ile Rauf Yekta'nın tercümeleri konusunda netlik kazanması akademik bir problem olarak görünmektedir.

Nitel araştırma yönteminin izlendiği bu araştırmanın amacı, araştırmanın sınırlarını da belirleyen şu sorulara cevap bulmak olacaktır: Rauf Yekta Bey'in tercümeleri hangileridir? Tercüme gerçek mi? Tamamlanmış mı? Neredeler? Niçin basılmadılar? Maddi imkansızlıklar sebebiyle mi basılmadılar? Tercüme hakkında neler biliyoruz? Biyografisini yazarken tercümelerinden nasıl bahsetmeli?

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu çalışmada Rauf Yekta Bey'in makale yazın hayatına başladığı ilk yayınlarında görülen Orta Asya Horasan bölgesi edebiyatçıları ile ilgili tercüme yazıları müzikle ilgili olmadığı için konu dışında yer almaktadır.

BULGULAR

Rauf Yekta'nın Türkçe Tercümeleri

Rauf Yekta hakkında biyografik araştırma yapanlardan Yılmaz Öztuna ve Murat Bardakçı'dan sonra Erguner (2003, s.62-63) *Müzikolog Rauf Yekta Bey* adlı eserinde, Rauf Yekta'nın tercümeleri ile ilgili özel bir başlık açarak bize yedi eseri tercüme ettiğini haber vermektedirler. Murat Bardakçı (1986a) *Rauf Yekta Bey'in Hayatı ve Eserleri* başlıklı makalesinde (*Rauf Yekta Bey. Türk Musikisi.* çev.O.Nasuhioğlu. İstanbul Pan yay. içinde, s.8-16) ve *Maragali Abdülkadir* (1986) adlı kitabında, bir iki yıl sonra basılan Öztuna'nın *Abdülkadir Meragi* (1988) ile ilgili eserinde ilgili yerlerde, Rauf Yekta Bey'in tercümelerinden bahsetmektedirler. Bu araştırmalar toplamda tercüme edilen yedi eserden söz etmişler, biz bu sayıya iki tane daha ilave ettik, bu çalışmada tercüme etmiş olabileceği söylenen dokuz eserden söz edeceğiz. Tercüme edildiği söylenen eserlerden, asıl yazarların yaşadıkları yılları düşünerek kronolojik sırayla bahsedeceğiz.

1- Safiyyüddin Urmevi'nin *Kitabü'l-edvar fi marifeti'n-nağam ve nisebi eb'adiha ve edvari'l-ika* Tercümesi. Öztuna, Yekta Bey bu eseri yazar nüshasından tercüme etmiş, maddi imkansızlıklardan basılamamıştır (Öztuna, 1988, s.48) der. Buradaki “yazar nüshası” ifadesine göre Rauf Yekta, eserin Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki en eski yazmasını görmüş ve tercüme etmiş olması lazım. Bardakçı (1986, s.14), Rauf Yekta'nın böyle bir tercümesinden bahsetmiyor; Doğrusöz-Dişiaçık'ın editörlüğünü yaptığı *Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikalari*'nda (2018) da bir bahis yoktur. Öztuna gibi birçok kişinin edvarın yazım tarihi konusunda sürekli 1250, 1252 (Öztuna, 1988, s.46, 48; Farmer; Wright; Sawa) denilmesi tarih yanlışlığı olduğunu birkaç makalemde belirtmişim (Uslu, 2021a, s.78). Nitekim bu tarihi ilk yazan Farmer'dan etkilenen Wright'ın tezinde de bu tarih üzerinden hareket edilmiştir. Urmevi, eserin ilk yazmasında biraz daha eski bir yazım tarihi vermektedir ve bu tarih 1235-36 yılına denk gelmektedir. Muhtemelen, o sırada 17-18 yaşında olan Urmevi'nin bu kadar genç yaşta bu eseri yazamayacağı düşünülmüş olmalı, ama bazı makalelerimde bunun açıklaması yapılmıştır.

2- Safiyyüddin Urmevi'nin *Risaletü's-şerefiyye fi'n-nisebi't-te'lifiyye* Tercümesi: Rauf Yekta tarafından 1918 yılında “tercüme edildiği ve basılamadığından ve torunlarının elinde olduğundan” (Bardakçı, 1986a, s.14; Öztuna, 1988, s.46; Erguner, 2003, s.63) araştırmacılar tarafından söz edilir. Erguner'e göre “İki yazma nüshasından biri Yavuz Yekta'da diğeri Murat Bardakçı'da”dır. Ancak Bardakçı (1986a, s.14) makalesinde böyle bir esere malik olma durumundan hiç bahsetmiyor.

Rauf Yekta Bey çoğu zaman kendisinin tercüme ettiği eserlerden makalelerinde bahsettiğinden dolayı burada duralım, Rauf Yekta Bey (1898a; Cergel, 2007, s.293 vd) Urmevi hakkındaki makalesinde 1 ve 2 numaralı eserlerle ilgili böyle bir tercüme yapmış olduğundan bahsetmiyor. Müzikolojik yayın olarak öneminden dolayı tanıtımını yapılan (Uslu, 2018b) Doğrusöz'ün editörlüğündeki *Musiki Antikalari*'nda (2018) da bu eserlerin tercümelerinden hiçbir iz yoktur.

3- Abdülkadir Meragi'nin *Câmiü'l-elhan* Tercümesi: Bardakçı (1986a, s.14; Erguner, 2003, s.63) Abdülkadir Meragi'nin eseri *Câmiü'l-elhan*'ın Rauf Yekta'nın yaptığı Türkçe tercümesinden bahseder. Öztuna (1988), Meragi kitabında böyle bir tercümeden bahsetmemiştir. Rauf Yekta'nın elinde *Câmiü'l-elhan* nüshası olduğunu biliyoruz. Hatta Rauf Yekta ayrıca Nuruosmaniye kütüphanesindeki *Câmiü'l-elhan* nüshasını sekiz ayda istinsah edişinden (Rauf Yekta, 1899) ve *Câmiü'l-elhan*'ın 813/1410 ve Safer 818/1415 (ikisi de Şahruh adına) tarihli nüshalarından söz eder (Rauf Yekta, 1898b ve 1898c). *Musiki Antikalari*'nda (2018, nr.39), rıka yazıyla 40 sayfa olan *Câmiü'l-elhan* tercümesinin dördüncü babına kadar yapılmış olduğu, geriye kalan tercümenin eksik olduğu ifade edilmiştir. Buradan Rauf Yekta tarafından yapılan *Terceme-i Câmiü'l-elhan*'ın tamamlanmamış olduğu anlaşılmaktadır.

4- Abdülkadir Meragi'nin Makasidü'l-elhan Tercümesi: Bardakçı (1986a, s.14) yayınlanan biyografik araştırmasında Rauf Yekta'nın *Makasidü'l-elhan* tercümesi basılmamıştır der. Öztuna (1988), Meragi kitabında Rauf Yekta'nın böyle bir tercümesinden bahsetmemiştir. Bu konu önemli olduğu için Rauf Yekta'nın *Makasid* konusunda neler bildiğini DE gözden geçirmek gerekmektedir. Rauf Yekta'nın elinde II.Murad'a yazılmış 18 Safer 826/1423 tarihli orijinal *Makasid* nüshası vardı ve bu nüshadan “esasen noksan” (Rauf Yekta, 1899; Cergel, 2007, s.424) yani eksik diye bahsetmiştir. Bunun dışında Leiden Üniversite kütüphanesi no. 1061 nüshasından (Rauf Yekta, 1898c), Nuruosmaniye Kütüphanesi nüshasından (Rauf Yekta, 1899) haberi vardır, hatta istinsah ettiğinden söz eder. Makalelerinde Sultan Şahrüh adına yazılmış 1418 tarihli *Makasid* nüshasından (Uslu, 2018a, s.xvi; Uslu, 2019, s.39) hiç bahsetmediğine göre, Rauf Yekta'nın bu nüshadan haberi olmadığı anlaşılmaktadır. Rauf Yekta'nın elindeki *Makasid* 1423 tarihli nüshasının son beş sayfası eksik mikrofilmle, diğer *Makasid*'leri karşılaştırmak suretiyle benzerlikler ve farkları ortaya koyan bir makale yayınlanmıştır (Uslu 2021b). Bu araştırmanın sonuçları da daha önce ortaya konulan Meragi'nin *Makasid* adlı eserini üç farklı sürüm halinde yazdığını desteklemiştir

1900 yılından 2015 yılına kadar çeşitli araştırmalarda, 115 yıl süresince akademik alanda ilgili bütün yazmaların aynı *Makasid*'in nüshaları olduğu sanılmış ve hem bazılarının eksik (Rauf Yekta Bey, 1899; Bardakçı, 1986b, s.45) olduğu hem de bütün nüshaları listesi konusunda bilgi tekrarı yapılmıştır. Oysa bahsettikleri *Makasid* nüshalarının eksik değil, yine Abdülkadir Meragi tarafından *Makasid*'in üç farklı sürüm/version olarak yazıldığı, Rauf Yekta'nın Meragi adlı eserin basımından 119 yıl sonra, 2019 yılında yayınlanan makale ile anlaşılmıştır (Uslu, 2019, s.39; Uslu, 2021a, s.86, 89, 92; Uslu, 2021b, s.1643).

Rauf Yekta Bey (1898b; 1900; Cergel, 2007, s.276 vd.) Meragi makalelerinde ve kitabında *Makasid* adlı eseri tercüme ettiğine dair bir bilgi vermiyor. *Makasid* tercümesini yaparken Rauf Yekta Bey'in yazılarından birinde *Makasid*'i tercüme ettiğine dair bir cümleye rastlamıştım, fakat sonradan bu ifadeyi bulamadım, yanlış olabilirim. Elimizde eserin kısmen veya tamamını tercüme ettiğine dair bugün itibariyle herhangi bir delilimiz yok. *Musiki Antikaları*'nda (2018) *Makasid*'in hiç bir sürümünün veya üç sürümden birinin tercümesine ait herhangi bir iz bulunmamaktadır.

5-Kutbuddin Şirazi'nin Dürretü't-tac Tercümesi: Erguner (2003, s.63), basılan araştırmasında Kutbuddin Şirazi'nin Farsça *Dürretü't-tac* adlı eserin musiki kısmının basılmamış Rauf Yekta Bey tercümesinden bahsetmiş, kaynak vermemiştir. Rauf Yekta Bey bu eserden bahsettiği yerlerde (Cergel, 2007, s.102, 285, 443, 444) bu eseri tercüme ettiğine dair bir bilgi vermemiştir. Ayrıca Bardakçı (1986a, s.14) ve konu hakkında doktora tezi yapan Sema Dinç (2021), Rauf Yekta'nın böyle bir tercümesinden bahsetmemiştir. *Musiki Antikaları*'nda (2018) böyle bir tercüme yaptığına dair bir bulguya rastlanmamıştır.

6-Ladikli'nin Risaletü'l-Fethiyye Tercümesi: Rauf Yekta Bey'in (1902, s.12) bir makalesinde görüldüğü gibi, onun Ladikli'nin Arapça eseri *Risaletü'l-Fethiyye*'sini tercüme ettiğinden araştırmacılar tarafından bahsedilmiştir (Erguner, 2003, s.63; Uslu, 2008, s.127). Yukarıdaki kaynağı veren Erguner (2003, s.63) bu eseri 1898 yılında tercüme ettiğini belirtir. Bardakçı (1986a, s.14) böyle bir tercümesinden bahsetmemiştir. *Musiki Antikaları*'nda (2018, nr.41) görülen *Tercüme-i Fethiyye*'nin bir hayli eksik olduğu ifade edilmiştir.

7-Molla Cami'nin Risale-i Musikiyye Tercümesi: Molla Cami'nin Farsça *Risale-i Musikiyye*'sinin tercümesini Rauf Yekta, özel baskı ile sayfa 1-4, 13-32.sayfalarını formalar halinde yayınlamıştır (çev.Rauf Yekta, 1328/1910; Bardakçı, 1986a, s.14). Ancak geri kalan kısımların tercümesinin var olup olmadığı hakkında *Musiki Antikaları*'nda (2018) herhangi bir bilgi yoktur. Tercüme ettikçe kendi matbaasında bastığı düşünülürse tercüme tamamlanmamış olduğu düşünülebilir.

8-Zübdetü'l-edvar Tercümesi: Rauf Yekta bir eserden tercüme ettiği kısımları Türklerin müziği “kökler”den bahseden (Rauf Yekta Bey, 1915, s.457-463) makalesinde vermektedir. Bu makalesinde şöyle bir ifadesi yer almaktadır: “Meragi, zübdetü'l-edvar unvanlı telif-i güzinenin on ikinci babında her kavmin mizâc ve tabiatına makamat-ı musikiyeden hangilerinin” uygun geleceğine dair birkaç paragraflık bilgiyi tercüme etmiştir. Dolayısı ile cümleden Meragi'nin “Zübdetü'l-edvar” adlı bir eseri varmış gibi algılanmaktadır. Bu eserden tercüme yaptığı konusunda *Musiki Antikaları*'nda (2018) herhangi bir bilgi yoktur. Rauf Yekta Bey aynı makalesinin farklı yerlerinde *Câmîü'l-elhan* ve *Makasidül-elhan*'dan bahseder ve kökler konusunda bilgiler aktarır. Bu ifadeler arasında Rauf Yekta Bey makalesinde bir de *Zübdetü'l-edvar*'ı kimden temin ettiğine dair bilgi verir (Çakıroğlu, 2015, s. 220). Ve bu bilgi Bardakçı'dan (Rauf Yekta 1986b, s.147) itibaren birçok araştırmada Meragi'nin *Zübdetü'l-edvar*'ı olarak hep tekrar edilir, Rauf Yekta'nın arşivinde Meragi'nin *Zübdetü'l-edvar* adlı bir eserinin olduğu tekrarlanır. Gerçekte “Zübdetü'l-edvar” adıyla verilen bir eserin var olup olmadığı sorusunun cevabı Meragi konulu araştırmalarda ve tezlerde yoktur. 1986 yılından sonra akademik çevrede devamlı tekrarlanan bu bilgiden sonra nihayet karşılaştırmalı sistematik müzikoloji yöntemiyle konu ilk defa 2015 yılında açıklığa kavuşturulmuştur. Meragi'nin “zübdetü'l-edvar” (edvar özeti) adlı bir eserinin olmadığı, Rauf Yekta'nın “zübdetü'l-edvar” tamlamasını bir eser adı olarak

değil, bir tanımlama maksadıyla kullandığı, bahsi geçen makalede yaptığı tercümenin Meragi'nin *Câmiü'l-elhan* adlı eserinin sonuna ait birkaç paragraftan ibaret olduğu 2015 yılında yayınlanan makaleyle anlaşılmıştır (Uslu, 2015, s.21 -ve dipnot no 73-, s.22 -ve dipnot no 77-, s.25, 224)

9-Krezent Meditos'tan Muhtasar Nazariyât-ı Mûsikî Tercümesi: Şimdi bahsedeceğim tercümesinden biyografisini yazan araştırmacılardan hiç kimsenin bahsetmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Rauf Yekta Bey (1907; Öncel, 2010, s.54) bir makalesinde “Krezent Meditos, nâm müellifin Muhtasar Nazariyât-ı Mûsikî kitabını” tamamen tercüme ettiğini söylüyor. Kilise notası ve müzik teorisi hakkındaki bu tercümesinden ne Bardakçı ne de hakkında akademik çalışma yapanlar, tez yapanlar bahsetmemişlerdir. Kitap ve makalelerle ilgili iki cilt *Mûzik Bibliyografyası* (Uslu 2009 ve 2016) adlı çalışmadan da anlaşılacağı üzere eserin basılmamış olduğu söylenebilir. *Musiki Antikaları*'nda (2018) bu eser hakkında herhangi bir bilgi göze çarpmamıştır.

SONUÇ

Bu araştırma Rauf Yekta Bey'in tercümeleri ile sınırlı olduğu için, Saime İnal Savi'nin Makasid tercümesi gibi, bahsedilen eserlerin diğer tercümelerinden, Farsça bilmeyenlerin yaptıklarını iddia ettikleri tercüme gibi garipliklerden söz edilmemiştir.

Musiki Antikaları adlı yayından anlaşıldığı kadarı ile Rauf Yekta Bey pekçok müzik yazmasını istinsah etmiş ve ettirmiştir. Rauf Yekta bazı istinsahlarından kendi makalelerinde de belirtmektedir (Cergel, 2007, s.424). İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsünün Hüseyin Sadettin Arel armağanları bölümü numarası 60'da bulunan Kindi, Hasan Kaşani, Tirevi nüshalarından Zeynep Yıldız, “Rauf Yektâ Bey'in Kayıp Hazinesinden” başlıklı yazısında bir kısımdan bahseder.

Öztuna ve Bardakçı'nın verdiği Rauf Yekta Bey'in tercümeleri hakkındaki bilgiler daha sonrasında pek çok araştırmacı tarafından aynen tekrar edilmiştir. Bazı araştırmacılar ise tercümelerinden bahsetmeyi terk etmişler (Özdemir, 2011, s.9-11; Öncel, 2014). Rauf Yekta biyografisini yazacak olanların ya tercümelerinden bahsetmeyi terk etmeleri veya tercümeleri yarım kalmıştır şeklinde bahsetmelerinde fayda var diye düşünüyorum. Aksi halde kafa karışıklığına sebep olunmaktadır.

Bu araştırmadan öyle anlaşılıyor ki *Dürretüt-tac* gibi bazı eserleri istinsah ettiği bilgisi ile tercüme edildiği bilgisi birbirine karıştırılmış olabilir.

Araştırmada sözü edilen Rauf Yekta Bey'in dokuz tercümesinden üç tanesini, 1-*Tercüme-i Camiü'l-elhan-ı Meragi*, 2-*Tercüme-i Fethiyye-i Ladiki*, 3-*Tercüme-i Risale-i Musiki Molla Cami*'yi tamamlamadığını, eksik olarak tercüme ettiğini net olarak söyleyebiliriz. Sadece Molla Cami'nin müzik eserinin tercümesini kısmen basmıştır, diğerleri basılmamıştır. *Makasid* tercümesinin olup olmadığı hakkında henüz net bilgi sahibi değiliz, şimdiye kadar bulunmadığını biliyoruz. Kilise notası hakkındaki *Muhtasar Nazariyât-ı Mûsikî* tercümesinin ne olduğu bilinmemektedir. Sanırım diğer eserlerin dışında eğer tamamlanmışsa en önemlisi bu tercüme gibi görünüyör.

Bazı araştırmalarda Rauf Yekta Bey'in tercümeleri “parasızlıktan basılamamış” diye bahsedilir, araştırma sonucunda “parasızlıktan basılmamış” olmadığı, çalışmaların tamamlanmamış olduğu anlaşılmıştır. İstese Rauf Yekta Bey başladığı işleri yarım bırakmaz tamamlayabilirdi ve bastırabilirdi. Sonunda yaşadığı olumsuzluklar, zamanın siyasi eğilimin müzik tercihi, belki de öncelikle yapmayı tercih ettiği Tasnif ve Tespit Heyet işleri, kendi ifadesiyle Türk müziği yazarlığının “beyhûde bir meşkale” (Cergel, 2007, s.425) olduğunu kabul etmeye zorlandığını, tercümelerinin basılması için yeterince destek görmediğini göstermektedir.

Bununla birlikte girişimde bulunduğu bu tercümelemler ileri görüşlü bir müzikolog olduğuna delil olarak şu tespit, aynı çabalar içinde olan ve Rauf Yekta ile neredeyse yaşıt Baron Rodolphe D'Erlanger'in (d.1872-ö.1932) Orta Doğu Müziğinin aynı klasik eserlerini Fransızcaya yaptığı ve yaptırdığı tercümelemleri *La Musique Arabe / Arap Müziği* adıyla 1930 yılında altı cilt olarak bastırması söylenebilir. Tercümelemler konusunun gösterdiği gibi, Meragi'nin eserleri gibi, hakkında hala bazı profesörlerin 2014 tarihli müzik tarihini ilgilendiren saçma sapan bilgiler veren yazılarını gördükçe, bu günlerde yapılan Farabi'nin eserinin tercümesi bile, Türk ve Orta Doğu müzik tarihi konusunda Avrupadan en az 120 yıl geride kaldığımızı gösteriyor.

KAYNAKÇA

NOT: Bu çalışma Uluslararası Rauf Yekta Sempozyumu'nda (6-8 Ocak 2023), çevrimiçi özet sözlü sunum halinde bilim alemine duyurulmuş, daha önce basılmamış olan araştırma ilavelerle yeniden hazırlanmıştır.

Bardakçı, M. (1980). “Rauf Yekta Bey'in Bilinmeyen Üç Eseri”. *Musiki Mecmuası*, no.372: 4-6

Bardakçı, M. (1986a). “Rauf Yekta Bey'in Hayatı ve Eserleri”. (*Rauf Yekta Bey. Türk Musikisi*. çev.O.Nasuhioğlu. İstanbul Pan yay. içinde). s.8-16.

- Bardakçı, M. (1986b). *Maragalı Abdülkadir*. İstanbul Pan yay.
- Cergel, M. (2007). *Rauf Yektâ Bey'in İkdâm Gazetesi'nde Neşredilen Türk Müsikîsi Konulu Makâleleri*. Yüksek lisans tezi. MÜ SBE
- Dinç, S. (2021). *Kutbüddîn Şîrâzî'nin Dürretü't-Tâc'ındaki Müsikî Bölümünün İncelenmesi*. Doktora tezi.
- Doğrusöz-Dişiaçık, N. vdğr. (2018). *Rauf Yekta Bey'in Musiki Antikaları*. Ankara Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Erguner, S. (2003). *Rauf Yekta Bey*. İstanbul Kitabevi yay.
- Öncel, M. (2010). *Rauf Yektâ Bey'in Âti, Yeni Mecmûa, Resimli Kitap Ve Şehbâl Adlı Mecmûalarda Müsikî ile ilgili Makalelerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. MÜ SBE
- Öncel, M. (2014). "Rauf Yekta Bey". *Türkiye'nin Birikimleri-3*. İstanbul İlke yay., s.45-54
- Özdemir, H. (2011). *Rauf Yektâ Bey'in Resimli Gazete, Yeni Ses Ve Vakit Gazetelerinde Müsikî İle İlgili Makalelerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi
- Öztuna, Y. (1988). *Abdülkaadir Meragi*. Ankara Kültür Bakanlığı yay.
- Rauf Yekta Bey (1898a). "Safiyüddin Urmevi". *İkdâm*. sy.1546, 13 C. Âhir 1316/17 T. Evvel 1314/29 Teşrinevvel 1898 (Cergel 2007: 293 vd)
- Rauf Yekta (1898b). "Hoca Abdülkadir Meragi 1". *İkdâm*. sy. 1532, 2 T. Evvel 1314/15 Teşrinevvel 1898
- Rauf Yekta (1898c). "Hoca Abdülkadir Meragi 2". *İkdâm*. sy. 1540, 11 T. Evvel 1314/23 Teşrinevvel 1898
- Rauf Yekta Bey (1899). "Pisagor gamı 2". *İkdâm*. sy.1668, 17 Şevval 1316/16 Şubat 1314/ 28 Şubat 1899 (Cergel 2007: 422-430)
- Rauf Yekta Bey (1900). *Esatiz-i Elhan: Hacı Abdülkadir Meragi*. İstanbul 1318/; Çev.N.Akbayar (2000). Pan yay.
- Rauf Yekta Bey (1902). "Ladikli Mehmet Çelebi". *Anadolu Mecmuası*. 1 Nisan 1320/, s.9-14
- Rauf Yekta Bey (1910). *Molla Cami'nin Risale-i Musikisi*. İstanbul 1328/, Özel baskı.
- Rauf Yekta Bey (1915). "Eski Türk Musikisine Dair Tetebbular: Kökler". *Milli Tetebbular Mecmuası*. c. 1/Sy. 3, İstanbul, Temmuz-Ağustos, h.1331/, s. 457-463; (Çev.İdris Çakıroğlu, Art-Sanat. 4/2015: 217-222)
- Rauf Yekta Bey (1907). "Memâlik-i şarkıyyede Seyehât-ı Müsikîyye". *Resimli Kitap*. no. 7-9, 7 Nisan 1325/, s.690-697 (Öncel 2010: 54)
- Uslu, R. (2008). "er-Risaletül-Fethiyye". *DİA*. c.35, s.126-127
- Uslu, R. (2009). *Müzik Bibliyografyası -2 Makaleler*. İstanbul Çengi yay.
- Uslu, R. (2015). *Meragiden II.Murad'a Müziğin Maksatları Makasidü'l-elhan Tercümesi*. Ankara Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Uslu, R. (2016). *Müzik Bibliyografyası -1 Kitaplar*. İstanbul Çengi yay.
- Uslu, R. (2018a). *Meragi'nin Son Müzik Eseri Zevaid-i Fevaid-i Aşere*. Ankara Atatürk Kültür Merkezi yay.
- Uslu, R. (2018b). "Müzikoloji Açısından Rauf Yekta'nın Musiki Antikaları". *musikidergisi.com*, 01.08.2018, çevrimiçi.
- Uslu, R. (2019). "The Makasid's Versions". *Yegah musiki dergisi*. 2/1: 21-40
- Uslu, R. (2021a). "Makam Tablosu: Sistemcilerden Yeni Sistemcilere". *Anadolu Ve Komşu Coğrafyalarda Makam Müziği Atlası*. Atatürk Kültür Merkezi yay. c.1, s.71-125
- Uslu, R. (2021b). "Rauf Yekta Koleksiyonu Meragi'nin Makasid'ı, Hangi Versiyondur? İki Makasidü'l-Elhan'ın Karşılaştırması". *Journal Of Social Humanities and Administrative Sciences*. 7(44): 1643-1652
- Uslu, R. (2022). "Müzikolojide ilklerin öncüsü Rauf Yekta Bey". <https://www.youtube.com/watch?v=d9C9FF05j9A&t=375s>; "Müzikolojide ilkleriyle Rauf Yekta Bey 2". <https://www.youtube.com/watch?v=bl7efwp2Muo&t=6s>
- Yüksel, H.İ. (2001). *Rauf Yekta bey'in Esatiz-i Elhan Adlı Eseri ve İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi SBE
- Yıldız, Z. (b.t.). "Rauf Yektâ Bey'in Kayıp Hazinesinden". *academia.edu*'den Uslu arşivi.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Investigation of Secondary School Students' Views on Physical Education and Sports Lesson

ÖZET

Günümüzde çağdaş eğitim çerçevesinde eğitim faaliyetleri ile çocukların ve gençlerin zihinsel gelişimlerinin yanı sıra bedensel ve ruhsal gelişimlerinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşmanın en etkili yollarından birinin beden eğitimi ve spor dersleri olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor derslerine yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunda Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesindeki okullarda gönüllülük esasına dayalı olarak öğrenim gören 20 öğrenci ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme yönteminin kullanıldığı araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencileri beden eğitimi ve spor derslerini sevdiğini, dersin eğlenceli ve faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda kursun olumlu beceriler kazandırdığı, farklı bir bakış açısı kazandırdığı ve yeni bilgiler edinmelerini sağladığı belirtildi. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencileri; Sağlıklı yaşam ve beslenme konusunda farkındalığın artmasına katkı sağladığı, stresi azalttığı, sosyal ve psikolojik fayda sağladığı, fiziksel fayda sağladığı görülmüştür. Ayrıca katılımcılar ders saatlerinin yetersiz olduğunu söylerken, donanım eksikliği ve fiziki çevre koşullarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Anahtar Kelimeler:Beden Eğitimi ve Spor, Orta Öğretim, Öğrenci

ABSTRACT

Today, it is aimed to ensure the physical and spiritual development of children and young people, as well as their mental development, with educational activities within the framework of contemporary education. It can be said that one of the most effective ways to achieve this goal is physical education and sports lessons. The aim of this study is to examine the views of secondary school students towards physical education and sports lessons. In the study group of the research, face-to-face interview technique was used with 20 students studying at schools within the body of Kahramanmaraş Provincial Directorate of National Education and on a voluntary basis. In the research, using the interview method, which is one of the qualitative research methods, the data obtained were analyzed by the content analysis method. As a result of the research, secondary school students stated that they liked physical education and sports lessons and that the lesson was fun and useful. At the same time, it was stated that the course provided positive skills, gave a different perspective and allowed them to obtain new information. Secondary school students participating in the study; It has been seen that it contributes to raising awareness about healthy life and nutrition, relieves stress, provides social and psychological benefits, and provides physical benefits. In addition, while the participants said that the lesson hours were insufficient, it was concluded that the lack of equipment and physical environmental conditions were insufficient.

Keywords:Physical Education and Sports, Secondary Education, Student

INTRODUCTION

Education is a planned, programmed and systematic learning activity made to create permanent and desired changes in people's behavior" (Ertürk, 1998: 12). Regarding the issue, the Ministry of National Education other hand, defines the duties and responsibilities of teachers as the objectives of the education program, the educational philosophies adopted, the individual differences and needs of the learners (MEB, 2017). The realization of this task and the training of learners in line with the goals and objectives educational process are undoubtedly directly proportional to the quality of teachers' field and pedagogical content knowledge (Yaman, 2011).

The share of teachers' qualifications is too great to be ignored in terms of achieving academic success and reaching the goals of the education system. Being able to catch up with the innovations and changes that exist in our age is a great advantage for teachers. because of this very important and a guide for teachers to direct the process by perceiving the existing changes while planning the learning-teaching processes (Noise et al., 2020).

We have to say that in the ever-developing world, physical education appears to be of great value in terms of mental and physical health of individuals. Sports activities facilitate communication between individuals and thus enable them to socialize. Physical education, which enables people to integrate with society, will always be in people's lives (Ayдын, 2017).

Onur Sever ¹
Meliha Özdemir Sever ²
Mehmet Aksoy ³
Mehmet Kebapçı ⁴
Nazım Ünlü ⁵

How to Cite This Article

Sever, O., Özdemir Sever, M., Aksoy, M., Kebapçı, M. & Ünlü, N. (2023). "Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Ve Spor Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2773-2780. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH AS.69440>

Arrival: 12 March 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

We can see physical education as learning and teaching tool. The effect of games on student's learning ability; for permanent the learned knowledge in the student can be expressed by its benefits in gaining positive behavior and academic success. Besides being an interdisciplinary branch of science that aims to increase children's interest in school, to ensure that they are healthy individuals and to learn by having fun, they are an effective educational tool (Seyrek and Sun, 1991).

The main expectation in the implementation of the education system is to help individuals to develop their abilities further by revealing them. Regardless of the age category, the healthy development of individuals studying at almost any age depends on their developmental characteristics and well-prepared comprehensive education (Güneş, 2003:1). It should be ensured that young people and adults outside the school are not indifferent in physical education classes and the facilities where the lessons are held, and efforts should be made to have an impact on the environment by showing the influence of the sportsman spirit and character in the outside world. For this purpose, if necessary, teachers can use their knowledge, education and abilities to benefit young people outside the school and protect them from harmful habits (MEB, 2000).

Physical education allows people to concentrate on society. It plays an important factor creativity, productivity, sociability and cultural development in young people. It provides equal opportunity for talents. Physical education enables the individual to develop his/her social life and to increase his/her quality rapidly, as well as the necessary knowledge and skills. Competitions increase their struggle and provide cooperation between individuals. Physical education and its activities come to the fore important effect on the development of both children and adolescents (Aracı, 2006).

Relationship between sport and physical education in education; There is no doubt that there is a vital link between psychological, social and emotional development as the body develops. Children who do not participate in active activities in childhood may get angry and afraid, but children who develop in this regard will be able to participate in activities easily. Sport affects relationships, mental activities and emotional states among children. Investing in children's health and development also benefits their social, psychological and emotional development. it is an investment (Aydın, 2004).

Physical education classes which are accepted as an indispensable part of education and training can be provided with physical education teachers in the process of creating desired attitude changes in students. First of all, the physical education teacher should be equipped with interest, knowledge, ability and positive behaviors in psychomotor abilities, educational sciences, scientific methods, health sciences and social sciences. These features, which must be possessed, are very important for a physical education teacher to contribute to the development of the student as a whole. (Demirhan, 2001).

As with all teachers, the physical education teacher, with his individual qualities, is a role model and guides his students, while he strives for the education of students by using the knowledge, abilities and experiences he has in an efficient way. It is important that the teacher is equipped with these qualities, which can has a positive or negative effect students' view of the lesson and the teacher. Attitudes and behaviors of students towards lessons will be a criterion that determines the active student participation in classes, as well as the effect of the rich physical education lesson that the physical education teacher can give during the education and training period. In this process, the physical education lesson has a strategic place in helping the students to be useful to their environment by supporting their development at the level of their skills (Harrison and Blakemore, 1992).

Physical education allows people to concentrate on society. It plays an important role in creativity, productivity, sociability and cultural development in young people. It provides equal opportunity for talents. Physical education enables the individual to develop his/her social life and to increase his/her quality rapidly, as well as the necessary knowledge and skills. Competitions increase their struggle and provide cooperation between individuals. Physical education and sports activities have important effect on the development of both children and adolescents. It is also beneficial and necessary for them to have a good personality physiological development as well as physical development to overcome the psychological factors in the growing age without damage (Aracı, 2006).

Physical education is not only activities where physical activities are carried out and physical growth occurs; It is all of the activities in which healthy life information is taught and many skills are learned in a fun way as a group, providing a multi-dimensional development opportunity (Seaton, 1965).

Physical education is an effective science in the development of psychology and characteristic features of people (Kürkçü, 2017). Since the organismal order of people is based on an active life, the lack of movement can cause some physical problems. In studies on lack of movement, it is seen that the child will gain mental and physical benefits

when he/she is in moderate or vigorous physical activity for 60 minutes a day in order to be a healthy individual (Atlı, Mirzeoğlu, & Erkut, 2017).

Play and physical education have an undeniable role for students to maintain their lives vigorously and dynamically. It should not be forgotten that psychological development, which is formed only by physical activities, is in harmony with mental development, will be beneficial for individuals and society to stay healthy, peaceful and vigorous (MEB, 2008).

This study was carried out to determine the opinions of secondary school students about physical education and sports lessons. In this context, an attempt has been made to answer the following questions:

1. Do you like physical education and sports class? From where?
2. What are your views on physical education and sports lessons in general?
3. Do you believe that physical education and sports lessons are beneficial?
4. Do you exercise regularly?
5. What are the liked and disliked aspects of physical education and sports lessons?
6. What are your views on the gains in physical education and sports lessons?

METHOD

Qualitative research is defined as research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used, and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a natural environment in a realistic and holistic way (Yıldırım and Şimşek, 2013:46). The research design is Phenomenology, one of the qualitative research designs. The phenomenology pattern focuses on phenomena that we are aware of but do not have an in-depth and detailed understanding of.

Research Group

The data about the research group are given in Table 1.

Table 1. Personal Characteristics of the Research Group (n= 20)

Variables Groups	Variables Groups	n	%
Gender	Male	12	60
	Woman	8	40
Type of School	Middle school	11	55
	High school	9	45

When Table 1 is examined, 60% of the participants are male students and 40% are female students. It is seen that 55% of the participants study in secondary school and 45% in high school.

Preparation and Application of the Open-Ended Questionnaire

In the study, a semi-structured interview form consisting of 6 items was used to collect qualitative data. Through the interview technique, which is frequently used in qualitative research, the researcher tries to understand unobservable situations such as attitudes, experiences, intentions, thoughts, mental perceptions, comments and reactions (Yıldırım & Şimşek, 2013:148).

Analysis of Data

The data obtained from the interview form used in the research were recorded with a voice recorder. Then, qualitative data were analyzed by content analysis method. Content analysis technique, which is frequently used, was used in the analysis of the data obtained from the questions in the interview form. (Yıldırım and Şimşek, 2013: 259).

FINDINGS AND COMMENT

Table 2. Do you like physical education and sports lessons? Distribution of student views on the question.

Themes	n	%
Yes I like	18	41
It helped me gain a different perspective.	14	31.8
Provided interpersonal communication skills	10	22.7
No I dont like it	2	4.5
Total	44	100

In Table 2, almost all 41% of the secondary school students participating in the research stated that they liked physical education and sports lessons. In addition, while 31.8% of secondary school students stated that they gained a different

perspective, 22.7% stated that they provided interpersonal communication skills. 2 students said that they did not like the lesson.

Table 3. What are your views on physical education and sports lessons in general? distribution of their views on the question.

Themes	n	%
enjoyable and fun	18	20.7
an effective lesson	16	18.4
Developing positive skills	13	15
The lesson should be given importance	11	12.6
Physical environmental conditions should be improved	11	12.6
Tools should be provided	11	12.6
The number of events should be increased	7	8.1
Total	87	100

In Table 3, almost all of the secondary school students who participated in the research stated that they believed the course was enjoyable and fun. When students were asked their opinions on physical education and sports lessons; 18.4% stated that it was an efficient lesson, 15% gave positive skills, 12.6% stated that the lesson should be given importance, physical environmental conditions should be corrected, and tools and equipment should be provided. In addition, 8.1% of the students who participated in the study stated that the number of activities should be increased.

Table 4. Do you believe that physical education and sports lessons are beneficial? distribution of their views on the question.

Themes	N	%
Yes	18	33.5
Contributing in many ways	17	31.4
It keeps us healthy	17	31.4
No	2	3.7
Total	54	100

In Table 4, the secondary school students participating in the research; While 33.5% stated that physical education and sports lessons were beneficial, 31.4% stated that they contributed in many ways and made them healthy. In addition, it was observed that 2 students did not find the course useful.

Table 5. Do you do sports regularly? distribution of their views on the question.

Themes	N	%
Yes	10	50
Sometimes	8	40
No	2	20
Total	20	100

In Table 5, 50% of the secondary school students participating in the research stated that they regularly do sports. In addition, 40% of the students stated that they sometimes do sports, while 20% do not do any sports at all.

Table 6. What are the liked and disliked aspects of the physical education and sports lesson? distribution of their views on the question.

Themes	N	%
fun lesson	18	19
An enjoyable lesson in every way	17	17.9
A lesson that contributes to our socialization	16	16.9
A lesson that makes us happy	16	16.9
Tool-equipment missing	11	11.5
Inadequate physical and environmental conditions	11	11.5
I don't like the lesson	2	2.1
The teacher is not teaching	2	2.1
exam anxiety	2	2.1
Total	95	100

In Table 6, the majority of secondary school students participating in the research study physical education and sports; While 19% stated that it is a fun lesson, 17.9% stated that it is an enjoyable lesson in every aspect, 16.9% stated that it is a lesson that contributes to our socialization and a lesson that makes us happy. In addition, the students participating in the research; 11.5% of them stated that there is a lack of equipment and physical environmental conditions are insufficient. In addition, some students; He stated that he did not like the lesson, that the teacher did not teach and that he had test anxiety.

Table 7. What are your views on the achievements in physical education and sports lessons? distribution of their views on the question.

Themes	N	%
We learned new information	18	14.2
We learned about the benefits of physical education	17	13.3
We learned new sports branches we enjoy	15	11.8
Lesson hours are not enough	15	11.8
We became conscious about healthy living and nutrition	13	10.2
It helps us to relieve our stress.	13	10.2
Provides social and psychological benefits	11	8.5
Provides physical benefits	11	8.5
Lesson not being held	11	8.5
we didn't learn anything	2	1.5
we didn't learn anything	2	1.5
Total	128	100

In Table 7, the majority of the secondary school students participating in the research study physical education and sports; They stated that it allows them to learn new information, learn the benefits of the course, learn new sports branches and enjoy, but the course hours are not enough. In addition, regarding the achievements of the students' physical education and sports course; It has come to the fore that they become conscious about healthy living and nutrition, contribute to relieve stress, provide social and psychological benefits, and provide physical benefits. It was observed that some students stated that the lesson was not taught and that they did not learn anything.

DISCUSSION AND CONCLUSION

Almost all of the secondary school students who participated in the study stated that they believed the course was enjoyable and entertaining. When students were asked their opinions on physical education and sports lessons; While an efficient lesson comes to the fore that it brings positive skills, some students; It was seen that they expressed their opinions such as giving importance to the lesson, improving the physical environmental conditions, providing tools and equipment. In line with the opinions expressed by secondary school students; We can say that physical education and sports lessons are beneficial, but the interest in the lesson will increase with the elimination of the lesson materials. Abakay et al. (2015) stated in the study he conducted that the lesson was not taught efficiently due to the inadequate physical environmental conditions of the teachers, the lack of lesson hours and different environmental conditions. In addition, in another study by Aybek et al. (2012), it was determined that students' attitudes towards physical education lesson were generally at a high level. In another study conducted by Çelik and Pular (2011) it was determined that students' attitudes towards physical education lesson were at a high level. It can be thought that the reason for the emergence of these results lies in the fact that the students get enough efficiency from the physical education lesson. It is known that in the educational environment, course tools and materials have an important place in achieving the goals of the program. In particular, the tools and materials used in the lessons have a great importance in achieving the goals of physical education lessons. The fact that schools have rich tools and materials in physical education lessons positively affects students' motivation towards the lesson. In addition, course equipment is very important in order to make the lessons more enjoyable and to reach the skills that are tried to be achieved more easily. It has been determined that there are usually sports halls and sufficient equipment in the schools where the athletes and teams who make it to the finals in school sports in our country study (Erhan and Tamer, 2009).

Secondary students participating in the study; It has been found that physical education and sports lessons contribute to many aspects that they see as beneficial and make them healthy. From this point of view, it can be said that physical education and sports lessons benefit students in many ways. When we look at the studies on secondary school students, it is seen that the attitudes and behaviors of secondary school students about physical education lesson are positive (Zengin et al., 2016; Alıncak et al., 2016). Ayan et al. (2017) stated that students who regularly take part in physical education and sports activities are advanced in many ways.

Secondary school students participating in the research; While 50% of them are seen to do sports regularly, it is stated that some of them do sports sometimes and some do not do any sports at all. Kangalgil, Hünük, and Demirhan (2006) stated in their study that the students who regularly do sports like the physical education lesson more. Messing (1980) stated that he develops the habit and understanding of doing sports regularly in physical education classes, in students, and in their post-secondary lives. In this context, the interest of the students who regularly take part in sports and sports activities to the lesson is positive have high attitudes towards physical education lesson. In the literature, there are research findings supporting this result (Zengin, 2013; Chung & Philips, 2002). In the study conducted by Aybek et al. (2012), it was determined that students who have high Students who have more interests and attitudes in physical education and sports activities have a high interest in physical education lessons. In research conducted on the subject it has been determined that the majority of the student population in our country does not have the habit of doing

regular sports (Kara et al., 2003; Şimşek et al., 2005; Gümüş et al., 2011; Aksoydan and Çakır, 2011; Akman et al., 2012).

Majority of the secondary school students participating in the research study physical education and sports; While they stated that it was a fun lesson and an enjoyable lesson in every respect, it was seen that some of them stated that it was a lesson that contributed to their socialization and a lesson that made them happy. At the same time, participants in the study; While it was seen that they expressed their opinion that the lack of equipment and physical environmental conditions were insufficient, some students also stated that; It was stated that they did not like the lesson and did not take the lesson warmly due to exam anxiety. Therefore, it can be said that the students find the lesson enjoyable in many ways, they are happy in the lesson, but the lesson is inefficient from time to time due to different situations. In their study on high school physical education and sports teachers, Alıncak et al. (2016) concluded that the subjects of course equipment, physical conditions, increasing course hours, making the course more productive came to the fore in order to make the physical education course more effective and productive. It is known that the course equipment and fields used in the education and training process affect the motivation of the students towards the courses (Erhan & Tamer, 2009; Zeng et al., 2001). However, in the studies conducted, it was stated that the tools-materials and facilities required for the teaching of physical education classes in our country are insufficient (Taşmdepligil et al., 2006; Hergüner et al., 2004). It has been stated that the lack of facilities-materials or course equipment in physical education lessons negatively affects students' attitudes towards physical education lessons (Aybek et al., 2012). In a similar study conducted by Bal (2010), it was stated that the inadequacy of the hall, facilities, tools and equipment in physical education classes caused various problems both in the attitudes of the students towards the physical education lesson, in the implementation of the lesson and in the achievements of the students.

Majority of the secondary school students participating in the research study physical education and sports; They stated that it allows them to learn new information, learn the benefits of the course, learn new sports branches and enjoy, but the course hours are not enough. In addition, regarding the achievements of the students' physical education and sports course; It has come to the fore that they become conscious about healthy living and nutrition, contribute to relieve stress, provide social and psychological benefits, and provide physical benefits. It was observed that some students stated that the lesson was not taught and that they did not learn anything. From these considerations, we can say that physical education and sports lessons provide students with gains in many ways. Taşktepligil, İmamoğlu, Yılmaz, and Kılıçgil (2006) say that weekly physical education lesson duration is not enough to reach general and specific goals, and students generally like physical education lessons.

As a result, secondary school students stated that they liked physical education and sports lessons and that the lesson was fun and useful. At the same time, it was stated that the course provided positive skills, gave a different perspective and allowed them to obtain new information. Secondary school students participating in the study; It has been seen that it contributes to raising awareness about healthy life and nutrition, relieves stress, provides social and psychological benefits, and provides physical benefits. In addition, while the participants said that the lesson hours were insufficient, it was concluded that the lack of equipment and physical environmental conditions were insufficient.

Suggestions

This study, which was carried out with secondary school students, can be conducted with students studying in different provinces and districts, and the results of the research can be compared with each other.

In order to increase students' attitudes towards physical education and sports lessons in a positive way, the content of the lesson should be diversified, the gymnasium, area, materials and materials should be provided, and information should be given about the benefits and benefits of physical education and sports on individuals.

In order to raise the attitudes of students studying in public schools, priority should be given to the improvement of school sections (school garden, indoor and outdoor sports halls) used for this course.

REFERENCES

Akman, M., Tüzün, S. ve Ünalın, P. C. (2012). Adolesanlarda Sağlıklı Beslenme ve Fiziksel Aktivite Durumu. Nobel Med., 8 (1), 24-29.

Aksoydan, E. ve Çakır, N. (2011). Adölesanların Beslenme Alışkanlıkları, Fiziksel Aktivite Düzeyleri ve Vücut Kitle İndekslerinin Değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi, 53, 264-270.

Alıncak, F., Biçer, M., Abakay, U., Uğurlu, F:M. (2016). The 8 Grade Students in Middle School Ideas about Effectiveness of Physical Education Lesson," International Journal of Sport Studies. 8(6), 538-545.

Aracı, H. (2006). Öğretmenler ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları.

Atlı, K., Mirzeoğlu, A.D. ve Erkut, O. (2017). 4. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi: Akran öğretim modeli ile fiziksel etkinlik kartları uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Ayan S, Soylu Y, Bozdağ Ö, Alıncak F. (2017). Investigation of Emotional Intelligence Level of University Students, European Journal of Physical Education and Sport Science, 3 (5).

Aybek, A., İmamoğlu, O. ve Taşmektepligil, M.Y. (2012). Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Ve Ders Dışı Etkinliklerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi, 2(2), 51-59.

Aydın, K. (2004). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri ve Tükenmişliği Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi. (Aksaray İl Örneği). 2004, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,

Aydın, O. (2017). Davranış Bilimlerine Giriş (10.Baskı). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bal, E. (2010). İlköğretim Okullarındaki Beden Eğitimi Dersinin Yapılmasında Karşılaşılan Yetersizliklerin Giderilmesinde Yönetici ve Öğretmenlerin Rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, Z. ve Pulur, A. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı,115-121.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (4), 693-712.

Chung, M. H. and Phillips, D. A. (2002). The Relationship Between Attitude Toward Physical Education and Leisure-Time Exercise in High School Students. Physical Educator, 59(3), 126-38.

Demirhan G. (2001). Dünyada Beden eğitimi öğretmeni yetiştirme. Ulusal Beden Eğitimi Öğretmenliği Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Erhan, S. E. ve Tamer, K. (2009). Doğu Anadolu Bölgesi İlköğretim Ve Ortaöğretim Okullarında Beden Eğitimi Dersi İçin Gereken Tesis Araç-Gereç Durumları İle Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiler. Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(3), 57-66.

Ertürk, S. (1998). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan Matbaacılık.

Gümüş, H., Bulduk, S. ve Akdevelioğlu, Y. (2011). Yetiştirme Yurtlarında Kalan Adölesanların Beslenme Ve Fiziksel Aktivite Durumlarının Vücut Kompozisyonları İle İlişkinin Saptanması. International Journal Of Human Sciences, 8(1), 785-808.

Güneş, A. (2003). Okullarda Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi, 3. Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Gürültü, E. , Aslan, M. & Alcı, B. (2020). Ortaöğretim Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Becerileri Kullanım Yeterlikleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35 (4), 780-798.

Harrison M.J., Blakemore C.L. (1992). Instructional Strategies For Secondary School Physical Education, Dubuque.

Kangalgil, M., Hünük, D., ve Demirhan, G. (2006). İlköğretim, Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması. Spor Bilimleri Dergisi, 17(2), 48-57.

Kara, B., Hatun, Ş., Aydoğan, M., Babaoğlu, K. ve Gökalp, A. S. (2003). Kocaeli İlindeki Lise Öğrencilerinde Sağlık Açısından Riskli Davranışların Değerlendirilmesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 46(1), 30-37.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2004). Türkçe Öğretimi. Ankara: Engin Yayınevi.

Konan, N. (2013). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okuma Alışkanlıkları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Educational Administration: Theory and Practice, 19(1):31-59.

Kürkçü, R. (2017). The comparison of body composition bioelectrical impedance analysis method of primary school students who do and don't do exercise. Biomedical Research

M.E.B. (2008). İlköğretimde Sınıf Öğretmenliği Kılavuzu, M.E.B Yayınları, İstanbul, ss.10.

MEB, (2017), Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri.

- Messing, M. (1980), *Dergute Und Schlechte Sportlehrer Aus Schülersicht*, 1. Aufl., Berlin, München: Bartels U.Wernitz .
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Seaton D.C, Clayton L.A, Leibee H.C, Messersmith L. (1965). *Education Handbook*. New Jersey: Prentice- Hall. 6.
- Seyrek H, Sun M. (1991). *Okul Öncesi Eğitiminde Oyun*. (5. Baskı). Müzik Eserleri Yayınları: İzmir. 1991.
- Şimşek, F., Ulukol, B., Berberoğlu, M., Gülnar, S. B., Adıyaman, P. ve Öcal, G. (2005). Ankara’da Bir İlköğretim Okulu Ve Lisede Obezite Sıklığı. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 58(4), 163-166.
- Taşmektepligil, Y., Yılmaz, Ç., İmamoğlu, O., ve Kılıcıgil, E. (2006). İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Ders Hedeflerinin Gerçekleşme Düzeyi. *SPORMETRE Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 139-147.
- Yaman, S. (2011). Teachers’ perceptions about their measurement and evaluation practices in science and technology course. *İlköğretim Online (elektronik)*, 10(1), 244-256.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi,9.baskı.
- Yılmaz, G. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü*, Ankara: MEB.
- Zeng H. Z., Hipscher M. and Leung R. W. (2011). Attitudes of High School Students toward Physical Education and Their Sport Activity Preferences. *Journal of Social Sciences*, 7(4), 529-537.
- Zengin, Ö., Demir, H., Alıncak, F., Abakay, U. (2016) The Evaluation Of High School 12th Grade Students Opinions About The Effectiveness Of Physical Education Classes,” *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 2(4), 1–16.
- Zengin, S. (2013). *Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde Hizmet Alan 12-18 Yaş Arası Erkek Çocukların Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutum Düzeyleri İle Benlik Saygılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Eğitimde Ebeveyn Katılımında Okul Yönetiminin Rolü

The Role of School Management in Parent Pareticipation in Education

ÖZET

Ebeveyn katılımı bir okulun yüksek önceliği haline geldiğinde, yöneticiler aktif olarak ebeveynlerin desteğini ve yardımını ararlar ve ebeveynlerin zaman kısıtlamaları gibi engelleri azaltmak için çalışmaktadırlar. Yöneticiler, ebeveyn katılımına ilişkin ortak olumlu algıları ve ebeveyn katılımı stratejilerine ilişkin güçlü bir algıyı paylaşırsalar da, ebeveyn katılımını farklılaştırma ve artırma konusunda sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu nedenle ebeveyn katılımını sağlamaya yönelik yönetici tutumları önem kazanmaktadır. Bu araştırmanın amacı eğitimde ebeveyn katılımında okul yönetiminin rolünün incelenmesidir. Ebeveyn katılımına ilişkin yönetsel stratejiler hakkında ebeveyn görüşlerinin incelenmesinin iyi bir takip araştırması konusu olması açısından önemli olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Ebeveyn Katılımı, Okul Yönetimi.

ABSTRACT

When parent involvement becomes a school's high priority, administrators actively seek parental support and assistance and work to reduce barriers such as parental time constraints. Although administrators share a common positive perception of parental involvement and a strong perception of parental involvement strategies, they may have problems in differentiating and increasing parental involvement. For this reason, managerial attitudes towards ensuring parental participation gain importance. The purpose of this research is to examine the role of school administration in parental involvement in education. Examination of parental views on managerial strategies regarding parent involvement is considered important as it is a subject of good follow-up research.

Keywords: Education, Parental Involvement, School Management

GİRİŞ

Çocuğun örgün eğitimle ilk tanıştığı yer okul öncesidir, ancak öğrenme örgün eğitimden önce başlamaktadır. Her zaman olmasa da çoğu zaman, ebeveynler çocukların öğrenimini ve gelişimini destekleyen ilk temel sistemi ve kaynağı temsil etmektedir. Ayrıca bu eğitim örgün eğitim başladıktan sonra çocuklar için ömür boyu sürecek bir kaynak olarak hizmet etmeye devam etmektedir (Çuhadar, 2020). Dolayısıyla eğitim, tüm paydaşların ortak bir amaç etrafında, yani sağlıklı gelişme ve eğitimi sağlamak için bir araya gelmelerini gerektiren, işbirliğine dayalı bir süreçtir. Hepsinin çocukların eğitimine etkin bir şekilde katılması gereklidir; öğretmenler, okul yöneticileri, özellikle ebeveynler (Gestwicki, 2007; Ardaçoç, 2020). Çok çeşitli teorik ve ampirik araştırmalar, okul öncesi eğitime ebeveyn katılımının çocukların okul yeterliliği üzerinde birçok olumlu etkisi olduğunu iddia etmektedir (Marcon, 1999; Arnold ve ark., 2008; Çakır ve Yavuz, 2020)

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), öğretmenler ve okul yöneticileri için iyi bir bilgi kaynağı ve örneklerle katılım stratejileri sağlayarak aile katılım programlarının uygulanmasının önemine işaret etmektedir. Program, belirli bir konuda aile katılımını kapsar ve kapsamlıdır. "Erken Çocukluk Eğitiminde Bütünleşik Aile Destek Programı" bu duruma yönelik hazırlanmış uygulamalı bir kitapçıktır. Sadece aile katılımı stratejilerini ve tekniklerini değil, aynı zamanda okul içi ve okul dışı ebeveyn katılım faaliyetlerini de açıklar. Entegre aile destek programı üç bölümden oluşmaktadır; aile eğitimi, aile katılımı ve öğretmen rehberliği şeklindedir (MEB, 2013).

Veli katılımı sürecinde okul yöneticilerine büyük görevler düşmektedir. Okul yöneticilerine Ebeveynlerle işbirliği yapma ve onları okula dahil etme stratejilerini organize ettikleri, planladıkları ve uyguladıkları için süreç liderleri olarak görülürler (Çıkar ve Aslan, 2022). Yöneticilerin önemi aileleri dahil etmek için güçlü ortaklık programları geliştirmede liderlik edebilmektir. Özellikle eğitimde liderlik literatüründe bu konu ile ilgili çalışmalar mevcuttur (Westmoreland, Rosenberg, Lopez, & Weiss, 2009; Çıkar ve Aslan, 2022). Dolayısıyla sahip oldukları algı, uyguladıkları liderlik stratejileri ve izledikleri liderlik yaklaşımı çok önemlidir. Çeşitli liderlik stilleri, bir programda öğretmenler için çeşitli iş deneyimi ile sonuçlanabilir (Marzano ve ark., 2005; Çakır ve Yavuz, 2020). Rotherham ve Mead (2003), yöneticilere daha fazla sorumluluk yüklendikçe, yüksek nitelikli öğretmenleri güvence altına almada başarılı olmak için ek liderlik stratejilerine ihtiyaç duyulduğunu desteklemiştir. Ayrıca, yöneticiler uygun liderlik stratejilerini sergileyebilirlerse, yüksek nitelikli bir ebeveyn katılımı uygulaması oluşturma ve sürdürme olasılığı artacaktır.

Budunç (2007), Türkiye'deki okul öncesi öğretmenlerinin çoğunun, okul yöneticilerinin aile katılımı stratejilerinin uygulanmasına katkıda bulunma konusunda başarılı olduğuna inandıklarını iddia etmektedir. Sonuçlar önemlidir,

Halil Gümüş¹

Fuat Alp²

How to Cite This Article

Gümüş, H. & Alp, F. (2023). "Eğitimde Ebeveyn Katılımında Okul Yönetiminin Rolü", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2781-2787. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH AS.69502>

Arrival: 14 March 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹⁻² Öğretmen, Meb, Mersin, Türkiye

çünkü son çalışmalar olumlu motivasyonel inançları etkili katılımı ilişkilendirilmektedir (Hoover-Dempsey ve ark., 2005). Tüm bunlar öğrencilerin başarıları ile doğrudan ilişkili olmaktadır (Epstein, 2011; Akbaşlı ve Diş, 2019).

Ebeveyn Katılımı

Çeşitli araştırmacılar “Ebeveyn Katılımı” terimini yaygın olarak tasvir etmişlerdir. Ebeveyn katılımı terimi, “katılım”, “işbirliği”, “etkileşim” gibi farklı ifadeleri ifade eder. Temel olarak çeşitli araştırmacılar tarafından çeşitli politika oluşturma, ebeveyn eğitimi, bağış toplama ve bilgi alışverişi programlarında ailelerle etkileşim ve işbirliği süreci olarak tanımlanmaktadır (Epstein, 2011, Moorman Kim ve ark., 2012; Shirvani, 2007; Kaçan, Kimzan, Yıldız ve Çağdaş, 2019). Erken gelişim evrelerinde olan çocukların, resmi olarak kabul edilen eğitimden maksimum düzeyde yararlanabilmeleri için ebeveynlerinin desteğine ihtiyaç duydukları kanıtlanmış bir gerçektir (Henderson & Mapp, 2002; Shaw, 2008; Ülker, MBarış, Şahin ve Özbaysar, 2019).

Etkili ebeveyn katılımı stratejileri oluşturmanın, çocukların amaçlanan davranışları geliştirmelerini sağladığı kabul edilmektedir (Işık ve Şahin, 2022). Ayrıca, ebeveyn katılımı ile bir eğitim süreci planlanırken, ebeveynlik tarzı, tutarlı ev ortamı, ebeveynin etkili ve yapıcı eğitim yaklaşımı, çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişim gibi çevresel faktörlerin dikkate alınması gerektiği söylenmektedir (Desforges ve Abouchaar, 2003). Ancak bu program, ebeveynleri erken çocukluk eğitimine dahil etme konusunda yardıma ihtiyaç duyan eğitimciler için yetersiz olarak görülebilmektedir. Örneğin, ebeveyn katılım türleri, teknikleri ve etkinlikleri hakkında herhangi bir yazılı açıklama mevcut değildir. Yıllık eğitim planlarında veli katılım etkinlikleri ve toplantılar yer almakla birlikte, etkinliğin amacına ilişkin bir açıklama ve uygulama kısmına ilişkin ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Programdaki bu tür eksiklikler nedeniyle MEB 2006 yılında yeni bir erken çocukluk eğitimi programı geliştirmiştir. Önceki programlarda olduğu gibi bu programda da aile katılımının önemi ele alınmakta ve anlatılmaktadır.

Ebeveyn Katılımının Faydaları

Ebeveyn katılımının, eğitimin tüm benzerleri için birçok faydası vardır; öğrenciler, ebeveynler, öğretmen ve yöneticiler. Gelecek neslin başarılı bir şekilde yetiştirilmesi hedefi için birlikte çalışmanın esas olduğu belirtilmektedir (Çuhadar, 2020). Ebeveynlerin ihtiyaçları konusunda fikir birliği olmamasına rağmen, ortak bir inanç vardır. Aile katılımının sağlanmasında öncelikli olarak zaman, kaynaklar ve çocukların ihtiyacı olan desteğe yönelik temel gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir (Ardakoç, 2020). Her eğitim sorunu çocuğun ailesini ilgilendirmektedir (Berger, 2008). Ev ve okul, ebeveyn katılımının faydalarını kabul ederse ve çocuklar aracılığıyla anlamlı bir şekilde birbirine bağlanırsa, ortaklık okulun etkililiğini artıracaktır (Kochhar-Bryant, 2008). Okula dayalı katılım, ebeveynlerin sınıfta gönüllü olarak çalışmalarını, okul gezilerine çıkmalarını veya çocuklarını okula götürmelerini içermektedir (Fantuzzo ve ark., 2000).

Ampirik literatür, okul katılımının çocuklara akademik ve sosyal avantajlar sağladığını göstermiştir. Yüksek düzeyde katılım gösteren ebeveynlerin çocukları, daha yüksek düzeyde sosyal yeterlilik göstermektedir (Parker ve ark., 1987; Çakır ve Yavuz, 2020). Bu kapsamda daha uyumlu davranış ve erken temel okul becerileri sağlandığı ifade edilmektedir. Ayrıca bu çocukların matematik ve okumada belirli akademik başarıları mevcuttur. Ayrıca araştırmalar, ebeveynleri etkili bir şekilde dahil olan çocukların okulu tamamlama oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Reynolds, Temple, Robertson, & Mann, 2001; Kaçan, Kimzan, Yıldız ve Çağdaş, 2019).

Veli katılımı sınıf düzeyine göre farklılık gösterebilmektedir. Ebeveyn katılımının anlamı ve uygulanması okul öncesi, ilkokul ve lise arasında değişmektedir. Araştırma sonuçları, hastaların yarısından fazlasının İlköğretim çağındaki öğrencilerle ebeveyn katılımına yönelik müdahale çalışmaları yapılmıştır. Çalışmaların küçük bir yüzdesi okul öncesi öğrencilerle gerçekleştirilmiştir (Moorman-Kim ve ark., 2012). Hoover-Dempsey, Walker ve Sandler (2005), ebeveyn katılımının asla belirli bir eğitim düzeyiyle ilişkilendirilemeyecek birçok faydası olduğuna işaret etmiştir. Aslında, her çocuğun etkili ve uygun ebeveyn katılımıyla nitelikli eğitime erişme hakkı olduğundan, tüm okulların çocuklara eğitim vermesi bir gerekliliktir (Ülker, MBarış, Şahin ve Özbaysar, 2019).

Gestwicki (2004), ailelerin katılımlarından üç şekilde yararlanabileceğini belirtmiştir. İlk olarak, okullarla iletişimin gelişmesi, ebeveynlere ebeveynlik desteği duygusunu yaşatmaktadır. Ayrıca, ailelerin yeni çocuk yetiştirme becerileri kazandırma şansı vardır. Son olarak, ailelerin çocuklarının okuldaki ilerlemesi hakkında olumlu yorumlar alması, onların benlik saygısını artırmaktadır. Çeşitli araştırmacılar tarafından ifade edilen okullar için ebeveyn katılımının çeşitli faydaları bulunmaktadır.

Ebeveyn Katılımının Önündeki Engeller

Ebeveyn katılım süreçleri, ebeveynlerin çocuklarının eğitimine aktif olarak katılmaya istekli olma süreci olarak tanımlanabilir. Bu önemlidir, ancak okullarda veli katılımının olmaması nedeniyle hala bazı sorunlar yaşanmaktadır. Ev ve okul arasındaki etkili ortaklık bazı sorunlarla engellenmektedir (Çuhadar, 2020).

Etkili ebeveyn katılımını engelleyen sorunlar, ebeveynler ve öğretmenler arasındaki barikatlar olarak tanımlanır. Hem ebeveynlerin hem de okulların geliştirdiği belirli engeller vardır. Ebeveyn engelleri “koruyucu rolü, yetersiz ben rolü, kaçınma rolü, kayıtsız ebeveyn rolü”dür. Ayrıca okulların 'otorite figürü rolü, sempatik danışman rolü, paralı rolü geçme, imparatorluğu koruma rolü, meşgul öğretmen rolü' getirdiği bazı barikat örnekleri vardır (Berger, 2008).

Okul personeli eğitimsizse, okul personeli veya aileler uygunsuz davranıyorsa, aileler eğitimde ilgisiz roller alıyorsa, iletişim sistemleri yetersizse, aileler ve okullar sınırlı olanaklarla etkileşim içindeyse sorunlar söz konusu olmaktadır (Christenson, 1999; Parker ve ark., 2001). Engeller kurumsal, kişisel ve kişisel olmayan kısımlar olmak üzere farklı bir şekilde kategorize edilmiştir. Kurumsal engellerin zaman, para ve mekan kısıtlamaları olabileceği ya da kurumsal vizyon ve misyon ile örtüşmeyebileceği belirtilmiştir. Ebeveyn katılımı veya personel, ailelerle işbirliği için beceri eksikliğine sahip olabilir. Kişisel engellere örnek olarak, ebeveynlerin olumsuz algıları veya katılım veya zaman kısıtlamaları hakkında bilgi eksikliği gösterilebilir. Kişisel olmayan boyut engelleri, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki olumsuz algılarını, yoğun iş hayatını ve okula ulaşım sorunlarını içermektedir (Akbaşlı ve Diş, 2019).

Ebeveynlerin çoğu katılımın önemini kabul eder, ancak katılımın amacını ve gerekliliklerini yanlış anlayabilmektedirler (Kaçan, Kimzan, Yıldız ve Çağdaş, 2019; Quadri, 2012). Bununla birlikte, okula aktif olarak gelebilirler ve karne imzalama, haber bültenlerini okuma, tatil partilerine refakat etme, okulda karar alma sürecine katılma, çocuklarına nasıl yardımcı olacakları konusunda öğretmenlere girdi sağlama gibi faaliyetler dahil katılım faaliyetlerine katılabilirler. Okulların, geleneksel ebeveyn katılımı kavramlarını ve ebeveynlerin önyargılarını dönüştürmesi gerektiği iddia edilmektedir (Quadri, 2012).

Ebeveyn Katılımı ve Okul Yönetimi

Eğitiminde okul yöneticileri çeşitli sorumluluklara sahiptir. Eğitim kurumlarında liderlik çok boyutlu bir konudur. Çocukluk eğitimi ortamlarının çoğunda örgütsel yapının yatay olduğu da iddia edilmektedir. Yatay yerinden yönetim, paylaşılan yetki, yöneticilere kolay erişilebilirlik ve tüm personelin karar alma süreçlerine dahil edilmesini sağlayan üç temel boyuttaki organizasyon türünden biridir. (Lunenburg ve Ornstein, 2004; Çakır ve Yavuz, 2020). Eğitim yönetiminin çoğunlukla olumlu ilişkiler geliştirmeye ve çevrelerindeki insanları motive etmeye dayanan kişilerarası becerilerden kaynaklandığını belirtilmektedir. Takipçilerine saygı gösteren liderler ve insan odaklı liderler başarılı olabileceklerdir. Örgüt üyeleri arasında karşılıklı güven, sıcaklık ve saygıyı sağlamak durumdadırlar. Bu tür liderler tipik olarak grup üyeleriyle tatmin edici ve olumlu ilişkiler kurmak ve sürdürmek için büyük çaba harcamaktadırlar. Bu liderler, önemli kararlar vermeden önce astlarıyla işbirliği yapmaya çalışmaktadırlar. Bunlar, okul öncesi yöneticilerin önemli özellikleri gibi görünmektedir ve bu liderlik becerilerine sahip program yöneticilerinin işe alınmasına veya bu becerileri geliştirmeleri için onlara eğitim sağlanmasına daha fazla odaklanılmasının garanti edildiğini göstermektedir (Akbaşlı ve Diş, 2019; Işık ve Şahin, 2022).

Okulların velileri çocuklarının eğitime katılmaya teşvik edici özellikleri, veli katılımının etkisini değiştirerek çocukların yaşamlarında olumlu sonuçlar doğurabilmektedir (Kaçan, Kimzan, Yıldız ve Çağdaş, 2019). Okul çalışanları profesyonel bir şekilde eğitildiklerinde, eğitimsizlere göre velilerden etkilenmedikleri gösterilmektedir. Çok sayıda çalışmanın sonuçları, yöneticilerin ebeveyn katılım programlarını uygulamaya yeterince hazır olmadığını doğrulamaktadır (Orr, 2006; Johnson, Rochkind ve Doble, 2008, Işık ve Şahin, 2022). Çalışma, yöneticilerin ebeveyn katılımını kendileri için bir mücadele olarak düşündüklerini göstermektedir. Ebeveynler yöneticilerin liderliğini ararlar ve iyi bir strateji görmezlerse eğitime katılmazlar (Johnson ve ark., 2008). Ayrıca Westmoreland ve ark. (2009), birçok okulda velilerin çocuklarının eğitimi için adım atmaya hazır olmalarına rağmen düşük düzeyde veli katılımının olduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü veliler okuldan yeterli bilgi ve desteği alamamaktadır. Sistematik veli katılımının ve ortak sorumluluğun ancak bölge liderliği ve kapasite geliştirme ile mümkün olduğu belirtilmektedir. LaPointe ve ark. (2006) yöneticiler, eğitimin tüm paydaşlarının (öğrenciler, veliler, öğretmenler, devlet kurumları, memurlar) ihtiyaç ve taleplerinden sorumludur. Ayrıca, devlet okulu yöneticilerinin günümüzün liderlik meydan okumalarına uymayan geleneksel yaklaşımlara sahip olması bu işin gerekliliklerini karmaşıktırılmaktadır. Bu nedenle, liderliğin rolüne sadece okul gelişimi için değil, aynı zamanda bir pozitif, dürüst ve açık okul iklimi açısından önemlidir (Akbaşlı ve Diş, 2019). Programlar, liderliğin personeli geliştirmek ve desteklemek ve öğrencilerin öğrenmesini geliştiren okul koşulları yaratmak için nasıl bir eğitim aracı olabileceğine dair yeni anlayışları yansıtmaktadır (Orr, 2006).

Türkiye'de yapılan bir çalışmada okul yöneticileri en yaygın engelin, çocuklarının bir sorunu olduğunda anne babaların bunu kabul etmemeleri olduğunu söylemektedir (Büte ve Balcı, 2010). Bu tür durumlarla karşılaşmamak için okulların bazı teknik ve stratejilere sahip olması gerekmektedir. Ebeveynler çocukları hakkında sürekli ve düzenli olarak bilgi almaktadırlar. Daha önce de belirtildiği gibi, buna kişisel toplantılar, grup toplantıları, telefon görüşmeleri, notlar, seminerler vb. ebeveynleri bilgilendirmek için toplantılar önemli bilgi aktarma araçları olarak

görülmektedir. Okulların %3,8'i veli bülteni kullanmakta, okulların %3,1'i velilerle bilgi notları paylaşmakta, okulların %0,8'i ev ziyareti yapmaktadır. Bu araştırmaya göre en sık kullanılan tekniğin kişisel görüşmeler olduğu ve ev ziyaretlerinin nadiren uygulandığı ifade edilmektedir (Budunç, 2007).

Ayrıca yöneticilerin de içinde bulunduğu okul personelinin, yöneticilerin işlerine karışmaktan çekindikleri söylenmektedir. Bunu önlemek için anne-babadan uzaklaşmaya başlarlar ve belki de bilinçsizce okula katılımlarını engellerler (Ardakoç, 2020). Raporlar, uygun katılımın önemini hem okul personeli hem de ebeveynler tarafından fark edilmesi gerektiğini göstermektedir (Kartal, 2008). Anaokullarında, öğretmenler ve yöneticiler, ebeveynlerin olması gerektiğinde bilinçsiz davranışlarından endişe duymaktadır. Veliler mesleklerine müdahale etmeye, kararlarını kontrol etmeye, neyi, nasıl yapacakları konusunda baskı kurmaya çalıştıklarında öğretmenler ve yöneticiler rahatsız olmaktadır. Katılım sürecinde okul çalışanlarının çoğunun, ebeveynlerin nasıl dahil olabileceklerini bilmediklerinden şikayet ettiklerine dikkat çekilmektedir. Araştırma, çoğu öğretmen ve yöneticinin velilerin katılımı konusunda isteksiz olduğunu göstermektedir (Erdoğan & Demirkasımoğlu, 2010; Işık ve Şahin, 2022).

Yöneticilere göre okul temelli etkinlikler çoğunlukla yeterli olurken, öğretmenler yeterli olmadığını düşünmektedir. Öğretmen ve yöneticilere göre bunun temel nedeni yoğun iş temposudur. Ancak veliler aynı fikirde değildirler. Okulun eğitim programında veli katılımı etkinliklerine yeterince önem vermediğini ve bu nedenle okul temelli uygulamaların sınırlı olduğunu belirtmişlerdir (Yaşar-Ekici, 2016; Çuhadar, 2020).

Ayrıca veliler, okuldan sadece olumsuz geri dönüşler veya maddi destek talepleri alacaklarını düşündükleri için toplantılara katılmaktan çekindiklerini belirtmişlerdir (Yıldırım ve Dönmez, 2008). Benzer şekilde Türkiye'de yapılan başka bir çalışmada, velilerin okul yöneticilerinden okulla ilgili etkinlikler hazırlamalarını istedikleri ve okulla ilgili karar alma süreçlerinde aktif olmak istedikleri öne sürülmüştür. Oysa okul yöneticileri ve öğretmenler velilerin kolaylaştırıcı ve gönüllü rol almalarını istemektedir (Gökçe, 2000).

Okul Yöneticilerinin Ebeveyn Katılımındaki Rolü

Okul yöneticileri velileri eğitimde ortak olarak kabul etmenin önemini inkar etmemektedirler. Bu nedenle okul yöneticilerinin daha fazla aile katılımını teşvik eden olumlu bir anlayışa sahip olmaları kaçınılmazdır (Çakır ve Yavuz, 2020). Ayrıca yöneticilerin ailelerin okul durumlarında daha fazla deneyim kazanmalarını sağlaması önemlidir ki bu da katılımı çoğaltarak mümkün olacaktır. Okul yöneticileri, aileleri kucaklayan ve etkili stratejiler belirleyen bir okul ortamı yaratma rolüne sahiptir. Ferguson (2005) en önemli sorumluluğun velileri kucaklayan bir okul kültürü geliştirmek olduğunu belirtmektedir.

Dahası, araştırmacılar, yöneticilerin okullarda ebeveyn katılımı için okul iklimini belirlediğini kabul etmişlerdir (Desimone, Finn-Stevenson, & Henrich, 2000; Hiatt-Michael, 2006; Sanders ve Sheldon, 2009; Çıkar ve Aslan, 2022). Ek olarak, öğretmenler şunları tasvir eder: okul iklimi ve yönetici desteği ebeveyn katılımının önemli özellikleridir (Becker & Epstein, 1982). Aileleri dahil etmek için güçlü ortaklık programları geliştirmede yöneticinin liderlik yaklaşımının önemi araştırmalarda sürekli olarak tespit edilmiştir (Sheldon & Van Voorhis, 2004; Westmoreland, Rosenberg, Lopez, & Weiss, 2009).

Ebeveyn katılımı faaliyetlerinde, ortak karar alma, tüm paydaşların eğitime aktif katılımı ile ilgili işbirlikçi bir yaklaşımın merkezinde yer almaktadır (Akbaşlı ve Diş, 2019). Okul personeli, veliler ve/veya toplum üyeleri karar verme sürecinde söz sahibi olduğunda, okulun kalitesi artacaktır (Leithwood & Duke, 1999). Okul yöneticilerinin bir diğer önemli sorumluluğunun da böyle bir veli katılım yaklaşımını kabul etmek ve uygulamak olduğu söylenmektedir. Okullarda kendilerini ilgilendiren konularda söz sahibi olan veliler için içinde olursa, okulda yapılan işlerin ilk ve en önemli kısmı onlar olmaktadır. Sonuç olarak, okulun akademik standartlarını yükseltmek gibi olumlu sonuçlar getirebilecektir (Desforjes ve Abouchaar, 2003; Ülker, MBarış, Şahin ve Özbaysar, 2019).

SONUÇ

Ebeveyn katılımı ve okul yönetimi ile ilgili literatür, yöneticilerin ebeveyn katılımı çabalarının çocukların öğrenmesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ebeveyn katılımı, ailelerin çocuklarının neleri bilmesi ve yapabilmesi gerektiğini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Aileleri sadece gönüllü veli katılım etkinliklerine davet etmek, kutlamalar, öğretmen veli toplantıları düzenlemek çocukların etkili öğrenme çıktıları için yeterli değildir. Yüksek kaliteli programlarda, okul örgütlerinin ebeveyn katılımında kullandığı üç strateji belirlenmiştir. Bu konularla ilgili olarak, en etkili stratejinin, veli katılımının kalitesinin sağlanarak okullarda velilerin olması olduğu kabul edilmelidir. Okullarda, okul çalışanları ve velileri bilinçlendirerek, sorunları belirleyerek, ardından bir eğitim veya müdahale programı planlayarak, katılımın önündeki engeller giderilebilir. Yöneticilerden alternatif aile yapılarına sempati gösteren, ebeveynleri çocukları ile ilgili kararlara dahil eden ve ebeveynlere çocuklarının deneyimlerinin kalitesi hakkında düzenli olarak geri bildirimde bulunan strateji ve uygulamaları gerçekleştirmeleri

beklenmektedir. Liderlik, model olarak, sergileyerek ve olumlu etkileşimler kurarak saygı ve güven ilişkileri üzerine inşa edilmelidir.

Okulların veli katılımını artırmaya yönelik çabaları, uygulama eksikliği nedeniyle yetersiz ve sakinçali çabalara dönüşmektedir. Öte yandan, okul yöneticilerinin aile katılımına yönelik olumsuz algıları, velileri dahil etme sürecinde büyük sorunlar yaratmaktadır. Bütünleşik bir ev ve okul programı sağlamak için okulun tüm paydaşlarının (öğretmen, öğrenci, yönetici ve veliler) önemsedikleri kararlarda söz sahibi olması ve karar alma sürecine dahil olması gerekmektedir. Ebeveynler sürece dahil edilirse, okulun standartlarını yükseltirken okul için iyi bir kaynak olmaktadır. Ebeveyn katılımı, ebeveynlerin çocukların gelişiminde önemli bir değişken olduğu anlayışıyla düzenlenmelidir. Katılımı etkileyen faktörlerin tanımlanması okul yöneticileri tarafından dikkate alınmaktadır.

KAYNAKÇA

Akbaşlı, S., & Diş, O. (2019). Öğretmen Görüşlerine Göre Okul-Aile İşbirliğinin Okul Ortamına Yararları. *Electronic Turkish Studies*, 14(7).

Ardakoç, İ. (2020). Eğitimde veli/aile katılımı: Engeller ve öneriler. *Alanyazın*, 1(2), 75-84.

Arnold, D. H., Zeljo, A., Doctoroff, G. L., & Ortiz, C. (2008). Parent involvement in preschool: Predictors and the relation of the involvement to pre-literacy development. *The School Psychology Review*, 37(1), 74-90.

Becker, H. J., & Epstein, J. L. (1982). Parent involvement: A survey of teacher practices. *Elementary School Journal*, 83, 85-102.

Berger, E. H. (2008). *Parents as partners in education: Families and schools working together* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.

Budunç, A. B. (2007). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Çalışma Ortamlarının Değerlendirilmesi*. (Unpublished master's thesis). Ankara University, Ankara, Turkey.

Büte, M. & Balcı, A. (2010). Bağımsız anaokulu yöneticilerinin bakış açısından okul yönetimi süreçlerinin işleyişi ve sorunlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16 (4), 485-50.

Christenson, S. L. (1999). Families and schools: Rights, responsibilities, resources, and relationships. In R. Pianta & M. Cox (Eds.), *The transition to kindergarten*. Baltimore, MD: Paul H. Brooks Publishing Co.

Çakır, E., & Yavuz, M. (2020). Ortaokullarda aile katılımına yönelik okul müdürlerinin görüşleri. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 17-34.

Çıkar, İ., & Aslan, M. (2022). Çeşitli Boyutlarıyla Aile Katılımı: Nitel Bir Çözümleme. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 32-52.

Çuhadar, A. İ. (2020). Türkiye’de ulusal mevzuata göre velilerin okul yönetimine katılımı. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 374-404.

Desforges, C. & Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A literature review (Department for Education and Skills Rep. No. RR 433). Nottingham: DfES Publications.

Desimone, L., Finn-Stevenson, M., & Henrich, C. (2000). Whole school reform in a low-income African American community: The effects of the CoZi model on teachers, parents, and students. *Urban Education*, 35, 269-323.

Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools* (2nd ed.). Boulder, CO: Westview Press.

Erdoğan, Ç. & Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Educational Administration: Theory and Practice*, 16(3), 399-431.

Fantuzzo, J., Tighe, E., & Childs, S. (2000). Family involvement questionnaire: A multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Educational Psychology*, 92, 367-376.

Ferguson, C. (2005). Organizing family and community connections with schools: How do school staff build meaningful relationships with all stakeholders? Retrieved from <http://www.sedl.org/connections/resources/rb/rb4-Rel.pdf>

Gestwicki, C. (2004). *Home, school and community relations: A guide to working with families*. New York: Thomson Learning, Inc.

- Gestwicki, C. (2007). *Home, school, and community relations* (6th ed.). New York: Thomson.
- Gökçe, E. (2000). İlköğretimde okul aile işbirliğinin geliştirilmesi. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 204-209
- Henderson, A. T. & Mapp, K. L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Hiatt-Michael, D. B. (2006). Reflections and directions on research related to familycommunity involvement in schooling. *School Community Journal* 16(1), 7– 30
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T. & Sandler, H. M., (2005). Parents' motivations for involvement in their children's education. In E. N. Patrikakou, R. P. Weisberg, S. Redding, and H. J. Walberg, (Eds.), *SchoolFamily Partnerships for Children's Success* (pp. 40-56). NY: Teachers College Press.
- Işık, O. & Şahin, İ. (2022). İlkokul Ve Ortaokul Velilerinin Çocuklarının Eğitim Sürecine Katılımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(235), 2061-2084.
- Johnson, J., Rochkind, J., & Doble, J. (2008). *A mission of the heart: Leaders in highneeds districts talk about what it takes to transform a school*. New York: Public Agenda.
- Kaçan, M. O., Kimzan, İ., Yıldız, T. G., & Çağdaş, A. (2019). Öğretmen ve ebeveynlerin aile katılımını etkileyen etmenlere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 370-381.
- Kartal, S. (2008). İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Velinin Okul Yönetimine Katılımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9 (1), 23-30.
- Kochhar-Bryant, C. A. (2008). *Collaboration and system coordination for students with special needs: From early childhood to the postsecondary years*. New Jersey: Prentice Hall.
- LaPointe, M., Meyerson, D. & Darling-Hammond, L. (2006). *School leadership study, developing successful principals, preparing and supporting principals for effective leadership*. Stanford University School Leadership Study. Stanford, CA: Educational Leadership Institute.
- Leithwood, K., & Duke, D. (1999). A century's quest to understand school leadership. In J. Murphy & K. Seashore Louis (Eds.), *Handbook of research on educational administration* (pp. 45–72). San Francisco: Jossey-Bass.
- Lunenburg, F. & Ornstein, A. (2004). *Educational Administration: Concepts and Practices* (4th ed.). Belmont: Wadsworth/Thompson Learning.
- M.E.B. (2013). Okul öncesi eğitim programı, (Rep. No: 132). Retrieved from tegm.meb.gov.tr
- Marcon, R. A. (1999). Positive relationships between parent school involvement and public school inner-city preschoolers' development and academic performance. *School Psychology Review*, 28, 395-412.
- Marzano, R. J., Waters, T., & McNulty, B. A. (2005). *School leadership that works: From research to results*. Mid-continent Research for Education and Learning (McREL).
- Moorman-Kim, E., Coutts, M. J., Holmes, S. R., Sheridan, S. M., Ransom, K. A., Sjuts, T. M., & Rispoli, K. M. (2012). Parent involvement and family-school partnerships: Examining the content, processes, and outcomes of structural versus relationship-based approaches (CYFS Working Paper No. 2012-6). Retrieved from the Nebraska Center for Research on Children, Youth, Families and Schools website: cyfs.unl.edu
- Orr, M.T. (2006). Mapping innovation in leadership preparation in our nation's schools of education. *Phi Delta Kappan*, 87(7),492-499
- Parker, J. D. A., Taylor, G. J. & Bagby, R. M. (2001). The relationship between emotional intelligence and alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 30, 107-115.
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal development: Are low-accepted children "at risk"? *Psychological Bulletin*, 102, 357-389.
- Quadri, K. O. (2012). *Head Start Parent Involvement Activities: Measuring the effect of school based parent involvement activities on parent efficacy in early childhood learning*. Eric Online Submission. Retrived from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED537714.pdf>
- Reynolds, A. J., Temple, J. A., Robertson, D. L., & Mann, E. A. (2001). Long-term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest: A 15-year follow-up of low-income children in public schools. *Journal of the American Medical Association (JAMA)*, 285, 2339- 2346.

- Rotherham, A. J., & Mead, S. (2003). Teacher quality: Beyond No Child Left Behind. A response to Kaplan and Owings (2002). *NASSP Bulletin*, 87(635), 65-76.
- Sanders, M. G., & Sheldon, S. B. (2009). *Principals Matter: A guide to school, family, and community partnerships*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Shaw, C. A. (2008). A study of the relationship of parental involvement to student achievement in a Pennsylvania career and technology center. (Unpublished doctoral dissertation). The Pennsylvania State University. Pennsylvania, USA.
- Sheldon, S. B. & Van Hoorhis, F. (2004). Partnership programs in U.S. schools: Their development and relationship to family involvement outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, 15(2), 125-148.
- Shirvani, H. (2007). Effects of teacher communication on parents' attitudes and their children's behaviors at schools. *Education*, 128, 34-47.
- Ülker, M., Barış, E. T., Şahin, M., & Özbaysar, M. (2019). Okul ve Aile İş Birliğinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Education Sciences*, 14(4), 124-131.
- Westmoreland, H., Rosenberg, H. M., Lopez, M. E., & Weiss, H. (2009). *Seeing is believing: Promising practices for how school districts promote family engagement*. Cambridge, MA: Harvard Family Research Project and National Parent Teacher Association.
- Yaşar Ekici, F. (2016). An investigation of the perceptions of preschool teachers and administrators and parents on parent involvement. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 221-240.
- Yıldırım, M. C. & Dönmez, B. (2008). Okul-aile işbirliğine ilişkin bir araştırma: İstiklal İlköğretim Okulu örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* (www.esosder.org), 7(23), 98-115.

Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Sürecinin Göstergibilimsel Analizi

Semiotic Analysis of the Covid-19 Process of Healthcare Professionals

ÖZET

Bu çalışmada 1 Mart 2020 ile 31 Mart 2021 tarihleri arasında Türkiye yazılı basınında Covid-19 haberlerinin insani ilgi (topluluk dinamikleri, insan trajedileri, aile içi ilişkiler, insan refahı, vatandaşların günlük yaşantıları ve pandemi süresince karşılaştıkları olaylar, sağlık çalışanları ile ilgili haberler) ana kategorisinde nasıl yer aldığını tespit etmek amaçlanmıştır. Söz konusu döneme ait 2008 haber, içerik analizi yöntemi ile altı kategoride incelenmiştir. Bu kategoriler Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci (1081 Haber), 65 Yaş Üstü Bireylerin Covid-19 Süreci (62 Haber), Sosyal Yardımlaşma ve Bağışlar (103 Haber), Covid-19 Korkusu ve Etkileri (293 Haber), Vatandaşların Kurallara Uygunluk Durumu (302 Haber) olarak oluşturulmuştur. Söz konusu altı kategori içerisinde “Sağlık Çalışanlarının Covid 19 Süreci” kategorisinde yer 2020 Mart ve 2021 Mart aylarına ait toplam 83 gazete haberinin görseli incelenmiş ve içeriklerinden yedi tanesi örneklem olarak seçilmiştir. Söz konusu seçilen haberlerin görseli gizli kalmış anlamların ortaya çıkartılması amacıyla göstergibilimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, İçerik Analizi, Göstergibilim, Medya

ABSTRACT

In this study, it was aimed to understand how the news of Covid-19 took place in the main category of human interest (community dynamics, human tragedies, family relations, human well-being, daily lives of citizens and events they came across during the pandemic, news about health workers) in the Turkish print media between March 1, 2020 and March 31. The 2008 news of the mentioned period was analyzed in six categories with the content analysis method. These categories were created as “Covid-19 Process of Healthcare Professionals” (1081 News), “Covid-19 Process of Individuals Over 65” (62 News), “Social Assistance and Donations” (103 News), “Fear of Covid-19 and Its Effects” (293 News), “Citizens' Compliance with the Rules” (302 News). Under the “Covid-19 Process of Healthcare Professionals” category, the visuals of a total of 83 newspaper news for the months of March 2020 and 2021 were examined and seven of them were chosen as sample. The visuals of the selected news examined by semiotic analysis method in order to reveal the hidden meanings.

Keywords: Covid-19, Content Analysis, Semiotics, Media

GİRİŞ

2019 yılının sonunda Çin'in Hubei eyaleti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüs salgını kısa sürede pek çok ülkeye yayılmış, (Velavan & Meyer, 2020:278). **11.03.2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir.** Covid-19 virüsü, Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) ile aynı virüs ailesine bağlı yeni bir virüstür. Çin'de 2003'te ortaya çıkan SARS ile ilişkili koronavirüs (SARS-CoV) ve 2012'de ortaya çıkan Orta Doğu Solunum Sendromu Koronavirüs'ün (MERS-CoV) ardından üçüncü önemli koronavirüs salgını olarak görülmektedir (Zhang vd., 2020:1-13).

Covid-19 pandemisi, küresel çapta dünyayı etkisi altına alması yönüyle yazılı basın açısından da önemli bir haber nesnesi haline gelmiştir. Gazete haberlerinin amacı ise virüsün açıklanıp, anlaşılmasıyla beraber günlük hayatta topluma pandemi hakkında geçerli ve güvenilir bilgi sunabilmektir (T. Arslan & Şahin, 2022:1-16).

Basında çıkan haberler, sağlık hizmetlerinin kullanımını ve sağlıklı davranışları benimseme kararını etkilemede önemli bir rol oynamaktadır (Grilli vd., 2002:1-28). Günümüzde gazete haberleri TV haberlerinden sonra güvenilir haber kaynağı olarak ikinci sırada yer almaktadır. Bu sebeple bu çalışmada, Türkiye'de Aralık 2019- Mart 2021 tarihleri arasında yayınlanan ulusal ve yerel gazetelerde covid-19 ile ilgili haberler içerik analizi ve göstergibilim yöntemi ile incelenmiştir.

İçerik analizi medya analizinde kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Özellikle gazete haberlerinde iletişim sürecinde kaynağın ne söylediğiyle yani iletilmek istenen mesajla ilgilenenler içerik analizi yöntemini kullanmışlardır. İçerik analizi her türlü yazılı metinde kullanılabilir (Üstünoldu, 2022b:22).

Göstergibilim ise işaretlerin yani göstergelerin bilimi olarak açıklanabilmektedir. Gösterge sadece günlük hayatta karşılaştığımız işaretler ile sınırlı olmayıp, kendisi dışında bir başka şeyi temsil edebilen ve temsil ettiği şeyin yerini alabilecek her türlü işaretler, kelimeler, görüntüler, sesler, jestler ve nesnelere gösterge olarak adlandırılır” (Chandler, 2007:2).

Emine Üstünoldu¹

How to Cite This Article

Üstünoldu, E. (2023). “Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Sürecinin Göstergibilimsel Analizi”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(64):2788-2809. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69543>

Arrival: 18 March 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Dr., T.C Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kartal Dr. Lütfi Kırdar Şehir Hastanesi, İstanbul, Türkiye. ORCID:

COVID-19 VE MEDYA ANALİZİ

“Koronavirüs Hastalığı-19”, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından Covid-19 olarak isimlendirilmiş ve 11.03.2020 tarihinde (Arslan vd., 2020: 833-841). “Pandemi” olarak tanımlanmış global bir salgın ve sağlık krizidir. Pandemi kavramı ile geniş alana yayılarak çok sayıda insanı etkileyen ve hatta uluslararası sınırları aşan boyutta bir salgın (Porta, 2014:209) tanımlanırken, kriz kavramı toplumları tehdit ederek, tehlikeye sokan ve ivedi tepki gösterilmesini gerektiren bir durum olarak tanımlanmaktadır (Demirtaş, 2000:354). Bu doğrultuda Covid-19, sadece sağlık alanında yaşanan bir kriz olmaktan öte, ekonomiden sosyolojiye, eğitimden turizme kadar pek çok alanı etkileyen, disiplinler arası bir soruna dönüşmüştür. Bu durum alışveriş yapmak veya okula gitmek gibi toplumsal olarak “normal” kabul edilen çok sayıda faaliyet üzerinde negatif etki de bulunmuştur (Turancı, 2021:119-139).

Koronavirüs ve negatif etkileri dünya çapında yayıldıkça, gerçeklerden yanlışa uzanan bir bilgi yükünün de yayılmasına neden olmuştur (Basch vd., 2020:1-9). Dünya Sağlık Örgütü, yaşanan aşırı bilgi yükü sebebiyle insanların doğru bilgiye ulaşmasının zorlaştığını belirterek bu durumu “İnfodemi” ilan etmiştir ((WHO), 2020). İnfodemi Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre “Doğru bilgilerle beraber yanlış ve hatalı bilgilerin de yayılması, yaşanan bilgi yoğunluğunun beraberinde bilgi kirliliği getirmesi bir başka deyişle “yanlış bilgi epidemisi” olarak tanımlanmıştır (Pan American Health Organization, 2021:2).

DSÖ'nün infodemi riskine karşı koyma stratejisinin mimarı olan Sylvie Briand salgın döneminde yaşanan bilgi tsunamisinin beklenen bir durum olduğunu ve günümüzde etkili olan kitle iletişim araçları ve yeni medya sunucuları ile durumun çok daha tehlikeli bir hal aldığını ifade etmiştir (Zarocostas, 2020:676).

Kriz esnasında medyadan aktarılan bilgiler kamusal algı üzerinde önemli bir etki yaratırken (Pira - Sohodol, 2015, 220) aynı zamanda medyanın doğru bilgi sağlamada etkin bir rol oynaması da beklenmektedir (Riegert - Olsson, 2007). Bilgi arayışının yoğun olduğu kriz dönemlerinde, haber medyası doğru bilgilerin yayılması ve pandeminin anlaşılmasında hayati bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda halkın pandemiyle alakalı kanaatinin şekillenmesi ve pandeminin topluma olan etkisinin de değerlendirilmesinde önemlidir (Núñez-Gómez vd., 2020:41-63)(Basch vd., 2020: 1-9).

Bu değerlendirmenin belirli ölçütlere göre yapılabilmesi için medya analizi kavramının bilinmesi gerekmektedir. Medya analizi, hedeflenen konu ile ilgili yazılı, görsel, işitsel ve teknolojinin ilerlemesiyle hayatımıza giren internet ortamlarından toplanan verilerin analiz edilmesi ve amaçlara uygun olarak kullanılmasıdır (Üstünöldü, 2022:21-22).

Medya analizinin amacı, iletişim performansını ölçmek, sürdürülen veya gelecekte planlanan iletişim stratejilerinin geliştirilmesine olanak sağlayacak verileri elde ederek hızla analiz edilmesini sağlamaktır. Bununla beraber iletişim kanalının hedef kitleye uygun olarak seçilmesi, etkileşim oranlarının takip edilmesi ve haberin doğru yerde doğru zamanda yayınlanmasını sağlamak gibi işlevleri yerine getirir. Bu kavramın faydalarından en iyi şekilde yararlanmak için medya analizini temel, nicel, yayın ve içerik analizi olarak sınıflandırmak mümkündür (Gez, 2011:37).

İçerik analizi, ele alınan kitap, dergi gibi her türlü yazılı metin veya kitle iletişim araçları gibi kayıtlı iletişim biçimlerinin içeriğine odaklanarak, bu kaynaklardan elde edilmiş ham bilgilerin incelenmesi ve bir anlam kazandırılması hususunda sistematik bir araştırma yöntemidir (Kleinheksel vd., 2020: 127-129). Bir başka deyişle içerik analizi, yazılı veya kaydedilmiş olan metinleri yorumlama tekniğidir. Bu teknik tekrarlanabilir ve geçerli bir bilimsel yöntem olmakla birlikte (Abela, 2002:2-3). Hem nicel hem de nitel araştırmalarda kullanılabilir ve veriler arasındaki ilişkileri ölçülebilir. Özetle içerik analizi, içeriğin çeşitli yönlerini sayarak ve/veya kodlayarak her türlü içeriği özetlemek için geliştirilen bir analiz tekniğidir (White & Marsh, 2006:1-3).

Bu teknik sayesinde araştırmacılar veri bolluğu içerisinde kaybolmadan anlamlı verileri kaydetme, kıymetlendirme ve onları analiz ederek haberleştirebilmektedirler. Medya sektörü için verinin doğru değerlendirilmesi her şeyden önce doğru hedef kitlenin belirlenmesini, içeriklerin kişiselleştirilmesini ve temelde insan sağlığını ve yaşam kalitesini ilgilendiren konuları ele alan sağlık gazeteciliği gibi yeni anlatı türlerinin gelişimini sağlamaktadır (Narin vd., 2017:216)(Öğüt Yıldırım, 2017:2-3).

Sağlık gazeteciliği halk sağlığı konusunda farkındalık yaratmak, bilinçlendirmek ve gereken durumlarda halkı uyarmak gibi önemli işlevlere sahip olmakla birlikte (Öğüt Yıldırım, 2017:2) bilimsel bilginin incelikli bir şekilde anlaşılmasını gerektiren karmaşık bir konudur (Mahima vd., 2020:217-220).

Bununla beraber yapılan araştırmalarda gazetelerin, haberlerinin yalnızca genel kamuoyunun değil, sağlık profesyonellerinin, politikacıların, yöneticilerin ve bilim adamlarının kararlarını etkilediğine dair kanıtlar bulunduğundan burada yapılan haberler büyük bir sorumluluk taşımaktadır (Mheidly & Fares, 2020:410-420).

Yapılan bir araştırmada geleneksel medyanın yüksek düzeyde güvenilir bir kaynak olduğunu düşünenlerin en güvenilir bulduğu mecralar (3,80 ile) TV, gazete ve dergidir. Bir başka araştırmada ise (Çağlar, 2021:189).

Katılımcılara günlük haberleri en çok takip ettikleri kaynak sorulmuş ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların yeni medya araçlarını haber kaynağı olarak görme oranı %2,9 olarak bulunmuştur. Bir başka deyişle 45 yaş ve sonrası yeni medya sunucuları yerine geleneksel medya kullanıcısıdır. Bu durum bize geleneksel medya araçları olan gazete ve televizyon gibi araçların günümüzdeki önemini yansıtmaktadır (Sine Nazlı, 2019:1001).

Ek olarak, demografik açıdan önemli bilgiler sunan bir başka araştırma Statista Araştırma Departmanından alınan bir raporda, Kanadalılar arasında en yüksek gazete okuyucu kitlesinin 24-49 yaş arasındaki (%23,89) tüketicilere ait olduğunu ve ardından 64 yaşından büyüklerin geldiği sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyal medya sitelerinden haber takibi ise 30-49 yaş arasındakilerin çekici bulunduğu tespit edilmiştir. İlginç bir şekilde, hem Amerika Birleşik Devletleri'nde hem de Kanada'da sosyal medyadaki çoğu haber okuyucusu, sosyal medya platformlarını güvenilir haber kaynakları olarak görmezken, Kanadalıların %72'si yerel veya bölgesel gazete haberlerine güvendiği tespit edilmiştir (Rush vd., 2021:109).

Bu sebeple çalışmamızda Covid-19 pandemisi döneminde, Türkiye'de yayınlanan Covid-19 ile ilgili gazete haberlerinin sağlık çalışanları kategorisinde nasıl göstergebilimsel çözümleme yapıldığı incelenmiştir.

GÖSTERGEBİLİM

Göstergebilim (Semioloji/Semiyotik) kavramı, en basit tanımıyla işaretlerin yani göstergelerin bilimi olarak açıklanabilmektedir. Gösterge sadece günlük hayatta karşılaştığımız işaretler ile sınırlı olmayıp, kendisi dışında bir başka şeyi temsil edebilen ve temsil ettiği şeyin yerini alabilecek her türlü işaretler, kelimeler, görüntüler, sesler, jestler ve nesnelere gösterge olarak adlandırılmaktadır” (Chandler, 2007:2).

Göstergebilim, yazınsal ya da bilimsel söylem, reklamlarda, filmlerde, televizyonda, sanatta, jestlerde, konuşma dilinde hatta karşımıza çıkan her sembolde gösterge sisteminin nasıl düzenlendiği, göstergelerin ne olduğu ve nasıl işlev gördüğünü araştıran bir bilimdir. En kısa tanımıyla göstergebilim, göstergeler ile ilgili bilimdir (Berger, 1996:11).

Göstergebilimin temel birimi olan gösterge kavramı ise, kısaca kendi dışında bir başka şeyi düşünebilen veya temsil edebilen biçim, nesne, görünüş veya bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Şimşek İşliyen, 2015:487).

Bu bağlamda her şeyin bir çağrışım değeriyle ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Çağrışım düşüncesi, Platon'dan Aristo'ya klasik felsefeden psikolojiye, sonrada deneysel psikolojiye ulaşan disiplinler zinciri içinde incelenerek devam etmiştir. Göstergebilim de temel çağrışım üzerine çalışan bir bilim alanıdır. Göstergelerin çağrışım değerinden yola çıkarak, göstergelerin derin anlamları konusunda yorumlara ulaşmayı hedefler (Batı, 2010 :249).

Göstergelere ve göstergelerin iletişim biçimlerine duyulan ilgi Orta Çağ düşünürlerine dayansa bile göstergebilim çözümlemenin başlangıcının, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857-1913) ve Amerikalı düşünür Charles Sanders Peirce (1839-1914) ile başladığı söylenebilir. Bu sosyal bilimciler göstergebilimi göstergelerin toplum yaşamı içindeki durumunu inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlamışlardır (Berger, 2018 : 3).

F. de Saussure göstergeyi “gösteren ve gösterilenden oluşan, anlamı olan fiziksel nesne” olarak tanımlamıştır. Ona göre bir gösterge, gösteren ve gösterilen olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Gösteren ses işaretleri veya harfler gibi somut bir nesneye göre şekil alırken, gösterilen psikolojik olarak şekil alan zihinsel bir kavramdır. Bir başka ifade ile gösterilen soyut bir kavramdır. Bu zihinsel kavram, aynı dili paylaşan ve aynı kültürün üyelerinin tümü için ortaktır (Saussure, 1998 : 112-113).

Saussure'nin dil göstergesi bir nesneyle bir adı birleştirmez, bir kavramla bir işitim imgesini birleştirir. İşitim imgesi, görme veya duyma gibi duyularımız yoluyla zihnimize oluşan tasarımın, anlaksal izini ifade etmektedir. Bu durumda, kavram yerine gösterilen ve işitim imgesi(ses-görüntü) yerine gösteren terimleri ve bütünü belirtmek için ise gösterge kavramı kullanılabilir (Arslan, 2016:24).

Şekil 1: Saussure'ün Gösterge Şeması

Saussure göre göstergebilim ve dilbilim, bilgileri iletmek amacıyla sözcükler ve jestler gibi bazı ortak kod sistemlerine sahiptir. Saussure, duman işaretleri, bayraklar, dini törenler, takılar ve giysiler gibi insanların iletişim kurduğu tüm yolların sanki birer dilmiş gibi incelenebileceğine ve analiz edilebileceğine inanıyordu. Bu perspektifte göstergebilim ve dilbilimin teorik ve metodolojik odak biriminin göstergeler olduğu sonucuna ulaşmıştır (Eric Aning, 2021:1-6).

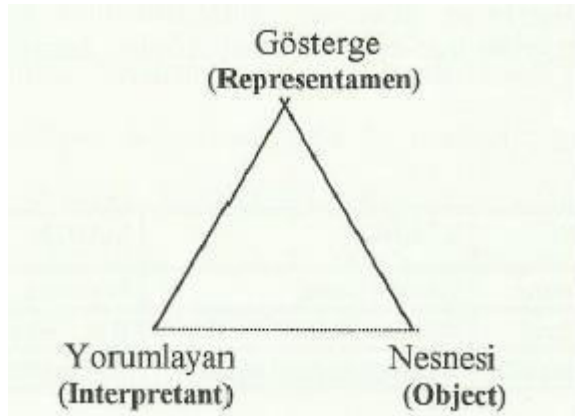
Saussure, toplum içindeki göstergeleri inceleyecek olan bu bilim dalını “semiologie” olarak adlandırmış ve göstergebilimin başlı başına bir bilim dalı olması gerektiğini savunmuştur (Ercantürk, 2015:44).

Saussure, ileride bir bilim dalı olarak kurulmasını istediği bu alanı “semiologie” olarak adlandırırken aynı dönemde göstergebilim tarihinin önemli isimlerinden biri olarak kabul edilen Ch. S. Peirce dünyanın başka bir noktasında Modern işaret teorisinin temellerini atmıştır (Nöth, 1995:39).

Peirce, yalnızca dilsel göstergeleri değil, “göstergebilim” adını verdiği tüm fenomenleri kapsayan kollektif bir göstergeler teorisi tasarlamış ve bunu da “semiotik” olarak adlandırmıştır. Peirce bu bilimi basitçe gerekli olanı ayırt etmeye yarayan “işaretlerin resmi doktrini” olarak tanımlamıştır (Liszka, 1996:1-15).

Saussure göstergelerin toplumsal işlevi üzerinde durmasına karşılık Peirce, bilim ile faydacılık (pragmatism) temeline oturan mantıksal ve matematiksel bir kuram geliştirmiştir. Peirce'e göre “mantık, en geniş anlamında, biçimsel gösterge öğretisidir” Bu bakış açısı Saussure ve Peirce arasındaki farkı, semiyoloji ile semiyotik arasındaki farkı ortaya çıkarır (Peirce, 1984: 227).

Peirce yaklaşımının bir başka önemli özelliği, göstergebilimin bağımsız bir bilim dalına dönüşmesini ve dil dışında da uygulama alanı bulmasına yardımcı olan sınıflama biçimidir. Bu sınıflandırma ile Ch. S. Peirce, F. de Saussure'de olduğu gibi ikili gösteren-gösterilen karşıtlığına değil, göstergeyi yorumlayan (interpretant), nesne (object) ve göstergeden (representatum) oluşan üçlü bir gösterge sınıflandırması ortaya koymuştur. Bir başka deyişle Peirce, Saussure'den farklı olarak gösterileni nesne (object) ve yorumlayan (interpretant) olarak iki parçaya ayırmıştır (Ercantürk, 2015:46).

Şekil 2: Peirce'ün gösterge tanımı (Parsa & Parsa, 2012:11)

Peirce imgelerin anlamlarının bir kısmının yorumlayıcılar tarafından sağlanması gerektiğini savunmuştur. Çünkü ona göre evren sadece göstergelerden oluşmasa bile serpiştirilmiş göstergelerle doludur. Yaptığımız her şey bir ileti veya Peirce'in adlandırdığı gibi birer gösterge olarak görülebilir. Bu durum göstergebilimi sadece önemli yapmanın ötesinde son derece önemli bir kavram yapar (Berger, 2018:4).

İlerleyen süreçte Peirce ve Saussure'den toplanan veriler, dil bilimi ve göstergebilim alanlarında çalışan araştırmacıları etkilemiş, Amerika ve Avrupa'da göstergebilimin gelişmesini sağlamıştır. Bu çalışmalardan etkilenen ve kültürel değerleri de denkleme katarak bu alana önemli katkı sağlayan kuramcılardan bir tanesi de Fransız göstergebilimci Roland Barthes'dır (Kalelioğlu, 2018:22-23).

Ona göre, anlamları taşıyan dildir, göstergebilim, dilbilimin bir bölümü olmalıdır. Barthes, Bu düşüncesiyle Saussure'den farklılaşarak cümlelerin karmaşık yapıları ve anlam oluşturma süreci ile ilgilenmiştir. Bu bağlamda oluşan Roland Barthes kuramı, iki anlamlılık düzeyine ilişkin bir çekirdeğe sahiptir (Iskandarsyah Sirega, 2022:1-7).

Barthes, her göstergenin birinci düzeyde algılanan bir gösterileni olduğunu savunur. Bu göstergenin, harfi harfine, açık bir şekilde tanımlanmasıyla gerçekleşen sözlük anlamı yani düz anlam boyutudur. Ancak çoğu durumda gösterge anlamsal olarak kayma yaşayıp ilk algılanan gösterilenin dışında başka gösterilenlere de bağlanabilir. İkinci düzeyde algılanan bu gösterilenler ise göstergenin yan anlamlarını oluşturur. Jest ve mimikler, giysiler, konuşmalar çıkarım yapmaya imkân tanıyan kişisel çağrışımları ifade eden göstergelerdir (Chandler, 2007:135-139).

Düzanlam ve yananlam arasındaki farkı açıklarken Fiske'nin (2003) sokak örneğine sıklıkla rastlanır. Ona göre sokak, ilk akla gelen anlamıyla insanların ve binaların yer aldığı yaşam alanıdır. Ancak aynı sokak farklı ışıklandırma tekniği veya farklı çekim açısı kullanılarak yorumcunun zihninde ilk anlamın dışında başka yananlamlar oluşturabilir. (Fiske, 2003: 116). Bir başka deyişle sade, basit ve doğal bir anlamı olduğuna inanılan bir gösterge; ideolojik, gizlenmiş ve sonradan oluşmuş bir yan anlama yani çağrışıma sahip olabilmektedir (Bayram, 2016:132).

Temel olarak düz anlam neyin anlamlandırıldığı, yananlam ise nasıl anlamlandırıldığı ile ilgilidir. Yananlam, göstergenin kullanıcıların kültürel birikimi ve bireysel duygularının örtüşmesiyle ortaya çıkan sonuçtur. Bu açıdan bakıldığında medya araçları arasındaki farklılığı yaratanın yananlamlar olduğu söylenmelidir (Batı, 2010 : 269).

Barthes, medya vasıtasıyla yayınlanan görsellerin mutlaka başka değişkenler ile iletişim halinde olduğunu söylemektedir. Örneğin; muhafazakar ve komünist iki ayrı görüşe sahip gazetelerde yayınlanan aynı fotoğrafın iki farklı anlam yaratacağını düşünmektedir (Ulutaş & Savaş Kurtuluş, 2015: 25-39).

Fotoğrafın, her ne kadar gerçeği olduğu gibi yansıtırsa da sahte bir nesnelige sahip olduğunu belirten Freund'a göre "tarafsız olduğu sanılan merceğe, gerçekliği sayısız değişikliğe uğratma yeteneğine sahiptir çünkü görüntünün özellikleri, her seferinde, fotoğrafı çeken kişinin görme biçimi ve ortaklarının istekleri tarafından belirlenir." Böylelikle fotoğrafın gerçekliği, onu gören kişinin algısına göre değiştirilerek yeniden şekillendirilmektedir. (Freund, 2016 : 9).

Bununla beraber Barthes, fotoğrafı da bir gösterge olarak ele alarak fotoğraf makinesinin; düz anlam olan nesneyi, fotoğrafçının; açı, odak noktası, ışık ve kadrage nelerin gireceğine karar vermesinin, yan anlam üretmek anlamına geldiğini ifade etmektedir (Sarıtış, 2013: 97).

Fotoğrafları çözümlerken belli karşıtlıklardan ve yan anlamlardan yola çıkılır. Örneğin askerlere çiçek veren çocuklar veya bir tüfeğin namlusuna takılmış çiçek gibi. Bir fotoğrafı okurken onun gerçeği ne denli yansıttığı, düz ve yan anlamları, tarihsel, kültürel bağarıktaki yeri, herhangi bir düşünceyi simgeleyip simgelemediği gibi etmenlere dikkat etmek gerekir. Fotoğraf bir iletişim aracı olmanın yanı sıra kültürel ve toplumsal işleve de sahiptir. Her görüntünün bir anlamı vardır ve bir bilgiyi bir iletiyi taşır, aktarır veya bünyesinde bulundurur (Uçak, 2012:73-80).

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışmanın amacı, kitle iletişim araçlarının en köklü temsilcilerinden birisi olan gazetelerde, 1 Mart 2020 -31 Mart 2021 tarihleri arasında Türkiye'de yayınlanan Covid-19 ile ilgili gazete haberlerinden insani ilgi kategorisinde sağlık çalışanlarına yönelik yapılan haberlerde kullanılan görsellerin zaman içinde değişimini ve gazetelerin bu görsellerden nasıl yararlandığını tespit etmektir. Bu amaçla toplam süre içerisinde örnek olarak iki ay alınarak, Mart 2020 ile Mart 2021 aylarında, sağlık çalışanlarına yönelik fotoğraflar göstergebilimsel yönetime uygun olarak incelenmiştir.

Çalışmanın bir başka amacı ise, göstergebilimin çözümleme modelleri ışığında örnek analizler sunarak Covid-19 ile ilgili gösterge bilim çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1 Mart 2020 -31 Mart 2021 tarihleri arasında Covid-19 ile ilgili yayınlanan gazete haberlerinden insani ilgi kategorisinde değerlendirilen 2008 haberi kapsamaktadır. Bu çalışmada sadece gazete haberleri dahil edilmiş olup, diğer popüler haber kaynakları, örneğin çevrimiçi haberler ve sosyal medya bu çalışmanın dışında tutulmuştur. (Foster vd., 2019:7) Çalışmanın bir başka kısıtı ise insani ilgi ana kategorisinde yer alıp, Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci alt kategorisinde yer alan gazete haberlerinden (1081 Haber), göstergebilim açısından incelenecek olan

örneklem grubu olarak 2020 Mart ve 2021 Mart aylarının incelenmesidir. Böylece pandeminin ilan edildiği ay (Mart 2020) ile bir yıl sonra (Mart 2021) yapılan haberler arasındaki farkın yansıtılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma nicel, nitel ve karma yöntem içerik analizini içerir. 1 Mart 2020 - 31 Mart 2021 tarihleri arasında pandemi sürecinde Covid-19 ile ilgili insani ilgi kategorisindeki 2008 haber için, sayısal göstergelere sahip bir veri tabanı kurulmuş ve ifade edilebilen değişkenlerin analizi için betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Betimleyici istatistik; sayısal verilerinin derlenmesi, toplanması, özetlenmesi ve analiz edilmesi ile ilgili istatistik modeli olması sebebiyle araştırma için uygun bulunmuştur.

1 Mart 2020 ve 31 Mart 2021 tarihleri arasında Haber İzleme Ajansının Sağlık Bakanlığı adına yapmış olduğu sağlık haberleri veri tabanı kullanılarak değerlendirilmiş olup, medya takip sisteminden salgına yönelik Sağlık, Hastalık, Hastane, Sağlık Bakanı, Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Grip, Bağışıklık, Şehir Hastanesi, Tıbbi Cihaz ve İlaç Kurumu, İlaç, genel anahtar kelimeleri ile Korona Virüs, Covid-19, Pandemi Bilim Kurulu ve Salgın gibi spesifik anahtar kelimeler ile tespit edilen 2008 haber uygun çerçeve ve kodlar ile kategorilerine ayrılarak içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu çerçevede İnsani İlgi ana kategorisinde 6(altı) farklı alt kategori oluşturulmuştur. İnsani ilgi ana kategorisi, topluluk dinamikleri, insan trajedileri, aile içi ilişkiler, insan refahı, vatandaşların günlük yaşantıları ve pandemi süresince karşılaştıkları olayları içermektedir.

Tablo 1: Haber kategorileri kodlama şeması

Kod	İnsani İlgi
1	Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci (1081 Haber)
2	65 Yaş Üstü Bireylerin Covid-19 Süreci (62 Haber)
3	Sosyal Yardımlaşma ve Bağışlar (103 Haber)
4	Covid-19 Korkusu ve Etkileri (293 Haber)
5	Vatandaşların Kurallara Uyma Durumu (302 Haber)
6	Toplumda Memnuniyet Uyandıran Haberler ve Alınan Önlemler(167 Haber)

Kaynak:(Üstünoldu, 2022a)(Aksoy, 2021) (Davis Kempton, 2019) (Ogbodo, Onwe, Chukwu, Nwasum, Nwakpu, Nwankwo, Nwamini, Elem, & Ogbaeja, 2020)(Adiprasatio & Larasati, 2020)

Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci: Sağlık Çalışanlarına yönelik yapılan haberler

Yaşlılar: İleri yaşta olan bireylerin Covid19 sürecinde yaşadıkları

Sosyal Yardımlaşma Kurumları ve Bağışlar: Pandemi döneminde yapılan sosyal yardımlar, Kızılay kan bağışları, firmaların, sanatçıların, vatandaşların yardımları

Covid-19 Korkusu ve Etkileri: Sağlık çalışanı olmayan vatandaşların trajik ölümleri, korku panik duygusu haberleri, kaos haberleri, organ bağışları ve nakiller

Vatandaşların Kurallara Uyma Durumu: Pandemi kurallarına uymayan bireyler veya uyum gösteren bireyler, vaka oranı yüksek veya düşük olan şehirlerde halkın kurallara uyma durumları.

Toplumda Memnuniyet Duygusu Uyandıran Haberler ve Alınan Önlemler: Yurt genelinde yaşanan ve herkesi sevindiren haberler,

İnsani İlgi ana kategorisinde belirlenen alt kategoriler içerisinde en fazla haberin 1081 haber ile Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Sürecine yönelik olduğu tespit edilmiştir. İlk Covid-19 vakasının ülkemizde tespit edildiği 2020 Mart ayı ile karşılaştırma yapabilmek amacıyla 2021 Mart ayında sağlık çalışanlarına yönelik yapılan haberler bu araştırmanın göstergebilimsel çözümleme açısından örneklem grubu olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma 1 Mart 2020-31 Mart 2021 tarihleri arasında Haber İzleme Ajansının Sağlık Bakanlığı adına yapmış olduğu sağlık haberleri veri tabanı kullanılarak, medya takip sisteminden Covid-19 sürecinde yapılan haberler toplanarak insani ilgi ana kategorisinde yer alan 2008 adet gazete haberi tespit edilmiştir. Bu haberlerin tümü excell çalışma sayfasına kayıt edilmiştir (Gazetenin adı, tarih, tiraj numarası, gazete kupürünün orijinal hali ve haberin özeti). İnsani ilgi ana kategorisi içerisinde, 1081 haber ile en fazla haber sayısına sahip olan Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci alt kategorisinde yer alan haberler içerik analizi ve göstergebilimsel çözümleme analizi ile çalışılmıştır.

Göstergebilimsel çözümleme yapmak üzere seçilecek olan haberleri belirlemek için olasılıklı örnekleme yöntemlerinden birisi olan sistematik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. (Erçetin, 2020: 148) Bu bağlamda 2020 Mart ayı ve 2021 Mart ayında Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci alt kategorisinde yer alan gazete haberleri örneklem olarak seçilmiştir. 01 Mart 2020-31 Mart 2020 tarihleri arasında Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci alt kategorisinde yer alan toplam haber sayısı 35 (otuz beş) olarak bulunmuş, 01 Mart 2021-31 Mart 2021 tarihinde

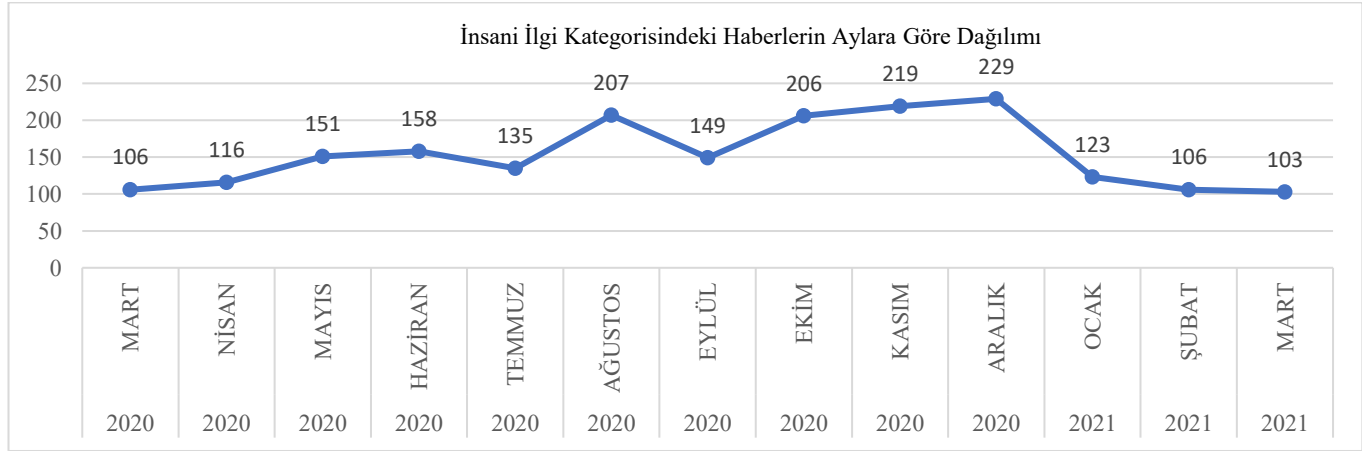
Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci alt kategorisinde yapılan toplam haber sayısının ise 48 (kırk sekiz) olduğu tespit edilmiştir. Toplam 83 haber içerisinde sistematik örnekleme uygun olması açısından tarih sırasına göre sıralanan haberler içerisinde, ilk öge rastgele seçilmiştir. Evrendeki eleman sayısı (1081) örnekleme eleman sayısına (83) bölünerek örnekleme aralığı 13 olarak bulunmuştur. İlk ögenin rastgele seçilmesi ve devamında belli aralıklarla sistematik bir şekilde örnekleme oluşturulması sayesinde muhtemel bir önyargı engellenmiştir (Erçetin, 2020:148-150).

Çözümlemeye konu olan gazete haberlerinin gösterebilimsel analizinde İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün gösteren ve gösterilen kavramları ile Barthes'ın düz anlam ve yan anlam boyutunda gösterebilimsel analiz metodu kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Tablo 2: Covid-19 İle İlgili İnsani İlgi Kategorisinde Yer Alan Gazete Haberlerinin Aylara Göre Dağılımı

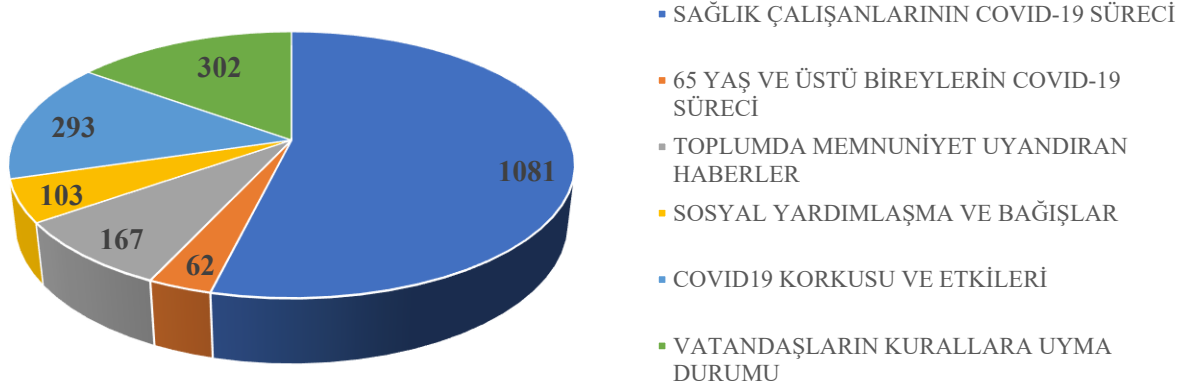
Tarih	Haber Sayısı	% Oranı
2020 Mart	106	5,28%
2020 Nisan	116	5,78%
2020 Mayıs	151	7,52%
2020 Haziran	158	7,87%
2020 Temmuz	135	6,72%
2020 Ağustos	207	10,31%
2020 Eylül	149	7,42%
2020 Ekim	206	10,26%
2020 Kasım	219	10,91%
2020 Aralık	229	11,40%
2021 Ocak	123	6,13%
2021 Şubat	106	5,28%
2021 Mart	103	5,13%
Toplam	2008	100%

Şekil 3: İnsani İlgi Kategorisindeki Haberlerin Aylara Göre Dağılımı

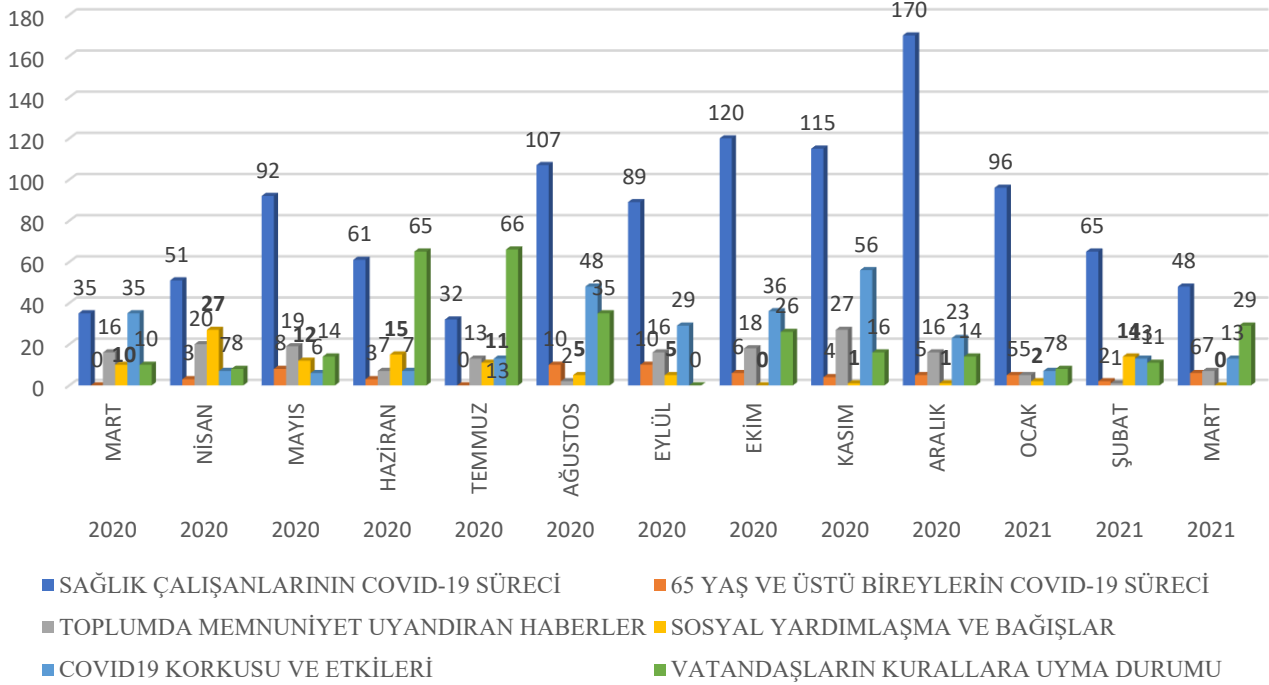
Mart 2020- Mart 2021 tarihine kadar geçen dönemde en çok haberin 229 haber ile (%11.40) Aralık 2020'de yapıldığı, diğer pik yapan aylar ise sırasıyla, 219 (10.91%) haber ile Kasım, 207(10.31%) haber ile Ağustos, 206(10.26) haber ile Ekim ayları olmuştur. Aralık 2020'den, Mart 2021 arasında haber sayılarında ciddi düşüşler başlamıştır. Haber sayılarındaki değişimlerin doğrusal bir düzlemde ilerlediğini söyleyemeyiz.

İnsani İlgili Alt Kategorilerine Göre Haberlerin Dağılımı

Şekil 4: İnsani İlgili Alt Kategorilerine Göre Haberlerin Dağılımı

İnsani İlgili Alt Kategorilerinde Yer Alan Haberlerin Aylara Göre Gösterimi

Şekil 5: İnsani İlgili Alt Kategorilerinde Yer Alan Haberlerin Aylara Göre Gösterimi

İnsani ilgi ana kategorisi için belirlenen alt başlıklar şekil 4 ve şekil 5'te incelenmiştir. Buna göre belirlenen alt kategoriler içerisinde sağlık çalışanlarının Covid-19 süreci en fazla haber (1081 haber) yapılan kategori olmuştur. İkinci sırada Vatandaşların kurallara uyma durumu 302 haber ile yer almıştır. Sağlık çalışanlarının kurallara uyma durumu alt kategorisinde en fazla haber yapılan ay 170 haber ile Aralık 2020 olmuştur. Vatandaşların kurallara uyma durumu alt kategorisinde en fazla haber ise 2020 Haziran (65) ve Temmuz (66) aylarında olmuştur.

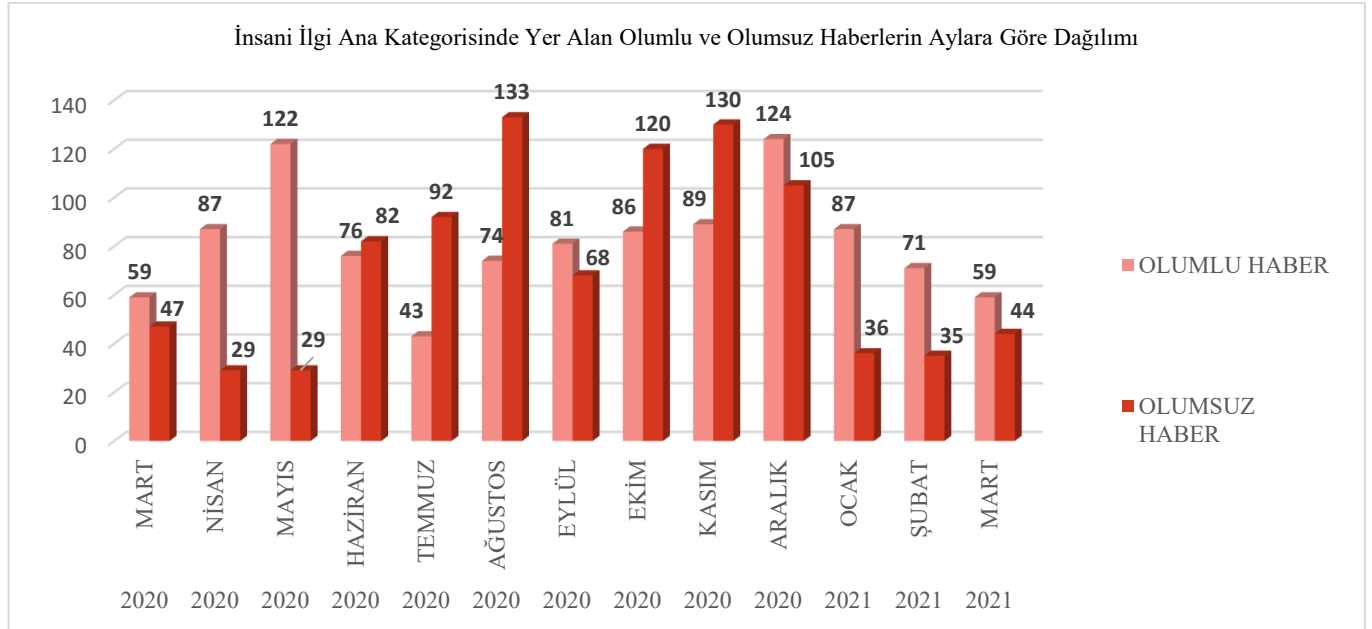
Haberlerin, Haber Tonuna Göre Özellikleri

İnsani ilgi ana kategorisine uygun olacak şekilde seçilen ve alt kategorilere ayrılan haberlerin tamamı "olumlu" veya "olumsuz haber" kategorilerinde incelenmiştir. Haberin içeriği hastalığı atlatan bireyler veya özlük haklarının iyileştirilmesini isteyen sağlık çalışanları ise olumlu haber kategorisinde nitelendirilmiştir. Bununla beraber insan sağlığını teşvik edici, öğretici, ya da bir olayı, gelişmeyi tarafsızca haber verir nitelikte haberler de olumlu haber olarak kabul edilmiştir. İnsan sağlığına aykırı, yanlış sahte haberlerin olduğu, yapılan işleri korku tonunda veren, ölüm haberleri veya karamsarlık yaratabilecek, haberler ise olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

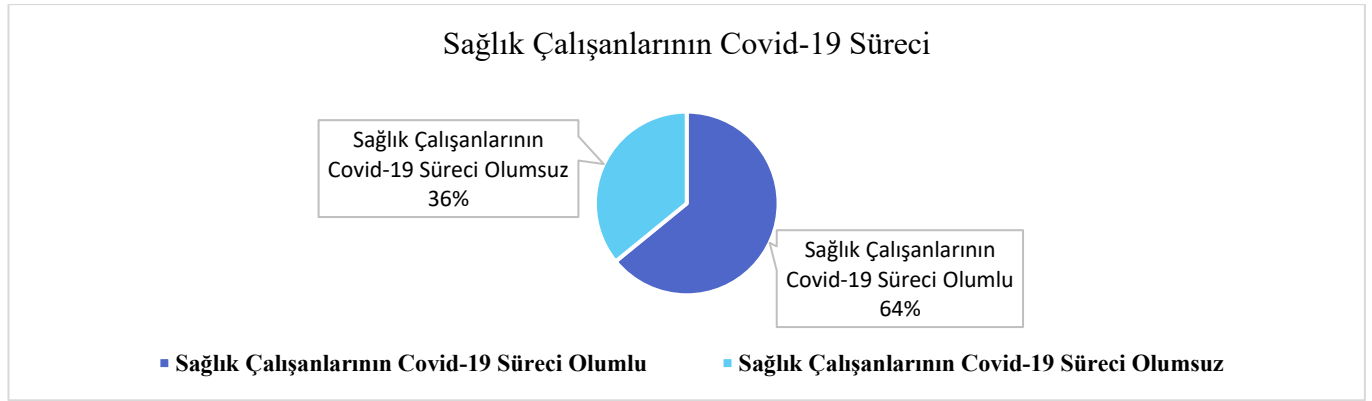
Tablo 3: Toplam Olumlu ve Olumsuz Haberlerin Aylara Göre Dağılımı

Tarih Aralığı	Olumluluk Durumu				Toplam Sayı	Toplam % Oranı
	Olumlu	Olumlu Yüzde	Olumsuz	Olumsuz Yüzde		
2020 Mart	59	2,94%	47	2,34%	106	5,28%
2020 Nisan	87	4,33%	29	1,44%	116	5,78%
2020 Mayıs	122	6,08%	29	1,44%	151	7,52%
2020 Haziran	76	3,78%	82	4,08%	158	7,87%
2020 Temmuz	43	2,14%	92	4,58%	135	6,72%
2020 Ağustos	74	3,69%	133	6,62%	207	10,31%
2020 Eylül	81	4,03%	68	3,39%	149	7,42%
2020 Ekim	86	4,28%	120	5,98%	206	10,26%
2020 Kasım	89	4,43%	130	6,47%	219	10,91%
2020 Aralık	124	6,18%	105	5,23%	229	11,40%
2021 Ocak	87	4,33%	36	1,79%	123	6,13%
2021 Şubat	71	3,54%	35	1,74%	106	5,28%
2021 Mart	59	2,94%	44	2,19%	103	5,13%
Toplam	1058	52,69%	950	47,31%	2008	100,00%

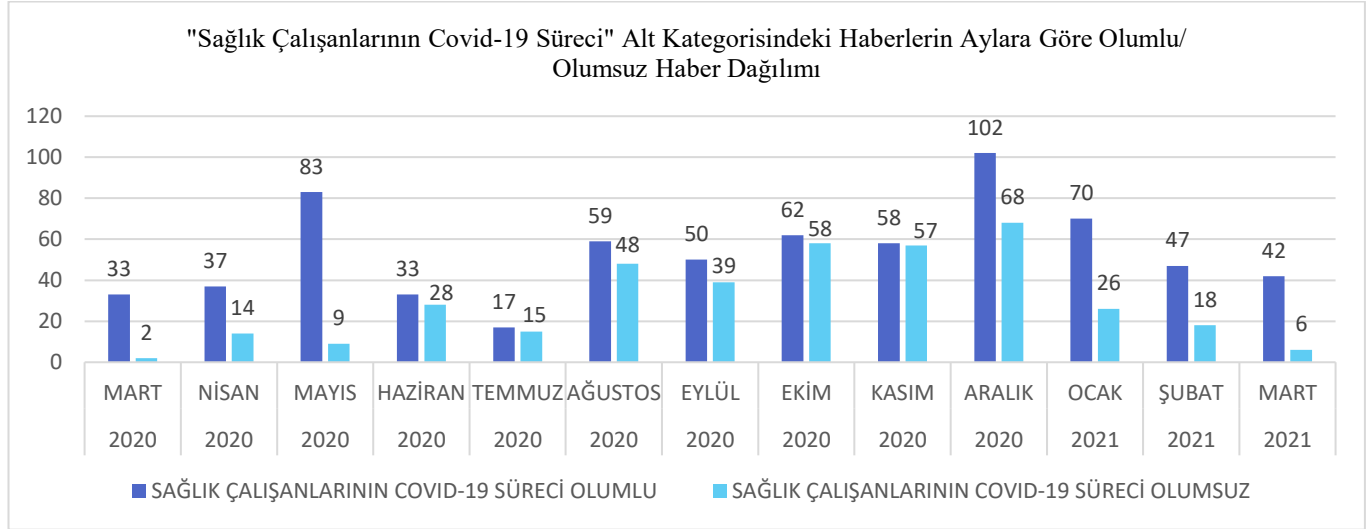
Olumsuz tonda yapılan gazete haberlerinin sayısı, ilk kez Haziran 2020’de olumlu tonda yapılan gazete haberlerinin sayısını geçmiştir. Aynı şekilde Temmuz, Ağustos, Ekim ve Kasım ayları olumsuz haberlerin olumlu haberleri geçtiği aylardır. Haziran, temmuz, ağustos, ekim ve kasım ayları Vatandaşların kurallara uyma durumu alt kategorisinde yapılan haberlerin yüksek olduğu aylar olarak gerçekleşmiştir. Yaz aylarına gelen bu dönemde vatandaşların pandemi kurallarına uymaması olumsuz kategoride yer alan haber sayısını artırdığı düşünülmektedir.

Şekil 6: İnsani İlgili Ana Kategorisinde Yer Alan Olumlu ve Olumsuz Haberlerin Aylara Göre Dağılımı

Haberler, haber tonuna göre ayrıldığında, 2020 Mart, Nisan, Mayıs aylarında olumlu haber sayısının olumsuz haberlerden fazla olduğu görülmektedir. 2020 Ağustos ayında 133 olumsuz haber ile dönem içerisinde en yüksek haber sayısına ulaştığı ayrıca Ekim, Kasım aylarında da dönem içerisindeki en yüksek olumsuz haber sayısına ulaşıldığı görülmektedir. Aralık 2020’den itibaren olumlu haber sayılarının olumsuz haber sayılarından yüksek olduğunu görmekteyiz.

Şekil 7 : "Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci" Alt Kategorisindeki Haberlerin Aylara Göre Olumlu/ Olumsuz Haber Dağılımı

Şekil 8 : Sağlık Çalışanlarının Covid-19 Süreci, Alt Kategorisindeki Haberlerin Aylara Göre Olumlu/ Olumsuz Haber Dağılımı

Covid-19 pandemisi sırasında olağan dışı bir iş yükü ile karşı karşıya kalan, sağlık çalışanlarına yönelik yapılan haberler, haber tonuna göre incelendiğinde, araştırma süresi içerisinde tüm aylarda olumlu haberlerin sayısının olumsuz haberlerden fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, gazete haberlerinin salgında ön saflarda çalışan sağlık personellerinin anksiyete, depresyon, stres ve kaygı bozukluğu gibi ciddi sağlık problemleri yaşamalarının önüne geçmek, motivasyonlarını arttırmak, sosyal ve duygusal destek vermek amacıyla olduğu düşünülmektedir.

Belirlenen Haberlerin Göstergibilimsel Yöntem ile Analizi

Gazete haberlerinde kullanılan metne ilişkin yazılar, fotoğraflar, şekiller, renkler, nicelik ve nitelikleriyle başlı başına birer mesaj taşımaktadır (Vatandaş, 2021). Araştırmanın bu bölümünde seçilen haberlerin görsel öğeleri, göstergibilim analizinin bazı kavramları yardımıyla analiz edilmiştir. Bu doğrultuda göstergelerin içerdiği mesajlar gösteren ve gösterilenden yola çıkılarak incelenmiştir. Ardından belirlenen haberler Barthes'ın göstergibilimsel yönteminden hareketle ilk önce düz anlamı ile anlatılmış, daha sonra görsel göstergelerin detayları incelenerek verdikleri yananlam mesajlarına ulaşılmıştır.

Görsel: 1

Gazete Adı ve Tarihi : Aydınlık - 20.03.2020

Gösteren : Topluma mesaj vermek isteyen sağlık çalışanları

Gösterilen : Ellerinde yazılı kağıtlar ile topluma mesaj vererek, farkındalık yaratmaya çalışan bilinçli sağlık çalışanları

Görsel 1.
Aydınlık, "İşte Sağlıkçıların Talepleri" (2020.03.2020), 1.

Düz Anlam: Görselde yer alan sağlık çalışanlarının ellerinde yazılı kağıt tutmaları topluma yönelik verilmek istenen mesajın, hem metin hem de görsel olarak fotoğraf yoluyla verilmek istendiğini göstermektedir. Böylece haberin tamamını okumayan birisi bile sağlık çalışanlarının vermek istedikleri mesajı en hızlı şekilde algılayabilecektir. Kullanılan fotoğrafta tüm personelin maske takması ve birlikte poz vermesi, kişisel koruyucu önlemleri önemstediklerini ancak bir başka önemli konu olan mesafe kuralını unuttuklarını göstermektedir.

Yan Anlam: Fotoğrafta farklı yaşlarda kadın ve erkeklerden oluşan grubun ellerinde "Biz sizin için buradayız siz de bizim için lütfen evinizde kalın !!!" cümlesinin yer aldığı kağıtlar tuttuğu ve bu yöntem ile salgının yayılım hızını kırmak için 25 Mart 2020'de Cumhurbaşkanlığı tarafından başlatılan "Evde Kal Türkiye" uygulamasına gönderme yapılmıştır (Kılıç vd., 2020:65).

İnsanın fizyolojik ve psikolojik algılamalarında, renk olgusunun etkin bir faktör olduğu bilinmektedir (Onursor, 2010: 58) Bu bağlamda haberde kullanılan siyah beyaz fotoğraf ile matem, yas, trajedi duygusu yaratmak amaçlanmıştır. Böylece verilmek istenen mesajın toplum üzerindeki etkisini arttırmak ve farkındalık yaratmak amaçlanmıştır (Adem & Uğur, 2018:247-259).

Haberde kullanılan fotoğrafta poz veren insanların farklı formlar giymiş olmaları, bu kişilerin farklı görevlerde çalıştıklarını göstermektedir. Grubun kadın ve erkeklerden oluşması, cinsiyet ayrımcılığı yapılmadan, verilmek istenen mesaj hususunda herkesin hemfikir olduğunu göstermektedir.

Görsel: 2

Gazete Adı ve Tarihi : Aydınlık - 21.03.2020

Gösteren : Asker formalı ve silahlı erkekler

Gösterilen: Dağların zirvesinde, formalı ve silahlı askerlerin zorlu doğa koşullarına rağmen korkusuzca görevini icra etmesi ve bu korkusuz askerlerin sağlık çalışanlarını ayakta alkışlamaları

Görsel 2.
Aydınlık " Türk Ordusundan Sağlık Ordusuna" (21.03.2020), 1-9.

Görsel 2.
Aydınlık " Türk Ordusundan Sağlık Ordusuna" (21.03.2020), 1-9.

Düz Anlam: Üzerlerinde asker forması ve ellerinde silah bulunan askerlerin yüksek dağların tepesinde alkışlarla sağlık çalışanlarına destek verdikleri görülmektedir. Bu görsel haberleştirilerek Türk ordusu üzerinden sağlık çalışanlarına duygusal bir mesaj verilmiştir.

Yan Anlam : Gazetenin ilk sayfasında yer alan fotoğraf renkli verilirken, haberin detaylarının yer aldığı iç sayfa fotoğrafı, karamsar ve duygusal bir algı yaratmak, fotoğrafta zaman algısı oluşturmak ve konuyu daha çarpıcı hale getirmek için siyah beyaz renk kullanılmıştır. Siyah beyaz fotoğraflarda renk olmadığından konunun iyi anlatılması yani oluşturulan kurgu önemlidir (Akademi, 2023:1).

Bu bağlamda görselde yer alan askerlerin çoğunluğu sağlık çalışanlarını alkışlarken üç askerin silahını ellerinden bırakmadıkları ve grubun ortasına konumlandığı görülmektedir. Bu durum Türk askerlerinin gelişebilecek tehlikelere karşı her an tetikte ve hazır bekledikleri algısı yaratmaktadır.

Yüksek olduğu anlaşılan dağların, zirve noktasının fotoğraf çekimi için kullanılmış olması Türk askerinin, ülke topraklarının her noktasına korkusuzca ulaşabildiği algısını yaratmaktadır. askeri üniforma ise resmiyeti devleti ve gücü temsil eden bir göstergedir.

Görsel: 3

Gazete Adı ve Tarihi : Hürriyet Adana Çukurova - 29.03.2020

Gösteren : Hastane forması giyen ve farklı cinsiyette sağlık çalışanları

Gösterilen : Üretken ve çalışkan sağlık çalışanları

Görsel 3.
(Hürriyet Adana Çukurova "Sağlıkçuların El Dezenfektanı Hastane Eczanesinde Üretiliyor "(29.03.2020), 3.)

Düz Anlam: Tek kullanımlık önlük giymiş kadın ve erkeklerden oluşan bir grubun kapalı bir ortamda dezenfektan üretimi yaptıkları görülmektedir.

Yan Anlam: Fotoğrafa manşet dahilinde incelendiğinde değişik yaş gruplarından oluşan bir grubun kapalı bir ortamda dezenfektan üretimi yaptıkları görülmektedir. Fotoğraftaki kişilerin tek kullanımlık önlük giymeleri ve eldiven kullanmaları buldukları ortamın steril olduğunu göstermektedir.

Mavi renk, güven, huzur, düzen, resmiyet duygularını birleştirmekle birlikte yaratıcı fikirlerin ortaya çıkartılması adına önem taşır. Mavinin düzen ve resmiyet duygularını çağrıştırması haberin konusu ile bütünleşmektedir (Onursor, 2010:73) (Yüksel, 2023:1).

Görselde sol kanatta yer alan personelin farklı renk forma giymiş olması farklı bir görevde çalıştığı düşüncesini uyandırmaktadır. Görselde göze çarpan beyaz bidonlar ve masa üzerinde kullanılan ekipmanlar burada yapılan üretimin kanıtı olarak kullanılmıştır. Beyaz bidonların sayısının fazla olması dolayısıyla üretimin fazla olduğunu çıkarımı yapılabilir.

Görsel: 4

Gazete Adı ve Tarihi: Milliyet İzmir Ege - 07.03.2021

Gösteren : Farklı yaş gruplardan kadın sağlıkçılar

Gösterilen : Kendinden emin, güleryüzlü sağlık çalışanları

Görsel 4.
Milliyet İzmir Ege, "Sağlıkçılar, Her Şeye Rağmen Görev Başında"(07.03.2021), 1-3.

Görsel 4. Devamı

Milliyet İzmir Ege, "Sağlıkçılar, Her Şeye Rağmen Görev Başında"(07.03.2021), 1-3.

Düz Anlam: Haber fotoğraflarının ana teması Pandemi sürecinde zor zamanlardan geçen Kadın Sağlık Çalışanlarının 8 Mart Dünya Kadınlar günü sebebiyle haberleştirilmesidir. Gazetenin ilk sayfasındaki fotoğraf incelendiğinde farklı formlar giymiş güler yüzlü kadın sağlıkçılar görülmektedir. Gazetenin iç sayfasında yer verilen fotoğrafta ise kadın oldukları anlaşılan sağlık personellerinin riskin yüksek olduğu yoğun bakım ortamında yaşlı bir hasta ile ilgilenmesi, kadınların her görevde çalışabildiklerini göstermektedir.

Yan Anlam: İlk fotoğrafta yer alan kişiler incelendiğinde, kişilerin farklı beden hareketleri ile fotoğraflandığı görülmektedir. Mimikler ve el kol hareketleri en çok dikkat çeken beden hareketleri olması sebebiyle kişilerin verdikleri pozlar tesadüf değildir (Üstünel, 2011:61). Fotoğrafta mimikler ve beden hareketleri ile özgüveni yüksek, mutlu kadın sağlıkçılar imajı çizilmiştir.

Haberde kullanılan ikinci fotoğrafta yer verilen kadın çalışanların tüm kişisel koruyucu malzemeleri kullanılmış olmaları pandemi hastası ile ilgilendiklerini göstermektedir. Haberde bu fotoğrafa yer verilmesi kadın sağlıkçıların riskin yüksek olduğu yerlerde ve görevlerde de korkusuzca çalıştıkları düşüncesini uyandırmaktadır.

Kadınların geleneksel erkek mesleklerine girerken sosyal tepki alma olasılıkları daha yüksek olduğu, bu olumsuz tepkiler, toplumsal normlar, toplumsal rol, klişelerden ve önyargılardan kaynaklandığı bilinmektedir(Üstünel, 2020:212).

Ancak günümüzde kadın, dünya üzerinde sadece çocuk doğuran, evde kalması gereken veya bedensel olarak zayıf bir varlık değil; hayatın her alanında ve her dinamikte özgür tavrı, akli vicdanı, çalışkanlığı, üretkenliği, sevgisi ve şefkatiyle var olan bir birey olduğu mesajı verilmektedir. İletilen bu mesajlar ile kadın sağlıkçıların iyileştirdiği, sakinleştirdiği ve hayat verdiği vurgu yapılarak, kadınların sevgiyi, saygıyı, teşvik ve takdir edilmeyi hak ettikleri vurgusu yapılmıştır.

Görsel: 5

Gazete Adı ve Tarihi : Milat - 12.03.2021

Gösteren : Tedavi gören bir hasta ve maskeli sağlık personelleri

Gösterilen: Tüm tehlikelere rağmen gerekli koruyucu önlemlerini alarak hastalarını tedavi eden kahraman Türk doktorları

FEDAKAR SAĞLIK ORDUSU

Görsel 5.

Milat, "Fedakar Sağlık Ordusu" (12.03.2021), 1-8.

Görsel 5. Devamı

Milat, "Fedakar Sağlık Ordusu" (12.03.2021), 1-8.

Düz Anlam: Gazetenin ilk sayfasında yer alan ilk fotoğraf incelendiğinde, hasta yatağındaki yatan hasta ile ilgilenen ve koruyucu önlemlerini alarak görevini yerine getiren sağlık personeli grubunun olduğu görülmektedir. İç sayfada yer alan ikinci fotoğrafta ise, iki sağlık çalışanının hasta yatağındaki yatan bir kişi ile ilgilendikleri ve iletişim kurmak için yazı dilini kullandıkları görülmektedir. Haberin retorik ise sağlık personellerinin fotoğrafları ile desteklenmektedir.

Yan Anlam: Gazetenin ilk sayfasında yer alan fotoğraf hasta yatağındaki yatan kişinin görüş açısıyla çekilmiştir. Böylece okuyuculara hasta olmaları durumunda karşılaştıkları tablo gösterilerek, empati ve acıma gibi duygularına hitap edilmeye çalışılmış ve toplumda olumlu tutum ve davranış geliştirmek hedeflenmiştir. Doktorların tüm kişisel koruyucu ekipmanları kullanmış olmaları, buldukları ortamda ölümcül virüsün bulaşma riskinin yüksek olduğu algısını uyandırmaktadır. Buna rağmen görevlerini yerine getirdikleri gösterilerek, fedakar, cesur sağlık çalışanları imajı yaratılmıştır.

Haberin iç sayfasında yer alan fotoğraf incelendiğinde yoğun bakım temalı fotoğraf kullanılarak bireyin virüs sebebiyle ölebileceği vurgusu yapılmış ve okuyucuların hastalığı ciddiye almasını sağlamak amaçlanmıştır.

Elinde "Nefes Al" yazan bir kağıt yardımıyla hastayla iletişim kurmaya çalışan bir sağlık personeli olduğu görülmektedir. Bu fotoğraf hastanın duyamadığı ya da işitme engelli olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Bununla beraber hasta kişinin durumu fotoğraf olarak sunulurken, topluma hastalık sürecinin ne kadar zor olduğu mesajı verilmektedir.

Fotoğraf sayfada yatay olarak kullanılmıştır. Yataylık birtakım olumlu ve olumsuz simgesel anlamları içinde barındırmaktadır. Bu noktada belirleyici olan konunun bağlamıdır. Fotoğrafın içeriği göz önüne alındığında burada yataylığın ancak olumsuz anlamlarından söz etmek mümkündür. Bu anlamda incelenen fotoğrafın yatay olarak kullanılması durağanlık, ölümlülük ve edilginlik kavramlarına gönderme yapmaktadır (Yücel, 2013:141).

Gazete, koronavirüs sebebiyle Yoğun Bakımda tedavi gören bir hasta fotoğrafı ve onunla ilgilenen tüm tedbirlerini almış sağlık çalışanlarına yer vererek, maske takmayanlara ve sosyal mesafeye uymayanlara yönelik bir uyarıyı ön

plana çıkartmış ve hastalığın geri dönüşünün olmadığı vurgusu yapılmıştır. Bu gazete, koronavirüs sebebiyle tedavi görenleri haber kaynağı olarak kullanmıştır ve koronavirüs kapsamında alınan tedbirlere uymayanlara gözdağı vermek amacıyla bu kişileri “korku” ögesi olarak sunmuştur (Balcı & Karadeniz, 2022:205-228).

Görsel: 6

Gazete Adı ve Tarihi :Hürriyet - 22.03.2021

Gösteren : Kadın sağlık çalışanı ve gözetim altında tutulan hasta

Gösterilen : Ambulans içinde gözetim altında tutulan bir hasta ve fedakar sağlık çalışanı.

Görsel 6.
(Hürriyet,"Saçım Döküldü Nefesim Kesildi" (22.03.2021), 14.

Düz Anlam: Fotoğraf incelendiğinde çeşitli tıbbi araç gereçler bulunan ve ambulans olduğu anlaşılan bir ortamda kişisel koruyucu önlemlerini almış olan sağlık çalışanı tarafından gözetim altında tutulan bir hasta olduğu görülmektedir. Haber görselinde sağlık çalışanının adı verilerek, Gülşah Özçelik adlı sağlık çalışanının görev başında olduğu görülmektedir.

Yan Anlam: Haber sunumunda ambulans içinde yaşam savaşı veren bir hastaya müdahale eden sağlık çalışanının fotoğrafı kullanılarak ismi verilmiştir.

Haberin ana temasında, fotoğrafı ve ismi verilen sağlık çalışanı Gülşah Özçelik'in, koronavirüse yakalandığı ve hastalık sürecinde yaşadığı büyük sıkıntılara rağmen görevinin başına geri dönmesi anlatılmaktadır. Haber konusu olarak kadın sağlık personelinin tercih edilmesi “korkusuz, fedakar ve iyileştirici kadın” algısı yaratmıştır. Fotoğrafta yer alan metinde Covid-19 hastalığında saç dökülmesi veya nefes alamama gibi şikayetlerin olduğunun belirtilmesi ve özellikle nefesin kesilmesine vurgu yapılması okuyucu üzerinde “korku” ögesi kullanılmış ve kurallara uymanın önemi sağlık iletişimi açısından anlatıldığı dikkat çekmektedir.

Sağlık personelinin eliyle hastaya temasta bulunması ise sağlıkçıların her zaman vatandaşın yanında olduğu, elinden tuttuğu” mesajı verilerek, güven, merhamet gibi olumlu duygulara çağrışım yapmakta böylece kaygı ve korku duygularının azaltılmasını sağlamaktadır.

Görsel: 7

Gazete Adı ve Tarihi :Başkent Gazetesi - 30.03.2021 / Sayfa No: 1 | Tiraj: 3219|

Gösteren : Gösteri yapma amaçlı toplanan kalabalık insan grubu

Gösterilen: Pandemi koşulları sebebiyle zor durumda olan ve hak arayışında olan sağlık çalışanlarının pankartlar ile gösteri yapması

Görsel 7.

Başkent Gazetesi,"Sağlık Çalışanları Tükendi" (30.03.2021), 1-4.

Görsel 7. Devamı

Başkent Gazetesi,"Sağlık Çalışanları Tükendi" (30.03.2021), 1-4.

Düz Anlam: Fotoğraflar incelendiğinde yapılan gösterinin Sağlık Bakanlığını ve çalışanları ilgilendiren bir konu ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Haberin detaylarının yer aldığı iç sayfada kullanılan siyah beyaz fotoğraf incelendiğinde, hazırlanmış pankartların olduğu ve tüm mikrofonların bir kişide toplandığı görülmektedir. Bu durum gösteriye medyanın da davet edildiğini ve grubun belirli hazırlıkları önceden yaptığını göstermektedir. Dikkat çeken bir diğer konu ise gösteriye katılan herkesin, konuşmacı hariç, kişisel koruyucu önlemlerini almış olmasıdır. Bu durum salgın sürecinde ne olursa olsun kurallara uygun davrandıklarını göstermektedir.

Yan Anlam: Görseldeki pankartlarda "Tükendik farkında mısınız", "Sorunlarımız maskelenemez" gibi pankartların kullanılması ile sağlık çalışanlarına yönelik "çaresizlik" duygusu retoriksel açıdan desteklenmiştir.

Haberde kullanılan ikinci siyah beyaz fotoğraf incelendiğinde "kadın" figürüne yer verilmediği görülmektedir. Tüm sağlık çalışanlarını ilgilendiren bir gösteride kadına yer verilmeyerek "kadın" figürünün sendikal faaliyetlerde yer almadığı cinsiyetçi ayrımı düşündürmektedir (Tuncer, 2020:83). Bu durum Sendikal faaliyet çerçevesinde yapılan bu gösterinin, şiddet veya arbede ile sonuçlanma ihtimali sebebiyle kadın figürüne yer verilmediğini düşündürmektedir.

Konuşma yapan kişinin ve grubun çoğunluğunun siyah veya koyu renklerde takım elbise giymeyi tercih etmeleri tesadüf değildir. Siyah renk başta olmak üzere tüm koyu renkler büyüklüğün, sağlamlığın ve otoritenin göstergesidir (Tuncer, 2020:80).

Görselde “Sağlık çalışanları tükendi” pankartlarının oldukça fazla kullanıldığı görülmektedir. Sağlık çalışanlarının yüksek risk altında olduğuna vurgu yapılarak personel alımı veya bazı sosyal haklarla ilgili talepleri olduğunu düşündürmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Núñez-Gómez, vd. (2020) “El enfoque de la prensa española durante la crisis del Covid-19. Un análisis del framing a través de las portadas de los principales diarios de tirada nacional” adlı çalışmasında Covid-19 krizi sırasında belirlenen İspanyol gazetelerinin ön sayfalarında yer alan haberlerin analizini yapmış ve gazete manşetlerinde %28.3 nötr haber, %49.8 olumsuz haber tonu, %22.2 olumlu haber tonu kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Üstünoldu, E. (2021) “Sağlık İletişiminde Medya Çalışması Olarak Pandemi Sürecinde Koronavirüs (covid-19) Haberlerinin Analizi: Sağlık Politikaları ve Uygulamaları Açısından Etkileri” adlı çalışmada Aralık 2019 ile Mart 2020 arasında Türkiye’de yayınlanmış gazete haberlerinden 18.821 haber uygun çerçeve ve kodlar ile kategorilerine ayrılmış ve bu kategoriler içerisinde yer alan Politika başlığı kapsamında belirlenen 4952 haber içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. 4952 haberin %76,5’i olumsuz tonda, %23,5’i ise olumlu tonda gerçekleşmiştir. Ancak bizim çalışmamızda insani ilgi kapsamında ele aldığımız toplam 2008 haberde olumlu haber sayısının (%52,69) olumsuz haber sayısına (%47,31) oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum özellikle sağlık çalışanlarının covid-19 süreci alt kategorisinde yer alan haberlerin, sağlık çalışanlarını motive etmek amaçlı yapılan etkinlik ve yardımlaşma haberlerinden dolayı olumlu haber sayılarının olumsuz haber sayılarına göre daha fazla olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamızda 20.03.2020 tarihinde Aydınlık gazetesinde yayınlanan ve çalışmamız kapsamında incelediğimiz 1 numaralı görselde sağlık çalışanlarının ellerinde “Biz Sizin İçin Buradayız Siz de Bizim İçin Evde Kalın !!!” yazan kağıtlar ile topluma evde kalmaları yönünde mesajlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yeniçıkçı, N. T. (2020) tarafından yapılan çalışmada Sağlık Bakanlığı’nın “Hayat Eve Sığar” hashtagi ile Instagram’dan paylaştığı 17 adet gönderiden 11 tanesini göstergebilimsel yöntem ile analiz etmiş ve verilmek istenen mesajları incelemiştir. Araştırma sonucunda gönderilerde, pandemi döneminde evde kalmanın önemine dikkat çekilerek pandemi öncesinde dışardaki hayatın evde de devam edeceğine yönelik mesajlar verilmiştir. Bu bağlamda araştırma yaptığımız çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Eric Anin, “An Analysis Of Covid-19 Poster Of The Ghana Health Service: A Semiotic Approach” isimli makalesinde gözlem ve not alma tekniği ile incelediği Gana Sağlık Hizmetinin eğitici posterinde yer verilen göstergeleri, Barthes (1998) Göstergebilim Teorisi kullanılarak niteliksel bir analize tabi tutulmuş ve bu göstergelerin her birinin bir fikir veya mesajı okuyucuya iletmek ve üzerlerinde özel bir etki yaratmak üzere tasarlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber kamuya açık afiş reklamlarının ideolojisinin 'kendinizi koronavirüsten koruyun' şeklinde olduğunu vurgulayarak topluma Covid-19 güvenlik protokollerini izleyerek ve hükümet düzenlemelerine uyarak Covid-19'u birlikte yenebileceğimiz mesajını verildiğini vurgulamıştır. Ayrıca afişte yer alan her rengin birer anlam taşıdığı vurgulanmıştır. Çalışmamız kapsamında göstergebilimsel analiz uyguladığımız bir, iki ve üç numaralı görsellerde hastalığı birlikte yenebileceğimiz mesajı özellikle 1 numaralı görselde yer alırken, 2 ve 3 numaralı görsellerde renkler ile yaratılmaya çalışılan algılara dikkat çekilmiştir. 2 numaralı görselde konunun daha çarpıcı hale getirilmesi için siyah beyaz renklerin kullanıldığı 3 numaralı görselde ise düzen ve resmiyet duygularını çağrıştıran mavi rengin kullanılmış olması renklerin algılama üzerindeki etkisi bakımından çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Said Harahap, M.(2021). “Semiotics Analysis of Covid-19 Vaccine Photosin Waspada Newspaper” isimli çalışmasında Waspada gazetesinin 31 Aralık 2021 Cuma günü çıkan sayısında yer verilen Kuzey Sumatra şehrinde yaşayan çocukların toplu aşı fotoğrafını göstergebilim yöntemi ile incelemiş ve araştırma sonucunda arka plan, odak noktası, fotoğrafın rengi veya fotoğraf açısının yatay veya dikey olarak ayarlanması gibi unsurların okuyucunun dikkatini çektiğini ve fotoğrafın anlamını önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda çalışmamızda göstergebilimsel analiz uyguladığımız birinci ve ikinci görselde kullanılan siyah beyaz fotoğraf ile matem, yas, trajedi duygusu yaratıldığını böylece verilmek istenen mesajın toplum üzerindeki etkisini arttırmak ve farkındalık yaratmak istenildiği tespit edilmiştir. Bununla beraber analiz ettiğimiz beşinci görselde fotoğrafın yatay olarak verildiği böylece birtakım olumlu ve olumsuz simgesel anlamları içinde barındırdığı vurgulanmıştır.

Yaptığımız çalışmada göstergebilimsel analiz yöntemi uyguladığımız 5 numaralı görselde koronavirüs sebebiyle Yoğun Bakımda tedavi gören bir hasta fotoğrafı kullanılarak, hastalığın geri dönüşü olmadığı vurgusu yapılmış ve korku ögesinin çekiciliğinden faydalanılmıştır. Aynı şekilde göstergebilimsel yöntem ile çözümleme yaptığımız altıncı görselde Covid-19 hastalığına yakalanmış sağlık personelinin, hastalık boyunca saç dökülmesi veya nefes alamama gibi şikayetlerinin olduğunun belirtilmesi ve özellikle nefesin kesilmesine vurgu yapılması ile birlikte okuyucu üzerinde “korku” ögesi kullanıldığı tespit edilmiştir. Balcı, Ş. & Karadeniz, B. (2022) yazmış olduğu

“Gazete Haberlerinde Korku Çekiciliğinin İzlerini Sürmek: Covid-19 Pandemi Haberleri Üzerine Bir İnceleme” adlı araştırma makalesinde, Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Sözcü ve Türkiye gazetelerinin pandemiye manşete taşıyan haberlerini amaçlı örneklem yöntemiyle seçerek korku çekiciliği bağlamında incelemiştir. Çalışma sonucunda, gazete haberlerinde Covid-19 pandemisi ile ilgili yaşanan gelişmelerde korku çekiciliği kavramının kullanıldığı ve buna yönelik dil ve söylem pratikleri geliştirildiği görülmüştür. Korku çekiciliği üzerine çalışma yapan bir başka araştırmacı Vatandaş, S. (2021) kitle iletişim araçlarının en köklü temsilcilerinden birisi olan gazetelerin covid-19 pandemisi örneğinde haber metinlerinde korku çekiciliği faktöründen nasıl yararlandıklarını tespit etmek amacıyla sekiz farklı gazetenin Covid-19 pandemisi günlerinden seçilmiş ve manşet olarak yayınlanmış haberleri, göstergebilimsel yöntemle uygun olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda bireyleri ve kitleleri etkileme gücüne sahip olan gazetelerin, gerçekleşmesi istenen tutum ve davranış değişiklikleri için korkunun çekiciliğinden yararlanmalarının iletişim sürecine önemli katkılar sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan gazetelerde korku unsurunun kullanıldığı tespit edilmiş olup, çalışmamız diğer çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Bu çalışma Covid-19 pandemisinde Türkiye yazılı basınında Covid-19 haberlerinin insani ilgi kategorisinde değerlendirilen topluluk dinamikleri, insan trajedileri, aile içi ilişkiler, insan refahı, vatandaşların günlük yaşantıları ve pandemi süresince karşılaştıkları olaylar, sağlık çalışanları ile ilgili haberlerin %52,69 ile olumlu haber tonunda yapıldığını göstermiştir.

KAYNAKÇA

Abela, J. A. (2002). Las técnicas de Análisis de Contenido: Una revisión actualizada. Investigador Senior Fundación Centro Estudios Andaluces., 1–34.

Adem, Y., & Uğur, U. (2018). Resim Ve Sinema Renk İlişkinin Film Afişlerine Yansıması. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 8(2), 247–259.

Adiprasatio, J., & Larasati, A. W. (2020). Pandemic crisis in online media: Quantitative framing analysis on detik.com’s coverage of covid-19. Jurnal Ilmu Sosial dan Ilmu Politik, 24(2), 153–170. <https://doi.org/10.22146/JSP.56457>

Akademi, F. (2023). Siyah Beyaz Fotoğraf Neden Çekilir? FotoLife Akademi. <https://fotolifeakademi.com/fotografcekim-teknikleri/siyah-beyaz-fotograf>

An Analysis Of Covid-19 Poster Of The Ghana Health Service: A Semiotic Approach. (2021). 9(6), 56–67.

Arslan, S. (2016). Grafik Tasarım Öğretiminde Göstergebilimsel Çözümlemenin Kullanılması: Kitap Kapağı Üzerine Örnek Çözümlemeler. Eskişehir Anadolu Üniversitesi .

Arslan, T., & Şahin, D. (2022). Covid-19’un Gazete Haberlerine Yansıması: Bir Gazete Örneği. Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, 1, 1–16. <https://doi.org/10.35375/sayod.976413>

Arslan, Ü., Özgen, C., & Sungurtekin, H. (2020). Yoğunbakımda Covid-19. Pamukkale Medical Journal, 13(3), 833–841. <https://doi.org/10.31362/patd.740256>

Aydınlık. "İşte Sağlıkçıların Talepleri" (20.03.2020), 1. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/fed98a38-2685-45bd-b2b6-ce8e3a020d92?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.

Aydınlık. "Türk Ordusundan Sağlık Ordusuna" (21.03.2020), 1-9. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/87581da7-18d5-4b81-a68a-f7064e1f72f5?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.

Balcı, Ş., & Karadeniz, B. (2022). Gazete Haberlerinde Korku Çekiciliğinin İzlerini Sürmek: Covid-19 Pandemi Haberleri Üzerine Bir İnceleme. Erciyes İletişim Dergisi, 9(1), 205–228. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.991734>

Basch, C. H., Kecojevic, A., & Wagner, V. H. (2020). Coverage of the COVID-19 Pandemic in the Online Versions of Highly Circulated U.S. Daily Newspapers. Journal of Community Health, 45(6), 1089–1097. <https://doi.org/10.1007/s10900-020-00913-w>

Başkent Gazetesi. "Sağlık Çalışanları Tükendi" (30.03.2021), 1-4. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/58dc2845-7934-4bc0-ae1e-ae3beea34b8a?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.

Batı, U. (2010). Reklamın Dili (S. Koyuncu (Ed.); 1. baskı). Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

- Bayram, O. (2016). Türkiye'deki Ulusal Gazetelerin Haber Fotoğrafı Seçiminde Tercih Öznesi Olarak Kadın Fotoğraflarının Feminist İdeoloji Çerçevesinde Göstergebilimsel Çözümlemesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berger, A. A. (1996). Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri (M. Barkan, U. Demiray, & N. Bayram (Ed.); 2. baskı). T.C Anadolu Üniversitesi Eğitim Çalışmaları Yayınları.
- Berger, A. A. (2018). Medya Çözümleme Teknikleri (Nilüfer Pembecioğlu (Ed.); Fifth).
- Çağlar, G. (2021). COVID-19 Pandemisinde Bilgi Edinme Kaynakları, Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Aşıya Yönelik Tutumlar. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 36, 178–202.
- Chandler, D. (2007). Semiotics The Basics (270 Madison Ave (Ed.)).
- Davis Kempton, S. (2019). Racialized Reporting: Newspaper Coverage of Hurricane Harvey vs. Hurricane Maria. Environmental Communication. <https://doi.org/10.1080/17524032.2019.1680409>
- Demirtaş, H. (2000). Kriz Yönetimi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 23(23), 353–373.
- Erçetin, Ş. Ş. (2020). Araştırma Teknikleri (1. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık TİC.LTD.ŞTİ.
- Fiske, J. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş (S. İrvan (Ed.)). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Foster, H., Macdonald, S., Patterson, C., O'donnell, C. A., & O' Donnell@, K. (2019). No such thing as bad publicity? A quantitative content analysis of print media representations of primary care out-of-hours services. BMJ Open. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-023192>
- Freund, G. (2016). Fotoğraf ve Toplum (Ş. Demirkol (Ed.)). Sel Yayıncılık.
- Gez, K. (2011). T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Örneğinde Sistem Kuramı Çerçevesinde Organizasyonlarda Medya Analizi. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grilli, R., Ramsay, C., & Minozzi, S. (2002). Mass media interventions: effects on health services utilisation. Cochrane Database of Systematic Reviews. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD000389>
- Hürriyet. "Saçım Döküldü, Nefesim Kesildi"(22.03.2021),14. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/fd690c06-df56-4805-8cd9-8fb336d14787?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.
- Hürriyet Adana Çukurova "Sağlıkçıların El Dezenfektanı Hastane Eczanesinde Üretiliyor" (29.03.2020), 3. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/cd5b395f-2572-4eff-9852-b83abff2463a?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.
- Iskandarsyah Sirega. (2022). Semiotics Analysis in The Betawi Traditional Wedding “Palang Pintu”: The Study of Semiotics Roland Barthes. International Journal of Linguistics Studies. <https://al-kindipublisher.com/index.php/ijlss/article/view/2720/2365>
- Kalelioğlu, M. (2018). Analysis Of George Orwell's Nineteen Eighty-Four Narrative Within The Framework Of Literary Semiotics Theory. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Kılıç, M., Uslukılıç, G., & Ok, Ş. (2020). Covid-19 Pandemisi Evde Kal Uygulaması : Toplumun Tutum ve Davranışları. Bozok Tıp Dergisi, 11(1), 63–76. <https://doi.org/10.16919/bozoktip.742491>
- Kleinheksel, A. J., Rockich-Winston, N., Tawfik, H., & Wyatt, T. R. (2020). Demystifying Content Analysis. American Journal of Pharmaceutical Education, 84(1), 7113. <https://doi.org/10.5688/ajpe7113>
- Liszka, J. J. (1996). A General Introduction to the Semeiotic of Charles Sanders Peirce (1. baskı). Indiana University Press.
- Mahima, B., Tiwari, H., Mahapatra, P., Amudhan, S., & Rao, G. (2020). COVID-19 epidemiology: Through the eyes of vernacular newspapers. Indian Journal of Public Health, 64(6), 217. https://doi.org/10.4103/ijph.IJPH_485_20
- Mheidly, N., & Fares, J. (2020). Leveraging media and health communication strategies to overcome the COVID-19 infodemic. Journal of Public Health Policy, 41(4), 410–420. <https://doi.org/10.1057/s41271-020-00247-w>
- Milat. “Fedakar Sağlık Ordusu”(12.03.2021), 1-8. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/37324cac-ed62-491e-a877-6bade6a79c3c?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.

Milliyet İzmir Ege "Savaşçılar, Her Şeye Rağmen Görev Başında" (07.03.2020), 1-3. <https://web.interpress.com/app/document/viewer/3f78864b-2e32-4f4b-a11f-48ac8d6e837c?cid=%2FEWv1ZCapLQ%3D>.

Narin, B., Ayaz, B., Fırat, F., & Fırat, D. (2017). Büyük Veri ve Gazetecilik İlişkisi Bağlamında Veri Gazeteciliği. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 216–235.

Nöth, W. (1995). *Handbook of Semiotics Advances in Semiotics*. Indiana University Press.

Núñez-Gómez, P., Abuín-Vences, N., Sierra-Sánchez, J., & Mañas-Viniegra, L. (2020). El enfoque de la prensa española durante la crisis del Covid-19. Un análisis del framing a través de las portadas de los principales diarios de tirada nacional. *Revista Latina*, 78, 41–63. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2020-1468>

Ogbodo, J. N., Onwe, E. C., Chukwu, J., Nwasum, C. J., Nwakpu, E. S., Nwankwo, S. U., Nwamini, S., Elem, S., & Iroabuchi Ogbaeja, N. (2020). Communicating health crisis: a content analysis of global media framing of COVID-19. *Health Promotion Perspectives*, 10(3), 257–269. <https://doi.org/10.34172/hpp.2020.40>

Ogbodo, J. N., Onwe, E. C., Chukwu, J., Nwasum, C. J., Nwakpu, E. S., Nwankwo, S. U., Nwamini, S., Elem, S., & Ogbaeja, N. I. (2020). Communicating health crisis: A content analysis of global media framing of COVID-19. *Health Promotion Perspectives*, 10(3), 257–269. <https://doi.org/10.34172/HPP.2020.40>

Öğüt Yıldırım, P. (2017). Türkiye’de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi. *Atatürk İletişim Dergisi*, 14, 5–26.

Onursor, S. (2010). Haber Türleri Boyutunda Gazetelerde Renk Kullanımı. *Marmara İletişim Dergisi*, 16, 57–74.

Pan American Health Organization. (2021, Nisan 30). Understanding the Infodemic and Misinformation in the fight against COVID-19. <https://iris.paho.org/handle/10665.2/52052>.

Parsa, S., & Parsa, A. F. (2012). Göstergebilim Çözömleneleri. EGE ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ.

Peirce, C. (1984). *Writings of Charles S. Peirce* (E. C. Moore, M. H. Fisch, C. J. Kloesei, D. D. Roberts, & L. A. Ziegler (Ed.); 2. baskı). Indiana University Press.

Porta, M. (2014). *A Dictionary of Epidemiology* (S. Greenland, M. Hernán, I. D. S. Silva, J. M. John M. Last, & A. Burón (Ed.); 6. baskı). Oxford University Press.

Rush, K. L., Burton, L., Smith, M. A., Singh, S., Schaab, K., Görges, M., Janke, R., & Currie, L. M. (2021). News Article Portrayal of Virtual Care for Health Care Delivery in the First 7 Months of the COVID-19 Pandemic. *Telemedicine Reports*, 2(1), 108–117. <https://doi.org/10.1089/tmr.2020.0033>

Sarıtaş, A. (2013). Siyasal İmaj Oluşturmada Fotoğraf: Ak Parti, Chp Ve Mhp Liderleri Örneğinde. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ.

Saussure, F. De. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri* (B. Vardar (Ed.)). Multilingual Yayınları.

Şimşek İşleyen, F. (2015). Şiddet Haberlerindeki “Mağdur Kadın” Miti Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme: “Habertürk Gazetesi Ş.E. Cinayeti Örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 6(11), 478–496.

Sine Nazlı, R. (2019). Değişen Habercilik Ve Haber: Güven İlişkisi Üzerine Bir Saha Araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 977–1005. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.557133>

Tuncer, E. S. (2020). Göstergebilimin Çözömlenme Modelleri Işığında Reklam Anlatılar. *Atatürk İletişim Dergisi*, 20, 73–102.

Turancı, E. (2021). Covid-19 Sağlık Krizi Gazete Haberlerinin Salgının Seyri Kapsamında Analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 16(2), 119–139. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.960383>

Uçak, O. (2012). Yazılı Basında Ve İnternet Gazeteciliğinde Kullanılan Haber Fotoğraflarının Karşılaştırılması. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 2(3), 73–80.

Ulutaş, S., & Savaş Kurtuluş, Ç. (2015). Propaganda Amaçlı Belgesel Basın Fotoğraflarının Anlam Sorunu ve Fotoğrafın Göstergebilimsel İncelemesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(2), 25–39.

Üstünoldu, E. (2020). *İnsan Kaynakları Yönetiminde Güncel Konular* (S. Yılmaz (Ed.); 1.). Efe Akademi Yayınevi.

Üstünoldu, E. (2022). Sağlık İletişiminde Medya Çalışması Olarak Pandemi Sürecinde Koronavirüs (Covid-19) Haberlerinin Analizi; Sağlık Politikaları ve Uygulamaları Açısından Etkileri. *Üsküdar Üniversitesi*.

- Üstünel, G. (2011). Etkili İletişim Becerileri Ve Beden Dili. İçinde Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Vatandaş, S. (2021). Gazete Haberlerinde Korku Sunumunun Göstergibilimsel Çözümlemesi (Covid-19 Örneğinde). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. <https://doi.org/10.17755/esosder.733616>
- Velavan, T. P., & Meyer, C. G. (2020). The COVID-19 epidemic. <https://doi.org/10.1111/tmi.13383>
- White, M. D., & Marsh, E. E. (2006). Content Analysis: A Flexible Methodology. *Library Trends*, 55(1), 22–45. <https://doi.org/10.1353/lib.2006.0053>
- Yücel, H. (2013). İmgeden Yorum (1.). Ayrıntı Yayınları.
- Yüksel, E. (2023). Sayfa Tasarımında Hangi Renkler Neden Tercih Edilir? <https://medyavehabercilik.blogspot.com/2014/06/sayfa-tasariminda-hangi-renkler-neden.html>
- Zarocostas, J. (2020). World Report How to fight an infodemic. İçinde World Report (C. 395). www.thelancet.com
- Zhang, L., Li, H., & Chen, K. (2020). Effective Risk Communication for Public Health Emergency: Reflection on the COVID-19 (2019-nCoV) Outbreak in Wuhan, China. *Healthcare*, 8(1), 64. <https://doi.org/10.3390/healthcare8010064>.

Ancient Greek Wrestling and Its Reflections on Other Nations

Antik Yunan Güreşi ve Diğer Milletlere Yansımaları

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Antik dönemlerdeki Yunan güreşinin diğer medeniyetlere yansımalarının araştırılması amaçlanmıştır. Literatür taraması yapılmıştır. Güreş antik dönemde Yunan destanlarında çokça yer bulmuştur. Antik Olimpiyatlarda uygulanmıştır. Antik dönemde Yunanistan'da güreşin ayakta ve yerde olma üzere iki şekilde yapıldığı kabul edilmektedir. Ayaktaki güreşte yenmek için rakibi üç defa yere atmak gerekli idi. Yerdeki güreş türü ise boks ve pankreas karışımı bir spor olarak kendini göstermiştir. Yerdeki güreşte Günümüz Judo sporundaki boğmaya benzer uygulama vardı. Yer güreşi çamur bir yerde ve ayakta güreşler ise kum alanlarda yapılıyordu. Güreşçiler vücuduna zeytinyağı ve ince kum (pudralama) sürerlerdi. Yağ sürme günümüz yağlı güreşlerinde devam eden bir uygulamadır. Güreşçi müsabaka ve antrenmandan sonra yıkıyor ve vücudundaki kir ve yağı "strigil" denen kavisli tunç alet ile temizliyorlardı. Güreşlerde eşleşmeler günümüzde olduğu gibi kura ile yapılıyordu. Güreşlerde rakibi yumruklamak, gözleri oymak ve ısırarak yasaktı. Ceza olarak kırbaç vurma uygulaması vardı. Güreşçilerin çıplak güreştikleri kabul gören bir inanıştır. Antik dönem Yunan güreşlerinde günümüz minder güreşinde mevcut uygulamalar ve tekniklerin birçoğu yapılmıştır. Sonuç: Antik dönemde yapılan Yunanda yapılan güreş zaman içinde değişerek günümüz serbest ve özellikle de grekoromen güreşin temeli olarak görülebilir. Yunan güreş faaliyetleri antik Roma'ya ve oradan da diğer milletlere yansımış olabilir. Üç defa yere atma şeklinde ortaya çıkan yenilgi kuralı bugün hala Afrika ülkeleri geleneksel güreşlerinin birçoğunda uygulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan, Spor, Güreş, Destan, Tanrı.

ABSTRACT

This study aims to investigate the reflection of Greek wrestling in ancient times on other civilizations. A literature review was done. Wrestling took place a lot in Greek epics in ancient times. It was practised in the ancient Olympics. In ancient Greece, it is accepted that wrestling was done in two ways, standing and on the ground. To beat the standing wrestling, it was necessary to knock the opponent down three times. The type of wrestling on the floor showed itself as a mix of boxing and pancreas. In wrestling on the ground, there was a practice like strangulation in modern-day Judo. Ground wrestling was done in a mud place, and standing wrestling was done in sandy areas. Wrestlers rubbed olive oil and fine sand (powdering) on their bodies. Oiling is an ongoing practice in today's oil wrestling. The wrestler would bathe after competition and training and clean the dirt and oil from his body with a curved bronze instrument called a "strigil". Matching in wrestling was made by lottery as it is today. Punching the opponent, gouging the eyes, and biting were forbidden in wrestling. There was the practice of whipping as punishment. It is an accepted belief that wrestlers wrestle naked. Many of the existing approaches and techniques in today's cushion wrestling were made in ancient Greek wrestling. Conclusion: Ancient Greek wrestling changed over time and can be seen as the basis of today's freestyle, especially Greco-Roman wrestling. Greek wrestling activities may have reflected ancient Rome and, from there, to other nations. The rule of defeat, which emerged as throwing three times to the ground, is still applied in many of the traditional wrestling of African countries today.

Keywords: Ancient Greece, Sports, Wrestling, Epic, God

INTRODUCTION

Sport has shown its popularity as a cultural element since ancient times (Doğan and İmamoğlu, 2020; Türkmen et al., 2006). The epics of the Iliad and Odyssey in Ancient Greece talk about races in the form of struggle (Doğan & İmamoğlu, 2019; Okudan & Koca, 2020). Lifestyle, social values, and various factors are effective in the formation of cultural values of people (Koca et al., 2018; Koca and İmamoğlu, 2018).

There were wrestling schools (palaestras) in ancient Greece. Athletic games (running, wrestling, discus, etc.) in the ancient Greek Odyssey are activities performed only after dinner. The wrestling match is very famous in the games that are stated to be arranged for the death of the hero Patroclus in the Iliad. In these funeral games held in honour of Patroclus, the third match after the chariot races and the boxing match is the wrestling between Odysseus and Aias. This wrestling match ended in a draw. Greeks also showed wrestling on pottery, coins, and statues besides epics. One of Herakles' twelve missions, wrestling with the Nemean lion, is one of them (Aksoy, 2021; Doğan & İmamoğlu, 2020). In ancient Greece, gods and heroes were reflected as wrestling with each other or with animals (Dilek et al., 2018).

Yakup Yazıcı¹
Osman İmamoğlu²

How to Cite This Article

Yazıcı, Y. & İmamoğlu, O. (2023). "Ancient Greek Wrestling and Its Reflections on Other Nations", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2810-2817. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69548>

Arrival: 18 March 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Assist. Prof. Dr., Istanbul Aydın University, Sports Sciences, İstanbul, Turkey

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs University, Yaşar Doğu Faculty of Sports Sciences, Sports Management, Samsun, Turkey

The origins of wrestling go back to ancient times. However, the origins of Modern Minder wrestling are generally based on Greek civilizations in Western literature. This study aims to investigate the reflection of Greek wrestling in ancient times on other cultures.

DEVELOPMENT

Wrestling was called “palé” in ancient Greece.

There were two distinct styles in ancient Greek wrestling: One of the wrestling styles was "standing wrestling" (ortepale or stadia pale), and the other was ground wrestling (kulisis or alindesis).

Standing Wrestling: The aim of standing wrestling was to throw the opponent to the ground. The rules required a wrestler to knock his opponent to the ground without committing a foul and either stand up, or the opponent would fall face down. A fall was counted when any body part other than the feet touched the ground. Standing wrestling was held in a shallowly dug and flattened sand-filled ground. In standing wrestling, it was considered valid to throw the opponent down openly. The one who knocked the opponent down three times was considered the winner. The winner was called a "treble" because of three throws. The technical terms used for winning were “triassein” meaning “three times” and “triakter” meaning “three times” when knocking down the opponent (Miller, 2004).

Ground Wrestling: It was a form of wrestling, almost like the pancreas, as it is very familiar with wrestling. In other words, the combination of boxing and wrestling was defined as floor wrestling. This wrestling aimed to neutralize the opponent and make him give up. In floor wrestling, the aim was to continue the fight until one of the opponents accepted defeat rather than throwing the opponent to the ground. One of the opponents would raise his index finger to admit defeat. An athlete would withdraw because he was too tired and could no longer resist. Floor wrestling developed the arms, waist, thighs and knees the most. A wrestling match often begins by grabbing an opponent's neck or trying to control their wrists. They often pressed their heads against each other in what might be termed the "coach position." Critical variables in the challenge were balance and lifting activities. Because each athlete was looking for a chance to attack himself while fending off the attacks of the rival wrestler. A significant position in this type of wrestling was that where one of the contestants was lying on his stomach while the other was trying to strangle him. While the bottom athlete was trying to grasp the upper one's arm and turn it on his back, the top athlete would try to complete the choke without rolling over (Aksoy, 2021).

Oiling and Cleaning in Ancient Greek Wrestling: Wrestlers used olive oil and fine sand (powdering) on their bodies. The purposes of applying oil and sand are stated to be to stay cool in the summer by protecting them from the sun, to stay warm in the winter, and to be protected from the stick that their trainers will hit to punish them. The wrestlers rubbed oil on themselves before both training and matches and then powdered them. The wrestler would bathe after competition and training and clean the dirt and oil from his body with a curved bronze instrument called a "strigil". After the competition or training, the athletes would clean the sweat, oil and sand from their skin with the help of a curved device called "strigil". Finally, they would finish cleaning with water and a sponge (Tekin & Tekin, 2014).

The areas where the wrestling was held were different: In the Palestra, both styles of wrestling were held in the places reserved for them. Ground wrestling was usually done in a secure place, and the ground was watered until it became muddy. The mud made the body slippery, making it difficult to hold. Standing wrestling took place in a shallow dug and flattened sand-filled area, so the area was called the same word as the jumping pool (skamma) we saw earlier. Ground wrestling was usually done indoors, and the ground was watered until it became muddy. Playing was difficult as the mud stuck to the bodies of their opponents and made them slippery. In wrestling, competitors would smother themselves with olive oil and powder. This made it easier for them to grasp each other while wrestling in muddy pits. The wrestling field could be a large square, 28.5 x 28.5 meters, or any size determined by the organizers of the games, and it is believed to be all sand or earth.

Wrestling equipment: The Greek wrestler carried three pieces to the palaestra. One is an oil bottle, another is a scraper, and the third is a sponge for cleaning and drying. The oil bottle was a wide-lipped and narrow-mouthed ceramic vessel that held a wrestler's daily portion of olive oil. These vessels took various shapes. Some are shaped to resemble birds, animals, or parts of the human body such as the head, feet, or penis. Most of them were simple round shapes with no fulcrum. The scraper (strigil or strings) was a tool with a concave blade. It is made of bronze, silver, glass, or iron. It scraped the olive oil and sweat accumulated on an athlete's body. After removing sweat and oil, the wrestler was cleaned with a sponge (Aksoy, 2021).

Pairings: Wrestling matches were made by lottery as it is today. The ballots were marked with alphabet letters, two from each, and thrown into a helmet, and each competitor drew one number. The only one left would automatically lap when the contestants were paired in pairs.

Some facts on Greek wrestling:

- ✓ The Olympic Festival lasted for five days in mid-summer, and wrestling was held on Day 4 (other races on Day 4: senior race, jumping, boxing, pancreas, and gun running). Generally, wrestling was held on the third and fourth days of the Olympics. Generally, boys aged 17-20 competed on the third day, while the others competed on the fourth.
- ✓ If a wrestler who fell on any part of his body fell into this situation three times, he was considered defeated.
- ✓ If two wrestlers fell together, wrestling would start again.
- ✓ If not banned, holding legs was a rare game (Doğan & İmamoğlu, 2020).
- ✓ Although it is not certain, the trip was free.
- ✓ It was forbidden to punch, gouge eyes and bite.
- ✓ Large-bodied athletes were advantageous because there was no time and weight limit in wrestling, boxing, and pancreas branches in the heavyweight division. Because there were no weight classes, smaller competitors had to rely on dexterity rather than strength to overcome their larger feet (Kyle, 2014). It is understood from Pausanias's words that other factors besides muscular build is very important. Pausanias wrote: "Only size (muscle and built) can matter until Theseus reveals the qualities required of a good wrestler."
- ✓ According to Homer, in the funeral games of Patroclus, the wrestler who broke his opponent's finger in wrestling would eat the stick/whip. Wrestling matches are narrated by the Greek poet Homer. The poet Pindar tells how the gods Zeus and Cronus wrestled along the Alpheus River in Olympia to have the universe (Aksoy, 2021). Festivals held in honour of the gods were held in wrestling within acrobatic dances and competitions (Türkmen & İmamoğlu, 2018).

Picture 1: Wrestlers depicted in an Attic vase, 520 BC Louvre Museum, Paris (<https://arkeofili.com/antik-yunanistanin-olympiyat>)

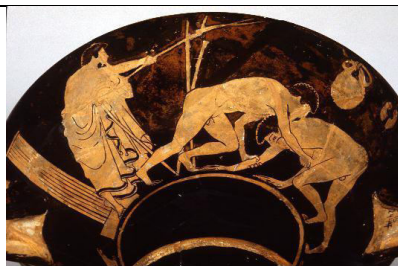
Picture 2: Wrestlers from the ancient Greek combat sport

Picture 3: Two Greek wrestlers in the Bronze Age

Picture 4: Preparation of the wrestlers

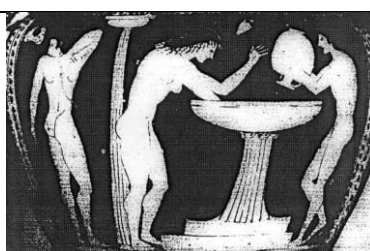
Picture 5: Wrestlers in front of the referee or coach

Picture 6: Famous Wrestler Theseus

Picture 7: Marble relief depicting the athlete cleaning himself from sand and oil by using "strigil" after training or competition, 470-46 BC

Picture 8: Red-figure Attic Vase showing young women washing after exercise

Picture 9: Wrestler and Trainer in Ancient Greece

- ✓ After the Roman conquest of Greece, Greek wrestling was absorbed by the Roman culture and became Roman Wrestling during the Roman Empire (510 BC - 500 BC) (Aksoy, 2021).
- ✓ These trainers, who worked in the palaestras (wrestling fields), wore a purple cloak. The long, forked sticks they carried in their hands indicated their duties. They used this stick to warn disobedient students, who breaking the rules or making mistakes. These trainers also controlled the athlete's nutrition, sleep, massage, and other sports activities (<http://www.turkeireiseleiter>).
- ✓ Ancient Greek youths were engaged in sports branches specialized in different categories such as wrestling, athletics, javelin throw, discus throw, boxing, pancreas, long jump, and chariot races.
- ✓ The training ground of the wrestlers prepared for the Olympics was called "consistorian". Consistorian was called the areas where the wrestlers did their training, in other words, the powdering process. Eleutherin is the name given to the areas where the wrestlers lubricate (<https://okuryazarim.com>).
- ✓ Physical activities such as wrestling, boxing, 'Pancras', discus throwing, long jumping and running were generally held in gymnasiums until noon. In the afternoon, language, grammar, eloquence (rhetoric), geography, mathematics and music lessons were given.
- ✓ Amnesias from Barca in Libya, the Olympic wrestling champion in 460 BC, was a shepherd (<https://arkeofili.com/antik-yunanistanin>).
- ✓ Wrestling was included in the Olympic Games program in 708 BC.
- ✓ Athletes competing in boxing, wrestling and pankration would eat much meat.
- ✓ It is stated that Plato himself is an excellent wrestler (Sener,2018).
- ✓ Women wrestlers competed in ancient Greece. The virgin hunter Atalanta, who wrestled against men and many of whom wanted to marry him, is mentioned (Aksoy, 2021; Doğan, 2020; Okudan & İmamoğlu, 2021).
- ✓ Homer first mentioned wrestling in Labours for Patroclus. Wrestling was one of the pentathlon races. At the same time, an independent event was held in the Pan-Helen Games (Şener,2018).
- ✓ Homer's Odysseus is the clever archetypal wrestler who deflects and neutralizes the immense power of a much larger man (Ajax) in Book 23 of the Iliad. It is a statue honouring Aristides of Elis for his victory at Olympia in 388 BC. "I won because of my technique, not because of my body size." There is a text in the form. We know with certainty that wrestling was one of the oldest forms of fighting as early as the Iliad, where Homer talks about the Trojan War in the 13th or 12th century BC (Aksoy, 2021).
- ✓ Plato praised wrestling as a suitable exercise for educating Athens' youth. Plutarch referred to wrestling as "the most technical and difficult".
- ✓ An inscription discovered from Olympia shows the rules of a judge adopted in the late 6th century BC. These rules prohibit wrestlers from breaking each other's fingers and authorize referees to whip athletes who do not comply with the rule.
- ✓ Leontiskos of Messene did not obey the breaking finger rule while winning the Olympic crown in wrestling in 456 and 452 BC.
- ✓ It is claimed that Heracles taught men to wrestle and revealed the length of the stadium used for foot races.
- ✓ Wrestlers cheated at the Ancient Olympic Games: Cheating was standard at the Ancient Summer Games. Athletes used to apply oil to themselves to protect their skin from dirt and sunlight. In these games, the wrestlers were not allowed to use oil, but some wrestlers cheated by lubricating a part of the body, making the opponent's grip slippery (Doğan & İmamoğlu, 2020).
- ✓ Atalanta was a girl trained by her father in hunting, wrestling, and running. The first to shoot the Calydon pig, she wrestled with Peleus, who was shown in Pelias' funeral plays. Although Atalanta has many suitors, the story is told that she does not want to marry. He declared that if anyone could beat him in the race, he would marry them, if not...he would kill them. Another story: A young man prayed to Aphrodite, giving her three golden apples that he threw across the road to distract her (Anderson,2019).
- ✓ In many parts of Sparta, they held mini-wrestling and running competitions for women (they were allowed to participate in "boys" to encourage marriage and procreation) (Scanlon, 2004).

- ✓ Palé is the ancient Greek form of wrestling featured in all four ancient Greek games and performed in all four important organizations. These organizations are the Ancient Greek Olympic Games, the Istrian Games, the Nema Games, and the Phidian Games (<https://healthandfitnesshistory.com>).
- ✓ The ancient Greeks are considered among the most fanatical of wrestling. Wrestling is described in the first famous works of Greek literature, the Iliad, and the Odyssey.
- ✓ Festivals held in honour of the gods were performed in wrestling, among acrobatic dances and competitions (Okudan & İmamoğlu, 2021).
- ✓ Philo Stratos claimed that Palaestra, the daughter of Hermes, invented wrestling, and the whole world was happy with this discovery. Because the iron weapons of war would be put aside, and stadiums would look sweeter than military camps. He stated the effectiveness of wrestling in war, claiming that the military success in the marathon was almost tied to a wrestling match and that the Spartans in Thermopylae used their bare hands after losing their spears and swords (Dilek et al., 2018).
- ✓ Wrestling was the most popular event in the ancient Greek Games, and lists of Olympic wrestling winners have been recorded from 708 BC.
- ✓ The rules of Greek wrestling have changed over time. Some rules were set by Orikadmos, a Sicilian wrestler. Hitting, holding, and biting an opponent's groin (genitals) is prohibited. No punching, no piercing of your opponent's eyes or face with your nails, and no hugging or biting were allowed. Apart from these, few things were legal (Miller, 2004).

Platoon recommended that wrestling be done primarily to prepare for future wars rather than learning what was known before (Tekin & Tekin, 2014).

- ✓ If the wrestlers went outside the boundaries of the area designated for wrestling in the fight, the referee would stop the competition and return them to the same place in the middle of the area where they started again.
- ✓ Violations were punished by immediate whipping by the referee until the undesirable behaviour was stopped.
- ✓ Competitions started and ended with the referee's signal. When the wrestlers were ready to stand outside each other's contact range (touch area) from the middle of the wrestling field, the wrestlers were ready to start the match, and the distance of these wrestlers was at the discretion of the referee.
- ✓ The ancient Greeks have depicted their heroes and gods wrestling with each other or with animals since ancient times. Wrestling with the Nemean lion, one of the 12 tasks of Heracles, or the wrestling of Heracles and Antaios, had a very important place in both sculpture and painting (Dilek et al., 2018).
- ✓ Wrestling has been the subject of epics in ancient Greece. The Iliad describes Aias and Odysseus wrestling against each other. The Iliad and the Odyssey are among the most significant epics of the 8th century BC. The Homeric epics refer to semi-legendary events between 1200 and 800 BC. Two wrestling matches draw attention, the first between a mythological Greek hero, Ajax and Odysseus, and the second between Peleus and Atlanta. Achilles' mother, Goddess Thetis, decided that the winner could take Achilles' armour and weapon with him in a wrestling match. Drawn by Rerword, Ajax and Odysseus decided to fight. After a long and tiring match, there was no winner. Nestor suggested that the Trojan prisoners who witnessed the match decide who would be the winner. They decided it should be the Odysseus. Enraged, Ajax suddenly lost his sense. He took out his sword and, thinking it was the enemy, slaughtered all the cattle standing in front of the camp. Seeing what he had done, he took his own life. There is also another wrestling fight recorded in the same epics. This story concerns Peleus, husband of Thetis and father of Achilles. According to Apollo Dorus, he participated in Atlanta wrestling competitions at funeral games honouring the Greek scholar and grammarian Pelias. He gained more fame by winning against Peleus (Penjak & Karnincic, 2013; Mendot et al., 2021).

Reflections on the Games in Ancient Greek Wrestling:

Those depicted in a Greek art show that very strong grips and throws were standard in wrestling. No matter how complex the tactics, the fight was likely bitter and intense. Greek sources are clear that, although seemingly rare, subjugation by strangling an opponent can result in a legitimate fall.

Trip in Ancient Greek Wrestling: Whether tripping is allowed in Ancient Greek wrestling is unknown. Because tripping is rarely shown in Greek vase paintings, capturing legs is rarely seen in vases. A wrestler who bent enough to catch his opponent's leg was bound to be in trouble if he failed (<http://www.turkeireiseleiter.com>).

Picture 10: Atalanta wrestling in Pelias' games of Peleus, Chalcidian black-figure pottery. Side A: Peleus and Atalanta wrestling for the funeral games of King Pelias. In the background, the prize of the duel: the skin and head of the Calydon pig. Side B: Zeus throws his arrow at Typhon (<https://commons.wikimedia>).

Picture 11: Wrestlers catching fire in front of referees: Wrestling game visualized with marble relief art, BC. 510, Photo: Berliner Festspiele, Mardín-Gropius-Bau (<https://tunadergi.com/antik>).

Picture 12: Flutist, javelin thrower, wrestlers and pancreases and loser raising his finger in submission (terracotta, 510-500 BC).

Picture 13: Confessing defeat: Men's wrestling, detail of an ancient Greek cup, Epictetus, 520 BC; At the Agora Museum in Athens (<https://www.britannica.com>).

Gripping and throwing techniques from the wrists: Wrestlers often grabbed their opponents by the wrists. Lifting and throwing your opponent was a challenging game, but if successful, there was no salvation. To achieve this throw, the wrestler first grabs one of his opponent's arms with both hands, one wrist grasps the forearm just below the elbow, then quickly turns his back on the opponent, pulls his arm over his shoulder and throws it over his head. At the same time, he also bends down or gets down on one knee to make it easier to throw.

Handle Pull: For a wrestler, the neck is also significant. Presumably, the wrestlers were testing each other by pulling out before they got to their actual game. The technical term for attracting Elense was traheliksein (<http://www.turkeireiseleiter.com>).

Nude Wrestling Psychic and Clothes in Ancient Greek Wrestling: It is stated that Homer's wrestlers in the Iliad wore loincloths. Shortly after the Homeric Age, Greek athletes began to undress. Later, Greek athletes were reflected in the statues as they trained and competed in the nude in the ancient world. The reason for bare wrestling is not well known. But in today's mat wrestling, the joke of wrestlers being checked by a naked doctor in international championships could have had similar reasons back then. There were legendary reasons for bare wrestling, though. It is stated that he wore a runner's loincloth and that the authorities banned it because it was unsafe. Some say that athletes undress to prove they are men or because they can run better naked. Other reasons were also cited: erotic reasons, cult reasons, for good luck, or as a democratic stabilizer for athletes to be nude. Some say they undress because they are proud of their muscular bodies and tan (<https://simple.wikipedia>). Some argue that adding trousers, belts or other clothing to wrestling has changed the game quite a lot. That's because when any garment relates to stifling sports, it tends to be used as a focal point for grip, as a sweaty hand is a much more confident grip than a sweaty limb.

CONCLUSION

Wrestling took place a lot in Greek epics in ancient times. It was practised in the ancient Olympics. In ancient Greece, it is accepted that wrestling was done in two ways, standing and on the ground. To beat the standing wrestling, knocking the opponent down three times was necessary. The type of wrestling on the floor showed itself as a mix of boxing and pancreas. In wrestling on the ground, there was a practice like strangulation in modern-day Judo. Ground wrestling was done in a mud place, and standing wrestling was done in sandy areas. Wrestlers rubbed olive oil and fine sand (powdering) on their bodies. Oiling is an ongoing practice in today's oil wrestling. The wrestler would bathe after competition and training and clean the dirt and oil from his body with a curved bronze instrument called a "strigil". Matching in wrestling was made by lottery as it is today. Punching the opponent, gouging the eyes and biting were forbidden in wrestling. There was the practice of whipping as punishment. It is an accepted belief that wrestlers wrestle naked. Many existing approaches and techniques in today's cushion wrestling were made in ancient

Greek wrestling. The old Greek wrestling changed over time and can be seen as the basis of today's freestyle and especially Greco-Roman wrestling. Greek wrestling activities may have reflected ancient Rome and, from there, to other nations. The rule of defeat, which emerged as throwing three times to the ground, is still applied in many of the traditional wrestling of African countries today.

REFERENCES

- Aksoy Y. (2021). Antik Yunan Güreşi ve Günümüz Güreşine Yansımaları, Bölüm sayfaları:87 -102, Bilimsel spor 2, (Editör: Murat Kaldırımçı- Orcan Mızrak), Gece Kitaplığı
- Anderson W. (2019). "Women in Ancient Greek Sport", SchoolWorkHelper , <https://schoolworkhelper.net/women-in-ancient-greek-sport/> .
- Dilek A.N., İmamoğlu O.,Çebi M. (2018). Antik Yunanda Mücadele Sporü Güreş, Boks ve Pankreas, 3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi Bildiri Kitabı, sh. 76-84, (Editor: Dr. Mutlu TÜRKMEN), Mardin, www.ieccses.org
- Doğan, E., İmamoğlu, O. (2020). Güreşin Kökenleri ve Bazı Ülkelerde Antik Güreş,11. Bölüm, Sporda Bilimsellik ve Akademik Yaklaşımlar-2, (Ed. Ali Türker- Tuba Fatma Karadağ), sayfa 173-188, Gece Kitaplığı, Ankara. web:www.gecekitapligi.com.
- Doğan, E., İmamoğlu, G.(2019). Interpretation Of Sporting Activities and Visuals in Iliad and Odyssey, Turkish Studies, 14(3); 485-496. [10.29228/TurkishStudies.24990](https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.24990).
- Doğan, E. (2020). Dünyanın En Eski Sporları Üzerine Düşünceler, Sporda Akademik Yaklaşımlar –6 (Editörler: İdris Kayantaş- Mehmet Söyler), 23-37.
- Ece C., İmamoğlu O. (2021). Antik Mısır'daki Güreşin Modern Günümüz Minder Güreşine Yansımaları, Sh.61-82, Spor ve Bilim 8, (Editörler: Nedim Çetin- Atakan Aksu), Gece Kitaplığı, Ankara
- Koca, F., İmamoğlu, G., İmamoğlu, O. (2018). Hunting, Horse Riding and Archery Sports in Ancient Egypt and Interpretation of Their Depictions, The Journal of International Social Research, 11(59): 1490-1497
- Koca, F., İmamoğlu, O. (2018). Sport History of Countries Other Africa of Except Ancient Egypt, The Journal of International Social Research, 11(61): 1293-1304
- Kyle D.G.(2014). Sport and Spectacle in the Ancient World, John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.
- Mendot İ.E.O., Şener O.A., İmamoğlu O. (2021). **Sports** and Its Reflections in Greek Mythology, 10 International Turkish Folks Traditional Sports Games Symposium Pceding Book, (Editor: Kayrat BELEK -Mehmet TÜRKMEN- Adem KAYA), 160-166, Bishkek.
- Miller C. (2004). Submission Fighting and the Rules of Ancient Greek Wrestling, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.519.8791&rep=rep1&type=pdf>
- Okudan, B., Koca, F. (2020). Antik Çağ Yunan Destanlarında Boks Etkinliği, Spor Bilimlerinde Teori ve Araştırmalar, (Ed.: Özgür Karataş), sh.495-506, Gece Kitaplığı, Elazığ
- Okudan, B., İmamoğlu, O. (2021). Antik Yunanda Kadınların Sporla İlgisi, Spor ve Bilim, (Editörler: Şirin Pepe-Hüseyin Tolga Esen), sh.161-180, Gece Kitaplığı, Ankara
- Scanlon, T. (2004). Games for Girls. www.archaeology.org/online/features/olympics/girls.htm
- Penjak A., Karnincic H. (2013). Sport And Literature: An Overview of the Wrestling Combats in the Early Literary Texts, International Journal of Humanities and Social Science,3(5); 49-55. <https://www.researchgate.net/publication/267878197>
- Şener, O.A. (2018). Sporting Festivals and Effects in The Ancient Greek Civilization, The Journal of International Social Research,11(61):530-536
- Tekin A., Tekin G., Çalışır M. (2016). Sporda şiddet Bağlamında Antik Yunan Döneminde Boks, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:5; Sayı: Ek Sayı, sh.1-18
- Türkmen M. İmamoğlu, O. Ziyagil M.A. (2006). Popularity of the Wrestling sport in Turkey and it's comparison with the selected sports, *Research About the Turks All Around the World*,163: 77-94.

Türkmen M., İmamoglu O. (2018). Sports in Ancient Front Asian Civilizations, The Traditional Sports Games Of Turkich Peoples III Proceeding Books, (Edit:Cengiz Buyar- Mehmet Türkmen-Nurdin Eseev), ISBN 978-9967-9144-0-7,Bişkek, pp.519-538.

Internet references:

<http://www.turkeireiseleiter.com/antik-donemde-spor-ve-olimpiyat-oyunlari/?lang=tr>

<https://okuryazarim.com/gymnasiumun-bolumleri/>

<https://arkeofili.com/antik-yunanistanin-olimpiyat-sampiyonlari-unlu-sporculardi/>

<https://tunadergi.com/antik-donemde-spora-ve-sporculara-verilen-onem/>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Atalanta_Peleus_Staatliche_Antikensammlungen_596.jpg

<https://healthandfitnesshistory.com/ancient-sports/greek-pale-wrestling/>

https://simple.wikipedia.org/wiki/Ancient_Greek_wrestling

<https://www.britannica.com/sports/wrestling>

Siyaset Sosyolojisi ve Coğrafya İlişkisi Bağlamında Siyasi Roman Analizi: İnce Memed Romanları*

Analysis of Political Novels in The Context of the Relationship of Political Sociology and Geography: İnce Memed Novels

ÖZET

Her türlü insan etkinliği hiç kuşkusuz bir mekânda (space), coğrafyada oluşur. Siyasal etkinlikler de coğrafyadan bağımsız değildir. Coğrafya, bir bölgedeki siyasal etkinliklerin sınırını belirlerken, siyasal etkinlikler de bölgesel anlamda bir coğrafyadaki üst yapı kurumlarını şekillendirir. Bu anlamda siyaset sosyolojisi, siyasal etkinliklerin; olaylar, olgular, ilişkiler, gruplar ve kurumların yapısını, bir başka deyişle bütün bunların anatomisini inceler. Coğrafya bilimi, tüm siyasal etkinlikleri belli bir mekân üzerinde analiz ederek inceler. Coğrafi koşulların rolü, siyasal kararların coğrafyaya etkileri ve sonuçları hem siyaset sosyolojisi hem de kültürel coğrafyanın önemli bir alanı siyaset coğrafyası için önemlidir.

Bu makalede 1930'lu yıllarda Çukurova ve Toroslarda egemen olan siyasal yapının Yaşar Kemal'in İnce Memed romanları üzerinden analiz edilmesi amaçlanmıştır. Siyaset sosyolojisi ve siyaset coğrafyası okumalarına katkı sağlamasını düşündüğümüz bu çalışma, aynı zamanda hem sosyolojik hem de coğrafya temelli bir edebiyat okumasıdır. Araştırmada, İnce Memed romanlarında konu edinilen siyaset sosyolojisi temalı; siyasal şiddet, irtica, jakobenizm, feminizm gibi kavramlar siyaset ve coğrafya açısından çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışma aynı zamanda edebiyat sosyolojisi açısından eleştirel okuma niteliğindedir. Siyaset, siyasal topluluklar ve coğrafya arasındaki ilişkiler mekânsal bağlam üzerinden analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnce Memed, Siyaset Sosyolojisi, Edebiyat Sosyolojisi, Coğrafya, Siyasi Roman

ABSTRACT

All kinds of human activities undoubtedly occur in a space, geography. Political activities are also not independent of geography. While geography determines the boundaries of political activities in a region, political activities shape the superstructure institutions in a geography in the regional sense. In this sense, political sociology, political activities; It examines the structure of events, facts, relationships, groups and institutions, in other words, the anatomy of all these. The science of geography analyzes all political activities on a certain place. The role of geographical conditions, the effects and consequences of political decisions on geography are important for both political sociology and political geography, an important area of cultural geography.

In this article, it is aimed to analyze the political structure that dominated Çukurova and the Taurus Mountains in the 1930s through Yaşar Kemal's İnce Memed novels. This study, which we think will contribute to political sociology and political geography readings, is also a sociological and geography-based literature reading. In the research, the theme of political sociology, which is the subject of İnce Memed novels; Concepts such as political violence, reactionaryism, Jacobinism, and feminism have been analyzed and interpreted in terms of politics and geography. The study is also a critical reading in terms of literary sociology. The relations between politics, political communities and geography are analyzed through spatial context.

Keywords: İnce Memed, Political Sociology, Literature Sociology, Geography, Political Novel

GİRİŞ

Arapçada tımar etmek, Latince polis anlamına gelen siyaset, egemen olmak ve yönetme amaçlı düzen tesis etme uğraşlarının tümüne verilen bir addır. Kavramın daha geniş anlamda açılımı şu şekilde yapılabilir: Siyaset, toplumu oluşturan bireylerin, sosyal grupların, sosyal sınıfların var olma nedenlerini ve farklılıklarını koruyarak bir arada yaşamalarına olanak sağlayacak şekilde toplumsal sorunları konuşabilme, toplumsal sorunlar üzerinde anlaşabilme ve uzlaşma aracıdır. Her uzlaşma aynı zamanda bir çatışmadır. Her çatışma, görünüşte ne kadar katı ve sert olursa olsun, belirli bir düzeyde uzlaşma ile sonuçlanır. Çatışma, güçler dengesini oluşturur; verilen ödümler ve oluşan mevcut dengeye göre yapılan paylaşımlar siyasal sistemi oluşturur. (Kışlalı, 2010).

Siyaset sosyolojisi, siyasetin toplumsal koşullarıyla ilgilendirir. Bir toplumsal kurum ve devlet örgütlenmesi olan siyasetin toplumdaki diğer olay ve olguları, kurum ve kuruluşları, sosyal grupları nasıl etkilediğiyle ilgili analizler yapar. Siyaset, sadece sosyolojinin değil, diğer sosyal bilimlerin de ilgi alanıdır. Coğrafya bilimi de siyaseti konu edinir. Siyaset coğrafyası, bir taraftan coğrafi koşulların siyaset kurumu üzerindeki etkilerini, diğer taraftan siyasi kararların ve karar alma süreçlerinin coğrafi ortama etkilerini ve bunların sonuçlarını inceler. Siyaset coğrafyası,

Galip Uyar¹
Eren Yürüdü²

How to Cite This Article

Uyar, G. & Yürüdü, E. (2023). "Siyaset Sosyolojisi ve Coğrafya İlişkisi Bağlamında Siyasi Roman Analizi: İnce Memed Romanları", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2818-2832. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69711>

Arrival: 27 March 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

* Bu makale, TOGÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Koordinatörlüğünce 2022/28 numaralı projeye desteklenen Edebiyat Coğrafyası Bağlamında Roman Okuma Örneği: İnce Memed Romanları adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Yazar, eğitimci, Türkiye

² Prof. Dr. GOP Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Tokat, Türkiye

çoğunlukla Jeopolitik kavramının yerine kullanılmaktadır. Siyasi coğrafya ya da politik coğrafya kavramı 18. Yüzyılın sonlarına doğru siyaset coğrafyasının kurucusu sayılan Friedrich Ratzel'in yazdığı Politik Coğrafya adlı kitaptan sonra kullanılmaya başlanmıştır (Öngör, 1963). Her ne kadar politik coğrafyanın kurucusu olarak Ratzel kabul edilmiş olsa da bazı araştırmacılar siyaset coğrafyasının başlangıcını 2500 yıl öncesine, Herodot'a kadar götürmektedir (Akengin & Yaşar, 2019). Jeopolitik kavramı, Birinci Dünya Savaşı yıllarında kullanılmaya başlamıştır. Bu iki kavram arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Bu konuda (Öngör, 1963) Prof. A. Suat Bilge'nin Jeopolitik başlıklı makalesini referans göstermektedir. Bilge'nin açıklamalarından şunları çıkarmak mümkündür. Jeopolitik geniş ve dar anlamda açıklanabilmektedir. Geniş anlamda jeopolitik, hükümet politikalarının belirlenmesinde coğrafi olguları merkeze koymaktadır. Kavramın dar anlamda açıklanmasında izlenen yöntem şu şekildedir: Uluslararası politikaların belirlenmesinde jeopolitik, coğrafi olguları merkeze alır ve bunları sistemli bir şekilde analiz eder. Bilge, jeopolitiği bu anlamda siyaset coğrafyası ile özdeşleştirmektedir. Aynı zamanda iki disiplinin çalışma alanlarının sınırlarını belirlemekte ve aralarındaki farkı ortaya koymaktadır: Siyaset coğrafyası, politik topluluklarla, coğrafi olgular arasındaki ilişkiyi mekânsal anlamda analiz eder ve bu ilişkilerin taşıdığı özellikleri saptar. Diğer taraftan jeopolitik, coğrafyanın belirlediği özellikleri kullanarak devletlerin dış politikada izleyeceği yol haritalarını çizer.

Bu çalışma genel anlamda siyaset sosyolojisi, coğrafya ve siyasi roman kavramları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının en önemli romancılarından birisi olan Yaşar Kemal'in dört kitaptan oluşan İnce Memed romanı- birçok eleştirmene göre en iyi Türk romanı- modernite ve kapitalistleşme sürecinde Çukurova'daki yaşantıyı, köylülerin hak arama arayışını, hayali bir kurtarıcı olan (İnce Memed) üzerinden anlatmaktadır. Yazar, söz konusu eserinde siyaset sosyolojisi açısından oldukça başarılı betimlemelerde bulunmaktadır. Bu betimlemeler, yalnızca siyaset coğrafyası ile de sınırlı değildir; aynı zamanda siyasi tarih, hukuk sosyolojisi ve hukuk tarihi ve coğrafya gibi çalışma alanlarını da ilgilendirmektedir. Yaşar Kemal'in söz konusu romanları, bu anlamda siyasi roman türünde konumlanmaktadır.

Türk ve Dünya Edebiyatında siyasi roman, toplumsal bir varlık olan insanın öyküsünü; yöneten- yönetilen, ezen- ezilen, özgür birey- köle, yerli- yabancı, azınlık-çoğunluk, inanç- inançsızlık gibi düzlemlerde kurgulayan bir anlatı türüdür. Dünya Edebiyatında siyasi roman örnekleri vermek gerekirse ilk akla gelenler şunlardır: George Orwell'in 1984 ve Hayvan Çiftliği romanları, Anthony Burgess'in Otomatik Portakal'ı, William Golding'in Sineklerin Tanrısı, Happer Lee'nin Bülbülü Öldürmek, John Steinbeck'in Gazap Üzümleri... Türk Edebiyatında politik roman 12 Eylül Darbesi'nden sonra niceliksel olarak artmış olsa da öncesinde Reşat Nuri Gültekin'in Çalıkuşu romanı, sonrasında Toplumcu Gerçekçi Yazarların özellikle 1960'lardan itibaren kaleme aldıkları romanları ve Melih Cevdet Anday'ın Gizli Emir adlı romanını da politik roman olarak değerlendirmek mümkündür. Sözü edilen romanların ortak özelliği siyasal bir varlık olan insanın, günlük yaşam pratiklerinde karşılaştıkları güncel ve genel siyasal açmazları, dramları kurulumasıdır.

Birçok roman, tür olarak doğrudan siyasi roman olmasa bile romanın kurgusu içinde ister istemez siyasal sorunlar ele alınmaktadır. Örneğin Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan romanı ağırlıklı olarak bir aşk romanıdır; ancak sağ sol, dindarlık sekülerlik, ilericilik gericilik düzlemleriyle siyasi roman türünde de değerlendirilmektedir. Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf romanı için de aynı iddialar geçerlidir: Romanın kahramanı Yusuf'un evinde devlet görevlileri ile kasabanın zenginlerinin içki âlemi yaptığı sahne oligarşik devlet örgütlenmesine yapılmış siyasal bir eleştiridir. Çalışmanın konusu olan İnce Memed romanlarında yüceltilen eşkıyalık olgusunu, eleştirmek için yazıldığı iddia edilen ve eşkıyalığı aşağılayan Kemal Tahir'in Rahmet Yolları Kesti adlı romanı, siyasi roman örneklerindedir. Bu konuda Murat Belge mealen şöyle demektedir: Her türlü sorunun kaynağını Doğu-Batı çatışmasına indirgeyen toplumlarda edebiyat yapmanın kendisi başlı başına politik bir eylemdir (Tarhan, 2022).

İnce Memed romanlarında, siyaset sosyolojisi ve coğrafya anlamında birçok çıkarıma, analize olanak tanıyan siyasal ve sosyal olay mevcuttur (Şeker, 2016). İnce Memed romanları, Türkiye Cumhuriyeti Siyasal Tarihi'nin Tek Parti Dönemini kıyasıya eleştirmektedir. Şüphesiz bu eleştiriler yazarın ağızından yapılmamakta, roman kahramanlarının ağızından, romanda işlenilmiş olaylarla yapılmaktadır. İnce Memed romanlarında, Tek Parti Yönetimi'nin yereldeki unsurları kasabadaki ağalar, memurlar güvenlik güçleridir. Tek Parti İktidarının yerel unsurları yoksul köylülere, ırgatlara, çeltik tarlalarında çalışan geçici göçmen olan tarım işçilerine yoğun bir baskı kurmakta, onları yok saymaktadır. Yöneten ve yönetilen arasındaki uçurum giderek derinleşmekte, hoşnutsuzluk her geçen gün artmaktadır. Bu durum siyaset bilimi açısından sürdürülebilir değildir. Bir anlamda Tek Parti Yönetimi kendi sonunu hazırlamaktadır. Bu olgularda yola çıkarak İnce Memed romanlarının siyasi bir roman olduğunu iddia etmekteyiz.

YÖNTEM

Problemin Tanımı

İnce Memed romanları birçok alanda araştırma konusu olmuştur; ancak siyaset sosyolojisi ve coğrafya bağlamında yeterince araştırılmamıştır. Bu yetersizliğin nedeni, araştırmacıların İnce Memed romanlarını siyasi roman olarak kategorize etmemeleridir.

Alt Problemler

Siyasi roman nedir?

İnce Memed romanları neden siyasi roman olarak ele alınmalıdır?

Siyasi roman, siyaset sosyolojisi okumalarına hangi katkıları sağlar?

Tüm dünyada her dönemin siyasal iklimi romanlara konu olmuştur. İnce Memed romanları da Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türkiye'deki siyasal iklimin Çukurova ve Toroslar'daki yansımından yola çıkarak, Anadolu coğrafyasının geneli hakkında siyasal saptamalara ve analizlere olanak sağlamaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, İnce Memed romanlarında bahsi geçen olaylar ve olguların siyasi coğrafya açısından analizi amaçlanmıştır. Çalışmanın ana konusu, İnce Memed romanlarındaki siyasi coğrafya unsurları ve yansımalarıdır. Siyasal şiddet, göç, irtica, feminizm ve jakoben tavır gibi bir çok durum/temanın betimlenmesi ve analizini içeren bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına dayanmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımlarında doğrudan gözlem ve görüşme mümkün olmadığında ya da araştırmanın geçerliliği artırılmaya çalışıldığında görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra üzerinde durulan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmalara dâhil edilebilmektedir. Bu çerçevede doküman analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olabilmektedir. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.189-190).

Doküman analizi, gözlem ve görüşmenin uygulanmadığı ortamlarda araştırmacılara veri ve bilgi kaynağı sunan önemli bir nitel araştırma yöntemi olmasının yanı sıra, araştırmacılara hem zaman hem de para açısından ekonomik avantaj sağlamaktadır. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.189-190). Belgesel tarama olarak da ifade edilen doküman analizi, var olan kayıt ve belgelerin incelenmesi yoluyla veri elde edilmektedir. Bu yöntem, hedeflenmiş amaca dönük olarak kaynak bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2009, s.183-184). Belgelerin taranmasında, ulaşılan kaynak ile araştırmacı arasında güçlü bir bağın olması gereklidir ve yöntemin başarılı bir şekilde uygulanması için araştırmacıların güçlü bir dil ve anlatım becerisine sahip olmaları bir zorunluluktur.

Doküman analizi yapılırken takip edilebilecek bir dizi aşama vardır. Araştırmacılar bu aşamaları, probleminin niteliğine, araştırmanın amacına, sürecine, elde edilmek istenilen veri ya da dokümanın kapsamına, derinliğine bağlı olarak incelemek istedikleri konuyu yeniden yorumlayabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.194). Bu durumda dokümanların araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulmasına gerek duyulur. Belge tarama yönteminin okuma aracı olan içerik analizi, metnin çok yönlü yorumlanmasına imkân sağlamaktadır. İçerik analizi yöntemiyle yazılı veya görsel (gazete, dergi, konuşma dökümleri, film, internet siteleri, reklamlar, vb.) içeriklerin öne çıkan belirgin veya örtük anlamları sistematik olarak analiz edilebilmektedir.

Bu çalışmanın ana kaynağı dört ciltlik İnce Memed romanlarıdır. Araştırma kapsamında İnce Memed romanlarının 1. (1986) ve 2. Ciltleri (1984). Toros Yayıncılık, 3 (2021) ve 4. ciltleri (2021) Yapı Kredi Yayınları ana kaynak olarak çalışılmıştır. Ayrıca, İnce Memed romanları üzerinde yazılmış Yüksek Lisans/ Doktora Tezleri ve Makaleler taranmıştır. İnce Memed romanlarının okuma süreci tamamlandıktan sonra siyaset sosyolojisi unsurları belirlemiş ve alt başlıkları oluşturulmuştur. İnce Memed romanlarında işlenmiş olan siyaset sosyolojisi unsurları/temaları; siyasal şiddet, irtica, jakobenizm ve feminizm alt boyutlarında çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

YÖNTEM

Problemin Tanımı

İnce Memed romanları birçok alanda araştırma konusu olmuştur; ancak siyaset sosyolojisi ve coğrafya bağlamında yeterince araştırılmamıştır. Bu yetersizliğin nedeni, araştırmacıların İnce Memed romanlarını siyasi roman olarak kategorize etmemeleridir.

Alt Problemler

Siyasi roman nedir?

İnce Memed romanları neden siyasi roman olarak ele alınmalıdır?

Siyasi roman, siyaset sosyolojisi okumalarına hangi katkıları sağlar?

Tüm dünyada her dönemin siyasal iklimi romanlara konu olmuştur. İnce Memed romanları da Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türkiye'deki siyasal iklimin Çukurova ve Toroslar'daki yansımından yola çıkarak, Anadolu coğrafyasının geneli hakkında siyasal saptamalara ve analizlere olanak sağlamaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, İnce Memed romanlarında bahsi geçen olaylar ve olguların siyasi coğrafya açısından analizi amaçlanmıştır. Çalışmanın ana konusu, İnce Memed romanlarındaki siyasi coğrafya unsurları ve yansımalarıdır. Siyasal şiddet, göç, irtica, feminizm ve jakoben tavır gibi bir çok durum/temanın betimlenmesi ve analizini içeren bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına dayanmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımlarında doğrudan gözlem ve görüşme mümkün olmadığında ya da araştırmanın geçerliliği artırılmaya çalışıldığında görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra üzerinde durulan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmalara dâhil edilebilmektedir. Bu çerçevede doküman analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olabilmektedir. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.189-190).

Doküman analizi, gözlem ve görüşmenin uygulanmadığı ortamlarda araştırmacılara veri ve bilgi kaynağı sunan önemli bir nitel araştırma yöntemi olmasının yanı sıra, araştırmacılara hem zaman hem de para açısından ekonomik avantaj sağlamaktadır. (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.189-190). Belgesel tarama olarak da ifade edilen doküman analizi, var olan kayıt ve belgelerin incelenmesi yoluyla veri elde edilmektedir. Bu yöntem, hedeflenmiş amaca dönük olarak kaynak bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2009, s.183-184). Belgelerin taranmasında, ulaşılan kaynak ile araştırmacı arasında güçlü bir bağın olması gereklidir ve yöntemin başarılı bir şekilde uygulanması için araştırmacıların güçlü bir dil ve anlatım becerisine sahip olmaları bir zorunluluktur.

Doküman analizi yapılırken takip edilebilecek bir dizi aşama vardır. Araştırmacılar bu aşamaları, probleminin niteliğine, araştırmanın amacına, sürecine, elde edilmek istenilen veri ya da dokümanın kapsamına, derinliğine bağlı olarak incelemek istedikleri konuyu yeniden yorumlayabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016, s.194). Bu durumda dokümanların araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulmasına gerek duyulur. Belge tarama yönteminin okuma aracı olan içerik analizi, metnin çok yönlü yorumlanmasına imkân sağlamaktadır. İçerik analizi yöntemiyle yazılı veya görsel (gazete, dergi, konuşma dökümleri, film, internet siteleri, reklamlar, vb.) içeriklerin öne çıkan belirgin veya örtük anlamları sistematik olarak analiz edilebilmektedir.

Bu çalışmanın ana kaynağı dört ciltlik İnce Memed romanlarıdır. Araştırma kapsamında İnce Memed romanlarının 1. (1986) ve 2. Ciltleri (1984). Toros Yayıncılık, 3 (2021) ve 4. ciltleri (2021) Yapı Kredi Yayınları ana kaynak olarak çalışılmıştır. Ayrıca, İnce Memed romanları üzerinde yazılmış Yüksek Lisans/ Doktora Tezleri ve Makaleler taranmıştır. İnce Memed romanlarının okuma süreci tamamlandıktan sonra siyaset sosyolojisi unsurları belirlemiş ve alt başlıkları oluşturulmuştur. İnce Memed romanlarında işlenmiş olan siyaset sosyolojisi unsurları/temaları; siyasal şiddet, irtica, jakobenizm ve feminizm alt boyutlarında çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR

İnce Memed romanlardaki tüm olaylar Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin kuruluş yıllarında geçmektedir. Tek Parti Yönetiminin yeni rejimi inşa etmek için uyguladığı politikalar zaman zaman keskin devrimcilik, tepeden inmecilik anlamına gelen jakobenist yaklaşımlara neden olmuştur. Osmanlı Devletinin tüm kurumlarını lağveden, onun yerine yeni bir devlet kuran kurucu iradenin, karşı devrim unsurlarıyla mücadele etmesi, siyaset bilimi açısından bir

zorunluluktur. Her yeni siyasal düzen karşı devrim unsurlarını oluşturur. Devletler, bir taraftan yeni siyasal düzeni inşa etmeye çalışırken diğer taraftan karşı devrim unsurlarıyla mücadele ederler. Karşı devrim unsurlarını ortadan kaldırmak için çoğu kez devletin zor kullanma yetkisini kullanır, dahası bu tür mücadelenin dışında başka bir politik seçeneğin olmadığına inanılır ve ona göre politikalar üretilir. Jakobenizmden, silahlı siyasal şiddete kadar uzanan bu politikaların tek bir amacı vardır, karşı devrim unsurlarını süratle tasfiye etmek. İnce Memed romanlarında karşı devrim unsurları olmamakla beraber, gelir dağılımındaki eşitsizlik, yoksulluk iktidar sahiplerini her an bir karşı devrim unsuru çıkacakmışçasına teyakkuzda tutmaktadır.

Jakobenizm

Türkçeye tepeden inmecilik, üstencilik, keskin devrimcilik, seçkincilik olarak çevirebileceğimiz jakobenizm, adını Fransız Devriminden sonra Fransa’da kurulan Jakoben Demokratik Kulübü’nden almaktadır. Kulübün Paris’teki ilk yerleşim yeri St. Jacques caddesidir. Bu nedenle kulüp üyeleri Jakoben sıfatıyla anılmıştır. Paris’e gelen milletvekilleri, Dominiken manastırının yemekhanesini toplantı salonu olarak kullanmışlardır. Jakoben Demokratik Kulübünün üyesi olan milletvekilleri, eski rejim ve aristokrasi yanlılarının dışında halkın temsilcileri olarak kabul edilen ve kendilerine Üçüncü Tabaka Milletvekilleri denilen politikacılar (Demirli, 2018). Eski rejim ve aristokrasi yanlılarının halkın temsil edildiği Üçüncü Tabaka milletvekillerinin oluşturduğu bu kulübü küçümsemek üzere kullanıldıkları Jakoben sıfatı zaman içinde siyasal bir kavrama dönüşmüştür.

Yaşar Kemal İnce Memed 3 ve 4’de jakobenist yaklaşımları Çukurova ve Toroslar’da bölge milletvekili ve aynı zamanda eski bir subay olan Arif Saim Bey öncülüğündeki elitler tarafından gerçekleştirildiğini anlatmaktadır. Milletvekili Arif Saim Bey ve onun yereldeki işbirlikçileri olan ağalar ve beylerin jakobenizmi şiddetle savunmaktadırlar:

Arif Saim Bey, “Maalesef,” dedi, “bin kere maalesef, bizim halkımız yalnız ve yalnız kuvvetten anlar. Onu ezeceksin, ezeceksin, ezeceksin...” (Kemal, 2020).

Tapucu Zülfü, Taşkın Halil Bey ve Muallim Rüstem, Arif Bey’e fazlasıyla hak vermektedir. Onlar da halkı ezmekten yanadır. Muallim Rüstem, halkı ezmenin haklı gerekçesini, Kurtuluş Savaşına dayandırmakta ve şöyle demektedir:

“İstiklal Harbinde dayak olmasaydı, biz bu harbi kaybederdik.” (Kemal, 2020).

Siyasal Şiddet ve İşkence

Jakobenist yaklaşımlar, çoğu zaman siyasal şiddetle sonuçlanmaktadır. İnce Memed romanlarında siyaset sosyolojisi açısından en fazla öne çıkan unsurlardan birisi siyasal şiddettir. H.L.Nieburg, siyasal şiddetin en kapsamlı tanımını şu şekilde yapmıştır: Amaçları, koşulları, eylemleri, etkileri ve siyasal anlamı belirlenmiş bir toplumsal sistem oluştuktan sonra, varılan olan bir siyasal uzlaşmaya karşı olası muhalefet tepkilerine ve eylemlerine karşı kışkırtıcı, yıkıcı, zarar verici her türden eylem... Siyasal şiddetin başlangıç noktası ötekileştirme (Keleş & Ünsal, 1982). Nieburg’un tanımında geçen zarar verici eylemlerin en yaygın olanı işkencedir. İşkence, iktidar sahiplerinin kullanmaktan vazgeçmediği, insanlık tarihi kadar eski bir zulüm yöntemidir. İlk ve Orta çağda yasal dayanakları olan işkence, itiraf ettirmek ve cezalandırmak amacıyla bütün dünyada uygulanmış, aleni şekilde meydanlarda seyirlik bir infaz yöntemi olarak kullanılmıştır. Modern çağda işkence, her devlette farklı tarihlerde olmak üzere yasadışı ilan edilmiş olmasına rağmen işkence, iktidar sahipleri tarafından kapalı kapılar ardında, gizli biçimde sistematik bir şekilde uygulanmaya devam etmiştir. (Paker & Buğu, 2016). İnce Memed romanlarında ise işkence sıradandır, alenidir; işkencenin adı jandarma dayağıdır. (Şeker, 2019)’in belirttiği gibi, İnce Memed romanlarında işkence, sivil ve askeri bürokrasisiyle yapılmaktadır.

İnce Memed 4’de kurucu otoritenin, güvenlik nedeniyle başvurduğu, itiraf ve itaat ettirme yönteminin en yaygın şiddet aracı jandarma gücüdür. Jandarma teşkilatının romanın tarihsel boyutundaki güçleri Kara Fırtına Albay Azmi gibi rütbeli subaylar veya Kertiş Ali Onbaşı örneğinde olduğu gibi uzatmalı onbaşı veya çavuşlardır.

“Ben esir düştüm,” diye geceki konuşmasını sürdürdü İlyas Çavuş, “Esirlikte yol yaptım, siper kazdım, taş kırdım. Ama bu Karafırtına gibi bir fırtına görmedim. Bu adam insanları aşağılıyor. Bunun yanında insan, insan değil bir bokböceğidir. Böylesine bütün dünyayı işkenceden geçiren adam akıllı olamaz. Bir insan insanoğluna işkence yapamaz, insanlığı bu kadar aşağılayamaz (Kemal, 2020).

İlyas Çavuş’un ağzından işkencenin bir insanlık suçu olduğu açıkça ifade edilmektedir. İşkenceci kişilerin ruh sağlığı hakkında değerlendirme yapıp Karafırtına Azmi’nin ruh sağlığının yerinde olmadığı, sadist bir kişiliğe sahip olduğu şu ifadeyle vurgulanmaktadır.

Ben çok cephede buldum. Dokuz yıl cepheden cepheye koştum, bütün ömrümde böyle bir insan görmedim. İşkenceden bağırانları görünce bu adanın zevkten gözler dönüyor, ağzı sulanyor, dudaklarını yalıyor, kollarını açarak gerin babam gerin ediyordu (Kemal, 2020).

İşkencenin itiraf ettirme, itaat ettirme yöntemi olarak Osmanlı Devleti'nde de kullanıldığının, dolayısıyla bir devlet politikası olduğunu şu cümleden anlamak olanaklıdır:

Bunların, bu Beylerin, Efendilerin, bu Osmanlıların bize karşı tutumları çoğunlukla böyle oldu ya ben böylesini görmedim (Kemal, 2020)

Yukarıdaki alıntı, siyaset sosyolojisi açısından şu bilgiyi vermektedir: Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'nın mirasını devir almıştır. Her ne kadar rejim değişikliğine gidilmiş olsa da eski rejimin siyasal ve askeri bürokrasisi Cumhuriyet'in siyasal ve askeri bürokrasisine evrilmiştir. Romanda bunun örneği Karafirtına Azmi Bey'dir. Osmanlı'nın bir zabıtyken Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Cumhuriyet'in subayı olmuş, görevini sürdürmüş, işkence yapmaktan geri durmamıştır. Kertiş Ali, Cumhuriyet döneminde askere alınmış ve uzatmalı onbaşı yapılmıştır. Kertiş Ali, kendisini "Kara Fırtına" gibi görmektedir:

"Bak, Anacık Sultan, ben şu Anadolu'da, şu ovada, şu dağlarda kara bir fırtına gibi estim. Köyler yaktım, ocaklar söndürdüm" (Kemal, 2020).

Kertiş Ali Onbaşı kendisini devletin sopalı eli olarak görmekte ve görevini sevmektedir.

"Bu uzatmalı onbaşılığı bana boşuna vermediler."(Kemal, 2020)

Kertiş Ali'nin, Anacık Sultan'a tehditkâr sözleri, sadızmin (elezerliğin) dışavurumudur. Rütbesi uzatmalı onbaşı olan Kertiş Ali, kendisini ordu komutanından, validen daha itibarlı olarak görmektedir. Bu tür kişilik yapısının adı megalomanidir ve bir kişilik bozukluğudur.

"Şimdi benim itibarım İsmet Paşanın, Fevzi Paşanın yanında Adana Valisinden de, ordu paşasından da daha büyüktür, neden ki dersin, benim gibi dayakçı, benim gibi koca bir ülkenin bu alçak köylüsünün kemiklerini söken bir kişi bu dünyaya bir tane daha gelmemiştir." (Kemal, 2020).

Ali Onbaşı, her ne kadar dayak atmaya, halkı katletmeyi haklı ve meşru bir eylem olarak görmekte, sorumluluğun kendisinde olmadığını düşünmektedir:

"Şimdi ben seni döve döve öldürsem, benim hiçbir suçum yok. Çünkü bu el, seni öldüren bu el benim elim değil, Arif Saim Beyin, o gavatın eli bir de hükümetin eli."(Kemal, 2020).

Görev sorumluluğu üstlenmekten kaçınan Ali Onbaşı, yeri geldiğinde kutsal değerlere, kutsal kişiliklere karşı işkence yapmaktan çekinmekte ve korkmaktadır. Anacık Sultan'a adeta yalvarırcasına söylediği şu sözler, bu iddiayı desteklemektedir:

"Yıkma ocağımı, söndürme, sen ki adı güzel, kendi güzel Muhammed, eli çatal kılıçlı Peygamber Ali, küffara karşı tunçsiper olmuş Selahaddin Eyyubi'nin yoldaşı, kılıcını kırk deve götüremez Hasan Beyin soyundansın. O kılıç daha ocağın duvarında asılıp durur, ıssız koyma yuvamı." (Kemal, 2020).

Konuşmanın devamında Ali Onbaşı'nın söyledikleri ise şiddet şiddeti doğurur, şiddet gören şiddet uygular önermesini doğrular niteliktedir.

Bak ben askere gidinceye kadar gece gündüz dayak yerken, bütün dünyaya dayak atan bir onbaşı oldum. Kendime güzel bir düzen kurdum. Şimdi sen sözünü geri almazsan, konuşmazsan, söyle ben ne olurum. Ben seni, eğer sen Anacık Sultan olmasaydın, taş olsan da demir olsan da, ölü olsan da seni söyletirdim." (Kemal, 2020).

Kertiş Ali, Anacık Sultan'ın kanaat önderliğinden, kadın ermişliğinden her ne kadar ürküp çekinse de son tahlilde siyasi otoritenin kendisine biçtiği görevi yerine getirmekten çekinmemektedir. Askeri amiri olan Yüzbaşı Faruk'la aralarında geçen diyalogda bunu anlamak olanaklıdır.

"Şimdi ben sana desem ki, var git de, şu anda Anacık Sultanı öldür de, bana ölüsünü getir desem ne dersin?"

"Ölüsünü getiririm efendim."

"Hani ermiş, hani peygamberdi?"

"Dinlemem efendim, vazife başka, peygamber başka, Ben hem Allah kuluyum, hem de emir kuluyum." (Kemal, 2020).

Yukarıdaki diyalogda inançlarıyla kamusal görevi arasında sıkışıp kalmış bir bireyin kendi içinde yaşadığı psikolojik çatışmanın izleğini sürmek olanaklıdır. Kamu görevlilerinin bu tür psikolojik çatışmaları çoğu kez laiklik-fundamentalizm temelinde değerlendirilmektedir. Bu tür çatışmaları kendi iç dünyalarında yaşayan kamu görevlileri, laiklikten yana tavır koyarak iç çatışmalarını sonlandırmakta ve irticai faaliyetleri süratle cezalandırmaktadır.

Siyasal Şiddet ve İrtica

Siyasal otoritenin ve onun yereldeki temsilcilerinin siyasal şiddetti meşrulaştırmak için sıkça başvurduğu araç irtica kavramıdır. Sözcük anlamı gerilik, geriye dönüş olan irtica kavramı yeni kurulmuş, yüzünü Batıya çevirmiş bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde hassasiyetle durduğu ve bir anlamda varoluş nedeni olan laikliğin karşıtıdır. 30 Kasım 1925 tarihli “Tekke zaviye ve türbelerin” kapatılması kanunu yasal dayanak gösterilerek siyasal şiddet Anacık Sultan üzerinden uygulamaya geçirilmiştir. Tapucu Zülfü ve diğerlerinin konuşmalarından devletin hassasiyetini kullanarak hedef saptırma uğraşında oldukları anlaşılmaktadır.

“Bunların hepsini Anacık Sultan idare ediyor. O da dışarıdan emir alıyor. İrticanın başı ezilmedi daha. Kökü binlerce yıllık yıkıcı propagandalarıyla altımızı oyuyorlar. Karşımızda İnce Memed yok, irtica var!”

“İrtica var,” dedi Muallim Rüstem.

“Yoksa bir İnce Memed, bir eşkıya tek başına ne yapabilir ki ?” diye söze karıştı Murtaza Ağa. “İrticanın başı ezilmeden bu vatan kurtulmaz...”

“Bu irticadan kurtuluncaya kadar, daha çok çekeceğimiz var,” diye başını salladı Taşkın Bey (Kemal, 2020).

İnce Memed romanlarının karakterlerinden birisi olan Molla Duran'ın irtica karşıtı olması, laikliği savunması, yeni oluşan toprak ağalığı sisteminde yer alması, ekonomik düzen içerisindeki konumunu koruması ve güçlendirmesi bakımından oldukça önemlidir. İrticanın büyük bir kuvvet olduğunu kabul etmesine rağmen onun yok edileceğinden şüphesi olmayan Molla Duran, değişen siyasal düzende pragmatik yaklaşım içerisinde. Gücün ve güçlünün yanındadır:

“İrtica büyük bir kuvvettir ama dize gelecektir. Çökmüş bir müesseseyi değil Anacık Sultan, hiç kimse, bin tane İnce Memed de olsa ayakta tutamaz,” diye sakalını sıvazladı Molla Duran.

Toprak ağalarından Taşkın Halil Bey'in kaygısı ise daha başkadır. Devletin resmi ideolojisinin bölgede tesis edilememesinden korkmaktadır. Tek Parti Yönetiminin merkez ve taşra örgütleri arasında uyumun sağlanmaması anlamında Taşkın Halil Bey'in kaygısı, haklı bir kaygı olarak görünmektedir.

“Mustafa Kemal Paşa inşallah bu vakanın irticadan kaynaklandığını duymaz. Malumunuzdur ki Paşa Hazretleri denize döktüğü düşmandan çok, başını ezdiği irticaya ehemmiyet verir. Başını ezdiği irticanın eşkıyalık kisvesi altında...” (Kemal, 2020).

İrticayla mücadele adına yasama organının bir üyesi olan Arif Saim Bey, doğrudan yürütme organına bağlı olan jandarma komutanına emir verebilmektedir. Yasama, yürütme, yargı kuvvetlerinin yetkilerinin farklı organlarda toplanması demek olan kuvvetler ayrılığı ilkesini açıkça ihlal etmekte, gerçekte bir anayasa suçu işlemektedir.

“O kadını derhal istiyorum, emrediyorum.” Durdu, gözlerini Yüzbaşının gözlerinin içine dikti, çenesini kaşdı, düşündü. “Ve bizzat Faruk Yüzbaşı, sen gideceksin Kırkgöz Ocağına o kadını alacak, buraya bana getireceksin.” (Kemal, 2020).

Bir milletvekilinin, güvenlik teşkilatının rütbeli bir görevlisine böylesi bir emir vermesi, siyasal bağlamda ancak şu şekilde açıklanabilir: Fiili olarak kuvvetler ayrılığı ilkesi 1930'lu yılların Türkiye'sinde henüz işlerlik kazanmamıştır.

Anacık Sultan'ın jandarma karakolunda işkence sonucunda öldürülmesi, devletin meşru silahlı güçlerinin temsilcisi olan Yüzbaşı Faruk ve Kertiş Ali Onbaşı'nın öldürülmesine, daha doğru bir ifadeyle devlet geleneği ve yasalarıyla şehit edilmelerine neden olmuştur. “Şiddet, şiddeti doğurur!” önermesi bir kez daha gerçeklik kazanmıştır. Yüzbaşı Faruk ve Kertiş Ali Onbaşı'nın cenaze töreninde konuşan Arif Saim Bey, konuşmasının başında delilleri karartan, olayı örtbas eden bir üslup kullanmaktadır.

“Muhterem vatandaşlar, İnce Memed nam canı kasabamıza kadar inerekten, evliyalar sultanı, zavallı kadın kahraman Anacık Sultan Hazretlerini katletmiştir. Bu Peygamber soyundan gelen değerli kadın evliyayı canlarını vererek müdafaa eden vatan şehidi Yüzbaşımızla onbaşımızı maalesef kadın evliyayla birlikte katletmiştir” (Kemal, 2020).

Arif Saim Bey, konuşmasının devamında devletin mücadele ettiği irticayla bir anlamda barışmanın yollarını aramakta, devletin kullandığı orantısız gücü aklama çabası içindedir.

“Dünyaya gelmiş bu tek evliya kadın, yeryüzünde Allah böyle bir evliya kadını Türk milletine nasip eylemiştir. Büyük Paşamız da taifei nisaya çok ehemmiyet bahsettiğinden, onların yüksek haklarına çok hürmet ettiğimizden Anacık Sultan Hazretlerinin de dağlarda tehlikede olduğunu, İnce Memed nam canının onu katleyeyeceğini istihbar ettiğimiz için en kıymetli yüzbaşımızı onu kasabaya davete icabet ve azmettirdik” (Kemal, 2020).

Arif Saim Bey'in konuşmasının satır aralarında kadın kimliği ön plana çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin irticai faaliyetleri kırması, laikliği kurumsallaştırması için kadın haklarını tanınması, kadını kamusal alanda görünür ve etkin kılması gerekmektedir. Bu nedenle yasal düzenlemeler yapılması bir anlamda zorunludur. 1930 yılında çıkarılan yasayla ilk kez yerel seçimlerde kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 5 Aralık 1934' çıkarılan yasayla bu kez kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. İrticai bir faaliyetin sorumlusu olarak bir kadının siyasal şiddete maruz kalması ve işkence sonucunda öldürülmesi yasayla güvence altına alınan kadın haklarının işlevsiz olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Arif Saim Bey'in konuşmasında sürekli kadın vurgusu yapılmaktadır. Kadın kimliğinin öne çıkarılması, yasama organının bölgedeki temsilcisi olan bir milletvekili tarafından dile getirilmesi Feminist coğrafya açısından önemlidir.

Feminist Coğrafya

Temel objesi kadın olan feminizm, politik ve sosyal düzlemlerde kadının toplumsal ve politik statüsünü tartışan, ataerkil aile yapılanmasının ve ataerkil hukuk sisteminin, erkek egemen üretim ilişkilerinin yerine eşitlikçi bir yaklaşımı savunmaktadır. Feminizmin politik boyutunu kadınların yasal haklarının geliştirilmek ve korumak oluşturur. Sosyolojik düzlemde feminizm, kadın cinsiyet rolleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Feminist coğrafya, coğrafya biliminin çalışma sınırları içinde kadınlara dair problemlerin, bilimsel ilkeler çerçevesinde ele alınmasını amaçlayan bir alt disiplindir. (Doğanay, Şahin, Özdemir, 2007). Kadınların yaşam koşulları, ekonomiye katkıları, çalışma hayatındaki konumları ve oranları, iş bulma olanakları, feminist coğrafyanın yoğunlaştığı başlıca konulardır. Kökeni 19. yüzyıla kadar uzanan feminizm, 1960'lerde politik bir dalgaya dönüşmüş, farklı formlarda içerik kazanmıştır. Bu anlamda İnce Memed romanlarının yazıldığı tarihsel süreç göz önüne alındığında feminizmi politik boyutuyla irdelemek olanaklı değildir. Romandaki kadın karakterlerin yaşam biçimleri, inançları, aile içindeki statüleri, ekonomik hakları, işbölümü ve istihdam alanları dikkate alınarak feminist coğrafya düzleminde irdelenebilir. Bu çalışmada feminizm politik boyutu ele alınmamıştır çünkü romanlarda seçim, oy verme olgusu hiç işlenmemiştir.

İnce Memed romanlarında birçok kadın karakter yer almaktadır. İnanç coğrafyası açısından Anacık Sultan önemli bir kadın karakterken, seküler alanda Hürü Ana veya Hürüce Ana, kırsal yaşam alanında, erkek egemen bir toplumda kadın kimliğiyle baskın bir kadın karakter olarak daima ön plandadır. Hürüce Ana o kadar baskın bir karakterdir ki İnce Memed romanlarındaki olayların akışında onun oyun kurucu kimliğini görmek olanaklıdır. (Şeker, 2019). Vayvay köyünden Durmuş Ali'nin karısı Kamer Hatun da tam anlamıyla baskın bir kadın karakterdir. Romanın diğer önemli kadın karakteri Anacık Sultan ise kadın evliya kimliğiyle öne çıkmakta, inanç ve kanaat önderi olarak baskın bir kadın karakterdir.

İnce Memed romanlarında siyaset sosyolojisi bağlamında değerlendirilmesi gereken unsurlardan birisi de ideolojik tutarsızlıktır. İrtica karşıtı gibi görünen Arif Saim Bey ve Çukurova'nın yerel egemen güçleri olan ağalar, beyler siyasal ve ekonomik güçlerini korumak adına irticai unsurlardan medet ummaktadırlar. Literatürde oportünizm olarak tanımlanan bu davranışın açıklaması şudur: Güç durumlar karşısında, bireyin veya bir grubun davranışlarını etik ilkelere veya sistemli bir düşünceye sistemine göre değil, aksine kişisel çıkarlara veya grup çıkarlarına göre şekillendirerek fırsatlar yaratmaktır. Yaratılan fırsatlardan en üst derecede yararlanmak için geliştirilen her türlü tutum ve alınan pozisyon, fırsatçı davranışın doğasıdır. Bölgenin ağalarından olan roman kahramanı Murtaza Ağa'nın Çukurova'nın ağalarına, beylerine hitapla söyledikleri oportünist bir söylemdir.

“Şimdi beni iyi dinleyiniz, muhterem Arif Saim Bey, Anacık Sultanı kasabaya davet etti, o da Arif Saim Beyimizin davetini kabul etti. Arif Saim Bey niçin davet onu, çünkü ondan sihirli yüzüğü ve doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz dua yazılı gömleği isteyecek, askerlerine verecekti. İşte o zaman İnce Memed, bu kurşun geçmez candarmalarla başa çıkamayacaktı.” (Kemal, 2020).

Siyasal şiddetin yol açtığı sonuçlardan birisi de zorunlu göç, zorunlu iskâna tabi tutmadır.

Siyasi şiddet ve Zorunlu Göç

İnce Memed romanlarında zorunlu iskâna tabi tutulma, göçe zorlanma ve köy boşaltma gibi zorunlu göç nedenleri tarihsel kesitlerle birlikte çokça işlenmiştir. İnce Memed 4'te ise güvenlik gerekçesi (eşkıyalığı önlemek) ile dağ köylerinin boşaltılması siyasal otoritenin gücüyle gerçekleşmektedir (Günel, 1995).

Bir iki gün içinde ilk dağ köylerine ulaşan candarmalar süngü takıp, köylere hücum ettiler, daha köylülere, nedir, ne oluyor, demeye vakit bırakmadan, onları yayan yapıldak, yatakları sırtlarında Çukurova yoluna düşürdüler, candarmaların korumasında, uzun ağıtlar, ilenmeler, çığlıklar, gökleri tutarak düze indirildiler (Kemal, 2020).

İnsanın ait olduğu mekânı gönüllü veya zorunlu terk etmesi kolay değildir. Mekân, insan etkileşimi çok boyutludur. Mekân, insana aidiyet duygusu kazandırır, insanın alt ve üst kimliklerinin oluştuğu, şekillendiği yer mekândır.

Kültürel, ekonomik ve sosyal süreçlerin uzun bir süreden beri yaşandığı ve sürdürüldüğü yapılardan, sociuslardan (insan birlikteliklerinden) insanların bir gecede, bir günde ayrılması ve yeni bir mekânda aynı süreçleri inşa etmesi kolay değildir, bu nedenle bir direncin oluşması doğaldır. İnce Memed romanlarında köy boşaltmalara, zorunlu iskânlara karşı direnç mekân-insan etkileşimi düzleminde işlenmiştir:

Kimi köylerde candarmalar, hiç beklemedikleri direnmelerle karşılaşıyorlar, direnmeden dolayı çılgına dönen Nafiz Bey, o köyü yakıp yıkıyor, yerle bir ediyordu ((Kemal, 2020).

Başlangıçta köylerin boşaltılmasına gösterilen direncin katsayısı ne kadar yüksek olsa da ilk günlerden sonra direnç kırılmaktadır çünkü devletin legal ve örgütlü silahlı gücü karşısında örgütsüz ve dağınık olan köylülerin direnmesi olanaksızdır. Mallarını ve canlarını kurtarmak adına devletin silahlı güçlerini beklemeden köylerini boşaltan köylüler, bir gün yeniden köylerine dönmeyi umut etmektedirler. Köylüler umutlarını siyasi ve askeri otorite ile uzlaşarak yaşatmaktadır.

Kimi köyler de, candarmanın zulmünden korkarak, candarma daha köylerine ulaşmadan öteberilerini, yiyeceklerini alarak Çukurovanın yolunu tutuyorlardı. Yollarda, böyle kendiliklerinden yollara düşmüş köylülerle karşılaşınca Nafiz Bey, kıvançlanıyor, böylesi köylüleri ödüllendireceğini söyleyerek adlarını alıyordu. İnce Memed yakalanır, yakalanmaz, dağlara ilk salımverecek kişiler onlardı (Kemal, 2020).

İnce Memed romanlarından Toroslardaki köylülerin Çukurova'ya indirilme çabalarının, köy boşaltmaların, Cumhuriyet'in ilk yılları ile sınırlı olmadığı, Osmanlı'nın son döneminde de var olduğu ve o zamandan edilen bazı deneyimlerin zorunlu iskândan kaçınmak için uygulandığı anlaşılmaktadır.

Kimi köyler de köylerini boşaltıp kuş uçmaz, kervan geçmez ormanların kuytuluklarına sığınmıyordu. Köylüler, bu Çukurovaya indirilerek, hapsedilme işinde büyük deneylerden geçmişlerdi. Kozanoğlu başkaldırmasının ardından da böyle olmuş, yüz binlerce kişi, dağ ve yayla insanı Çukurova bataklıklarının arasına, sıtmanın, sıcağın, öteki salgın hastalıkların kucağına atılmışlardı. Bunların yarısından çoğu, ilk aylarda ölmüşler, geriye kalanların bir bölümü de malından mal, paradan para, kızdan kız rüşvet vererek canlarını dağlara alarak yaşamlarını ilerici, öfkeli bir Vali dağlardaki damlarını başlarına yıkıncaya, köylerini böyle, bugünkü gibi, candarma korumasında Çukurovaya indirinceye kadar sürdürmüşlerdi, sıcaktan, sıtmadan gene kırılmışlardı. Sıtmanın, öteki salgın hastalıkların, bu amansız iskânların ağıtları, türküleri daha belleklerdeydi ve kış gecelerinde ocak başlarında, yaz aylarında pınar yörelerinde söyleniyor, Kozanoğlu'nu yenen Derviş Paşaya, o ilerici dağlara düşman Valiye lanetler yağdırılıyordu (Kemal, 2020)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılmaktadır ki, siyasi otorite kendince ne kadar haklı gerekçeler ile (güvenlik gerekçesi) dağ köylerini boşaltmayı bir politika olarak benimsemiş olsa da yeni iskân bölgelerini oluşturma konusunda ekonomi, sağlık, altyapı, sosyal ve demografik politikalar geliştirememiştir. Bu nedenle her defasında, bu çabalar dirençle karşılaşmış ve çoğunlukla amacına ulaşamamıştır.

Ekonomik coğrafya bağlamında 1930'lu yıllarda toplumsal sınıflar arasındaki gelir eşitsizliği yurdun dört bir yanında olduğu gibi Toroslar'da da var olan sosyo ekonomik bir olgudur. Demokratik bir toplumda gelir eşitsizliğini önlemenin öncelikli yolu sosyal devleti inşa etmektir. Vatandaşlarına belli bir ekonomik, sosyal güvenlik standardı temin eden sosyal devlet veya refah devleti, ekonomik kalkınmanın bir göstergesidir. 1923-1946 yılları arasında tek partili bir rejime sahip olan, sözü edilen dönemde 1929 Dünya Ekonomik Krizine (Büyük Kriz), İkinci Dünya Savaşı (1939- 1945)'nin küresel sorunlarıyla uğraşan bir ülkenin, sosyal devleti inşa etmesi olanaklı değildir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, sosyal devleti inşa edemediği, siyasal bir aktör olan roman kahramanı Arif Saim Bey tarafından itiraf edilmektedir.

“Unutmayalım ki burası benim intihap mıntıkam. Unutmayalım ki ben buraların, bu ovanın, bu dağların ve dahi uçsuz bucaksız Mezopotamya'nın kahramanıyım. Benim mıntıkamda böylesi bir çıbanbaşının teşekkül etmesi, benim gibi bir adama büyük bir darbedir. Bu vakayı Paşa Hazretleri duyarsa... Bana dese ki senin intihap mıntıkamda bir Köroğlu türemiş ki zenginden alıyor fakire veriyor, bizim yapamadığımızı o yapıyor, halka adalet dağıtıyormuş dese, ben kendimi öldürmez miyim Paşa Hazretlerinin böyle bir tarizi karşısında.” (Kemal, 2020).

Roman karakteri Arif Saim Bey'in ifadelerinden anlaşılmaktadır ki bölgede siyasi otoriteye karşı bir hoşnutsuzluk vardır. Demokratik bir toplumda halkın yönetenlere karşı olan hoşnutsuzluğu sivil itaatsizlik eylemleriyle ortaya çıkar. Ne var ki, İnce Memed romanlarının tarihsel boyutu dikkate alındığında tek parti yönetimindeki bir devletin demokratik bir devlet olduğunu söylemek eşyanın doğasına aykırıdır.

Zorunlu Göç ve Tehcir

Her türlü nüfus hareketi göçtür. Nüfus hareketlerinin birçok nedeni vardır. Örneğin devletlerin yayılmacılık nedeniyle geçmişte sıkça uyguladıkları, günümüzde ise sadece zorunlu ve acil kamulaştırma gibi nedenlerle başvurdukları iskân

politikaları göçtür ve bu türdeki göçler zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır. İskân politikalarının uygulama araçlarından birisi de tehcidir. Arapça kökenli bir kelime olan “tehcir” bir yerden başka bir yere göç ettirme, hicret ettirme anlamına gelmektedir (Uyar, Ercan; 2021).

İnce Memed romanlarında çeşitli etnik gruplar vardır. Ermeniler, Çerkesler, Kürtler, Rumlar bölgedeki belli başlı etnik gruplardır. Etnik grupları fazlalığına karşın etnik çatışmalar İnce Memed romanının zaman boyutunda yoktur. Bu durum normaldir; çünkü 1930 ve 1950 yılları arasında Türkiye'nin bir entisite sorunu yoktur. Sadece Birinci Dünya Savaşı sırasındaki 1915 tarihli Ermeni tehciri hatırlatılmıştır. Ermenilerin bölgeyi, savaş bitiminde tekrar geri dönmek üzere boşalttığı, onlardan boşalan bölgelere kimlerin, hangi yollarla yerleştiği, yazarın bakış açısıyla anlatılmıştır. Tarihsel bilgi ve belgelere dayanmamaktadır.

Kasabada üç mahalle Ermeni vardı. Kasabanın çoğunluk esnafı, demircisi, ayakkabıcısı, çiftlik sahipleri, zenginleri onlardı. Ve Ermeniler Amber Beyi yakından tanıyorlar, ona gözleri gibi güveniyorlardı, altınlarını, mücevherlerini, yolda başımıza neyin geleceği, neyin gelmeyeceği belli değildir diyerek ona emanet bıraktılar... Savaş bittikten, onlar kasabaya döndükten sonra geri almak üzere (Kemal,2020)

Sivil İtaatsizlik Yerine Eşkıyalık

Sivil itaatsizlik, birçok teorisyen tarafından barışçıl bir eylem olarak kabul edilir; çünkü bu eylem türünde şiddete başvurulmaz. Demokrasiden ve hukuk devletinden taviz vermeden iktidarın meşruiyetini sağlamak ve halkın desteğini kazanmak olan sivil itaatsizlik eyleminin amacı, siyasi otoritenin kararları üzerinde baskı unsuru yaratmaktır. Bu anlamda sivil itaatsizlik eylemlerinin iki yönü vardır: Sivil itaatsizlik eyleminin o anki hukuk sistemi açısından hukuki bir meşruiyeti yoktur. Ancak toplumsal boyutta ve kamu vicdanı açısından meşru bir eylem ve haklı bir taleptir. Bu yönüyle sivil itaatsizlik kamu vicdanını yansıtmaya bakımından erdemli bir davranıştır (Kırlı, 2015). Sivil itaatsizlik eylemlerinin meşru ve meşru olmama durumuna Sivil İtaatsizlik adlı makalenin yazarı Henry David Thoreau'nun eylemi örnek olarak verilebilir. Thoreau, kelle vergisi diye bilinen vergiyi ödemediği için bir gece hapis yatar. Sözü edilen bu vergi dönemin Amerikan vergi mevzuatına göre meşrudur. Ancak kamu vicdanını sızlatan, keyfi bir vergi uygulamadır.

Yaşar Kemal'in İnce Memed romanlarında Çukurova ve Toroslar'daki köylüler tüm ülkede olduğu gibi 1925 yılına kadar Aşar Vergisi ödemekteydi. İzmir İktisat Kongresinde alınan karar gereğince doğrudan tarımsal üründen alınan bu vergi kaldırılmıştır. Ne var ki Çukurova ve Toros köylülerinin çoğunun topraksız olması onları yarıcılık adı verilen düzende yaşamaya mecbur bırakmaktadır. Toprak ağalarının keyfi uygulamalarıyla elde edilen ürünün bazen üçte biri köylüye bırakılmaktadır. Bu durum onların derin yoksulluk içinde yaşamasına neden olmaktadır. Ağaların köylüden aldıkları payın hukuki bir dayanağı olmadığı düşünüldüğünde sivil itaatsizlik türündeki eylemlerin gösterilmesi olanaksızdır. Bu durumda silahlı bir şiddet eylemi olan eşkıyalık bölgede çoğunlukla meşru ve zorunlu bir eylem olarak değerlendirilmektedir. Yaşar Kemal de kendi yarattığı bir eşkıya olan İnce Memed'in eşkıyalığını mecbur adam olarak tanımlamakta ve ben mecbur adamın romanını yazdım demektedir. Hatta daha da ileri giderek İnce Memed'in eşkıyalığını kutsamaktadır.

İnce Memed romanlarında eşkıyalık, soylu ve soysuz eşkıyalık diye ikiye ayrılmaktadır. Mecbur adamın eşkıyalığı soylu bir eşkıyalık olarak romanlarda anlatılmaktadır. İnce Memed'in eşkıyalığı öğrendiği Deli Durdu soysuz eşkıyalardan, İnce Memed ise soylu eşkıyalardandır. Soylu eşkıyalar, eşkıyalığa mecbur oldukları için eşkıyalık yaparlar. Onlar bir nevi Robin Hood'lardır. Zenginden alıp fakire verenlerdir. Anadolu'nun her tarafı gibi Çukurova'nın köylüsü, Torosların dağ köylüleri ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda yoksulluk ve yoksunluk içindedir. Birçok coğrafyada olduğu gibi Çukurova'da da insanlık dışı koşullarda yaşayan köylüler, yoksulluklarına, yoksunluklarına çözüm bulamayınca çareyi dağa çıkmakta bulmuştur. Fethi Naci bu süreci “ihkak-ı hak” ka başvurmak diye tanımlar (Naci, 2017). İhkak-ı hak, hakka uygunluk demektir. Soylu eşkıyaların, dolayısıyla İnce Memed'in eşkıyalığı hakka uygundur.

“Onların içinde ayrı, bambaşka bir ateş yanar. Mecbur ateşidir o. İnce Memed dağa çıkmaya, Abdi Ağayı, Ali Safa'yı öldürmeye mecburdu. Sonuna kadar gidecektir. Bari acele etmese...” (Kemal, 2021).

Soysuz eşkıyalar ise zengin fakir ayırımı yapmadan kendileri için yol kesen, soygun yapan, cana kıyan eli silahlı gruplardır. Soylu ya da soysuz, haklı ya da haksız ayırımı yapmaksızın İnce Memed romanlarından anlaşılmalıdır ki, siyasi otorite varlığını ve gücünü tam olarak tesis edememiştir. Yaşar Kemal'in soysuz diye nitelendirdiği eşkıyaların zaman zaman devletin güvenlik güçleriyle işbirliği yaptığı anlaşılmalıdır.

Siyasal ve ekonomik şiddet aracı olarak eşkıyalardan yararlanılması eşkıyalığın paramiliter bir güce dönüşmesine, dolayısıyla eşkıyalığın siyasallaşmasına neden olmaktadır. Bu olgunun bir örneğini, İnce Memed'in takibine çıkan eski ve ünlü bir eşkıya olan Bayramoğlu'nun İnce Memed ve arkadaşlarının etrafını sardığı zaman Ferhat Hoca'nın, Bayramoğlu'na seslenişinde görmekteyiz.

"Kocamış köpek," diye bağırdı Ferhat Hoca, "ben Ferhat Hocayım Bayramoğlu. Biz burada ölürsen senin yüzünden öleceğiz. Sen sus, sen konuşma, sen ağaların, beylerin, sen Hükümetin itisin. Sen kendi kendinin düşmanısın. Sen, bu yaptığın bu alçaklıktan dolayı hem bu dünya cehenneminde, hem öteki dünya cehenneminde yanacaksın." (Kemal, 2020).

İnce Memed Romanlarında Siyasal Yozlaşma

İnce Memed romanlarında Çukurova'nın askeri ve sivil bürokrasinin rüşvet, kayırmacılık, evrakta sahtecilik gibi yozlaşmış ilişkiler içinde olduğu işlenmiştir. Sivil bürokrasinin en fazla öne çıkan ismi Tapucu Zülfü karakteridir. Milletvekili Arif Saim Bey'in en yakın arkadaşı ve işbirlikçisi olan Tapucu Zülfü, rüşvet karşılığında kayırmacılık yapmaktadır. Kayırmacılık, bazı kişi veya gruplara çıkar karşılığı avantajlar sağlamak, suçlarını görmezden gelmek veya kapatmak vb. eylemler ile sürdürülen yozlaşmış ilişkiler ağıdır. Aile yakınları (nepotizm), eş-dost (kronizm) kayırmacılığı gibi çeşitlere ayrılabilir (Özkanan & Erdem, 2014). Nepotist ve kronist bir yaklaşım içinde olan Tapucu Zülfü'nün ilçe tapu memurluğu ile yetinmesi kamu bürokrasisinin olanak ve fırsatlarını sonuna kadar kullanmak içindir. Milletvekili Arif Saim Bey ve Tapucu Zülfü başlangıçta işgal kuvvetlerinin emrinde çalışmayı kendi çıkarlarına uygun görmüşler fakat sonunda Fransızların bölgedeki egemenliklerini kaybetmek üzere olduğunu anladıklarında Kuvayı Milliye kuvvetlerine katılmanın yollarını aramışlardır:

Uzun bir süre Fransızların buyruğunda çalıştıktan sonra, her ikisi için de Kuvayı Milliyecilere katılmak kolay olmamıştı. Ama Zülfü'nün cin gibi akli her bir zorluğu yenmiş, bunlar da Millicilerle birlikte savaşa katılmışlardı (Kemal 2021).

Adana'nın 5 Ocak 1921 tarihinde düşman işgalinden kurtuluşundan sonra Tapucu Zülfü'nün gerçek niyeti ortaya çıkmıştır. Barış döneminde belli başlı ekonomik güç odaklarından birisi olmak için tüm fırsatları etik dışı bir şekilde kullanmıştır.

Arif Saim Bey almış yürümüş, Başkumandan Paşanın en güvendiği üç adamından birisi olmuştu. Zülfü'ye gelince o, devletten hiçbir şey istememiş, salt ilçe tapuculuğunu ona yeniden vermelerini istemişti. Ve başta Arif Saim Bey olmak üzere, Toros dağlarında müstevliye karşı kanlarını akıtmışlara, kanlarının karşılığı, her avucu bir kan eder toprakları büyük bir uzmanlık rahatlığıyla pay etmişti. Bu kan pahası topraklardan en büyük pay da Arif Saim Bey'le cam biraderi Zülfü'ye düşmüştü (Kemal, 2021).

Siyasal Yozlaşma ve Seçkincilik

Jakobenizmin anlamlarından birisinin seçkincilik (elitizm) olduğu bilinmektedir. İnce Memed romanlarında siyasal yozlaşmanın yorumlanabilmesi için seçkincilik temasının incelenmesi gerekmektedir. Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında seçkin bir sınıfın olmadığı bilirse de oluşturulmak istenen bürokrasi sınıfı kendi seçkinciliğini oluşturarak siyasal yapının oluşmasına etki etmektedir. Karpat'tan (2010,153) edindiğimiz bilgilere göre erken Cumhuriyet döneminde siyasal yapının temel özelliğinin, siyasal sisteme dâhil olma biçimiyle ilgilidir. Siyasal sisteme giriş, yeni siyasal elitler oluşturmak ve bu elitlerin kendilerini ödüllendirecek bir bürokratik sistemin oluşmasıyla mümkün olmaktadır. Sivil bürokrasinin yeni elitleri ekonomik kaynakları denetim altında tutarak iktidar üzerinde merkezileşmiş tekel oluşturmaktadır. İktidar üzerinde oluşan merkezileşmiş bürokratik sistem siyasal yozlaşmanın ana nedenidir.

İnce Memed romanlarında seçkincilik ve siyasal yozlaşma tapu memuru Zülfü örneğiyle başarıyla verilmektedir. Sivil bürokrasinin siyasal yapıyı yozlaştırdığına dair kurgusal olayların baş aktörü olan Tapucu Zülfü ve onun hamisi konumunda olan milletvekili Arif Saim Bey üzerinden işlenmiştir. Askeri bürokraside yozlaşma olduğuna dair iddialara İnce Memed romanlarında rastlanılmamaktadır. Cumhuriyeti kuran irade, ilk yıllarda siyasetin ve sivil bürokrasinin içinde olan komutanlardan ya milletvekilliğini ya da komutanlığı seçmelerini istemiş ve bu tercih anında yapılmıştır. Bu nedenle askeri bürokrasi siyasal yozlaşmanın dışında kalmıştır. İnce Memed romanlarında askeri bürokrasi devletin işkence aleti olarak gösterilmiş ve bu bağlamda eleştirilmiştir.

Var Olan Siyasal Düzene Karşı Siyasal Düzen Önerisi

Genel anlamda İnce Memed romanlarında sınıfsız bir toplum isteği bazen açık, bazen de dolaylı olarak anlatılmaktadır. Romanın önemli karakterlerinden, eşraf/ağa sınıfının temsilcisi Abuzer Ağa'nın karısı Hüsne Hatun, eşraf/ağa sınıfının kadınları kendi aralarındaki bir ev sohbetinde İnce Memed hakkında çıkartılan söylenceleri birbirlerine şu şekilde anlatmaktadırlar:

"İnce Memed Düldül dağındaki Kırk Ölmezlerin arasına götürülmüş. Çok yakında, yalın kılıçlı, yeşil donlu bin kişiyle zuhur edecek... İnecek Çukurovaya, bütün Çukurovayı ele geçirecek. Malı çok olandan alıp, malı olmayanlara verecekmiş. Zuhur ve huruç ettikten sonra Çukurovada ve hem de koca Toroslarda kurt ile kuzu birlikte yayılacakmış. Herkes çalışacak, herkes eşit kazanıp eşit yiyecekmiş. Kimsenin kimsede gözü kalmayacakmış."

Hüsne Hatun, diğer kadınlara İnce Memed zuhur ve huruç edecek derken, düzeni değiştirecek, var olan siyasi ve ekonomik sistemi devirecek, yok edecek, onun yerine üretim ve tüketimde eşitliğin olduğu bir sistemi kuracak diyor. Bu söylem, sosyalist bir söylem olarak dikkat çekmektedir. İdealize edilen sistemin nasıl var edileceği, hangi yöntemlerle kurulması gerektiği romanın başkahramanı İnce Memed tarafından sorgulanmaktadır:

“Abdi gitti, Hamza geldi. Bir Hamza, bin Abdi etti... Eeee, benim emeklerime, çektiklerime ne oldu, nereye gitti?” (Kemal, 1984).

Bu sözler, çözümün bataklığın kökten kurutulması gerektiğine dair bir anlayışın romandaki ilk işaret fişeğidir. Çözüm bellidir: Halkın bilinçlenmesi gereklidir.

Yaşar Kemal, İnce Memed'in Abdi Ağa'yı öldürmesinin ardından yerine gelen Kel Hamza'nın eskisinden daha haksız, daha kötü bir düzen kurduğunu belirterek bir ağanın ortadan kaldırılmasının yerleşmiş düzeni değiştirmeye yetmeyeceğini ve köklü bir değişim yapılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Mülkiyet sisteminde köklü bir değişiklik olabilmesi için, Kel Hamza'nın gelmesinin ardından “ağasız köy olmayacağı, ağalarının yokluğunda başsız, beyinsiz kaldıkları için birbirlerine düşmüş oldukları” yorumunu yapan köylülerin bilinçlenmesi gerekmektedir. Bu bilincin oluşması dönemim koşullarında olanaksızdır.

İnce Memed Romanlarında Siyasal Düzen Eleştirisi

Kapitalist düzenin adaletsiz bir düzen olduğu, toplumsal tabakalaşma piramidinin en tepesinde yer alanların, alt-alt toplumsal tabakaya zulüm etmesi İnce Memed romanlarının olay örgüsü içinde yer almaktadır. Kapitalist sistemin eleştirisi üzerine inşa edilen İnce Memed romanlarında sosyalist sistemin var edilebilmesi için geniş halk kesimlerinin desteğine ve işbirliğine gereksinim olduğu yazar tarafından vurgulanmaktadır. Sosyalist sistem için verilen mücadelede dinsel desteğin de şart olduğu Ferhat Hoca ve Anacık Sultan adlı roman kahramanları üzerinden işlenmektedir. Nitekim Yaşar Kemal, İnce Memed 2'de Ferhat Hoca'ya şöyle dedirtiyor: “Zulme karşı koymamak kâfirliktir.” İnce Memed'in mücadelesine, dolayısıyla sosyalist mücadeleye dinsel açıdan meşruluk sağlanmaya çalışılmaktadır. Bir coğrafi alan üzerinde kurulan toplumsal yapı tüm kurumlarıyla (aile, ekonomi, eğitim, siyaset, din) birbirleriyle ilişkilidir. Bunların herhangi birinde gerçekleşen değişim diğerlerini de etkileyecektir. Bu bağlamda romanda Ferhat Hoca ve Anacık Sultan gibi dinsel figürlerin İnce Memed'in mücadelesine destek vermeleri, bölgedeki siyasi elitleri karşlarına almaları makro düzeydeki toplumsal değişimler açısından doğru bir yaklaşımdır.

İnce Memed romanlarında ağaların, beylerin kendilerini Dulkadiroğlu olarak gösterme çabaları içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu çabanın nedeni 1298 yılında Elbistan merkezli olarak kurulan, 1515 yılında Turnadağ Muharebesiyle yıkılan ve Osmanlı Devleti'ne bağlanan Dulkadiroğlu Beyliği'nin Osmanlı Sarayı ile akraba olmasıdır. Uzunçarşılı'nın verdiği bilgilere göre, birçok Osmanlı sultanının eşi, annesi, babaannesi gibi çok birinci derece akrabaları Dulkadirli kızıdır. Uzunçarşılı'nın verdiği bilgi, romanda şu cümle ile desteklenmektedir.

Sultan Memed'in Anası da Dulkadirli Sultanının kızıydı. O yüzden Toros dağları Osmanlı bizim yiğenimizdir, der, övünürdü (Kemal, 2020).

Dulkadiroğlu Beyliği'nin yıkılması ve sonraki süreçte Dulkadiroğlu soyundan gelmeyenlerin nasıl Dulkadiroğlu oldukları ve siyasi elitlere dönüştükleri şu cümlelerle anlatılmaktadır:

Dulkadiroğulları derlerdi bunlara. Ortadoğu'nun en güçlü hükümdarlıklarından birisini bin üç yüz otuz dokuz yılında kurmuşlardı (Kemal, 2020).

Dulkadiroğulları bir beyliktir, yazarın ifade ettiği gibi Ortadoğu'nun en güçlü hükümdarlıklarından birisi değildir. Aksine varlıklarını devam ettirmek için Osmanlı Devleti ile Memlük Sultanlığı arasında denge politikası güderek varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Dulkadiroğulları Beyliği'nin, Osmanlılar ile Memlüklüler arasında bir anlaşmazlık konusu olduğu, Beyliğin Osmanlılar tarafından sona erdirildiği tarihsel bir gerçekliktir.

İlk Beyleri Karaca Beydi. Adıyaman, Malatya, Harput, Antakya, Maraş, Antep, Samsat, Zülkadriye, Antakya Beyliğin sınırları içindeydi. Beylik, bin beş yüz yirmi birde son Beyleri Ali Beyin ölmesiyle Osmanlı'nın eline düştü ve son buldu. Ve üç yüz yılda ne olduysa oldu, Dulkadiroğullarının namı nişanı silindi (Kemal, 2020).

Politik ve ekonomik güç edinmek, yerel elit olmak için Dulkadiroğlu soyundan gelmek Toroslarda oldukça önemlidir. Türkmen olan Dulkadiroğulları Beyliği'nden ele geçirilen yaylalara sahip olmak, arazi imtiyazlarını kullanmak için Padişah Fermanına ihtiyaç vardır. İnce Memed romanlarından anlaşıldığı kadarıyla, Osmanlı'nın son döneminde evrakta sahtecilik yapılmak suretiyle, yayla ve arazi kullanım imtiyazına sahip olma isteği yaygınlaşmıştır.

O soydan hiçbir kişi kalmadı. Sağda solda, ben Dulkadiroğlu soyundanım, diyen birkaç kişiden başka. Onların da ellerinde ne soyağaçları, ne de şecereleri vardı. Ama sonraları Toroslarda çok Dulkadiroğlu çıktı ortaya. Maraşta ünlü

bir Hoca, Molla Tahsin vardı. Şam Medresesinde okumuş, hattat olmuş... Hat sanatı eski hükmünü yitirdiğinden Molla Tahsin Efendi geçinmenin, hem de zengin olmanın yolunu aramış, bulmuştu. Her on beş altını bastırana bir Dulkadiroğlu soyağacıyla, Padişah'tan yaldızlı, tuğralı bir ferman veriyordu. Tahsin Efendi o kadar çok Dulkadiroğlu soyağacı, o kadar çok Padişah fermanı yazdı ki, Toroslarda Dulkadiroğlu soyundan geçilmez oldu (Kemal, 2020).

SONUÇ

Her coğrafyanın üzerinde bir siyasal yapı inşa edilmiştir ve her siyasal yapı kendi kurumlarını oluşturmuş, yerleşik kurumlara dönüştürmüştür. Oluşan yerleşik kurumlar insan ilişkilerini, yöneten-yönetilen ilişkisini, üretim biçimini ve gelir dağılımındaki paylaşımı belirler. Bunların tümü bir coğrafya üzerindeki toplumun siyasal yapılanmasını biçimlendirir. Siyaset sosyolojisi, jeopolitik yaklaşımın bilimsel analizlerini, özellikle mekânsal anlamda yapılmış analizleri sistematik bir yaklaşımla inceler ve bütüncül bir kavramsal çerçeve ortaya koyar. Roman yazarları, mekânsız bir roman yazamayacakları için, yazdıkları romanlarda önce mekânı betimlemek zorundadırlar. Onları yaptıkları bu betimlemeler, çoğunlukla mekânın analizini de içermektedir.

Yaşar Kemal, İnce Memed romanlarında, insanın çevreyi algılayışını mekânları tasnif ederek anlatmaktadır. Koruyucu, tehlikeli, güvenilir, güvenilmez gibi nitelikler mekânları betimlemektedir. Bu yüzden İnce Memed romanlarında coğrafya olayın mekânı değil, kahramanıdır. Örneğin Kasaba sözcüğü, İnce Memed romanlarında 781'i İnce Memed 3'te olmak üzere, toplamda 1770 kez kullanılmıştır (Uyar, 2023).

“Haydi kasabaya, Kaymakama gidelim.” (Kemal, 2021).

Yukarıdaki cümlede kasaba, coğrafi bir mekân değil, siyasal bir mekân, onun ötesinde bir şahıstır.

“Ne kadar çabuk gider de İnce Memedin ölümünü o kadar çabuk kasabaya ulaştırırsan, kasaba Ağaları seni paraya boğar, seni zengin ederler.” (Kemal,2021).

Bu cümlede ise kasaba, ağalarla özdeşleştirilmiş, mülkiyet ilişkisi ortaya konulmuştur. İnce Memed romanı için Yaşar Kemal, “Ben mecbur adamın romanını yazdım.” demiştir. Bu söz, siyaset sosyolojisi ve coğrafya açısından şu şekilde okunabilir: İnsan içine doğduğu coğrafyanın ona çizdiği kaderle yaşar ve dolayısıyla var olan siyasi oluşumun sınırları içinde varoluş mücadelesi verir. Bu kaderi değiştirmek için girişilen çabalar aslında bir mecburiyettir. İnce Memed'in eşkıyalığı da bu durumda bir mecburiyettir. Sivil itaatsizlik gibi barışçıl eylemlerle kader değiştirme şansı yoktur.

İnce Memed'in mecburiyeti, Sakarya Şeyhi'nin ağzından İnce Memed'e aktarılmıştır. “Zuhur ve huruç etmeye mecburum (Kemal, 2021).

Günümüz Türkçesiyle İnce Memed, ortaya çıkmaya ve ayaklanmaya mecburdur. Aslında İnce Memed üzerinden verilmek istenilen mesaj şudur: İnsanın çevresiyle kurduğu her türlü etkileşim bir mecburiyetin sonucudur.

İnce Memed için “coğrafya katedir.” fakat aynı zamanda coğrafyanın kaderini değiştirmeye de mecburdur. İnsanlar, coğrafyalarının kaderini değiştirebilirler mi? Evet, değiştirebilirler yanıtı verilebilir. İnsan, ancak belli bir coğrafi bölge üzerindeki siyasal ve ekonomik sistemi değiştirebilir. Bunun için İnce Memed gibi karakterlere gereksinim vardır. İnce Memed ve köylüleri için çakırdikeni katedir, çakırdikeni kötülüklerin en büyüğüdür. Kaderi değiştirmek için çakırdikeni ile mücadele etmek, onu kökten ortadan kaldırmak gerekir. Çakırdikeni İnce Memed 1'de kötülüğün simgesidir. Köylüye kötülük eden zalim, gözü dönmüş ağaların, yöneticilerin, askerlerin simgesidir (Uysal, 2016). İnce Memed 1'de, Memede, halka zulmeden ağayı öldürünce, köylüler çakırdikenlerini ateşe verir. Ateşe verilen aslında çakırdikeni değil, ağalık düzenidir. Anlatılmak istenen budur: İnce Memed'in veya ona benzer insanların kader değiştirebileceğini vurgulamaktır. İnce Memed romanlarının siyaset sosyolojisi açısından ana vurgusu adı konulmamış bir düzen değiştirme çabasıdır. İnsanlığın tarihiyle başlayan, doğa-insan, insan-insan, insan toplum mücadelesinin tarihsel birikiminde mikro ve makro boyutlarda düzen değiştirme girişimleri hep olmuştur. Bu girişimlerin bazıları dünya tarihinde büyük boyutlu değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. İnsanlık tarihi bir anlamda bu şekilde yazılmıştır. İnce Memed romanlarının ana teması bu tarihin, belli bir coğrafyada (Çukurova ve Toroslarda) kurgulanmış halidir.

İnce Memed romanlarında siyasal sistem sorgulanmış, sistemin değişmesine dair okuyucuda ortak bir inanç oluşturulmuştur. Ezilen, hakkını arayamayan, alamayan insanların bir araya gelerek hak araması, mücadele etmesi anlatılmamış, tek bir insanın, bir kahramanın ortaya çıkıp sistemle hesaplaşması anlatılmıştır. Toplumsal tabakalaşma sisteminin en altında yer alan sosyal sınıflar, kendilerini kurtaracak bir kahramanı beklemişlerdir. Çukurova köylüleri, Cumhuriyet'in kuruluşunda ortaya çıkan yeni düzenin oluşmasında kendisine biçilen rolün farkında olmamıştır, onlar hep bir kurtarıcı beklemişler, fakat bekledikleri kurtarıcı hiçbir zaman gelmemiştir. İnce Memed romanlarında yeni bir toplumsal düzenin inşa edilmesinden söz edilmektedir. Her yeni sistem inşasında, her sosyal sınıf kendi meşru hedeflerini oluşturma çabasıdadır. Anacak şu da bir gerçektir: Hedef oluşturma çabasından

bağımsız olarak, ekonomik kazanımların elde edilmesinde ortaya çıkabilecek riskleri kimse hesaba katmaz. Böyle zamanlarda riskleri üstlenmekten çekinmeyen, liderlik yapan birisi yoktur (Şeker,2019). Bu nedenledir ki, bu bilinç yapısındaki insanların yaşadığı coğrafyalarda masallar, efsaneler, destanlar sürekli olarak türetilmektedir. Düzene başkaldıramayan insanın/insanların kolektif bilinçaltı efsanelerle, masallara şekillenmektedir. Bu anlamda destansı bir roman olan İnce Memed serisi bir taraftan Çukurova ve Torosların bilinçaltı coğrafyasını betimlerken, aynı zamanda Çukurova ve Toroslardaki siyasal iklim hakkında somut değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bu çalışma, siyaset kurumunun ve siyaset biliminin sadece siyaset bilimi açısından değerlendirilmesinin yetersiz olduğunu iddia etmektedir çünkü siyaset, kamusal alanının her anında kendisini görünür kılmaktadır. Siyaset, aynı zamanda tüm beşeri uğraşlarda da kendisini hissettirir ve görünür kılar. Bu nedenle siyaset bilimi okumaları ne kadar önemliyse bir o kadar da siyaset sosyolojisi, edebiyat sosyolojisi, coğrafya, edebiyat coğrafyası okumaları önemlidir. Bunun yanı sıra coğrafi merkezli edebiyat okumaları, siyasi coğrafyanın anlaşılması ve anlamlandırılması bakımından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akengin, H., & Yaşar , A. (2019). Siyasi Coğrafya Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 17(34), 421-439.
- Demirli, A. (2018). Devrimin Çocuklarını Yargılamak: Jakobenler. Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57-68.
- Doğanay, H., Şahin, İ. F., & Özdemir, Ü. (2007, 7). Feminist coğrafya ve kadın göçmenler. Doğu Coğrafya Dergisi, 12(17), 7-16.
- Günel, K. (1995). Siyasi Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar. Türk Coğrafya Dergisi, 0(30), 457-461.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karpat, Kemal H. (2010). Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Keleş, R., & Ünsal, A. (1982). Kent ve Siyasal Şiddet. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kemal, Y. (1984). İnce Memed 2. Toros Yayınları.
- Kemal, Y. (1986). İnce Memed 1. Toros Yayınları.
- Kemal, Y. (2020). İnce Memed 4. İstanbul: YKY.
- Kemal, Y. (2021). İnce Memed 3. İstanbul: YKY.
- Kırlı, Ö. (2015, Mart-Nisan). Sivil itaatsizlik ve Henry David Thoreau. Akademik Bakış Dergisi(48), 445-49.
- Kışlalı, A. T. (2010). Siyasal Sistemler, Siyasi Çatışma ve Uzlaşma. İstanbul: İmge Kitap Yayıncılık.
- Naci, F. (2017). Yüzyılın 100 Türk Romanı. İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öngör, S. (1963, 01 01). Siyasi Coğrafya ve Jeopolitik. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 18(01).
- Özkanan, A., & Erdem, R. (2014). Yönetimde Kayırmacı Eylemler: Kavramsal Bir Çerçeve. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 179-206.
- Özkanan, A., & Erdem, R. (2015). Yönetimde kayırmacı eylemler: Kavramsal bir çerçeve. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 179-206.
- Paker, M., & Buğu, B. (2016). Türkiye'de İşkence Mağdurlarının Psikolojisi Üzerine Yapılmış Araştırmaların Gözden Geçirilmesi. Türk Psikoloji Yazıları(19 (Özel sayı)), 76-92.
- Şeker, A. (2016). Yaşar Kemal'in romanlarının sosyolojik dokusunu feminist edebiyat açısından değerlendirmek. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 15-35.
- Tarhan, B. (2022). Siyasi Bir Roman Olarak Veba Geceleri. DTCF Dergisi, 977-996.
- Uyar, G. (2021). Göç ve Göçmen Davranışlarında Gözlemlenen Sosyal Psikolojik Boyutlar. Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences, 2071-2085.
- Uyar, G. (2023). Edebiyat Coğrafyası Bağlamında Roman Okuma Örneği: İnce Memed Romanları. Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Uysal, A. (2016). Yaşar Kemal'in İnce Memed -I Romanının Mekân, İnsan İlişkisi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Mecmua, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36-48.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Okulda Değerler Eğitimi

Values Education at School

ÖZET

Değerler eğitimi; insanın birlikte yaşama arzusu var olduğu sürece insanlık tarihinde yer alacaktır. Son yıllarda eğitim camiasında en fazla üzerinde durulan konular içerisinde yer almaktadır. Toplumun ahlaki ve manevi değerlerini gelecek nesillere aktarabilmek için bireyleri eğitmek gerekmekte, buda okullarda değerler eğitimi verilmesini zorunlu kılmaktadır. Çünkü okullar bilginin bilgisizlikten, sosyal düzenin düzenlenmesinde toplumun temel yapı yatışını oluşturmaktadır. Bu çalışma okullarda değerler eğitiminin niçin olması gerektiği, okullarda verilen değer örnekleri hakkında bilgi verecektir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Okul, Eğitim

ABSTRACT

Values education; It will take place in the history of humanity as long as man has the desire to live together. It is one of the most emphasized subjects in the education community in recent years. In order to transfer the moral and spiritual values of the society to future generations, it is necessary to educate individuals, which makes it necessary to give values education in schools. Because schools constitute the basic structure of the society in the regulation of the social order from the ignorance of knowledge. This study will give information about why values education should be in schools and the examples of values given in schools.

Keywords: Value, School, Education

GİRİŞ

Welton ve Mallan (1999)'a göre okullar var olduğu sürece değer eğitimi olacaktır. İnsani ve sosyal açıdan eğitim ve okulun temel işlevi, kısaca insanın bütün yönleriyle gelişmesine ve sosyal beceriler kazanmasına katkıda bulunmaktadır. Değer eğitimi, ahlak eğitimi, karakter eğitimi gibi kavramlara rastlanmakla birlikte çoğu zaman bu kavramlar birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu bağlamda değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılırken ahlak ve karakter eğitimi ile ilgili konulara da bakılmalıdır. Okullarda değerler eğitimi nasıl yapılması ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler geleneksel değer telkin yöntemiyle yapılacağı gibi değerler açıklama yöntemiyle de yapılabilir (Ulusoy ve Turan, 2016).

Değerler duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır. Toplumsal değişim değerlerin yeniden ele alınmasını ve değer öğretiminin önem kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Her davranışın temelinde değer ya da değerler vardır. Değerler kısaca; neyin, hangi ve nasıl davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal; neyin, hangi ve nasıl davranışların da böyle olmadığına dair inanç ve kabullerimiz olarak tanımlanmıştır. Değerler davranışlarımıza rehberlik yapar, eylemlerimizi, yargılarımızı, anlık hedeflerimizi daha üst hedeflere taşıyarak nasıl olmamız, nasıl davranmamız gerektiğini bize bildirir. Tüm davranışlarımız değerlerle ilişkilendirilebileceğinden eğitimden ekonomiye, felsefeden ilahiyata tüm bilim dalları bir şekilde değerlerle ilgilenmektedirler. Temel olarak değerler, inançlar ve tutumlarla ilişkilendirilse de hem inançlardan hem de tutumlardan daha kapsamlıdır (Varol, 2013:13).

Değerler hem bireyin hem de toplum kültürünün önemli bir parçasını oluştururlar, toplumlara ve zamana göre değişiklik gösterirler. Değerlerin değişmesi mümkün ise de bu zaman alıcı ve zor bir durumdur. Zamanla karşılaşılan yeni durumlar ve kültürler birtakım değerleri silikleştirip, yeni başka birtakım değerlerin oluşumuna sebep olabilirler. Kişisel tecrübeler değerleri şekillendirir veya değiştirir. Yapılan sınıflamalar açısından bakıldığında değerlerin psikolojik, sosyolojik ve felsefi temelleri olduğu görülür. Felsefi ekollerin yansıması olarak eğitim felsefelerinin değerlere yüklediği anlam ve bakış açısı da değişmektedir. Esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık gibi eğitim felsefeleri, temellendikleri felsefi yaklaşımlara göre değerleri ele almışlardır. Bunlardan esasicilik (essentializm), iyi ve eğitilmiş bir birey olmak için kazanılması gereken mutlak değerlerin olduğunu var sayar. İdealizm ve realizmden etkilenen daimicilikte (perennialism) ise, insanın davranışlarına etki eden temel değerlerin değişmeyeceği savunulur. Pragmatik felsefeden etkilenen ilerlemecilikte (progressivism) ise mutlak değerler yoktur, değerler değişir. Toplumsal ve bireysel yaşantılar sonucu ortaya çıkan değerler faydaları nispetinde kabullenilirler.

Sultan Aranlı¹

Emine Akbulut Yamaoğlu²

Seçkin Yamaoğlu³

Erdem Yıldırım⁴

How to Cite This Article

Aranlı, S., Akbulut Yamaoğlu, E., Yamaoğlu, S. & Yıldırım, E. (2023). "Okulda Değerler Eğitimi", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2833-2837. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.69785>

Arrival: 01 April 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹⁻²⁻³ Müdür Yardımcısı, MEB, Diyarbakır, Türkiye

⁴ Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye

Yeniden kurmacılıktaysa (reconstructionism) çatışan değerler tutarlılığa engel olarak görülür ve demokratik değerlere vurgu yapılır (Selek, 2014:19).

Henüz başında bulunduğumuz 21. Yüzyılda değerler, normlar ve ahlak kavramları giderek önem kazanan ve tüm dünyada tartışılan kavramlardır. Bir yandan bu kavramlar geleneksel, modası geçmiş, eskimiş sıfatlarıyla anılırken, diğer yandan da her kesimden insanın üzerine tartıştığı ve görüşler ortaya koyduğu güncel bir konu başlığı olmaya devam etmektedir. Özellikle değerler eğitiminin okulla ilişkisinin sorgulandığı bir ortamda, okulda değerler eğitiminin verilip verilmemesi gerektiği, eğitimin amaçlarının neler olduğu, toplumun temel değerlerinin neler olduğu, ortak değerlerin neyi ifade ettiği ve okulda değerler eğitiminin nasıl yapılacağı soruları, henüz kesin yanıtlarını bulabilmiş değildir. Özgürlükçü bir toplum düzeninin bireylerin kendi yaşam tarzlarını belirlemede tanıdığı özgürlük alanı, fırsatları ve tehlikeleri eşit oranda barındırmaktadır. Bir yandan her bireye, kendini gerçekleştirme ve kendi başına karar verme olanağı sunarken, öte yandan muğlak sınırları bireyi, toplumsal birliği ve başkalarının haklarını ihlâl etme pahasına, bencil davranışlar geliştirmeye yöneltebilmektedir. Özgürlükçü ve demokratik bir düzen bir taraftan, her biri kendi değer yargılarıyla donatılmış eşsiz kişiliklerin gelişimine katkıda bulunurken diğer taraftan toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ve geliştirilebilmesi için ortak değerlerden oluşan bir zemini zorunlu kılmaktadır. Tüm bireylerin paylaştığı ortak değerler ile bireylerin kendi dünya görüşlerine göre edindikleri değerler, iki farklı kutup olarak, eğitim alanının en temel sorunlarından birini oluşturmaktadır” (Cihan, 2014)

Bu durumda Okulda değerler eğitimi; insanın var olduğu süre zarfı içerisinde kendi toplumsal normlarını kendilerinden sonraki kuşaklara aktarma, hem bu toplumsal normlar çerçevesi içerisinde toplumu birlikte ayakta tutabilmek için var olmuştur. Bu değerlerin bir düzen içerisinde yeni nesillere aktarılmasında en önemli kurum okuldur. Çünkü çocuğun pedagojik durumu değerlerin verilmesinde ve kalıcı olmasında etkilidir. Böylece gerçek anlamda bir değer aktarımı oluşacaktır. Okulda çocuk hem kendi yakın çevresinden hem de uzak çevresinden bulunan farklı çocuklarla değerleri karşılaştırıp toplumun benimsediği ortak bir paydada bir araya gelmelerinde olanak sağlamaktadır.

Okullarda verilmesi planlanan değerlerin çevre ve toplum koşulları ön plana alınarak değer eğitimine başlaması gerekir. Çünkü toplumun ihtiyaçlarına uygun olmayan bir değer kalıcı olabileceği mümkün değildir. Öğretmenlerinde bu değerleri verirken somut ve günlük yaşamda uygulaması yapılabilecek değerleri ön plana alarak öğrencilere aktarmaları uygun olacaktır. Yaşamda kullanılması kolay olan değerlerin kazanması bireyde fayda sağlayacaktır.. Bu sayede hem okul hem çevre ve aile bireyin gelişmesinde ortak bir çalışma oluşturarak değer kazanımını mümkünleştirecektir. Bu bağlamda sınıf öğretmenleri, sosyal bilgiler ve DKAB öğretmenleri değerleri kazandırmada lokomotif olurken diğer branş öğretmenleri de bu lokomotifin birer vagonu olarak değerler eğitimini okul çatısı altında birleştirerek gelecek nesillere aktarımında öncü olacaktır. Bireyin gelişimin en önemli ve değer kazandırmadaki en aktif olduğu dönem ilkököl dönemi olduğu için, sınıf öğretmenlerine bu değerleri kazandırmada büyük görevler düşmektedir.

2010 yılında yapılan 18. Milli Eğitim Şurası'nın önemli konu başlıklarında biride değerler eğitimi olmuştur. Alınan kararların bazıları şunlardır.

Öğretim programlarında, değer aktarımı yerine milli ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandırılacak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.

Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.

Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalı.

Öğrencilerin akademik başarılarının yanında değer oluşumunda önemli bir yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zeka gelişimlerine yönelik yatırımlar da yapılmalıdır (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf)

MEB'in bu kararları da okullarda değerler eğitiminin ne kadar gerekli olduğu ve verilecek değerler eğitiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece MEB'in hem genel hem özel amaçlarında değerler eğitimi ile ilgili ifadeler yer almaktadır.

Değer Eğitime Yönelik Olarak Okullarda Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Okullarda değerler için genel olarak çeşitli etkinliklere yer verilebilir. Örneğin sınıflarda güzel davranış ağacı oluşturularak sınıfça ve öğretmence gözlenen güzel davranış sahiplerinin isimleri ve davranışlarını bu ağaçta sergilemeye ya da övgü zamanında bu öğrencilere övgü yapılarak onların bu davranışı kazanmalarında yardımcı olunabilir. DKAB dersi programında 35 tane değere yer vermektedir. Başka derslerin ve öğretmenlerinde bu değerleri oluşturmada ve öğrencilere kazandırılmalarında değerlerin kendi programlarında yer alanlardan, programlarında değerler eğitime yer verilmeyen derslerinde evrensel değerleri ele alarak öğrencilere kazandırılmalıdır. Ayrıca okul bünyesinde değer kulübü kurarak öğrencilerin değerlere yönelik çalışmalar yapmasını sağlama; sivil toplum kuruluşları, muhtarlıklar, resmi ve özel kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışabilecek projeler gerçekleştirme; ahlaki ikilem durumları sunularak öğrencilerin tartışmalarını sağlama tasarlanabilecek etkinlikler bazılarıdır.

Programda Yer Alan Değerlere Yönelik Olarak Gerçekleştirilebilecek Etkinlik Örnekleri

Bu bölümde programda yer verilen değerlerle (adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sevgi, saygı, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik) ilgili yapılan araştırmaların uygulama süreçlerinde gerçekleştirilen etkinliklere yer verilmiştir.

Adil Olma Değeri

Sınıfta adil bir iklimi oluşmasını sağlamak okulda adil olma değerini kazandırmaya yönelik olarak gerçekleştirilebilecek en etkili çalışma olarak ifade edilebilir. Okulda öncelikli olarak öğretmen gerek akademik konularda gerekse iletişim bağlamında adil davranmalıdır. Adil olma değeri günlük bir olaydan esinlenerek o olay üzerinde değerlendirme yapılarak adil olma değeri ile ilgili etkinlik yapılabilir.

Aile Birliğine Önem Verme Değeri

Öğrencilere aileleri ile birlikte gerçekleştirebilecekleri etkinlikler verilerek etkinliklerin sonunda aile ile birlikte bu etkinliği yapmanın neler hissettirdiğine ilişkin konuşulabilir. Örneğin hafta sonunu bir pikniğe ailesiyle katılan bir öğrencinin bu piknikten duyduğu haz aileye önem verme değerini vermede kolaylık sağlayacaktır.

Bağımsızlık Değeri

Cumhuriyetin kurulmasında verilen mücadelenin önemini kavratarak öğrencilere drama gibi etkinliklerle bağımsızlık değeri kazandırılabilir.

Barış Değeri

Barış içerisinde yaşamının insanlara verebileceği mutluluğu örnek güncel olaylar üzerinde vererek barışın insanlık için ne kadar önemli olduğu kazandırılabilir. Etkinlik olarak şiir şarkı vb. gibi öğrencilere yazdırılarak barış değeri kazandırılabilir.

Bilimsellik Değeri

Bilimsellik değeri kazandırmak için öncelikle derslerde bilimsel araştırma ve problem çözme yöntemlerinin etkili kullanılması gerekir. Bu değer kazandırılması için öğrencilere bilimin ve bilimselliği ortaya koyabilecek etkinlikler düzenlenmelidir. Örneğin; fen bilimleri dersinde yapılabilecek bir deneyle etkinlik kazandırılabilir.

Çalışkanlık Değeri

Çalışkanlık değerini öğrencilere kazandırmak için öğrencilere sınıfta, okulda, evde ve yaşadıkları çevrede çeşitli görevler verilmelidir. Yapılan gözlemler sonucu başarı sağlayan öğrencilere ödüllendirilmeli diğer öğrencilerde bu konularda cesaretlendirilmelidir. Yapılan davranışların bireye ve insana fayda verdiği örnek olaylarla açıklanmalıdır. Örnek bir hikâye ile etkinlik yapılabilir.

Dayanışma Değeri

Dayanışma değeri öğrencilere kazandırılabilmesi için, öğrencilerin yaşayabilecekleri ve karşılaşabilecekleri bir olayda ön plana alınarak öğrencilerin dayanışma değerini daha kolay öğrenebilir. Kendi sınıflarında bulunan maddi durumu yetersiz olduğu için onun ihtiyaçlarını onu küçük düşürmeden öğretmenleri aracılığıyla giderme yapılarak değer kazandırılabilir.

Duyarlılık Değeri

Kaya ve Çengelci; filmlerden yararlanmanın duyarlılık değerini kazandırmada katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Film izletilerek doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık gibi değerler üzerinde durulabilir. Güncel konular üzerinde dersin ilk 10 dakikası ayrılarak tartışıla bilinir.

Dürüstlük Değeri

Dürüstlük değeri için öğrencilere verilen ev ödevleri sorularının cevapları sınıfta cevaplanarak her öğrenciden kendi doğru ve yanlışlarını renkli kalemlerle işaretlenmeleri istenebilir. Çeşitli hikâyelerle dürüst davranışlar vurgulanarak değer eğitimi yapılabilir.

Estetik Değeri

Öğretmen ve veliler tarafından en az önem ve yer verilen bir değerdir. Bu değer doğru bir şekilde verilebilmesi için öğrencilere afiş, pano, mevsim şeridi vb. etkinlikler yapılarak estetik değeri öğrencilere aktarılabilir.

Hoşgörü Değeri

Hoşgörü değerini kazandırmak için Mevlana, Yunus Emre vb. kişilerin yaşam öykülerinden, anılarından eserlerinden yararlanılabilir. Medyada yazılı veya görsel bulunan dokümanlardan yararlanılarak öğrencilere hoşgörü değeri kazandırılabilir. Ayrıca öğretmenin sınıf içerisinde öğrenciyle olan tutumu öğrenciler üzerinde davranış kazandırmada etkilidir. Etkinlik olarak öğrencilerin birbirlerine karşı hoşgörülü davranışları ödüllendirilerek bu kazanım kazandırılabilir.

Misafirperverlik Değeri

Son yıllarda yapılan araştırmalara göre bu değerimizin eskisi gibi değer atfetmediği anlaşılmaktadır. Bu değer öğrencilere aktarılması için dışarıdan sınıfa bir kişi davet edilebilir. Misafir olarak gelen kişiyi; karşılama, ağırlama ve uğurlama gibi düzenlemeler öğrencilere görev olarak verilebilir.

Özgürlük Değeri

Öğrencilere okulda, sınıfta, ailede özgür bir ortam sağlamak özgürlük değerinin kazandırmanın ön koşulu olarak ifade edilir. Öğrenci fikirlerini öğretmenine, anne-babasına ve arkadaşlarına rahatlıkla ifade ederse özgürce davranmayı öğrenir.

Sevgi Değeri

Doğan ve diğerlerinin araştırmalarında öğretmenler sevgi değerini Okulda okutulan 100 temel eser de değerler eğitimi açısından sevgi değerini ön planda olmuştur. Ayrıca özel günlerde bu değeri daha anlamlı hale getirilebilir (anneler günü, babalar günü vb.).

Sorumluluk Değeri

Sorumluluk değeri kazandırmak için önemli olan okul, aile, toplumda öğrencinin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesini sağlayacak olanaklar yaratmaktır. Çocuğa günlük tutturularak okul ve çevreye karşı sorumluluğunun farkına vardırılabılır.

Saygı Değeri

Öğrencilere saygı değerinin öğretilmesinin amacı; farklılıklara saygı, kültürel mirasa, büyüklere saygı duymak ve paylaşımcı bir toplum için, doğa ile barışık çevreyi koruyan birey olabilmek için saygı değeri öğretilmelidir. Etkinlik olarak çocukların bir huzur evine götürerek değer kazandırılabilir.

Yardımsaverlik Değeri

Öğrencilere bu değer verilirken; okulda “iyilik kutusu” hazırlanarak öğrencilerin yapmış oldukları iyilikler yazıp atmaları istenebilir. Farklı şeylerde yapılabilir. Etkinlik olarak mahallede maddi durumu düşük olan bir aileye okulda bir bağış kutusu oluşturularak orada sağlanan parayla o aileye yardım edilebilir.

SONUÇ

Aile yapısındaki olumsuz değişmeler, medya, internet gibi iletişim araçlarının olumsuz etkileri ve çoğulcu bir toplum yapısına yönelme gibi nedenlerle değerler eğitimi okulda büyük önem arz etmektedir. Okulda değerler eğitiminin etkili biçimde gerçekleştirilmesi için öncelikle okulda değerler kültürünün yaratılması gerekir. Bu da okulun bütün personelleriyle beraber ve öğrencilerle sağlıklı bir iletişimden geçer. Okulda değerler eğitimi açısından öğretim

programları genel anlamda değerlendirildiğinde DKAB ve Sosyal Bilgiler dersleri lokomotif görevini görmektedir. Ancak bu derslerin öğretim programlarında gösterilen çaba, bütün derslere eşit bir şekilde yansıtılmamıştır.

Değer eğitiminin başarılı olabilmesi için birçok strateji, yöntem, örnek uygulama ve materyalin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında değerlerin bir bütün olarak mutlaka okul çatısı altında kabul görmesi, benimsenmesi ve yaşaması gerekmektedir. Değer eğitiminde esas olan, iyi olan ahlaki değerlerin davranış olarak görülmesi, kötü olanın ise yapılmamasıdır. Kısacası; değerler eğitiminin okulda verilmesi, okulun sadece akademik bir merkez olmadığının gösterilmesi, okulun değerlerin yaşandığı bir yaşam merkezi olduğunun farkına varılmasıdır.

Değerler eğitimi konusunda yapılan akademik çalışmalar, hem öğrenci hem öğretmen bazında kapsamı genişletilerek artırılmalıdır. Değerler eğitimi çalışmaları atasözleri, deyimleri ve diğer kültür miraslarımızı da kapsamalıdır. Öğretmen yetiştiren fakültelere değerler eğitiminin yöntem ve teknikleri, değerler eğitiminde kullanılabilecek malzemeler gibi konuları içeren dersler konulmalıdır. Değerler eğitimi konusu özellikle staj çalışmalarının vazgeçilmez bir alanı olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış Değerler Eğitimi Dergisi Cilt 6, No. 16, 9- 27.
- Ateş, Fatih. (2013). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.(<https://www.ulusaltezmerkezi.net/ilkokul-ve-ortaokul-ogretmenlerinin-degerler-egitimi-ve-uygulamalarına-yonelik-gorusleri-uzerine-nitel-bir-calisma/>). Erişim Tarihi: 03.04.2022.
- Aydın, M. (2010). Okulda Değerler Eğitimi, Eğitime Bakış, Ankara
- Cihan, N. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, p. 429-436, Ankara
- Genç, S. & Eryaman, M. (2007). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, ss. 89-102
- Kaya, M. & Taşkın, O. Editör: Köylü, M. (2016) Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi S. 131-156 Nobel Yayınları. Ankara
- Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2014, ss. 93-108
- Selek, Melek. (2014). Osman Yalçın'ın Hayvan Hikâyelerinde Değerler Eğitimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur. (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=KCfEEbdD8wGvD7yfQ0KmqzQ&no=dMkwpFve392IXLt4_wabMw).
- Turan, R. & Ulusoy, K. (2016) Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi S. 18-37 Pegem Akademi Yayınları. Ankara
URL-1: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf. (Erişim Tarihi: 04.03.2023).
- Varol, Çilem. (2013). Sosyal Bilgiler Derslerindeki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. (<http://acikarsiv.gazi.edu.tr/File.php?DocID=10021>). Erişim Tarihi: 11.04.2022.
- Yaman, E.(2012). Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar. Ankara: Akçağ Yayıncılık. Yazar, T. (2016). Toplumsal yaşam ve değerler. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.). Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde (ss.96-115). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A.Ş & Şimşek. H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İlk Okuma-Yazma Eğitiminde Yaşanılan Sorunlar ve Sınıf Öğretmenlerinden Çözüm Önerileri

Problems experienced in reading and writing education in primary schools and solution suggestions from primary school teachers

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; ilk okuma ve yazma eğitimlerinde yaşanan sorunların tespit edilmesi ve sınıf öğretmenlerinin bu sorunlara çözüm önerileri getirmesini sağlamaktır. Araştırmanın çalışma grubunu Samsun ilinin 3 büyük merkez ilçesinde çalışan 9 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama da literatür taramasının yanında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla düzenlenmiştir. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin devamsızlık yapması, ders kitaplarının yetersizliği, sınıfların kalabalık olması ve okula başlama yaşındaki son düzenlemenin öğrencilerin okuma ve yazma öğrenmesini güçleştirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmaya katılan bazı öğretmenler bu sorunların yanında okuma ve yazma öğretilmesinde kullanılan önce seslerin, daha sonra hece ve kelimelerin öğretilmesi yönteminin de sorunlara yol açtığını ifade etmiştir. Bu sorunlara çözüm olarak katılımcı öğretmenler; okula başlama yaşının en az 6 yıl olması, öğrencilerin devamsızlık yapmasını engellemek için kanunda geçen cezai işlemlerin uygulanması, ders kitaplarının içerik olarak zenginleştirilmesi, sınıf mevcutlarının 24 öğrenciyi geçmemesi ve öğrenci aileleriyle ilgili eğitimler verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni, Okuma Ve Yazma Eğitimi, Sınıf Mevcudu

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the problems experienced in the first reading and writing education and to provide primary school teachers with solutions to these problems. The study group of the research consists of 9 primary school teachers working in 3 big central districts of Samsun. In addition to the literature review, a semi-structured interview form has been used for data collection. The data obtained from the interview form have been organized through descriptive analysis. According to the research findings, it has been concluded that the students' absenteeism, inadequacy of textbooks and crowded classrooms, and the latest regulation of the school starting age made it difficult for students to learn to read and write. Some teachers who have participated in the study have stated that, in addition to these problems, the method of teaching sounds first and then teaching syllables and words while teaching reading and writing also caused problems. As a solution to these problems, participating teachers have stated that the school starting age should be at least 6, criminal actions in the law should be taken to prevent students from being absent, the content of the course books should be enriched, the class size should not exceed 24 students and training should be provided for the families of the students.

Keywords: Primary School Teacher, Reading And Writing Education, Class Size

GİRİŞ

Eğitim, bireyin davranışlarında istendik davranış değişikliği yapılması süreci olarak tanımlanmaktadır. İnsan hayatının en döneminde gerçekleşen eğitim hayatının en önemli aşaması şüphesiz ki ilkökuldür. Bu dönemde bireyin öğrenmesi gereken en önemli konu okuma ve yazmadır. Okuma ve yazma eğitimiyle birey hayatı boyunca alacağı eğitimin temellerini de alacaktır. Okul içinde veya dışında her zaman kullanılacak becerilerin başında gelen okuma ve yazma becerisi sayesinde birey; okuduğunu anlama, yorumlama, düzgün yazma gibi eğitim hayatını tümüyle etkileyecek yeterliliklerini kazanır. Haliyle bu dönemin başarısı bireyin bütün eğitim hayatının başarısını doğrudan etkileyecektir. (Karaçay, 2011; Ogano, 2012; Strickland ve Riley-Ayers, 2006) yaptığı çalışmalar da bu durumu ortaya koymaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'na (1-5. Sınıflar) (MEB, 2009, s. 11) göre ilk okumayazma öğretiminde "Ses Temelli Cümle Yöntemi" benimsenmiştir. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'na (1-5. Sınıflar) (MEB, 2009, s. 232) göre, ses temelli cümle yönteminde, ilk okumayazma öğretimine seslerle başlanmaktadır. Anlamlı bütün oluşturacak birkaç ses verildikten sonra seslerden hecelere, kelimelere ve cümlelere ulaşılmaktadır. İlk okuma-yazma öğretimi, cümlelere kısa sürede ulaşılacak şekilde düzenlenmektedir. Okuma ve yazma, ilk okuma-yazma öğretimi boyunca birlikte sürdürülmektedir (Babayiğit, 2017 ve Erkuş, 2017). Bu uygulamanın yıllardır devam etmesine rağmen özellikle ilköğretim öğretmenleri tarafından ciddi bir eleştiri almakta bu durumun çocukların Türkçe okuma ve yazma öğrenmesinde ciddi bir sorun teşkil ettiği sınıf öğretmenleri tarafından birçok bilimsel araştırmada ifade edilmiştir.

Kadir Dülgeroğlu¹

Esra Akbulut²

Mehmet Fatih Çeşme³

Turgut Yılmaz⁴

Sefa Avcı⁵

Selma Altınok⁶

How to Cite This Article

Dülgeroğlu, K., Akbulut, E., Çeşme, M. F. Yılmaz, T., Avcı, S & Altınok, S. (2023). "İlk Okuma-Yazma Eğitiminde Yaşanılan Sorunlar ve Sınıf Öğretmenlerinden Çözüm Önerileri", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2838-2843. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69834>

Arrival: 04 April 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹⁻³ Okul Müdürü, MEB, Samsun, Türkiye

² Öğretmen, Meb, Samsun, Türkiye

⁴⁻⁶ Müdür Yardımcısı, Meb, Samsun, Türkiye

2017 Türkçe öğretim programındaki en ses getiren düzenleme şüphesiz yazı stiline dair karardır. Türkiye’de yazı öğretimi uygulamaları Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı öğretim programları tarafından belirlenmektedir. Programda belirlenen ölçütler ülke genelinde geçerli ve zorunludur. 2005 Türkçe öğretim programı ile hayata geçen bitişik eğik el yazısı uygulaması kamuoyunda sürekli tartışılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren zorunlu ve tek stil olarak bitişik eğik el yazısının öğretiminden vazgeçildiğini duyurmuştur. Yeni programa göre öğretmenler, ilk okuma yazma öğretimine istekleri doğrultusunda dik temel harflerle veya bitişik eğik harflerle başlayabilmektedir (Yıldız, 2019). 2005-2017 yılları arasında yayınlanan birçok bilimsel çalışmada eleştirilen bitişik eğik el yazısı uygulamasının kaldırılması özellikle sınıf öğretmenleri tarafından olumlu karşılanmıştır.

2017 Türkçe öğretim programında yazı stiline dair verilen doğru kararın yanında bazı hatalı kararlar alınmıştır. 2015 yılı Türkçe eğitim programında esas alınan açık hece uygulaması 2017 eğitim programında terkedilerek yerini kapalı hece uygulamasına bırakmıştır. Bir önceki programda birinci grup seslerde ses-hece ilişkisi, ikinci grup seslerde hece-kelime ilişkisi, üçüncü grup seslerde kelime-cümle ilişkisi ve dördüncü grup seslerle beraber cümle-metin ilişkisinin kavratılması esas alınırken, yeni programda bunlar dikkate alınmamıştır. Oysaki Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzunda “Türkçede ünsüz harfler kendinden sonra gelen ünlü harflerle birleşerek hece oluşturur.” denilmektedir. Bu ifade Türkçenin açık heceye uygun olduğunu göstermektedir(Başar,2020). Kapalı hece uygulamasıyla Türkçeyi yeni öğrenen öğrencilerin anlamsız hece ve kelimeler oluşturması öğrenci açısından Türkçenin öğrenilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle 2015 Türkçe öğretim programında yer alan açık hece uygulamasına geri dönülmesinin faydalı olacağı yönünde sınıf öğretmenleri tarafından görüşler belirtilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

İlk okuma-yazma eğitiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerileri bulunması için hazırlanan bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması Şimşek’e (2011) göre; “nasıl ve niçin sorularını temel alarak araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren araştırma yöntemidir”. Araştırmanın verilerine ulaşmak için literatür taraması yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların hazırlanmasında konunun uzmanından görüş alınmış ve form bu bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemindeki amaç; araştırmacı araştırmanın amacına uygun bir şekilde kendi değerlendirmesini yaparak araştırmaya katılacak olan katılımcıları belirler (Balcı, 2005). Araştırmada en az 3 kere 1.sınıfara okuma-yazma eğitimi vermiş sınıf öğretmenleri arasından 9 tanesi seçilmiştir. Öğretmenler Samsun ilinin Canik, İlkadım ve Atatum ilçelerinde görev yapmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenler çalışmaya gönüllü katılmış olup, kendilerinin de isteğiyle isimleri ve çalıştığı kurumlar açıklanmamıştır. Öğretmenler ÖGR1, ÖGR2 diye sıralanarak ifade edilmiştir.

Tablo 1: Katılımcı Bilgileri

Görevi	Cinsiyeti	Kıdemi	Mezuniyeti	Okuttuğu 1. Sınıf Sayısı
ÖGR1	Erkek	18	Sınıf Öğretmenliği	4
ÖGR2	Kadın	23	Sınıf Öğretmenliği	3
ÖGR3	Kadın	24	Sınıf Öğretmenliği	4
ÖGR4	Kadın	26	Türkçe Öğretmenliği	5
ÖGR5	Kadın	21	Beden Eğitimi	5
ÖGR6	Kadın	29	Sınıf Öğretmenliği	6
ÖGR7	Erkek	24	Sınıf Öğretmenliği	4
ÖGR8	Kadın	17	Makine Öğretmenliği	4
ÖGR9	Kadın	16	Sınıf Öğretmenliği	3

Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılanların büyük çoğunluğu kadındır. Her katılımcı en az 3 kere 1. Sınıf okutmuştur ve meslekteki kıdemleri 16-29 yıl arasındadır. Öğretmenlerinin 3 tanesi sınıf öğretmenliği mezunu olmamasına rağmen sınıf öğretmeni olarak atanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında literatür taramasının yanında yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. formun hazırlanmasında konunun uzmanından görüşler alınmış ve form uygulanırken katılımcıların görüşlerine göre form yeniden düzenlenmiştir.

Görüşme formuna katılımcıların samimi ve içten cevap vermeleri istenmiş olup cevap vermek istemedikleri sorulara geçebilecekleri söylenmiştir. Görüşme sırasında katılımcıların da izniyle ses kaydı alınmış olup görüşme sonrasında

kayıtlar Microsoft Word programı aracılığıyla yazıya geçirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde nitel veri analizi tekniklerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz yapılırken, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Analiz sonucunda elde edilen veriler katılımcıların görüşlerinden aynen yapılan alıntılarda desteklenmiştir.

BULGULAR

Araştırma bulguları, katılımcılardan alınan cevaplara göre düzenlenmiştir.

Öğrenci Devamsızlıklarının Okuma ve Yazma Eğitimini Olumsuz Etkilemesi

Katılımcıların bir kısmı 1. Sınıf öğrencilerinin devamsızlık yapmasının ilkokulda okuma-yazma eğitimini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Özellikle evde iş gücüne ihtiyaç duyulduğu bazı bölgelerdeki ailelerde çocukların kolayca okula gelmeme davranışı gösterdikleri görülmektedir. Bunun yanında çocukların sık sık hastalanması gibi nedenlere okula gidememesi o günkü dersi kaçırmasına neden olmaktadır. Harf ve seslerin öğretilmesi birbirini takip eden bir süreç gerektirdiğinden öğrenci devamsızlıkları bu süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Bazı öğretmenlerin konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir.

“Bizim okulumuzun bulunduğu mahalle genelde roman ailelerin bulunduğu bir aile. Kendilerinin de eğitim düzeyi çok düşük. Özellikle evde küçük kardeşi olan çocukların sık sık kardeşine bakması nedeniyle okula gelmediğini öğreniyoruz. Bu o çocuğun okuma-yazma öğrenmesini çok kötü etkiliyor. Kaçırdığı birkaç dersin telafisi 28 kişilik sınıfta pek mümkün olamıyor. Haliyle bu öğrenci eksik öğrenmelerden dolayı okuma-yazmayı çok geç öğreniyor(ÖĞRT 2).”

“Sınıfta okuma-yazmada sorun yaşayan öğrencilerim genelde okula devamsızlığı olan öğrenciler oluyor. Okuma-yazma her gün üzerine koyarak kazanılan bir beceri. Maalesef bazı ailelere bu konunun önemini bir türlü anlatamıyoruz. Birçok basit gerekçelerle çocuğunu okula göndermediklerini görüyoruz. Çocuklar da zaten 1. Sınıfta okula alışmakta zorlanıyorlar. Bir de aile bu konuda gayret göstermeyince, çocuğun okuma-yazma öğrenmesi pek mümkün olamıyor(ÖĞRT5).”

“Öğrenciler arasında okuma-yazmayı öğrenme açısından en önemli farkı yaratan unsur devamsızlık oluyor genelde. Bazı öğrencilerin özellikle okula geç uyum sağlaması ya da okula uyumda fazla zorlanması okuma-yazmayı öğrenmede geç kalmasına neden oluyor. İlk haftalarda özellikle bazı öğrencilerim fazla devamsızlık yapıyor. Son yıllarda yapılan uyum haftası uygulaması bu konudaki olumsuz durumu telafi etti. Ancak özellikle kış aylarında hastalığa bağlı olarak gelemeyen öğrencilerimin okuma-yazmayı öğrenmesinde sorunlar oluşuyor. Ancak bu benim sınıf içinde zamanla telafi edebileceğim bir durum(ÖĞRT 8)”

Okula Başlama Yaşının Okuma ve Yazma Eğitimini Etkilemesi

İlkokula başlama yaşı genel olarak okula başlanacak yılın Eylül ayı itibarıyla 69 aydır. Bunun dışında 68, 67 ve 66 ayını dolduran çocuklar da ailelerinin yazılı izniyle okula başlayabilir. 72 ayını dolduran çocuğun birinci sınıfa başlaması ise zorunludur. 72aydan büyük olan çocukların okula başlaması hiçbir suretle ertelenemez. Bu durum eğitimciler tarafından genel olarak eleştirilen bir konudur. Birçok eğitimci, bu uygulamayı okula başlama açısından erken bir yaş olarak değerlendirmektedir. Çalışmamıza katılan öğretmenlerin tamamı da bu görüşe katılmaktadır. Okula başlamada yaştan ziyade çocuğun okula başlamaya hazır olup olmadığına bakılması gerektiği düşüncesi genel kabul görmüştür. Çalışmamıza katılan öğretmenlere göre her çocuğun okula başlamaya hazır olması değişkenlik göstermektedir. Genel değerlendirmelerden ziyade öğrenci bazında değerlendirmeler yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Öğrencilerin bir kısmının ilkokula başlamadan önce okul öncesi eğitimi almaması da öğrencinin okula başlama yaşının belirlenmesinde kriter olarak kullanılması gerektiği katılımcı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Okul öncesi eğitime katılan öğrencilerin okuma ve yazmayı öğrenmesi, okul öncesi eğitime katılmayanlara göre çok daha kolay olmaktadır. Konuyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerin düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“ Okula başlama yaşı burada çok önemli bir konu. Kesinlikle üzerinde çok fazla düşünülmesi gerekir. Şu anki uygulamada yaş şartını sağlayan birçok öğrencinin aslında okuma ve yazma öğrenmeye hazır olmadığını çok sık görüyoruz. Özellikle kalem tutarken, düz bir çizgi çekerken çok zorlanıyorlar. Bu çocuklara çok üzülüyorum. Yapamayacakları şeyler istiyoruz onlardan. Bence bu da onlara başarısız olma alışkanlığı kazandırıyor(ÖĞRT1).”

“ 1. Sınıf öğrencilerin okula başladığı yaşında yapılan son değişiklikler bence hiç iyi olmadı. 66 aylık çocuk okuma ve yazma öğrenmesi için çok küçük. Bu çocuklar haftalar süren zorluklar yaşıyor. Parmakları doğru pozisyonda kalem tutmaya müsait değil henüz ve biz bu çocuklardan Türkçe yazabilmesini bekliyoruz. Haliyle olmuyor. Erken başlayan çocuklar çok daha geç öğreniyor. Yaşlarına göre geç öğrenmesi de ilerleyen süreçte onu zorlamaya devam

ediyor. Çocuk başaramamayı öğreniyor ve bunu sonraki eğitim hayatında da devam ettiriyor. Bence okula başlama yaşı yukarıya çekilmeli (ÖGRT2).”

“Ben çocukların çok erken yaşta 1. Sınıfa geldiğini düşünüyorum. Okuma ve yazma öğrenmek için erken denilecek yaşta bu çocukların eline kalem tutuşturuyoruz. Olması gerektiğinden daha geç ve güç oluyor okuma ve özellikle yazma. Mesela bu yıldaki 1. Sınıflarımda 66 aylık öğrenci de var 72 aylık da var. Kesinlikle 72 aylık öğrencim daha kolay öğrendi. Daha zeki olduğu için değil ama daha hazır olduğu için. Bana sorarsanız 72 ay ilkököl 1. Sınıf için çok daha doğru bir yaş. Hatta daha geç bile olabilir(ÖGRT3).”

“ Bu sene 3. Sınıfları okutuyorum. 1. Sınıftan itibaren beraberiz. Sınıfımda değişik haftalarda okula başlamış olan 33 öğrenci var. Genel olarak değerlendirecek olursam eğer daha geç başlayanlar daha kolay öğreniyorlar. 66 aylık başlayan öğrencim çok zor öğrendi ama şimdi aralarında fark kalmadı. Ama çok uğraştı. Onun ve ailesinin bireysel çabası sonucu oldu bu. Her zaman bu fark kapanmaz. Bence 60’lı aylar okula başlamak için erken(ÖGRT4).”

“ Her sene 1. Sınıflarda 66-76. aylığı kadar birçok öğrenci oluyor. Genel olarak değerlendirdiğimde erken yaşta başlayanlar daha çok zorlanıyor. Ailesine daha bağımlı oluyor ve parmak kasları kalem tutmak için henüz pek gelişmemiş olabilir. Oysa ileri aylardaki öğrenciler bu konuda daha avantajlı oluyor. O yaş dönemlerinde 1 ay bile çok fark ediyor gelişim açısından. Bence bu süreler yeniden gözden geçirilmeli. En azından 6 yaşında olmalı bir çocuk ilkökula başlamak için(ÖGRT5).”

“ Erken yaşta başlayan çocukların okuma yazma öğrenmesi daha zor oluyor ama zamanla bu aradaki fark kapanıyor. Hatta yaşta daha küçük olanların ileriki dönemde daha başarılı bile olduğu oluyor. Ama bu durumu genellemek çok doğru olmaz. 70. Aydan itibaren 1. Sınıfa başlarsa öğrenciler daha doğru olur kanaatindeyim(ÖGRT6).”

“ Okuma ve yazma öğrenmek için başlangıç yaşının çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Eski sistemdeki en az 7 yaş çok geçti ama şu anki 66 aylık durum ise çok erken. Bide bu her öğrenci için geçerli bir durum değil. Bazı öğrenciler 66 aylık bile olsalar çok rahat öğrenebiliyor. Bu konudaki gelişim bireysel bir durum ve her öğrenci için ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir konu. Bence başlama yaşı biraz daha yukarı çıkarılmalı. Daha alt yaş kategorilerinde olup okula başlamak isteyen öğrencilerin gelişiminin uygun olup olmadığına bakılmalı diye düşünüyorum(ÖGRT8).”

“ Çocukların okula başlamasındaki en önemli unsur tabii ki kaç aylık olduğu. 66 ay okula başlamak için gerçekten çok erken. Bu yaşlarda başlayıp da başarılı olan öğrencilerim yok değil ama genelde başarısız oluyor çocuklar ve çok zorlanıyorlar. Bu kadar erken başlatmaya gerek yok. Bu seneki sınıfım 1. Sınıflar. Okuma ve yazma da zorlanan öğrencilerim genel özelliklerinden biri de yaşları. Neredeyse tamamı 66-70 ay arası. Aslında çok çabaları da başta ama zaman geçtikçe verdikleri emek de azalıyor. Bana sorarsanız 72aydan önce hiçbir çocuk okuma ve yazma eğitimine başlamamalı(ÖGRT9).”

Ders Kitapları ve Diğer Teknik Eksikliklerin Okuma ve Yazma Öğrenilmesine Olumsuz Etkileri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin genel olarak ifade ettiğine göre okuma ve yazma eğitiminde kullanılan kaynak kitap çok yetersiz. Alıştırma yapmaya pek uygun değil. Mutlaka yardımcı kitap kullanılması gerekiyor. Bunun yanında bazı sınıflarda 1. Sınıf öğrenci mevcudunun 40’a kadar çıktığı görülmüştür. Sınıf öğretmenlerine göre bu çok fazla bir sayıdır. 24 öğrenci sayısının ideal olduğu ve bir sınıfta en fazla 30 öğrencinin bulunması gerektiği ifade edilmiştir. 40 dakikalık bir sınıfta daha fazla öğrenciyle bir öğretmenin ilgilenmesi mümkün olamamaktadır denilmiştir. Ayrıca okuma ve yazma öğretiminde önce seslerin sonra hecelerin ve daha sonrasında da kelimelerin öğretilmesi sisteminden kaynaklanan sorunlar öğrencinin okuma yazma öğrenmesini zorlaştırdığı bazı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerin sözleri şu şekildedir:

“ 1. Sınıfta kullanılan ders kitabı çok yetersiz. Mutlaka değiştirilmesi gerekiyor. Alıştırma kısımları özellikle çok geliştirilmeli. Sınıfımdaki öğrenci sayısı 21. Bu sayı gayet iyi. Ancak bazı okullarda 40 öğrencinin üzerinde mevcudu bulunan sınıfların olduğunu biliyorum. Bu öğretmen için de öğrenci içinde çok fazla bir sayı. Seslerin verilmesinde hepimiz başta zorlanıyoruz. Çocuklarda anlam veremiyor. Üstelik anne babalar bu sisteme çok yabancı. Evde çocuklarıyla alıştırma yapması gereken anne ve babalar sesleri öğretmen yerine harf öğretmeye geçebiliyor. Bu da öğrencinin yanlış öğrenmesine neden oluyor. Ben şahsen seslerden ziyade harflerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum ama sistem bu şekilde mecburen böyle yapmak zorundayım(ÖGRT2).”

“ Ders kitaplarını içeriğinden herhalde bütün sınıf öğretmenleri şikayetçidir. Umarım bu kitap daha işlevsel hale getirilir. Benim sınıfımdaki öğrenci sayısı 29. Bence biraz kalabalık. Derslerin süresi dikkate alındığında bu sayıyla okuma ve yazma öğretmek biraz zor oluyor ama çok daha kalabalık sınıflarda çalışan arkadaşlarımız var. Böyle olunca haliyle bazı öğrencileri kazanmak çok daha zor oluyor. Harflerin ses bazlı olarak öğretilmesinde karıştırılan

bazı sesler var. Özellikle ben “r” ve “y” harflerinin seslerini öğretmek de çok zorlanıyorum ama bunun için ne yapılmalı diye de bir fikrim yok açıkçası(ÖĞRT4).”

“ Ders kitabımız gerçekten çok basit. İhtiyacımızı göremez. En önemli sıkıntımız bu diyebilirim. Gerekli iyileştirmenin kısa sürede yapılmasını ümit ediyorum. Benim sınıftaki öğrenci sayısı 25. Bu iyi bir sayı. Her öğrenciye gerektiği kadar süre ayırabiliyorum. Tabi daha az öğrenci olsa daha iyi olur ama daha önceki yıllarda çok daha kalabalık sınıflarım oldu. Buna da şükür diyebilirim(ÖĞRT5)

“ Bizim okulumuz merkezde tercih edilen bir okul olduğu için maalesef öğrenci sayımız fazla. Benim sınıfta 37 öğrenci var. Bazı sınıflarda 40 öğrenciye kadar bu sayının çıktığını biliyorum. Bu sayı okuma ve yazma eğitimi için çok fazla. Bir ders saatinde her öğrencimle ilgilenemiyorum ve çok yoruluyorum. Öğrenci sayımın düşmesi yakın zamanda mümkün değil, zaten yıllardır da böyle olduğu için hepimiz alıştık ama öğrencilere yazık oluyor. Ders kitaplarımız içerik olarak yetersiz. Bu durumdan bütün sınıf öğretmenleri rahatsızdır diyebilirim(ÖĞRT6).”

“ Öğrenci sayısı 1. sınıflarda çok daha önemli. Geçmiş yıllarda 45-50 kişilik sınıflarda çalıştım. Çok yorucuydu ve çocuklara yeterince faydalı olamadım maalesef. Artık bu okulumda 1. sınıf öğrenci sayıları 30’u geçmiyor. Eskiye oranla iyi ama bence sayı 25’i geçmemeli. Öğrenciyle birebir ilgilenmek gerekiyor. Sınıftaki öğrenci sayısı ne kadar kalabalıklaşırsa öğrencilere birebir ilgilenme o kadar zorlaşıyor. Ders kitaplarımız yeterli değil, içeriği yeniden düzenlenmeli. Seslerin öğretilmesinde ise benim kendi çözümlerim var. Ben öğrenciler tarafından karıştırılan seslerin arasında farklı bir ses getirip öyle öğretiyorum. Karıştırma ihtimallerini azaltıyor. Olumlu sonuçlar aldım. Bundan sonra da böyle yapmaya devam edeceğim(ÖĞRT8).”

ÖNERİLER

Çalışmaya katılan öğretmenlerin genel olarak katıldığı çözüm önerileri aşağıdaki gibidir.

- ✓ Okula devamsızlık okuma ve yazma öğretiminde karşılaşılan önemli sorunlardan biridir. Bu durumdaki öğrenciler devamsızlık nedenleri tespit edilmeli, devamsızlık nedenine göre çözümler geliştirilmelidir.
- ✓ Devamsızlık yapan öğrencinin ailesine yönetmelikte belirtilen maddi cezalar uygulanmalı, böylece öğrencilerin devamı sağlanmalıdır.
- ✓ Maddi nedenlerle okula devamı sağlanamayan öğrenci ailelerine sosyal yardımlaşma ve dayanışma gibi kurumlardan maddi destekler sağlanmalıdır.
- ✓ Okula başlama yaşının mutlaka artırılması gerekmektedir. Öğretmenlerin neredeyse bu konuda hem fikirdir. En az 72 aylık olma okula başlama yaşı için gerekli görülmektedir.
- ✓ Okula başlama yaşını sağlasa da fiziksel gelişiminde şüphe duyulan öğrencilerin fiziksel gelişiminin yeterli olup olmadığı kontrol edilmeli. Sonuç olumluysa kayıtları yapılmalıdır.
- ✓ Ders kitaplarının içeriği geliştirilmelidir. Özellikle de alıştırma bölümlerinin sayısı artırılmalıdır.
- ✓ Sınıflardaki öğrenci sayıları öğretmenin her öğrenciyle birebir ilgilenebileceği sayıda tutulmalıdır. Kalabalık öğrenci sayılarının olduğu sınıflar bölünmeli ve farklı öğretmenler bu sınıflarda görevlendirilmelidir.
- ✓ Önce seslerin, sonra hecelerin ve daha sonrada kelimelerin öğretilmesi şeklinde yapılan okuma ve yazma eğitimindeki benzeşen seslerin öğretimi yeniden değerlendirilmelidir. Birbirine karışan seslerin öğretilmesinde araya farklı bir sesin getirilmesi karışıklığa çözüm olabilir.
- ✓ Ailelerin çocuklarıyla yakından ilgilenmesi sağlanmalı, gerekli eğitimler okul tarafında ailelere verilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Babayiğit, Ö. ve Erkuş, B. (2017). İlk okuma yazma öğretimi sürecinde sorunlar ve çözüm önerileri. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(2), 271-284.

Başar, M. ve Gürbüz, H. (2020). İlk Okuma ve Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları Dergisi 8(1), 1-20

Erbasan, Ö. ve Erbasan, Ü. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin İlk Okuma Yazma Öğretimi Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar . Ana Dili Eğitimi Dergisi, 8(1), 113-125.

Karaçay, B. (2011). Okuyan beyin. Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi, 526, 20-2

MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2009), İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

Şahin, M. Ve Avcı Y.E. (2016). Ses Temelli Okuma-Yazma Öğretiminde Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunların İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | Journal of Social Sciences Institute | Year - Yıl 2016 | Number - Sayı 6 - 7

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık

Kurumsal İtibar Yönetimi Algısının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Urfa İlinde Bir Uygulama

The Effect of Corporate Reputation Management Perception on Organizational Commitment: A Field Research in Urfa

ÖZET

Bu çalışmanın amacı kurumsal itibar yönetimi algısının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisini ölçmektir. Çalışmanın örneklemini Şanlıurfa'nın Siverek ilinde yerleşen iki hastanenin (Siverek Devlet Hastanesi ve Siverek Ağız ve Diş sağlığı Hastanesi) sağlık çalışanları oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Toplamda 900 çalışanı bulunan iki hastaneye 420 anket dağıtılmış ve toplanan anketlerin 19'nun düzgün bir şekilde doldurulmadığı saptanarak çalışmadan çıkarılmıştır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılarak normallik, güvenilirlik, regresyon ve korelasyon gibi birçok analizlere tabi tutulmuş ve sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda kurumsal itibar ve alt boyutlarının (Kurum Bilgisi, Yönetim Kalitesi, Güvenilirlik, Ürün ve Hizmetler, Sosyal Sorumluluk, Farklılık ve Liderlik) örgütsel bağlılık ve alt boyutları (Duygusal Bağlılık, Devam Bağlılığı ve Normatif Bağlılık) üzerinde pozitif yönlü bir etki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal İtibar, Kurumsal İtibar Yönetimi Algısı, Örgütsel Bağlılık.

ABSTRACT

The purpose of this research is to quantify how public opinion of PR departments at large impacts employee loyalty. The study's participants include medical professionals from two hospitals in the Siverek province of Şanlıurfa: the Siverek State Hospital and the Siverek Oral and Dental Health Hospital. The study utilised a quantitative approach and a questionnaire to collect information. 420 questionnaires were issued to two hospitals with 900 employees in total, and it was determined that 19 of the collected questionnaires were not filled in properly and were excluded from the study. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) was used to conduct several analyses on the acquired data, including tests for normality, reliability, regression, and correlation, and the findings were evaluated. Corporate reputation, broken down into its component parts (Corporate Knowledge, Management Quality, Reliability, Products and Services, Social Responsibility, Difference, and Leadership), has been found to have a positive effect on organisational commitment and its sub-dimensions (Emotional Commitment, Continuance Commitment, and Normative Commitment).

Keywords: Cultural Transfer, Foreign Language, Turkish

GİRİŞ

Günümüz iş dünyasında pazarın esas etmenlerinden olan hızlı değişim ve gelişimler, şirketlerin piyasada saygınlık kazanmaları ve uzun vadede varlığını sürdürmeleri için güven verici hareketlerde bulunmalarını zorunlu kılmıştır. Bu yüzden de iç ve dış pazarda algılanan kurumsal itibar algısı örgütlerin farkındalık yaratmasını gerektirmektedir. Kurumsal itibar ve örgütsel bağlılık işletmelerin hem uzun vadede varlıklarını sürdürebilmeleri hem de rakipleri ile fark yaratmaları için avantaj elde etmelerini sağlayan ana değerler arasında bulunmaktadır (Bayar, 2019:15). Başka bir ifadeyle Kurumsal itibar örgütlere değer ve kazanç katmaktadır. Bir işletmenin itibarı, sadece maddî kazanç sağlayan örgütler açısından değil kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşları için de önem arz etmektedir. Çalışanların kurumsal itibar algısına sahip olmaları çalıştıkları kuruma bağlılıklarını da artırmaktadır. Örgüte bağlılığı yüksek olan bir birey kurum ve kuruluştaki varlığını devam ettirmek için daha verimli çalışabilir ve kurumunu geliştirmek için daha çok çaba gösterebilir. Bu çalışmada hastanede görev alan personelin kurumsal itibar algılarının örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

KURUMSAL İTİBAR

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde yer alan ifadesi ile "itibar" Arapça kökenli bir kelime olup, günlük hayatta saygınlık, güvenilir olma durumu, değerli ve göz önünde tutulma anlamlarında kullanılmaktadır (www.tdk.gov.tr). İtibar, bir şirketin işgörenleri ve hissedarları tarafından algılanma tarzını ifade eden somut olmayan bir terimdir. Farklı bir tanımla itibar, toplulukların bir kurum hakkındaki pozitif ya da negatif kanıdır. Bu yüzden, kurumun sahip olduğu itibar daha çok toplumun onun hakkındaki fikirlerini, duygu ve görüşlerini yansıtmaktadır (Karaköse, 2007: 2-3).

Mustafa Taşhyan¹
Emel Okur²
Elkhan Gurbanlı³

How to Cite This Article

Taşhyan, M., Okur, E. & Gurbanlı, E. (2023). "Kurumsal İtibar Yönetimi Algısının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Urfa İlinde Bir Uygulama", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2844-2862. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.70044>

Arrival: 14 April 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye

² YL öğrencisi., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye

³ Dr öğrencisi., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye

Kurumsal itibar, kurum hakkında öne sürülen algı ve düşüncelerin bütünü olarak tanımlanırken temelde inanmak ve güvenmek kavramlarını içermektedir. Güven, şirkete has bilgi ve düşüncelerden oluşan etkisini anlatırken, inanç ise şirketin veya insanların hareketlerinin, dürüstlük veya sadakatlerinin oluşturduğu güveni ifade etmektedir (Budd, 1994: 11-15). Rindova ve arkadaşlarının (2005: 1033-1049) yaptığı bir araştırmaya göre itibar, bir kuruluşun rekabet halinde olduğu diğer kuruluşlara göre kendine değer yaratmasını ifade etmektedir. Rindova ve arkadaşları, kurumsal itibarın algılanan ün ve kalite olmak üzere iki boyuttan oluştuğunu vurgulamıştır. Kalite boyutu, bir işletmenin ya da kurumun kaliteli mal üretebilme kabiliyet ve algısını anlatırken, ün boyutu ise onun akılda kalma düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Rindova vd., 2010: 610-619).

Barnett vd, (2006: 26) yapmış oldukları bir araştırmada kurumsal itibarın üç ana boyuttan oluştuğunu vurgulamıştır. Bu boyutlar aşağıdaki gibidir.

- ✓ “Bilinirlik” (awareness) olarak adlandırılan birinci boyutta yer verilen itibar kavramı, hissedar algılarını içeren konuları ele almaktadır.
- ✓ “Değerlendirme” (assessment) olarak ifade edilen ikinci boyutta itibar kavramı, değerlendirme, karşılaştırma, tahminde bulunma ve ölçme şeklinde ifade edilmektedir.
- ✓ “Varlık” (asset) olarak isimlendirilen üçüncü boyuttaki itibar ise, şirket için kazanç sağlayan ve değer katan bir olgu olarak görülmüştür.

Kurumsal itibar zorluklar neticesinde kazanılmasına rağmen çok kısa bir zaman içerisinde de kaybedilen narin bir yapıya sahiptir. Örgütlerin hissedarlarındaki algıların bir sonucu olan kurumsal itibar, örgütleri rekabet halinde olduğu diğer işletmelerden ayrı tutan ana öğelerden biridir (Sarıkaya ve Oruç, 2010: 95-102). Örgütlerin var oluşunda ve işleyişinde çok büyük etkiye sahip olan “kurumsal itibar” çevre duyarlılığı, şeffaflık, kalite, memnuniyet, kalite farkı ve etkili işletme politikaları gibi fikir ve uygulamalarla örgütün itibarını güçlendirmektedir (Karatepe, 2008: 83).

Kurumsal itibar örgütün dört ana faaliyet alanı etrafındaki bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Bunlar, şirketin ürün ve hizmeti, üretim alanı, faaliyetlerin tanıtımı ve kurumun kurum içi ya da kurum dışı davranış biçimleridir. Kurumsal itibar, belli başlı ilkelerden (güvenirlilik, inanılabilirlik, sorumluluk ve doğruluk) ve bu ilkelerin bütünü ile uyumundan oluşmaktadır. Bütün bu ilkelere sahip örgütlerin hissedarları ile uyumlu hareketleri örgütlerin kurum itibarlarına olumlu etki etmektedir (Sayılı ve Uğurlu, 2007: 75-96). Kurumsal itibar, örgüt içinde ve dışındaki kitlenin örgüte karşı pozitif ve negatif düşüncelerinin tümünden meydana gelmektedir. Pozitif itibar sağlamak için örgütlerin erişmeyi amaçladıkları hedef kitle ile olumlu ilişkiler içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Örgütlerin hedef kitleleriyle olumlu etkileşim içinde olması, örgütlerin uyguladığı halkla ilişkiler politikaları ile mümkün olmaktadır. Pozitif ve güçlü itibar etkili bir halkla ilişkiler ve uygulamaları ile oluşturulmaktadır (Ural, 1999: 83-93).

Özetle, kurumsal itibar örgütlerin uzun çabaları sonucunda performanslarının ve toplum içindeki konumlarının nasıl algılandığı konusundaki yanıtların bütünüdür. Örgüt kuvvetli bir itibara sahip ise hissedarlar ile uyumlu davranışlar geliştirmiş, onlara yararlı olmuş ve geçmiş dönemde iyi ilişkiler göstermiştir. Kurumsal itibar sağlamak için şirketin her sözü ve yaptığı davranışları doğrulanmalıdır. Şirket ya da örgütler bir hareket ya da bir söylemle bir günde iyi bir itibar sahibi olamazlar. Kurumsal itibar uzun vadede ve etkili bir çalışma sonucunda meydana gelmektedir. Kurumun yaptıkları sonucu ne kadar güzel olursa olsun geçmiş durumu bugünkü durumunu etkilemektedir (Gümüş ve Öksüz, 2009: 167). Örgütlerin itibarlarının artması, onların marka ismini ve değerinin yükselmesini sağlamaktadır. Bundan dolayıdır ki şirketlerin kazançlarının devamlılık arz etmesi için itibarlarına değer vermeleri ve itibarlarını koruyup gözetmeleri gerekmektedir. Örgütler itibar sağlayabilmeleri için kendi içinde tutarlı ve uyumlu hal ve hareketlere sahip olmalıdırlar. Başta şirketlerin müşterilere gösterdiği mal ve hizmetlerde değişiklik yapmalı, şirkete ekonomik anlamda katkı sağlamaları gerekmektedir. Sonrasında ise rakip şirketlerle arasında olan rekabette başarı sağlamaları, genişlemeleri ve daha çok kazanç elde etmeleri gereklidir (Bilmez, 2011: 173-188). Kurumsal itibarın sağlanması için bazı gereksinimler bulunmaktadır. Bu gereksinimler aşağıdaki gibidir (Kadıbeşgil, 2006: 1):

- ✓ Kurumun vizyonunun içselleştirilmesi, kurum kültürü ve değerinin tanımlanması,
- ✓ Etik ve ahlaki değerler ile birlikte hesap verilebilirlik sağlanmalı,
- ✓ 3.Uluslararası muhasebe standartlarının benimsenmesi ve şeffaflık yönetimi uygulanmalı,
- ✓ İş gören memnuniyeti ve iş görenlerin kariyer gelişim uygulamaları geliştirilmeli,
- ✓ Alıcı memnuniyeti sağlanmalı,
- ✓ Araştırma-Geliştirme ve inovasyon politikaları benimsenmeli,

- ✓ Üçlü raporlama sisteminin kurulması ve uygulanması (Finansal, sosyal ve ekolojik çevre uygulamaları) gibi başlıca gereksinimler kurumsal itibar kavramının en önemli başlıklarıdır.

KURUMSAL İTİBARIN YARARLARI

Kurumsal itibarın örgütler açısından birçok faydaları bulunmaktadır. Ancak en genel şekilde bu yararlar dört ana başlık şeklinde sıralanabilir. Bunlar şöyledir (Şakar, 2011: 14-15):

- ✓ Müşteri Odaklı Faydalar: Yeni müşteriler edindirerek, ürünün kalitesi hakkında kararsızlıkları azaltılabilmektedir. Tüketicinin ürün ve hizmete bakış açısını iyileştirmektedir. Müşterilerin aldıkları ürün ve hizmete güveni artırır, müşteri sadakatini geliştirir, psikolojik fayda sağlar ve aynı özelliklere sahip ürün ve hizmetler arasında farklılığı anlamayı kolaylaştırır.
- ✓ Çalışanlar Açısından Faydaları: Kaliteli işgücünün kuruma gelmesini sağlar ve çalışanların kuruma sadakatini devamlı kılar. İşi bırakma niyetlerini azaltır, çalışanların gelecek endişesini en aza indirir. Personellerin üretkenliğini geliştirir ve örgüt adına çabalarını maksimum seviyeye çıkarır.
- ✓ İşletme Odaklı Faydalar: Uzmanlaşmış faaliyet yapımcılarına ulaşımı basitleştirir, piyasada yarış potansiyelini güçlendirir ve hissedarlarla bağlantılarının kuvvetlenmesine fayda sağlar.
- ✓ Yatırımcı Odaklı Faydaları: Genç şirketlerle ılımlı ve dayanıklı iletişim kurulmasına katkıda bulunur, şirkete yeni ve kuvvetli sermayecileri çeker. Kurumların benzer sermayeye sahip başka kurumlardan daha az risk taşıdığı düşüncesini yaratır.

1990'lerde Fombrun ve Shanley'nin çalışmalarının ardından, hatasız itibar yönetiminin örgütlere maliyet kârı sağladığı ve örgütü rekabet halindeki diğerlerden daha çok ilerleme sarf ettiği bilinmektedir. Fombrun'un anlatımına göre itibar, yalnızca işletmeler için geçerli olmayıp, işletmelerin işgören alıcıları gibi bütün hissedarları açısından da seçilmeyi belirleyen bir kazanımdır. Günümüze kadar yapılan araştırmalarda kurumsal itibarın şu kazanımları olduğu saptanmıştır (Fombrun ve Shanley, 1990: 233):

- ✓ İşletmelerin mali performansını pozitif olarak etkileyerek kar ve maliyet avantajı kazandırmaktadır.
- ✓ İşletmeler kurumsal itibarlarını göstererek yeni alıcılar sağlamaktadır. Böylece, eski müşterileri ürün ve kalite performansından dolayı kuruma karşı daha az endişe taşımaktadır.
- ✓ İşletmeler rekabette oldukları işletmelere karşı üstünlük avantajı kazanmaktadır.
- ✓ İşletmelerin artık yeni alanlara girişi artmakta ve kolaylaşmaktadır.
- ✓ İşletmeler çalışan markası olarak daha çok tercih edilmekte ve daha kaliteli işgören bünyelerinde barındırmaktadır.
- ✓ İşletmede oluşabilecek krizleri daha kolay şekilde üstesinden gelebilmekte ve kurumları gereksinimi olan kredileri daha rahat şekilde verebilmektedir.
- ✓ Böylelikle kurumlar yer aldıkları rekabet ortamında konumları daha güçlenmektedir.

ÖRGÜTSEL BAĞLILIK

ÖRGÜTSEL BAĞLILIKIN BOYUTLARI

Örgütsel bağlılık konusu son zamanlarda pek çok araştırmacının konusu olmuştur. Bunun temel nedeni ise üretkenlik, kişinin işinden memnuniyet, devam, yurttaşlık görevi duygusu, işverene sadakat ve çalışan motivasyonudur. Bağlılık kavramını iş yaşamı açısından ilk olarak Becker araştırmıştır. Böylece Becker bu kavramı "istekli bir tarafı desteklemek" açısından değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sayede iş, grup ve örgüte bağlılık bu ortamda daha belirgin rol oynayarak önemli hale gelmiştir. Ancak bunların arasında en önemli olan bağlılık türü örgütsel bağlılık olmaktadır. Çünkü işletmelerin hayatta kalması ve büyümesi için çok önemli olmasının yanında genellikle bir kuruluşun genel başarısını belirlemede noktasında da en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Gürbüz, 2006: 58).

1956 yılında ise örgütsel bağlılık kavramı ilk kez Whyte tarafından gündeme getirilmiş ve sonraki yıllarda Porter, Mowday, Steers, Allen, Meyer ve Becker dahil olmak üzere diğer araştırmacılar tarafından da bu kavram genişletilmiş ve sayısız yönleri incelenmiştir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra çalışanların şirkete bağlılığının önemini görülmesi açısından bir dönüm noktası olmasına rağmen kavramın tanımı ile ilgili henüz bir düşünce birliği sağlanamamıştır. Bunun en önemli nedeni ise, araştırmacıların bu konuyu psikoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji ve örgütsel davranış gibi birçok alt çalışma alanları ile ilişkilendirmesidir (Gül, 2002: 37). Bu uzmanlaşma sonucunda örgütsel bağlılık, günümüz rekabet ortamında yetkin bireyleri kendi bünyelerinde tutabilmenin en önemli ve hayati

fikri olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda çalışanlar ve şirketleri arasındaki bağın azalması, araştırmaların odağını şirket ve çalışan arasındaki bağın ayrılmaz bir parçası olarak görülen örgütsel bağlılık kavramına yöneltmiştir (Çetin ve diğerleri, 2011: 61-70). Örgüt ve çalışanları arasındaki bağı kurma ve güçlendirme çabalarının bir sonucu olarak çalışanların performansının ve çıktısının artacağı varsayılmaktadır. Ayrıca şirketlerde çalışanların üretimin bileşenlerinden biri olarak görüldüğü ve kısa sürede gözden çıkarılmalarının örgüte zarar verdiğinin anlaşılması, çalışanların tatmin ve örgütsel bağlılık konularında çok daha kapsamlı çalışmalar yapılmasını zorunlu hale getirmektedir (Yağcı, 2007:114).

Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı sözlükteki "bağlılık" tanımına göre, bu nitelik "birine veya bir şeye karşı saygı ve sevgi ile yakınlık hissetme ve sergilemeyi, sadakati" ifade etmektedir. Webster sözlüğünde ise, bağlılık kavramı, bireyin bir örgüte aidiyet duygusunun, o kişi ile örgüt arasında güçlü bir bağın oluşmasına yol açmasının yanı sıra, o örgüt içinde çalışanların ortak değerler etrafında bir araya gelmesine de yol açtığı düşüncesi yer almaktadır (Sığı, 2007: 262). Çünkü bir kişinin işgücüne ilham veren bağlılık, bir şirketin iş hayatında kalma şansını artırmaktadır. Bu nedenle de çalışanların örgütten ayrılmamaları için onlara terfiler sağlamak, maaş zamları yapmak ve moral artırıcı etkinlikler düzenlemek gibi önlemler ile örgüte bağlılıklarını güçlendirmeye çalışırlar. Ancak, her örgütün örgüte bağlılık çalışmaları aynı olmadığından dolayı bazı örgütler için çalışanların işten ayrılması çok önemli bir durum değilken bazı örgütler için ise çok ciddi konular arasında yer almaktadır. Yüksek vasıflı işçilere bağlı olan firmalarda adanmışlığa özel dikkat gösterilmelidir (Uygur,2007: 71-85). Dolayısıyla örgütsel bağlılık, bir şirkete gerçekten yatırım yapmak için kişinin davranışlarını şirketin politikalarına, hedeflerine ve çalışma ortamına uygun davranmayı gerektirmektedir. Çalışanların işin ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önüne koyması, belirli bir bağlılıkla çalışması ve yönetimin direktiflerini tereddütsüz yerine getirmesi gerekmektedir. Bu nedenle işletmelerin çalışanlarda bir hakimiyet duygusu ve hatta örgütle özdeşleştirerek onların güvende olmalarını sağlamaları gerekmektedir (Başaran, 1982: 241-242).

Çalışanların kuruluşlarına bağlılıklarını incelemek 1950'den beri gündemde olan bir konu olmuştur. Günümüzde yapılan araştırmaların sayısındaki artışla birlikte, çalışanların bir işletmeye bağlılığının değeri istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Örgütsel bağlılığın önemini aşağıdaki cümleler ile açıklamak mümkündür (Çöl, 2004: 40-60):

- ✓ İdeal iş davranışı, çalışanların örgütsel bağlılık düzeyleriyle bağlantılıdır.
- ✓ İş mutluluğu, çalışanlar için örgütsel bağlılıktan daha az motive edicidir.
- ✓ Çalışan çıktısı, şirkete bağlılık düzeyleriyle ilişkilidir. İşin başarısına yatırım yapmayanlar sonuç elde etmek için mücadele ederken, organizasyona bağlı olanlar mükemmelleşir.
- ✓ Çalışanların işverenlerine bağlılığı, yaptıkları işin kalitesi ve dürüstlük ve özveri gibi arzu edilen örgütsel vatandaşlık davranışlarının yaygınlığı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir.

Çetin (2004: 93) ise örgütsel bağlılığın örgütler için hayati bir öneme sahip olduğunu beş madde ile belirtmektedir. Bu maddeler aşağıda verildiği gibidir:

- ✓ Birincisi, yeni bir iş aramak, izin almak, gelmemek ve son olarak da ihbarda bulunmak gibi konularla bağlantılıdır.
- ✓ Performans, moral, katılım ve iş tatmini doğrudan etkilenir.
- ✓ Çalışanın görev duygusu, bağlılığı, sorumluluğu ve özerkliği üzerinde doğrudan etkisi olmasıdır.
- ✓ Hizmet yılı, eğitim düzeyi, cinsiyet ve yaş gibi bireysel faktörlerle ilişkilidir.
- ✓ İş görenleri örgütlerine neyin bağlı kıldığına dair bilgiyle sıkı bir bağa sahip olmaktadır. Ayrıca örgütsel bağlılık, verimliliği doğrudan etkilediğinden kaynak kullanımını en üst düzeye çıkarmakta ve maliyetleri düşürerek firmaya önemli faydalar sağlamaktadır. Bir şirketin başarısı, ürünlerinin kalitesine bağlı olabilmektedir.

Örgütsel bağlılık özünde, bireyle örgüt arasındaki karşılıklı değişim sürecinde gerçekleşmektedir. Çalışan örgütten belli ödül veya çıktılar sağlaması durumunda kendini örgüte adayabilmektedir. Bu nedenle örgütsel bağlılığın çalışanın davranışını etkilemesiyle ilgili dört tür çıktıdan söz edilebilir (Balci, 2003: 27):

- ✓ Örgütün amaç ve değerlerine tam olarak kendini adayanlar, örgütsel etkinliklere aktif olarak katılırlar.
- ✓ Kendilerini örgüte adayan çalışanlar, genelde örgütte kalmaya ve örgütün amaçlarına ulaşmasına katkıda bulunmaya güçlü istek duyarlar.
- ✓ Örgüte bağlılık ile işten ayrılma arasında tutarlı ters bir ilişki bulunmaktadır.
- ✓ İşten doyum, işten ayrılmanın başlangıç döneminde önemli kestiricisi iken, zaman geçtikçe bağlılık, işten ayrılmanın doyumdan daha güçlü bir kestiricisi olmaktadır.

Görülüyor ki çalışanlar, örgütlere yeteneklerini kullanacak iş ortamı beklentisiyle belirli ihtiyaçlar, istekler, arzular, becerilerle gelmektedirler. Çalışanlar, kendilerini örgütleri ile tanımlamaya başladıkça, işlerine daha çok katılmakta ve örgütün bir parçası haline gelmektedirler.

Tablo 1’de örgütsel bağlılığın farklı tanımlamalarını üç ana başlık altında sıralanmaktadır (Çakar ve Ceylan, 2005: 54).

Tablo 1: Örgütsel Bağlılığın Tanımlamaları

Duygusal Bağlılık
İş görenin çalıştığı iş yerine karşı duyduğu bağlılıktır (Kanter, 1968).
İş görenin kişisel kimliğini çalıştığı iş yerine bağlı tutan, kuruma yönelik tutumdur (Sheldon, 1971).
İşletmenin ve çalışanın hedeflerinin entegreli bir şekilde bütünleşmesi sürecidir (Hail vd., 1970).
Çalışanın kendi şahsi değerinden bağımsız olarak işletmenin değer ve amaçları ile işletme içindeki çalışanların bu değer ve amaçlarla ilişkili rollerine olan bağlılığıdır (Buchanan, 1974).
Çalışanın işletme içinde kendini tanıma ve bu işletmeye katılım gücüdür (Mowday vd., 1982).
Devam Bağlılığı
Bireyin çalıştığı kurumda aralıksız devam etmeye ilişkin avantaj ve kurumdan ayrılmaya ait dezavantajlarının bileşimidir (Kanter, 1968).
Birey-örgüt etkileşimi açısından belirli bir zaman diliminde yatırımlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan yapısal bir olgudur (Hrebiniak ve Alutto, 1972).
Normatif Bağlılık
İşletmeye bağlılık konusuna uygun biçimsel ve zorunlu beklentileri aşan, kabul görmüş sosyal davranışlardır (Wiener ve Gechman, 1977).
Örgütsel amaçlar ve çıkarlarla buluşmak üzere kabul edilen baskıların bütünüdür (Wiener, 1982).
Kuruma bağlı iş gören, kurum zaman içerisinde ne tür bir statü veya tatmin sağlarsa sağlasın, ahlaki olarak kurumda kalmanın doğru olduğunu düşünür (Marsh ve Mannari, 1977).

ÖRGÜTSEL BAĞLIĞIN BOYUTLARI

Duygusal Bağlılık: Bu bağlılık türünde çalışan, işinde özgürce ve kendi seçimiyle kalır ve örgüte karşı gerçek bir bağlılığa sahip olmaktadır. Bu durumda kendi amaçları işletmenin amaçlarıyla örtüştüğü için çalışanlar şirkete karşı güçlü bir aidiyet duygusuna sahip olmaktadır. Çalışan bu bağlılık türünde işyerinde iken kendini evinde hissetmekte ve kendisinden talep edilmeden şirketin temel ilkelerini kolayca benimseyebilmektedir (McGee ve Ford, 1987: 638–642). Böylece şirkete ve şirket içindeki yerlerine ilişkin olumlu bir bakış açısına ek olarak, şirketle duygusal bir bağ hisseden çalışanların, çağrıldıklarında görev çağrısının ötesine geçme olasılıkları daha yüksek olabilmektedir (Cengiz, 2002: 805-817). 'Allen ve Meyer Modeli', çalışan ile şirket arasında karşılıklı yarar sağlayan bir bağlantının önemini vurguladığı için, çalışanların kuruluşlarına bağlılık araştırmalarında en popüler model olarak yer almaktadır (Allen vd., 1990: 710). Çalışanlar, kuruluşun başarısına duygusal olarak bağlı olduklarını hissettiklerinde, bu enerjiyi kuruluşun hedeflerine daha iyi kanalize edebilirler, bu da önemli kazanımlar ve gelişmiş performans sağlayabilmektedir. Çünkü işlerine duygusal olarak bağlı olan çalışanlar motive olmakta ve bu durum da üretkenlik artışına neden olabilmektedir. Böylece bu duygusal bağlılık türü, özerklik, örgütsel destek ve adil muamele gibi olumlu iş deneyimlerinin bir sonucu olarak gelişebilmektedir (Wasti, 2009: 18).

Devam Bağlılığı: Bu bağlılık türünde çalışan, şirkete harcadığı zaman ve enerji nedeniyle, kendini görev süresi boyunca kuruluştaki kalmak zorunda hissetmektedir (Bergman, 2006: 645-663). Çalışanın şirkete kalma kararını ise birçok faktör etkileyebilmektedir. Tazminat başta olmak üzere diğer istihdam fırsatlarının azlığı, sosyal konumu koruma arzusu, emeklilik primi ve mali kayıp tehdidi, motive edici faktörler listesinde üst sıralarda yer almaktadır. Çalışanların şirket hakkındaki tutumları ise, algıladıkları finansal ve duygusal sonuçlardan etkilenmektedir (Bakan, 2011: 344). Çalışanlar işi bırakmanın sonuçlarını anladığı sürece örgüte bağlı kalmaktadır (Balay, 2000: 192).

Normatif Bağlılık: Bu bağlılık türü ise, bir çalışan şirkete bağlılığı bir sorumluluk olarak gördüğünde ve bunun istihdamı sürdürmek için gerekli olduğunu düşündüğünde ortaya çıkmaktadır. Normatif bağlılık Wasti (2002) ile Allen ve Meyer (2001) tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır: Wasti'ye göre kişinin örgüte karşı görev duygusu, Allen ve Meyer'e göre ise bireyi örgütte tutan bir zorunluluktur. Çalışanın normatif bağlılığı, işe başlamadan önceki ailevi ve kültürel geçmişine, örgüte girdikten sonraki sosyal yaşamına ve çalışanın ait olduğu sosyal sınıfa ve konumuna kadar uzanabilir (Bayraktaroğlu ve diğerleri, 2014: 99-122). Şirkete katılım, bir bütün olarak şirketin ortak ahlaki bağlılığı nedeniyle, çalışanlarının bireysel kazanç arayışının ötesine geçmektedir (Doğan ve Kılıç, 2007: 37-61). Bu bağlılık türü duygusal bağlılık kadar güçlü değildir, devamlılık bağlılığındaki gibi çıkara bağlı da değildir ancak çalışanın örgütte kalmasına neden olan mevcut değerlerinden vazgeçerse örgütte kalma gerekliliğinden de vazgeçebilmektedir (Güney, 2011: 456).

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Küresel dünya ve teknoloji ile artan rekabet ortamı örgütlerin verimlilik ve etkinliğini en yüksek seviyeye ulaşmasını zorunlu hale getirmiştir. Kurumsal itibar yönetimi de devam edilebilir rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için önemli ve stratejik bir kavram haline gelmiştir. Böylece kurumsal itibar unsuru hem çalışanın örgüte bağlılığı hem de

müşterileri kazanma konusunda işletmeler için giderek önem arz etmektedir. İşgörenlerin kurum hakkında takındığı tutum ve davranışlar kurumsal itibar algısı ile birlikte oluşmaktadır (Doğanay,2019:55). Genel olarak örgütsel bağlılık üzerine çok sayıda çalışma olmasına rağmen, bunların sadece küçük bir kısmı sağlık endüstrisine odaklanmaktadır. Kurumsal itibar konusunda, özellikle tıp alanında, araştırma eksikliği vardır. Bir şirketin imajının işçi sadakati üzerindeki etkisine ilişkin araştırma, ürün ağırlıklı sektörlerde yapılmıştır. Bu çalışma, sağlık sektöründe bir şirketin imajının çalışanlarının sadakatini nasıl etkilediğini incelemesi açısından önemlidir. Bu araştırmanın, kurumsal itibar konusundaki mevcut literatüre katkıda bulunacağı ve kavramın teorik temellerini güçlendirmek, işletmeler için önemini vurgulamak ve itibar yönetimi konusunda daha fazla çalışma yapmak için gelecekteki çabaları şekillendirmeye yardımcı olacağı umulmaktadır. Bu araştırmanın amacı, çalışanların bir şirketin itibarına ilişkin izlenimlerinin şirkete bağlılıklarını nasıl etkilediğini incelemektir.

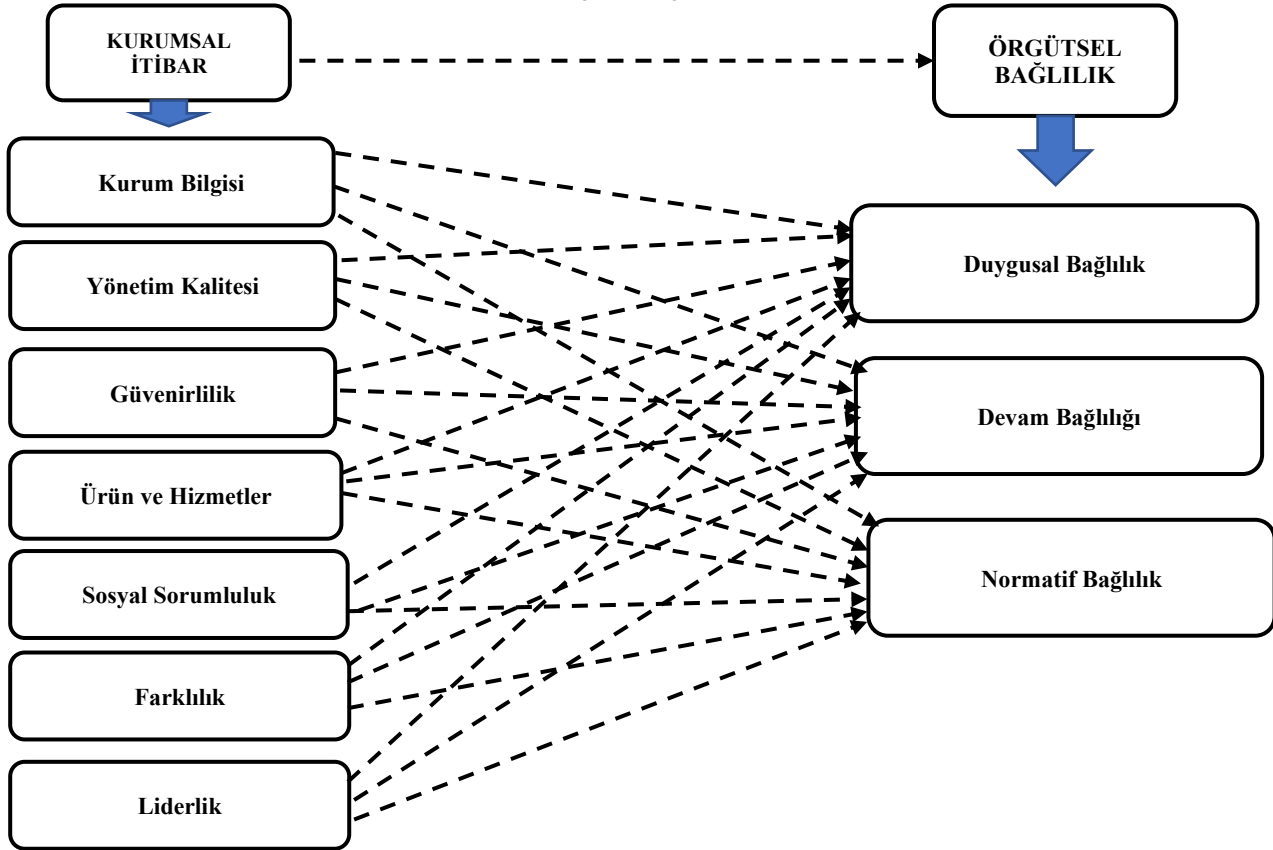
ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Siverek Devlet Hastanesi ve Siverek Diş Hastanesi'nde 900 çalışan oluşturmaktadır. Evreni temsilen 420 adet anket dağıtılmış ve analiz zamanı bu anketlerden 19 tanesinin düzgün doldurulmadığı saptanmıştır. Düzgün bir şekilde doldurulmayan anketler araştırmadan çıkarılmış ve analizler 401 anket üzerinden gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada kurumsal itibar yönetimi algısı ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkileri belirlemek ve araştırma probleminin durumunu tespit etmek amacı ile araştırma modeli aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

Tablo 2: Araştırma Modeli: Kurumsal İtibar Yönetimi ile Örgütsel Bağlılık İlişkisi

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın H1 (H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{1d}, H_{1e}, H_{1f}, H_{1g}, H_{1h}, H_{1i}, H_{1j}, H_{1k}, H_{1l}, H_{1m}, H_{1n}, H_{1o}, H_{1p}, H_{1r}, H_{1s}, H_{1t}, H_{1u}) hipotezleri kurumsal itibar algısının örgütsel bağlılık üzerine etkisini analiz etmektedir. Araştırmanın bu hipotezleri kolerasyon ve regresyon analizlerine tabi tutulmuştur. Sözü geçen bu hipotezler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

H1: Kurumsal itibar yönetimi örgütsel bağlılığı pozitif yönde etkiler

H_{1a}: Sağlık Çalışanlarının kurum bilgisine ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkiler

H_{1b}: Sağlık Çalışanlarının yönetim kalitesine ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

H_{1c}: Sağlık Çalışanlarının ürün ve hizmete ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

H_{1d}: Sağlık Çalışanlarının liderliğe ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

- H_{1e}: Sağlık Çalışanlarının farklılığa ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1f}: Sağlık Çalışanlarının güvenilirliğe ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1g}: Sağlık Çalışanlarının sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1h}: Sağlık Çalışanlarının kurum bilgisine ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını Pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1i}: Sağlık Çalışanlarının yönetim kalitesine ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1j}: Sağlık Çalışanlarının ürün ve hizmete ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1k}: Sağlık Çalışanlarının liderliğe ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1l}: Sağlık Çalışanlarının farklılığa ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1m}: Sağlık Çalışanlarının güvenilirliğe ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1n}: Sağlık Çalışanlarının sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1o}: Sağlık Çalışanlarının kurum bilgisine ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1p}: Sağlık Çalışanlarının yönetim kalitesine ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1q}: Sağlık Çalışanlarının ürün ve hizmete ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1r}: Sağlık Çalışanlarının liderliğe ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1s}: Sağlık Çalışanlarının farklılığa ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1t}: Sağlık Çalışanlarının güvenilirliğe ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*
- H_{1u}: Sağlık Çalışanlarının sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.*

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın ilk sınırını anket uygulamasının yapılacağı hastane bünyesindeki tüm sağlık çalışanlarına ulaşamaması, ulaşılan çalışanların ise iş yoğunluklarından dolayı anket uygulamasına sıcak bakmamaları sebebiyle örneklem sayısındaki sınırlılık oluşturmaktadır. Önemli bir diğer kısıt ise araştırmanın belirlenen ilçe sınırları içerisinde bulunan yalnızca iki kamu hastanesinde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Ayrıca araştırma örnekleminin sadece kamu sağlık kurumunu kapsamaması ve özel hastanenin dahil edilmemesi bulguların sektörün genelinde yorumlanmasını kısıtlamaktadır.

VERİ TOPLAMA ARACI VE YÖNTEM

Araştırmada veri toplama aracı olarak; kurumsal itibar ölçeği, örgütsel bağlılık ölçeği ve sosyo-demografik özelliklerden oluşan toplamda 55 maddelik bir anket formu kullanılmıştır.

Kurumsal İtibar Ölçeği: Katılımcıların kurumsal itibar düzeylerini ölçmek için Fombrun vd. (2000) tarafından geliştirilen Altıntaş (2005) tarafından Türkçeleştirilen “İtibar Katsayısı (Reputation Quotient) Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 13 ifadeden oluşan, kurumsal itibarın ölçülmesi konusunda geçerli, güvenilir ve güçlü bir ölçek olup; altı boyuttan oluşmaktadır. Bu altı boyut ise; duygusal çekicilik, ürün ve hizmetler, vizyon ve liderlik, çalışma ortamı, finansal performans ve sosyal sorumluluktur. Ölçek katılımcılara 5’li Likert tipi şeklinde uygulanmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum).

Örgütsel Bağlılık Ölçeği: Katılımcıların örgütsel bağlılıklarının derecesini belirleyebilmek için Allen ve Meyer (1990) tarafından geliştirilen Yurt (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek kullanılmıştır. Örgütsel bağlılık ölçeği 28 ifade ve duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık şeklinde üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçek katılımcılara 5’li Likert tipi şeklinde uygulanmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum).

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Cinsiyetiniz	Frekans	Yüzde
Kadın	161	40,1
Erkek	240	59,9
Total	401	100,0

Ankete katılan 401 çalışandan 161’inin (%40,1) kadın, 240’nin (%59,9) ise erkek olduğu görülmektedir. Buna göre, katılımcıların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Yaşınız	Frekans	Yüzde
18-25	89	22,2
26-35	211	52,6
36-45	81	20,2
46 ve üzeri	20	5,0
Total	401	100,0

Tablo 4’de katılımcıların yaş değişkenine göre dağılımları verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcılardan 89 kişi (%22,2) 18-25 yaş aralığında, 211 kişi (%52,6) 26-35 yaş aralığında, 81 kişi (%20,2) 36-45 yaş aralığında, 20 kişi (%5,0) 46 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Sonuçlara göre katılımcıların çoğunluğunun 26-35 yaş aralığında olduğu ifade edilebilir.

Tablo 5: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Durumunuz	Frekans	Yüzde
Evli	225	56,1
Bekar	176	43,9
Total	401	100,0

Tablo 5’de katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcılardan 225’inin (%56,1) evli, 176’sının(%43,9) bekâr olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların çoğunun evli olduğu ifade edilebilir.

Tablo 6: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Lise	103	25,7
Önlisans	98	24,4
Lisans	172	42,9
Yüksek Lisans	21	5,2
Doktora	7	1,7
Total	401	100,0

Tablo 6’de katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları verilmiştir. Katılımcıların eğitimleri incelendiğinde, 103 kişinin (%25,7) lise mezunu, 98 kişinin (%24,4) önlisans mezunu, 172 kişinin (%42,9) lisans mezunu, 21 kişinin (%5,2) yüksek lisans ve 7 kişinin (%1,7) doktora mezunu olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çoğunluğunun lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Toplam Çalışma Yılına Göre Dağılımları

Toplam Çalışma Süresi	Frekans	Yüzde
0-1	46	11,5
1-3	93	23,2
4-6	100	24,9
6 ve üzeri	162	40,4
Total	401	100,0

Tablo 7’de katılımcıların toplam çalışma yılına göre dağılımları verilmiştir. Katılımcıların toplam çalışma süreleri incelendiğinde, 46 kişinin (%11,5) 0-1 yıl, 93 kişinin (%23,2) 1-3 yıl, 100 kişinin (%24,9) 4-6, 162 kişinin (%40,4) 6 yıl ve üzeri toplam çalışma sürelerine sahip oldukları görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun (%40,4) toplam çalışma süresi 6 yıl ve üzeridir.

Tablo 8: Katılımcıların Meslekteki Çalışma Sürelerine Göre Dağılımları

Meslekte Çalışma süresi	Frekans	Yüzde
0-1	49	12,2
1-3	101	25,2
4-6	97	24,2
6 ve üzeri	154	38,4
Total	401	100,0

Tablo 8’de katılımcıların meslekteki çalışma sürelerine göre dağılımları verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcıların meslekteki çalışma süreleri incelendiğinde, 49 kişinin (%12,2) 0-1 yıl, 101 kişinin (%25,2) 1-3 yıl, 97 kişinin (%24,9) 4-6, 154 kişinin (%38,4) 6 yıl ve üzeri meslekte çalışma sürelerine sahip oldukları görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun (%38,4) meslekte çalışma süresi 6 yıl ve üzeridir.

Tablo 9: Katılımcıların Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Dağılımları

Kurumda Çalışma süresi	Frekans	Yüzde
0-1	67	16,7
1-3	115	28,7
4-6	94	23,4
6 ve üzeri	125	31,2
Total	401	100,0

Tablo 9’da katılımcıların kurumda çalışma sürelerine göre dağılımları Araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcıların kurumdaki çalışma süreleri incelendiğinde, 67 kişinin (%16,7) 0-1 yıl, 115 kişinin (%28,7) 1-3 yıl, 94 kişinin (%23,4) 4-6, 125 kişinin (%31,2) 6 yıl ve üzeri meslekte çalışma sürelerine sahip oldukları görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun (%31,2) kurumdaki çalışma süresi 6 yıl ve üzeridir.

Tablo 10: Katılımcıların Birimlere Göre Dağılımları

Birim	Frekans	Yüzde
Acil	94	23,4
İdari Birim	128	31,9
Poliklinik	141	35,2
Yoğun Bakım	38	9,5
Total	401	100,0

Tablo 10’da katılımcıların birimlere göre dağılımları verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcıların birimlere dağılımı incelendiğinde, 94 kişinin (%23,4) acil biriminde, 128 kişinin (%31,9) idari birimde, 141 kişinin (%35,2) polikliniklerde, 38 kişinin (%9,5) yoğun bakımda görev yaptıkları görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun polikliniklerde (%35,2) olduğu ifade edilebilir.

Tablo 11: Katılımcıların Çalışma Sistemine Göre Dağılımları

Çalışma Sistemi	Frekans	Yüzde
Yarım gün	11	2,7
Tüm gün	276	68,8
Vardiya	114	28,4
Total	401	100,0

Tablo 11’de katılımcıların çalışma sistemine göre dağılımları verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcılardan 11 kişi (%2,7) yarım gün, 276 kişi (%68,8) tüm gün, 114 kişi (%28,4) vardiya çalışma sistemi olarak çalıştığı görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların en fazla tüm gün (%68,8) çalışma sistemi ile çalıştığı ifade edilebilir.

Tablo 12: Katılımcıların Çalışma Saati Memnuniyetine Göre Dağılımları

Memnuniyet	Frekans	Yüzde
Evet	284	70,8
Hayır	117	29,2
Total	401	100,0

Tablo 12’de katılımcıların çalışma saati memnuniyetine göre dağılımları verilmiştir. Katılımcıların hastanede çalışma saatlerine memnuniyetleri incelendiğinde, 284 kişinin (%70,8) evet, 117 kişinin (%29,2) hayır cevapları verdiği görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun evet (%70,8) diyerek çalışma saatlerinden memnun olduğu sonucuna varılmaktadır.

ARAŞTIRMANIN GÜVENİLİRLİK ANALİZİ SONUÇLARI

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değil,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kayış, 2018:405).

Tablo 13: Kurumsal İtibar Yönetimi Algısının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisine İlişkin Güvenilirlik Analizi

Kullanılan Ölçekler (Scales)	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha Katsayıları
Kurumsal İtibar	28	,957
Kurum Bilgisi	4	,775
Yönetim Kalitesi	4	,824
Ürün ve Hizmet	4	,746
Liderlik	4	,881
Farklılık	4	,916
Güvenilirlik	4	,832
Sosyal Sorumluluk	4	,835
Örgütsel Bağlılık	18	,940
Duygusal Bağlılık	6	,913
Devam Bağlılığı	6	,881
Normatif Bağlılık	6	,778

Araştırmada kullanılan anket formunda yer alan ölçekler ve boyutlarıyla ilgili güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 13'de gösterilmiştir. Anket formunda sorulan bütün soruların genel olarak güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Kurumsal İtibar Yönetimi Ölçeği Güvenilirlik Analizi:

- ✓ Kurumsal İtibar Yönetimi ölçeğine ilişkin genel güvenilirlik değerinin 0,957 olduğu görülmüş olup ve bu değer $0,70 \leq \alpha < 1,00$ arasında olduğundan dolayı güvenilir olduğu kabul edilmiştir
- ✓ Kurumsal İtibar Yönetimi ölçeğinin 1. boyutu (Kurum Bilgisi) 4 önermeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha değeri 0,775'dir.
- ✓ 2.Boyut (Yönetim Kalitesi) 4 önermeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha değeri 0,824'dür.
- ✓ 3.Boyut (Ürün ve Hizmet) 4 önermeden oluşmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,746'dır.
- ✓ 4.Boyut (Liderlik) 4 önermeden oluşmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,881'dir.
- ✓ 5.Boyut (Farklılık) 4 önermeden oluşmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,916'dır.
- ✓ 6.Boyut (Güvenilirlik) 4 önermeden oluşmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,832'dir.
- ✓ 7.Boyut (Sosyal Sorumluluk) 4 önermeden oluşmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,835'dir.

Örgütsel Bağlılık Ölçeği Güvenilirlik Analizi:

- ✓ Örgütsel Bağlılık ölçeğine ilişkin genel güvenilirlik değerinin 0,940 olduğu görülmüş olup ve bu değer $0,70 \leq \alpha < 1,00$ arasında olduğundan dolayı güvenilir olduğu kabul edilmiştir.
- ✓ Örgütsel Bağlılık ölçeğinin 1. boyutu (Duygusal Bağlılık) 6 önermeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha değeri 0,913'dür.
- ✓ 2.Boyut (Devam Bağlılığı) 6 önermeden oluşmaktadır ve Cronbach's Alpha değeri 0,881'dir.
- ✓ 3.Boyut (Normatif Bağlılık) 6 önermeden oluşmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,778'dir.

ARAŞTIRMANIN NORMALLİK ANALİZİ VE SONUÇLARI

Normallik testleri; toplam puanların evreni temsil etme derecesini saptama, maddelere ait puanların normal dağılımı hakkında bilgi edinme ve hipotezlerin test edilmesinde parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangisinin seçileceği amacı ile gerçekleştirilmektedir. Araştırmacı, bilim insanları tarafından geliştirilmiş olan geçerlilik ve güvenilirlikleri test edilmiş ölçeklerle hipotezlerini verimli şekilde ölçülebilmesi için elde edilen verilerin normal dağılım özelliğini içermesini gerektirecektir. Bundan dolayı araştırmacı, elde ettiği sonuçlar neticesinde üzerinde bazı istatistikî analizleri yapabilmesi için verilerinin normal dağılım göstermesi istenmektedir (Şencan, 2005, 193).

Tablo 14. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Ölçekler	N	Min.	Max.	M	SD	Skewness	Kurtosis
Örgütsel Bağlılık	401	1	4,90	3,21	0,90	-,290	-,538
Kurumsal İtibar	401	1	4,82	3,13	0,87	-,096	-,743

Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin normallik analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) parametreleri göz önünde bulundurulmuştur. Tablo 'de yer alan normallik testi sonuçlarına göre Skewness ve Kurtosis değerlerinin -,290 ve -,743 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerinin ± 1.0 aralığında yer alması, verilerin normal dağılım gösterdiğine

işaret etmektedir (Hair vd., 2014, 34). Dolayısıyla bu araştırmada verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş olup parametrik analizlere yer verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN KORELASYON ANALİZİ VE SONUÇLARI

Korelasyon analizi; “iki değişken arasındaki doğrusal ilişki veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntem” olarak tanımlanmaktadır. Bu analizin ana amacı bağımsız değişkenin durumuna bağlı bağımlı değişkenin nasıl değiştiğini saptamaktır. Korelasyon analizi sonucunda korelasyon katsayısı hesaplanmakta ve bu katsayı “r” ile gösterilmektedir. “r” değeri -1 ile +1 arasında bir değer almaktadır. Değişkenler arasında pozitif korelasyon olması, değişkenlerden birinin değeri arttığında diğer değişkenin de değerinin artması veya değişkenlerden birinin değeri azaldığında diğer değişkene ait değer de düşme eğilimi göstermesi anlamına gelir. Negatif korelasyon ise bir değişkenin değerinde artış olması durumunda diğer değişkenin değerinin düşme eğilimi göstermesi anlamına gelmektedir (Sungur, 2018: 115).

Tablo 15: Araştırmanın Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Örgütsel Bağlılık	1												
Duygusal Bağlılık	2	,922**	1										
Devam Bağlılığı	3	,936**	,810**	1									
Normatif Bağlılık	4	,878**	,695**	,740**	1								
Kurumsal İtibar	5	,922**	,824**	,865**	,838**	1							
Kurum Bilgisi	6	,537**	,444**	,459**	,583**	,619**	1						
Yönetim Kalitesi	7	,726**	,663**	,669**	,658**	,805**	,561**	1					
Ürün ve Hizmet	8	,888**	,724**	,967**	,732**	,829**	,429**	,633**	1				
Liderlik	9	,848**	,680**	,754**	,911**	,816**	,399**	,606**	,759**	1			
Farklılık	10	,797**	,763**	,729**	,688**	,890**	,414**	,614**	,667**	,671**	1		
Güvenilirlik	11	,750**	,730**	,692**	,625**	,893**	,392**	,615**	,631**	,624**	,869**	1	
Sosyal Sorumluluk	12	,742**	,715**	,688**	,623**	,884**	,383**	,590**	,632**	,634**	,846**	,978**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Yukarıda verilmiş korelasyon analizi tablosunda Pearson korelasyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri görülmektedir. Değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon katsayıları şu şekilde belirtilebilir:

- ✓ Algılanan Kurumsal İtibar Yönetimi ile Örgütsel Bağlılık arasında ($r=,922^{**}$; $p<0,05$) anlamlı ve pozitif yönlü ilişki saptanmıştır.
- ✓ Algılanan Kurumsal İtibar Yönetiminin alt boyutlarından olan kurum bilgisi ($r=,444^{**}$; $p<0,05$), yönetim kalitesi ($r=,726^{**}$; $p<0,05$), ürün ve hizmet ($r=,888^{**}$; $p<0,05$), liderlik ($r=,848^{**}$; $p<0,05$), Farklılık ($r=,797^{**}$; $p<0,05$), Güvenilirlik ($r=,750^{**}$; $p<0,05$) ve Sosyal Sorumluluk ($r=,742^{**}$; $p<0,05$) ile Örgütsel Bağlılık arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Doğanay (2019) yaptığı bir çalışmada algılanan kurumsal itibar yönetiminin alt boyutları ile pozitif yönde ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır.
- ✓ Örgütsel Bağlılık ve alt boyutlarından olan Duygusal Bağlılık ($r=,824^{**}$; $p<0,05$), Devam Bağlılığı ($r=,865^{**}$; $p<0,05$) ve Normatif Bağlılık ($r=,838^{**}$; $p<0,05$) ile Algılanan kurumsal itibar yönetimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Doğanay (2019) yaptığı bir çalışmada örgütsel bağlılığı ve alt boyutları pozitif yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

ARAŞTIRMANIN REGRESYON ANALİZİ VE SONUÇLARI

H1: Kurumsal itibar yönetimi örgütsel bağlılığı pozitif yönde etkiler.

Tablo 16: Kurumsal İtibar Yönetim Algısının Örgütsel Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişki Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Kurumsal İtibar	,922 ^a	3,624	0,00
Bağımlı değişken: Örgütsel Bağlılık	$R^2 = 0,850$	$F = 2262,798$	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, Kurumsal İtibar yönetimi algısı ile bağımlı değişken olan Örgütsel Bağlılık varyansının %85’ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda Kurumsal İtibar Yönetiminin ($\beta=,922$; $p<0,05$) Örgütsel bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Yurt (2012) yaptığı bir çalışmada kurumsal itibar algısının örgütsel bağlılığı pozitif yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

H1a: Sağlık Çalışanlarının kurum bilgisine ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkiler.

Tablo 17: Kurum Bilgisinin Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Kurum Bilgisi	,444 ^a	11,718	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R ² =,197	F= 97,802	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların Kurum Bilgisine ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %19,7'sini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların kurum bilgisine ilişkin algılamaları ($\beta=,444$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Korkmaz (2017), yaptığı bir araştırmada kurum bilgisinin duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

H_{1b}: Sağlık Çalışanlarının yönetim kalitesine ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 18: Yönetim Kalitesinin Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Yönetim Kalitesi	,663 ^a	10,371	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R ² =,440	F= 313,263	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların Yönetim Kalitesine ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %44'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların Yönetim Kalitesine ilişkin algılamaları ($\beta=,663$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Arslanergül (2016), yaptığı bir araştırmada bu araştırmaya benzer bir sonuç elde etmiş olup, yönetim kalitesinin duygusal bağlılığı etkilediği sonucuna varmıştır.

H_{1c}: Sağlık Çalışanlarının ürün ve hizmete ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 19: Ürün ve Hizmetin Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Ürün ve Hizmet	,724 ^a	6,050	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R ² =,525	F= 440,717	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların ürün ve hizmete ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %52,5'ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların ürün ve hizmete ilişkin algılamaları ($\beta=,724$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bürkük (2020) de yaptığı araştırma sonucunda ürün ve hizmetin duygusal bağlılık üzerinde bir etkisinin olduğunu saptamıştır.

H_{1d}: Sağlık Çalışanlarının liderliğe ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 20: Liderliğin Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Liderlik	,680 ^a	9,258	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R ² =,462	F= 342,841	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların liderliğe ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %46,2'sini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların liderliğe ilişkin algılamaları ($\beta=,680$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bayar (2019), yaptığı bir araştırmada kurumsal itibar algısının alt boyutu olan liderliğin duygusal bağlılık ile anlamlı bir ilişkisinin olduğunu tespit etmiştir.

H_{1e}: Sağlık Çalışanlarının farklılığa ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 21: Farklılığın Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Farklılık	,763 ^a	2,693	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R ² =,583	F= 557,560	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların Farklılığa ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %58,3'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların Farklılığa ilişkin algılamaları ($\beta=,763$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

H_{1f}: Sağlık Çalışanlarının güvenilirliğe ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 22: Güvenilirliğin Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Güvenilirlik	,730 ^a	6,251	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R ² =,534	F= 456,439	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların Güvenilirliğe ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %53,4'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların Güvenilirliğe ilişkin algılamaları ($\beta=,730$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Yıldız (2019) yaptığı bir araştırma tezinde buna benzer bir sonuca ulaşmış ve güvenilirliğin duygusal bağlılığı etkilediğini tespit etmiştir.

H_{1g}: Sağlık Çalışanlarının sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları duygusal bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 23: Sosyal Sorumluluğun Duygusal Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Sosyal Sorumluluk	,715 ^a	7,159	0,00
Bağımlı değişken: Duygusal Bağlılık	R² =,512	F= 418,185	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların Sosyal Sorumluluğa ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Duygusal Bağlılık varyansının %51,2'sini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların Sosyal Sorumluluğa ilişkin algılamaları ($\beta=,715$; $p<0,05$) Duygusal bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Biçer (2019) kurumsal itibar ile ilgili yaptığı bir çalışmada kurumsal itibar alt boyutu olan kurum bilgisinin örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılığını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediğini saptamıştır.

H_{1h}: Sağlık Çalışanlarının kurum bilgisine ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 24: Kurum Bilgisinin Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Kurum Bilgisi	,459 ^a	11,380	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R² =,211	F= 106,385	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların kurum bilgisine ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %21,1'ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların kurum bilgisine ilişkin algılamaları ($\beta=,459$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Biçer (2019) kurumsal itibar ile ilgili yaptığı bir çalışmada benzer bir sonuçla kurumsal itibar alt boyutu olan kurum bilgisinin örgütsel bağlılık alt boyutu olan devam bağlılığını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

H_{1i}: Sağlık Çalışanlarının yönetim kalitesine ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 25: Yönetim Kalitesinin Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Yönetim Kalitesi	,669 ^a	10,152	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R² =,447	F= 322,818	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların yönetim kalitesine ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %44,7'sini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların yönetim kalitesine ilişkin algılamaları ($\beta=,669$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Biçer (2019), yaptığı bir çalışmada yönetim kalitesinin devam bağlılığını pozitif ve anlamlı etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

H_{1j}: Sağlık Çalışanlarının ürün ve hizmete ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 27: Ürün ve Hizmetin Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Ürün ve Hizmet	,967 ^a	6,443	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R² =,935	F= 5770,863	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların ürün ve hizmete ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %93,5'ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların ürün ve hizmete ilişkin algılamaları ($\beta=,967$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Arslanergül (2016), bu çalışmaya benzer şekilde yaptığı bir çalışmada liderliğin devam bağlılığına olan etkisini pozitif yönlü olduğu sonucu çıkarmıştır.

H_{1j}: Sağlık Çalışanlarının liderliğe ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 28: Liderliğin Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Liderlik	,754 ^a	8,354	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R² =,568	F= 524,286	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların liderliğe ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %56,8'ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların liderliğe ilişkin algılamaları ($\beta=,754$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bürkük (2020), bir araştırmasında liderliğin devam bağlılığı üzerinde etkisinin pozitif olduğunu saptamıştır.

H_{1k}: Sağlık Çalışanlarının farklılığa ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 29: Farklılığın Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Farklılık	,729 ^a	11,863	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R ² =,531	F= 451,308	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların farklılığa ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %53,1'ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların farklılığa ilişkin algılamaları ($\beta=,729$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Yıldız (2019) yaptığı bir araştırma tezinde buna benzer bir sonuca ulaşmış ve farklılığın devam bağlılığını etkilediğini tespit etmiştir.

H_{1l}: Sağlık Çalışanlarının güvenilirliğe ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 30: Güvenilirliğin Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Güvenilirlik	,692 ^a	9,167	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R ² =,478	F= 365,684	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların güvenilirliğe ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %47,8'ini açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların güvenilirliğe ilişkin algılamaları ($\beta=,692$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Yıldız (2019) yaptığı bir araştırma tezinde buna benzer bir sonuca ulaşmış ve güvenilirliğin devam bağlılığını etkilediğini tespit etmiştir.

H_{1m}: Sağlık Çalışanlarının sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları devam bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 31: Sosyal Sorumluluğun Devam Bağlılığı Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Sosyal Sorumluluk	,688 ^a	8,585	0,00
Bağımlı değişken: Devam Bağlılığı	R ² =,473	F= 358,765	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Devam Bağlılığı varyansının %47,3'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları ($\beta=,688$; $p<0,05$) Devam Bağlılığını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bayar (2019), yaptığı bir çalışmada kurumsal itibar algısının alt boyutu olan sosyal sorumluluğun devam bağlılığı ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

H_{1n}: Sağlık Çalışanlarının kurum bilgisine ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 32: Kurum Bilgisinin Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Kurum Bilgisi	,583 ^a	14,306	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,340	F= 205,588	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların kurum bilgisine ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %34'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların kurum bilgisine ilişkin algılamaları ($\beta=,583$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bayar (2019), yaptığı bir çalışmada benzer bir şekilde kurumsal itibar algısının alt boyutu olan kurum bilgisinin normatif bağlılık ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

H_{1o}: Sağlık Çalışanlarının yönetim kalitesine ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 33: Yönetim Kalitesinin Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Yönetim Kalitesi	,658 ^a	15,804	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,433	F= 304,205	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların yönetim kalitesine ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %43,3'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların yönetim kalitesine ilişkin algılamaları ($\beta=,658$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Telli ve Ünal (2015) benzer bir sonuca ulaşmış, yönetim kalitesinin normatif bağlılık üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

H_{1p}: Sağlık Çalışanlarının ürün ve hizmete ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 34: Ürün ve Hizmetin Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Ürün ve Hizmet	,732 ^a	14,940	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,536	F= 460,889	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların ürün ve hizmete ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %53,6'sını açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların ürün ve hizmete ilişkin algılamaları ($\beta=,732$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bayar (2019), benzer bir sonuca ulaşmış, kurumsal itibarın alt boyutundan olan ürün ve hizmetin normatif bağlılık üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

H_{1r}: Sağlık Çalışanlarının liderliğe ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 35: Liderliğin Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Liderlik	,911 ^a	11,355	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,830	F= 1954,891	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların liderliğe ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %83'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların liderliğe ilişkin algılamaları ($\beta=,911$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Bürkük (2020) yaptığı bir araştırma da yine benzer bir sonuca ulaşmış ve liderliğin normatif bağlılık üzerinde pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

H_{1s}: Sağlık Çalışanlarının farklılığa ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 36: Farklılığın Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Farklılık	,688 ^a	18,403	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,473	F=358,400	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların farklılığa ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %47,3'ünü açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların farklılığa ilişkin algılamaları ($\beta=,688$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Telli ve Ünal (2015), kurumsal itibarın alt boyutlarından olan farklılığın normatif bağlılık üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varmıştır.

H_{1t}: Sağlık Çalışanlarının güvenilirliğe ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 37: Güvenilirliğin Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Güvenilirlik	,625 ^a	15,290	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,390	F= 255,568	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların güvenilirliğe ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %39'unu açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların güvenilirliğe ilişkin algılamaları ($\beta=,625$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Yıldız (2019) yaptığı bir araştırma tezinde buna benzer bir sonuca ulaşmış ve güvenilirliğin normatif bağlılığı etkilediğini tespit etmiştir.

H_{1u}: Sağlık Çalışanlarının sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları normatif bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 38: Sosyal Sorumluluğun Normatif Bağlılık Üzerine Olan Etkisine İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

Değişkenler	Beta	t	P değeri
Sosyal Sorumluluk	,623 ^a	14,609	0,00
Bağımlı değişken: Normatif Bağlılık	R ² =,389	F= 253,524	

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, katılımcıların sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları bağımlı değişken olan Normatif Bağlılığı varyansının %38,9'unu açıklamaktadır. Yapılan regresyon analizi sonucunda katılımcıların sosyal sorumluluğa ilişkin algılamaları ($\beta=,623$; $p<0,05$) Normatif Bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Arslanergül (2016), yaptığı bir çalışmada benzer bir şekilde sosyal sorumluluğun normatif bağlılığa olan etkisini doğrusal ve pozitif yönlü olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

SONUÇ

Kurumsal itibar ve örgütsel bağlılık kavramları, günümüzde önemli yere sahip olup, kurumlar için önemi giderek artmaya başlamaktadır. Kurumsal itibar kavramı özellikle iç ve dış paydaşların desteğini kazanmak ve iş görenlerin örgüte bağlılıklarını artırmada oldukça etkilidir. Araştırmalar, kurumsal itibar algısının örgütsel bağlılık ve iş yaşamındaki kazanımlar için önem arz ettiğini desteklemektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada da devlet hastanelerinde çalışan personellerin kurumsal itibar ve örgütsel bağlılık kavramları genel olarak incelenerek, çalışanların örgütsel itibar algıları ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi belirlemek için analizler yapılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri sonucunda araştırmada kullanılan her iki ölçeğinde oldukça güvenilir olduğu saptanmıştır. Ölçeklerin güvenilirlik sonuçlarının yüksek çıkması elde edilen bulguların doğruluğu ve geçerliliği açısından oldukça önemlidir. Güvenirlilik ve geçerlilik analizinin yanı sıra elde edilen verilerin normal dağılıp dağılmadığını saptamak için normallik analizi yapılmış ve yapılan analiz sonucunda Skewness ve Kurtosis değerlerinin $-2,90$ ve $-7,43$ arasında değiştiği tespit edilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerinin ± 1.0 aralığında yer alması, verilerin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Hair vd., 2014, 34). Dolayısıyla bu araştırmada verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş olup parametrik analizlere yer verilmiştir.

Ayrıca araştırmada yer alan katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumları, toplam çalışma yılı, toplam çalışma süreleri, kurumdaki çalışma süreleri, birimlere göre dağılımları, çalışma sistemine göre dağılımları ve çalışma saati memnuniyetine göre dağılımları incelendiğinde çalışanların çoğunlukla erkek olduğu (%59,9), 26-35 yaş (%52,6) aralığında oldukları, bekar (%56,1) oldukları, lisans mezunu (%42,9) oldukları saptanmıştır. Bunlara ilaveten çalışanların (%40,4)'nün 6 yıl ve üzeri çalıştıkları ve aynı meslekte (%31,2) çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular çalışma sistemi ve çalışma süresi memnuniyeti açısından incelendiğinde çalışanların çoğunlukla tam gün (%68,8) çalıştıkları ve çalışma saatlerinden memnun (%70,8) oldukları görülmektedir.

Kurumsal itibarın ve alt boyutlarının örgütsel bağlılık ve alt boyutları üzerindeki etkisini saptamak ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon ve regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen korelasyon analizi bulgularına göre kurumsal itibar ve alt boyutları ile örgütsel bağlılık ve alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişki saptanmıştır. Tespit edilen ilişkiler ile ilgili korelasyon katsayıları ve korelasyon tablosu metin içinde korelasyon analizi başlığı altında verilmiştir. Çalışmanın başlıca amacı olan kurumsal itibar yönetimi algısının örgütsel bağlılık üzerinde etkisinin olup olmadığını saptamak için regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda Kurumsal İtibar yönetimi algısı bağımlı değişken olan Örgütsel Bağlılık varyansının %85'ini açıkladığı görülmektedir. Aynı zamanda Kurumsal İtibar Yönetiminin ($\beta = ,922$; $p < 0,05$) Örgütsel bağlılığı pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Yurt (2012) yaptığı bir çalışmada kurumsal itibar algısının örgütsel bağlılığı pozitif yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

KAYNAKÇA

- ALLEN, J.N. & MEYER J.P. (1990). *The Measurement ve Antecedents of Affective, Continuance ve Normative Commitment to the Organization*. Meslek Psikolojisi Dergisi, (63), 1-18.
- ALTINTAŞ, E. (2005). *Kurumsal İtibar ve Anadolu Üniversitesi İ.İ.BF Örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 24.
- ARSLANERGÜL, B.D. (2016). *Kurumsal İtibar Yönetiminin Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkisi: Kapadokya Örneği*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 77.
- BAKAN, G. (2011). *Örgütsel Stratejilerin Temeli Örgütsel Bağlılık: Kavram, Kuram, Sebep ve Sonuçlar*. Ankara, 344
- BALAY, R. (2000). *Yönetici ve Öğretmenlerde Örgütsel Bağlılık*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 192.
- BALCI, A. (2003). *Örgütsel Sosyalleşme Kuram Strateji ve Taktikler*. Pegem A Yayıncılık, Ankara, 27.
- BAŞARAN, İ.E. (1982). *Örgütsel Davranış (1.Baskı)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Yayınları, Ankara, No:108, 55-56.
- BAYAR, E.Ş. (2019). *Kurumsal İtibarın Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Hizmet Sektöründe Bir Araştırma*. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 85.
- BAYRAKTAROĞLU, S., YILMAZ, S. E., & CAN M. (2014). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının Örgütsel Bağlılığa Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2(3), 99-122.
- BARNETT M.A., JERMİER, J.M. & LAFFERTY, B.A. (2006). *Corporate Reputation: The Definitional Landscape*. Kurumsal İtibar İncelemesi, 9(1), 26-38.

- BERGMAN, M. E. (2006). *The Relationship Between Affective and Normative Commitment: Review And Research Agenda. Journal of Organizational Behavior*, 27, 645-663.
- BİÇER, A. (2019). *Kurumsal İtibarın Çalışanların Örgütsel Bağlılıkları Üzerine Etkisi: Akşehir Banka Çalışanları Örneği*. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim Organizasyon Bilim Dalı, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 72
- BİLMEZ, E. (2011). *Kriz Döneminde Kurumsal İtibar Yönetiminin Önemi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 14(1-2), 173-188.
- BUCHANAN, B. (1974). *Government managers, business executives, and organizational commitment. Public administration review*, 339-347.
- BUDD, J.F. (1994). *How to Manage Corporate Reputations. Public Relations Quarterly Journal*, 39 (4), 11-15.
- BÜRKÜK E. (2020). *Sağlık Çalışanlarında Kurumsal İtibar Algısının Örgütsel Bağlılığa Etkisi Üzerine Bir Çalışma*. İşletme Enstitüsü, Sağlık Yönetimi Enstitü Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 64.
- CENGİZ, A. A. (2002). *Örgüt Yaşamında Örgütsel Bağlılığın Belirleyicileri ve Eskişehir Bölgesinde Doktor ve Hemşire Meslek Grupları Arasında Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Antalya, 805-817
- ÇAKAR, N. D. & CEYLAN, A. (2005). *İş Motivasyonunun Çalışan Bağlılığı ve İşten Ayrılma Eğilimi Üzerindeki Etkileri*. Doğu Üniversitesi Dergisi, 6(1), 52– 66.
- ÇETİN, F., BASIM, H. N., & AYDOĞAN, O. (2011). *Örgütsel Bağlılığın Tükenmişlik ile İlişkisi: Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya, (25), 61-70
- ÇETİN, M. Ö. (2004). *Örgüt Kültürü ve Örgütsel Bağlılık*, Nobel Yayınevi, Ankara, 93.
- ÇÖL, G. (2004). *Örgütsel Bağlılık Kavramı ve Benzer Kavramlarla İlişkisi*. İSGÜC Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi ,6(2), 40-60.
- DOĞAN, S., & KILIÇ, S. (2007). *Örgütsel Bağlılığın Sağlanmasında Personel Güçlendirmenin Yeri ve Önemi*. Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (29), 37-61.
- DOĞANAY, M. (2019). *Kurumsal İtibar ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki: BELKO AŞ'de Bir Çalışma*. Doktora Tezi, 28.
- GÜL, H. (2002). *Örgütsel Bağlılık Yaklaşımlarının Mukayesesi ve Değerlendirmesi*. Ege Üniversitesi İ.İ.B.F, Ege Akademik Bakış, 2(1), 37-55.
- GÜMÜŞ, M. & ÖKSÜZ, B. (2009). *Turizm İşletmelerinde Kurumsal İtibar Yönetimi*. Nobel Yayıncılık, Ankara, 167.
- GÜNEY, S. (2011). *Örgütsel Davranış*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 456.
- GÜRBÜZ, S. (2006). *Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İle Duygusal Bağlılık Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(1), 58.
- FOMBRUN, C.J., & SHANLEY M. (1990). *What's In A Name; Reputation Building And Corporate Strategy*. Yönetim Akademisi Dergisi, Vol.33, No.2, 233-258.
- FOMBRUN, C. J., GARDBERG, N. A., & SEVER, J. M. (2000). *The Reputation Quotient SM: A multi-stakeholder measure of corporate reputation. Journal of brand management*, (7), 241- 255.
- HAIR, J.F., BLACK, W.C., BABİN, B. J., ANDERSON, R.E., & TATHAM, R. L. (2014). *Multivariate Data Analysis*. Pearson Education Limited, 34.
- HALL, D.T., B. Schneider & H.T. Nygren (1970). *Personal Factors in Organizational Identification*. Administrative Science Quarterly, (15), 176-190.
- HREBİNIAK, L. G., & ALUTTO, J. A. (1972). *Personal and role-related factors in the development of organizational commitment*. Administrative science quarterly, 555- 573.
- KANTER, R.M. (1968). *Commitment and Sociological Organization: A Study of Commitment Mechanisms in Utopian Communities*. American Sociological Review, 33(4), 499-517.
- KARAKÖSE, T. (2007). *Kurumların DNA'sı İtibar ve Yönetimi*. 1. Basım, Nobel Yayın, Ankara, 92-93.

- KARAKÖSE, T. (2007). *Örgütlerde İtibar Yönetimi*. Uluslararası Sosyal Bilimler E-dergisi, 11(20), 2-3
- KARATEPE, S. (2008). *İtibar Yönetimi: Halkla İlişkilerde Güven Yaratma*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(23), 77-97.
- KAYIŞ, A. (2018). *Güvenilirlik Analizi*. (Ed: Kalaycı Ş.). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Dinamik Akademi, Ankara, 405.
- KORKMAZ S. (2017). *İşe Adanmışlığın Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisinde Kurumsal İtibarın Rolü: Havayolu Şirketlerinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul, 34.
- MARSH, R. M., & MANNARİ, H. (1977). *Organizational commitment and turnover: A prediction study*. *Administrative science quarterly*, 57-75.
- MCGEE, G. W. & FORD K. C. (1987). *Two (Or More) Dimensions Of Organizational Commitment: Reexamination Of The Affective And Continuance Commitment Scales*. *Journal Of Applied Psychology*, 72, 638-642.
- MEYER J. P., & ALLEN J. (1991). A Three Component Conceptualization of Organizational Commitment, *Human Resources Management Review*, Cilt:1, 63.
- MOWDAY, R.T. (1982). *Employee-organization linkages: the psychology of commitment, absenteeism and turnover*.: Academic Pres. New York. 82.
- RİNDOVA, V., WILLIAMSON, I., PETKOVA, A., & SEVER, J. (2005). *Being good or being known: An empirical examination of the dimensions, antecedents, and consequences of organizational reputation*. *Academy of Management Journal*, (48), 1033-1050.
- RİNDOVA, V. P., WILLIAMSON, I. O., & PETKOVA, A. P. (2010). *Reputation As An İntangible Asset: Reflections On Theory And Methods İn Two Empirical Studies Of Business School Reputations*. *Yönetim Dergisi*, 36(3), 610-619.
- SARIKAYA, M. & ORUÇ İ. (2010). *Kurumsal İtibar Oluşturmada Stratejik İş birliği Olarak İşletme STK İlişkisi*. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2, 95- 102.
- SAYLI, H. & UĞURLU, Y. (2007). *Kurumsal İtibar ve Yönetmelik İlişkisinin Analizine Yönelik Bir Değerlendirme*. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 12 (3), 75- 96.
- SHELDON, M. E. (1971). *Investments and involvements as mechanisms producing commitment to the organization*. *Administrative science quarterly*, 143-150.
- SİĞRİ, Ü. (2007). *İş Görenlerin Örgütsel Bağlılıklarının Meyer ve Allen Tipolojisiyle Analizi: Kamu ve Özel Sektörde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 262.
- SUNGUR, O. (2018). *Korelasyon Analizi*. (Ed.: Ş. Kalaycı), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Dinamik Akademi, Ankara, 115.
- ŞENCAN, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık, 193.
- TELLİ E., & ÜNAL Z. (2015). *Kurumsal İtibar Olgusunun Çalışanların Örgütsel Bağlılığı Üzerine Etkisi: Bir Alan Araştırması*. S.M.M.M Odası Sosyal Bilimler Dergisi, Tekirdağ, 10.
- UYGUR, A. (2007). *Örgütsel Bağlılık İle İş gören Performansı İlişkisini İncelemeye Yönelik Bir Alan Araştırması*. Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (1), 71-85.
- URAL, G. E. (1999). *İtibar Yönetimi Değer Yaratan Bir Halkla İlişkiler Çalışması Olarak İtibar Yönetimi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, 83-93.
- WASTİ, S. A. (2002). *Affective and continuance commitment to the organization: Test of an integrated model in the Turkish context*. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(5), 525- 550.
- WASTİ, S. A. (2009). *Örgütsel Bağlılık Kavramı, Odakları, Öncül ve Sonuçları*. Umuttepe Yayınları, İzmit, 18.
- WIENER, Y., & GECHMAN, A. S. (1977). *Commitment: A behavioral approach to job involvement*. *Journal of Vocational Behavior*, 10(1), 47-52.

YAĞCI, K. (2007). *Meyer-Allen Örgütsel Bağlılık Modeli Yaklaşımıyla Otel İşletmeleri İş görenlerinin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinden Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(3), 114.

YILDIZ, T. (2019). *Kurumsal İtibarın Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Karabük, 94.

YURT, İ. (2012). *Kurumsal İtibar Yönetimi Algısının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Düzce Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce, 6.

Mimarlık Eğitiminin Grafik Tasarım Davranışları Üzerindeki Etkisi: Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemiyle Kitap Kapağı Tasarımı Örneği

*The Effect of Architectural Education on Graphic Design Behaviors: An Example of
Book Cover Design with the Indicator Analysis Method*

ÖZET

Mimarlık eğitimi teknik eğitimin yanında sanatsal eğitimlerin verildiği alanlardandır. Mimarlık eğitimi birçok sanat alanını kapsadığı gibi görsel sanatları da kapsayan bir disiplindir. Mimarlık eğitiminde öğrenciler temel tasarım dersinin yanında aldıkları stüdyo eğitimleri ile mimarlığın yanından diğer sanat dalları ile ilişki içerisine girer. Bu çalışma, dijital tasarım stüdyosu dersinde verilen grafik tasarım öğretilerinin öğrencilerin mimarlık alanında sahip oldukları bakış açısıyla ilişkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin mimarlık eksenindeki bakış açısının, grafik tasarım davranışlarını nasıl etkilediği Kitap Kapağı Tasarımı aracılığıyla incelenmektedir. Göstergebilimi aracılığı ile, mimarlık lisans öğrencilerin grafik tasarım projelerinde mimarlık eksenindeki bakış açılarını yansıtılmalarının nasıl gerçekleştiği ve bu durumun tasarım kararlarına nasıl yansıdığı irdelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı, öğrencilerin mimarlık ekseninde bir bakış açısına sahip olmalarının, grafik tasarımı ile ilgili davranışlarını nasıl etkilediğini göstergebilimsel çözümlemenin kullanılmasıyla incelemektir. Bu tür bir araştırma, eğitimcilerin ve öğrencilerin tasarım becerilerini geliştirmelerine ve daha iyi tasarımlar oluşturmalarına yardımcı olabilir. Öğrencilerin mimarlık ekseninde bir bakış açısına sahip olmalarının, grafik tasarımı ile ilgili davranışlarını nasıl etkilediği görülmüş, öğrencilerin aldıkları mimarlık eğitiminde edindikleri deneyimlerin grafik tasarım projesi olan Kitap Kapağı tasarımına doğrudan katkı sağladığı görülmüştür. Araştırmanın en önemli keşfi konsept üretim süreci yaşamış bir öğrencinin metafor ve betimleme göstergelerini kullanarak soyut kavramları somut kavramlara aktarmadaki başarıları olmuştur. Bu çalışma ile mimarlık ekseninde bir bakış açısına sahip olan öğrencilerin, grafik tasarım kararlarını daha tutarlı bir şekilde alabilecekleri ve daha iyi tasarımlar oluşturabilecekleri düşünülebilir. Sonuç olarak, bu tür bir araştırma, öğrencilerin mimarlık ekseninde bir bakış açısına sahip olmalarının grafik tasarımı ile ilgili davranışlarını nasıl etkilediğini anlamaya yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık Eğitimi, Dijital Tasarım Stüdyosu, Gösterge Bilimi

ABSTRACT

Architecture education is one of the fields where technical and artistic education are provided. Architecture education is a discipline that encompasses many art fields, including visual arts. In architecture education, students engage with other art disciplines through their studio education alongside their foundational design courses. This study aims to investigate the relationship between the graphic design teachings provided in the digital design studio course and the perspective that students have in the field of architecture. In this context, how students' perspective on architecture influences their graphic design behaviors is examined through Book Cover Design. Through semiotics, it is explored how architecture undergraduate students reflect their perspective on architecture in their graphic design projects and how this affects their design decisions. Accordingly, the main objective of the research is to examine how students' perspective on architecture influences their behaviors related to graphic design using semiotic analysis. Such research can help educators and students improve their design skills and create better designs. It was observed that students' perspective on architecture influenced their behaviors related to graphic design, and the experiences they gained in their architecture education directly contributed to the Book Cover design project. The most significant finding of the research was the success of students who went through a concept generation process in transferring abstract concepts to concrete concepts using metaphor and descriptive signs. It can be assumed that students with a perspective on architecture can make more consistent graphic design decisions and create better designs. In conclusion, this type of research can help understand how students' perspective on architecture influences their behaviors related to graphic design.

Keywords: Architecture Education, Digital Design Studio, Semiotics

GİRİŞ

Antik çağlardan günümüze mimari, ortak paydası olarak hem sanattan hem de bilimden ilham almıştır. Bu çalışma alanları arasında sanat yoluyla iletişim, insanların mekânı nasıl algıladıklarını ve onunla nasıl etkileşime girdiklerini etkileyen bir güç olarak ortaya çıkmıştır. (Aydıntan & Fettahoğlu, 2022). Modernizm ile birlikte sanatın birçok dalının birbirinden ayrılması ve farklı bakış açıları ortaya çıkmasına neden olmasına rağmen kırılma noktasının getirdiği yenilikler, alternatif olarak sanata ve mimariye ilham vermiştir (Üner & Erdoğan, 2020). Mimarlık ve sanat

Ömer Özeren¹

How to Cite This Article

Özeren, Ö. (2023). "Mimarlık Eğitiminin Grafik Tasarım Davranışları Üzerindeki Etkisi: Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemiyle Kitap Kapağı Tasarımı Örneği", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2863-2868. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69442>

Arrival: 12 April 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Karabük Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Karabük, Türkiye

alanları arasındaki ilişki, çeşitli çalışmaların odak noktası olmuş ve karşılıklı etki ve benzerlik açısından analiz edilmiştir. Diğer bir deyişle, süreç boyunca çeşitli açılardan, çeşitli sanatsal disiplinler mimarlıkla ilişkilendirilmiştir (Sönmez, 2018; Şensoy & Yamaçlı, 2015). Bu nedenle, nesnel ve öznel kriterleri kesin bir şekilde tanımlamak zor olabilir. Ancak, benzersiz gerekliliklere sahip olmak, bir projeyi mimari açıdan önemli ve eşsiz kılar (Özeren & Qurraie, 2022). Bunun yanında, mimari üretim, doğası gereği yaratıcılığı içinde barındırmakta ve bu yakın ilişkide konsept ve görsellik olguları tasarıma yön verip onu zenginleştirmekte (Onur, 2022) ve amacı, dış çevresel faktörler tarafından olumsuz etkilenmenin azaltılmasıdır (Sultan Qurraie & Kılıç Bakırhan, 2023).

Auguste Perret, "mimarlığın mekan üretim sanatı" olduğunu söylerken Le Corbusier, "mimarlığın her şeyden önce bir güzel sanat olduğunu" iddia etmiştir (Akbulut & Zafer, 2013). Aynı düşünceyi destekleyici şekilde Hegel "mimarının tüm sanatların anasıdır" demiştir (Hasol, 2013). 1562'de Floransa'daki Akademi'nin kurucularından biri olan Giorgio Vasari, resim ve heykelle birlikte inşaatı "en güzel sanatlardan" biri olarak görüyordu. Daha sonra bunlar "güzel sanatlar" olarak kategorize edildi (Masiero, 2006). Son elli yılda birçok sanatçı mimari çalışmalarına resim, heykel ve sinemayı dahil etmiş ve birçok mimar görsel sanatlarla da etkileşime girmeye başlamıştır (Al Şensoy, 2018). Günümüzde grafik tasarım, sanat okullarının çoğunda öğretilen görsel sanatların bir disiplinidir. Grafik tasarım eğitiminin ana odak noktası grafik tasarım uygulamalarıdır. Grafik tasarım, estetik ve tasarım hususlarını harmanlayan bir görsel iletişim türüdür (Karagöl & Aksoy, 2020). Çizgiler, metin ve tonlarla yapılır. Grafik tasarımın ana hedefleri, bir ürünü pazarlamak, bir amacı iletmek ve bir mesaj yaymaktır. Ayrıca plastik sanatların bileşenlerinden ve ilkelerinden yararlanarak izleyicinin dikkatini çekmeye çalışır (Becer, 2015).

GÖSTERGEBİLİMİ

Bazı göstergebilimcilere göre göstergebilim, "göstergelerin incelenmesi veya göstergenin toplumsal yaşamdaki mevcudiyeti veya aktüelliğine ilişkin bir epistemoloji" olarak tanımlanmaktadır (Yakin & Totu, 2014). Gösterenle gösterilenden oluşan gösterge; belirti, simge, görüntü gibi bir dizi benzer ve farklı terimler arasında yer alan bir kavramdır. Göstergede, gösterenler anlatım ortamını, gösterilenler ise içerik ortamını oluşturur (Işıkoğlu Onur, 2020).

Umberto Eco (1979) sinyalleri başka bir fikri ileten her şey olarak tanımlamıştır. Umberto Eco'ya uygun olarak göstergebilim, her biri daha derin bir anlam çerçevesi tarafından onaylanmış gibi görünen tüm kültürel etkinlikleri iletişim biçimleri olarak inceler (Eco, 1979). Başka bir deyişle göstergebilim, sinyallerin, yorumlarının ve anlamı iletme yollarının incelenmesidir (İplikçi, 2022). Göstergebilimin özü göstergeler felsefesidir. Gösterge genellikle "kendi dışında bir şeyi simgeleyen ve dolayısıyla temsil ettiği yerini alabilecek herhangi bir şekil, öge, olgu biçimi" olarak tanımlanır (Rifat, 2005). İşaretler hem bir işaretleyiciden hem de bir mesajdan oluşur. Bu anlamda, bir kavramı ifade eden bir kelime, o kavramı ileten bir sembol veya işaret gibi bir ögedir (Kalaman & Mikail, 2014). Gösterilen, gösterenin dikkat çektiği ve anlamsal çekirdeğini oluşturduğu fikirdir. Gösterilen ile sözcük arasındaki etkileşim anlamla sonuçlanır (Saussure, 2011). Göstergebilim, göstergeleri sembolik yapılarına, anlamlarına, anlam üretimine ve yorumlarına değinerek anlamaya çalışır. Saussure'den başlayarak, birçok teorisyen bu konuda göstergeler ve analiz yöntemleri hakkında fikir üretmiştir. Böylelikle kitap kapaklarında görsel göstergelerin kullanımı göstergebilimsel analiz teknikleri kapsamında da değerlendirilebilir ve incelenebilir. Çalışmada iki tür gösterge modeline göre inceleme gerçekleştirilmiştir;

Charles Sanders Peirce, gösterge ve nesnesi arasındaki ilişkileri ortaya koyan üçlü gösterge türü oluşturmuştur: görüntüsel gösterge, belirtisel gösterge ve simgedir (Peirce & Moore, 1984). Görüntüsel gösterge, nesnesiyle görüntüsel benzerlik ilişkisi içinde olan ve nesnesini doğrudan temsil eden bir göstergedir. Belirti ise, nesnesi ortadan kalktığı zaman onu gösterge yapan niteliklerini kaybeden bir göstergedir ve nesnesiyle görünmez bir zorunluluk aracılığıyla doğrudan bir ilişkisi vardır. Sembol ise, yorumlayıcının nesneyi zihninde nasıl tasarladığına bağlı olan bir göstergedir. Gösterge türleri temsil ilişkilerinde yorumlayıcının etkin bir biçimde yer aldığından, yorumlama göstergelerin anlamını çözümlenmek için önemlidir. Görüntüsel gösterge nesneyle benzerliğine, belirti nesneyle yorumcunun yaptığı yoruma, sembol ise yorumlayanın nesneyi zihninde nasıl tasarladığına göre ortaya çıktığından temsil ilişkilerinde yorumlayıcı etkin bir biçimde yer alır (Özmkas, 2009).

Roland Barthes'ın kuramına göre gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki gösterge'yi oluşturur ve anlam da bu ilişkinin gelişmesiyle ortaya çıkar (Bircan 2015). Düz anlam ve çağrışım, göstergebilimde anlamın işlenme şeklidir (Arslan 2017). Barthes "kendi göstergebilimini dilbilimin 'çözülmesi' ya da, daha açık bir şekilde, bilimsel bir dilbilim tarafından saf olmadığı gerekçesiyle bir kenara atılmış anlamlamanın tüm yönlerinin incelenmesi olarak betimler (Barthes, 1979). Her işaret beynimizde bir fikirle ilişkilidir ve her işaret bir gösteren ve bir gösterilen düzanlam içerir. Ancak bu gösterge, anlamsal olarak değişerek başka bir gösterge haline gelerek onun göstereni de yananlamı da olabilir. Çalışmada Arslan (2017) 'ın Roland Barthes'ın kuramına göre kullandığı metafor ve metonimler gösterge olarak düzanlam ve yananlam olarak kullanılmıştır. Metaforik formülasyonlarda, bir gösterge sıklıkla düzanlam düzeyinden çağrışım alanına geçer. Metafor çağrışım ilkesini kullanarak iki düzlem arasında paralellikler çizerek bir

gerçeklik düzeyindeki anlam veya değerleri başka bir gerçeklik düzeyiyle değiştirme eylemi olarak tanımlar. (Fiske, 2014). Metonimler, iki ayrı düzlemin yer değiştirmesiyle oluşan metaforların aksine, kavramların birbirleriyle kurdukları ilişkiler sonucunda aynı düzlemde bir dizi çağrışımlar kurarak üretilir. Metonimler genellikle parça-bütün ilişkisini, bütün için bir sembol olarak hizmet edecek bütünün bir alt kümesini seçerek gösterir. (Fiske, 2014).

AMAÇ, KAPSAM

Bu çalışma, dijital tasarım stüdyosu dersinde verilen grafik tasarım öğretilerinin öğrencilerin mimarlık alanında sahip oldukları bakış açısıyla ilişkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin mimarlık eksenindeki bakış açısının, grafik tasarım davranışlarını nasıl etkilediği “Kitap Kapak Tasarımı” aracılığıyla incelenmektedir. Göstergebilimi aracılığı ile, mimarlık lisans öğrencilerin grafik tasarım projelerinde mimarlık eksenindeki bakış açılarını yansıtma durumlarının nasıl gerçekleştiği ve bu durumun tasarım kararlarına nasıl yansıdığı irdelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı, mimarlık lisans eğitiminde dijital tasarım stüdyosu dersinde gösterge bilimsel çözümleme yönteminin kullanılmasıyla mimarlık eğitiminde verilen soyut ve somut düşünce biçiminin “Kitap Kapak Tasarımı” konusu kapsamında, göstergebilimsel çözümleme örnekleriyle yeniden tasarlanmasıdır. Bu çalışmada göstergebilimsel analiz yöntemlerinin kitap kapağı tasarımı konusuna uygulanmasına dayanan araştırma modeli olarak “Temel Niteliksel Araştırma Yöntemi” seçilmiştir. Temel niteliksel araştırma yürüten bir araştırmacı, bireylerin dünyalarını nasıl kurduklarını, yaşamlarını nasıl anladıklarını ve deneyimlerine nasıl anlam verdiklerini inceler. Bu bağlamda temel nitel araştırmaların birincil amacı, bireylerin geliştirdiği anlamları tespit etmek ve analiz etmektir (Merriam & Bierema, 2013). Çalışma alanı olarak kitap kapağı seçilmesinde grafik tasarım alanında diğer görsel öğelere göre en ulaşılabilir tasarımların kitap kapakları oldukları literatürde rastlanılmaktadır (Arslan, 2017; Turan, 2021). Ayrıca kitabın kapağı, okuyucunun kitapla birincil temas noktası işlevi görmektedir. Burada kitabın gizemi ya açığa çıkar ya da çözülür. Bu sayede kitapların kapakları okuyucuya hitap ederek bir bağ kurmaktadır (Günay & Funda, 2008). Kitap kapağı genel olarak ya metnin ana ögesinin kapakta betimlenmesi şeklinde tasarlanır ya da simgesel bir anlatım dili olarak tasarlanır. Kitap kapağındaki betimleme genelde kitabın içindeki bir unsurun ya da durumun okuyucuya görselleştirilerek sunulması şeklinde tasarlanır.

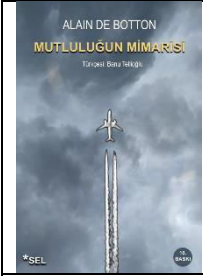
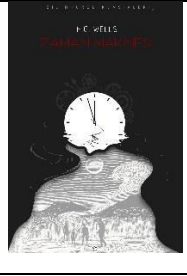
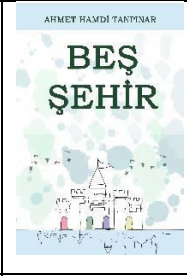

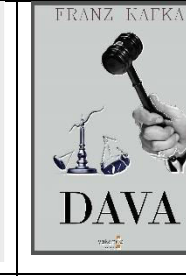

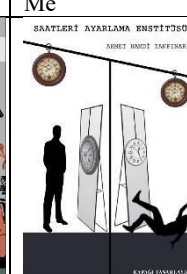

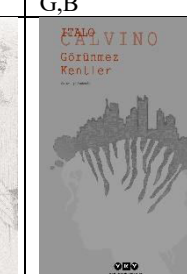
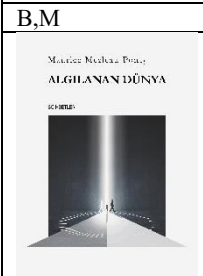
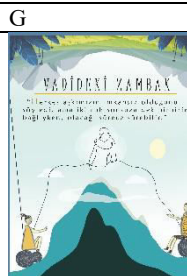
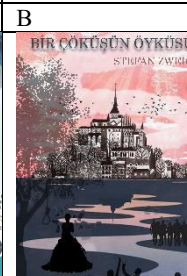
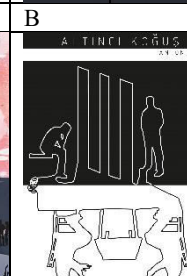

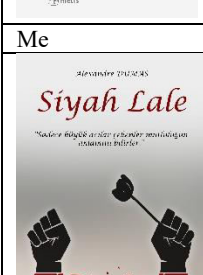
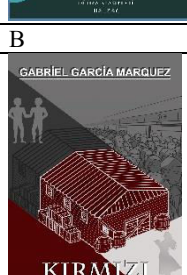

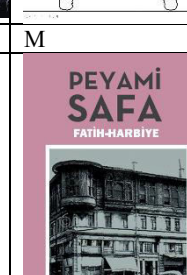
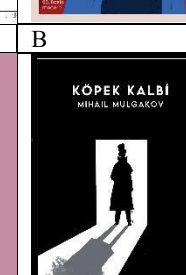
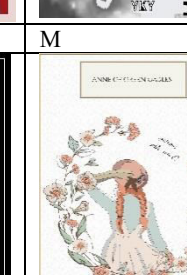
METOD

Bu çalışma, Karabük Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde mimarlık eğitimindeki 8.dönem seçmeli ders kapsamında verilen olan Dijital Tasarım Stüdyosu dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ders stüdyo dersi kapsamında tek yürütücü ile yürütülmüştür. Dersi başlangıçta alan 50 öğrenci çeşitli sebeplerle derse devam etmemiş dönem 44 kişi ile tamamlanmıştır. Yürütülen ders haftada 4 saat 5 kredi olmak üzere 14.haftadır. Bu kapsamda, öğrencilere çeşitli yazılım dersleri verilmiş bu yazılımlarla ilişkili farklı çalışmalar yaptırılmıştır. Dönem içi yaptırılan çalışmalardan biri olan “Sayfadan Kapağa” temalı çalışma dönem içerisinde yayılmıştır. Öncelikle öğrencilere ilk hafta edebiyatın temel eserlerinden ve mimari ile doğrudan veya dolaylı ilişkili eserlerden birer kitap seçmeleri istenmiştir. Sonraki hafta öğrenciler ile seçilen kitaplar üzerine konuşulmuş dönem içi yapacakları çalışma ile ilgili bilgi verilmiştir. Dönem içi çalışmasına uygun görülmeyen kitapların bazıları öğrenciler tarafından değiştirilmiş, kitap önerisi bulamayan öğrencilere dersin eğitmeni tarafından kitap önerileri getirilmiştir. Öğrenciler kitap seçimleri tamamladığında öğrencilere öncelikle seçtikleri kitapları dönem sonuna kadar okumaları istenmiştir. Sonrasında seçtikleri kitapların kitap kapaklarını yorumlamaları ve yeniden tasarlanmaları istenmiştir. Bu aşamada öğrencilere dönem sonuna kadar süre tanınmış ve bu süre zarfında öğrencilere Adobe yazılımlarından İleri Photoshop, İllustrator ve Indesign dersleri verilmiştir. Dönem sonuna gelindiğinde 2 hafta boyunca öğrencilerin çalışmaları stüdyo dersi kapsamında değerlendirilmiş ders eğitmeni tarafından kritikler verilmiş ve bu doğrultuda öğrenciler çalışmalarını tamamlamıştır.

BULGULAR

Dönem sonunda öğrencilerden okudukları kitapların kapağı tasarlarken ki düşüncelerini rapor şeklinde yazmaları istenmiş ve orijinal kapaklarla birlikte yeni tasarladıkları kitap kapakları alınmıştır. Çalışmayı 28 öğrenci başarı ile tamamlayıp teslim etmiştir. Daha sonra kitap kapakları öğrencilerin tasarlama biçimlerinde göstergeleri kullanımlarına göre sınıflandırılmıştır (Tablo 1). Bu sınıflandırma ile öğrenciler tasarım süreçlerindeki soyut ve somut bakış açıları irdelenmiş öğrenci tasarımıdaki yönlendirici etkenler sorgulanmıştır.

Tablo 1: Kitap Kapağı Öğrenci Çalışmaları Göstergelere Göre Analiz
Görsel:G, Betimsel : B, Simge : S Metafor: M, Metanomi Me

					
G	B,M	G,B	Me	B	G,B
					
B,M	G	B	B	B	M
					
Me	B	B	M	B	M
					
B	B,G	Me	G	M	G

Çalışmalar incelendiğinde göstergeler doğrultusunda mimarlık eğitimi alan öğrencilerin büyük bir bölümü okudukları kitapların kapak tasarımlarını mevcut kitap kapak tasarımlarımdan farklı bakış açıları ile yeniden yorumladıkları görülmüştür. Özellikle mimarlık eğitiminde verilen kavramsal bakış açısını kazanmış olan öğrencilerin bu çalışmada Betimsel ve Metafor Göstergelere yöneldikleri saptanmıştır. Mimari proje derslerinde konseptte dayalı proje üretme bilinçlerinin bu anlamda buraya yansıdığı görülmüştür. Mimari proje üretiminde sergiledikleri konsept bulma arayışı öğrencileri kitap kapağı tasarlarken soyut düşünceyi somut olarak aktarmada düz anlamdan çıkarak yan anlamların keşfine yöneltmiştir. Ayrıca öğrenciler tasarım derslerinde aldıkları renk, uyum ahenk gibi tasarım öğelerini grafik tasarımda kullandıkları görülmüştür. Bu nedenle tasarım derslerinde, öğrencilerin görsel estetik anlayışı, kompozisyon, renk teorisi, tasarım ilkeleri ve daha fazlası gibi temel tasarım kavramlarını öğrendikleri ve öğrencilerin bu kavramları grafik tasarım projelerine uyguladıkları söylenebilir.

SONUÇLAR

Bu deneysel vaka çalışması, mimarlık lisans öğrencilerine grafik tasarım hakkında soyut kavramların somut kavramlara aktarılmasında göstergelerin kullanımı üzerinde araştırma yapmak için yapılmıştır. Bu çalışma, mimarlık ve diğer disiplinlerdeki eğitimcilere gösterge bilimi üzerine örnek bir vaka çalışmasıdır. Bu araştırma, araştırmacı tarafından yapılan göstergebilimsel çözümleme uygulamalarının mimarlık lisans öğrenci uygulamalarının yer aldığı nitel bir araştırmadır. Bu çalışmada, mimarlık lisans dersi olan Dijital Tasarım Stüdyo dersinin bir bölümü kapsayan “Sayfadan Kapağa” temalı kitap kapağı tasarımı üzerinde öğrenci çalışmaları üzerinden göstergebilimsel çözümleme

gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda ders içeriğinde yer alan pafta, portfolyo, monogram, logo, afiş ve illüstrasyon gibi farklı uygulama alanlarında kullanılabilirliğini sağlanabilmektedir. Bu çalışmada kitap kapaklarının analizinde Charles Sanders Peirce ve Roland Barthes'in düz anlam-yan anlam kavramlarının işaret türleri uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama aşamasında göstergebilimsel analiz yaklaşımının kitap kapağı tasarımlarını incelemeye yardımcı olduğu keşfedilmiştir. Mimarlık eğitimi alan öğrencilerin gösterge bilimi ile ilgili herhangi bir eğitim almaya dahi mimari proje üretim süreçlerinde edindikleri konsept üretim tekniklerini sayesinde soyut kavramları somut kavramlara aktarımda başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Bu çalışma ile mimarlık eğitiminin sadece mimarlık alanında değil sanatın farklı alanlarında da öğrencilerin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, M. R., & Zafer, A. (2013). Jeanneret Harikalar Diyarında: Le Corbusier'nin Doğu Yolculuğu ve İstanbul. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*(8), 81-93.
- Al Şensoy, S. Ö. I., B. (2018). Mimarlık Ve Ressamlık Arakesitindeki Bir Sanatçı: Hundertwasser. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 8(2), 76-94.
- Arslan, S. (2017). Grafik tasarım öğretiminde göstergebilimsel çözümlenmenin kullanılması: Kitap kapağı üzerine örnek çözümlenmeler. *Anadolu University (Turkey)*,
- Aydıntan, E., & Fettahoğlu, E. (2022). "1984" Ve "Cesur Yeni Dünya" Eserlerinin Sanat-Mimarlık İlişkisi Üzerinden Okunması. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(1), 267-282.
- Barthes, R. (1979). Lecture in inauguration of the chair of literary semiology, Collège de France, January 7, 1977. *Oxford Literary Review*, 4(1), 31-44.
- Becer, E. (2015). İletişim ve grafik tasarım: Dost Kitabevi Yayınları.
- Eco, U. (1979). *A theory of semiotics* (Vol. 217): Indiana University Press.
- Fiske, J. (2014). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çev: Süleyman İrvan), Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Günay, V., & Funda, U. (2008). Kitap İle Kapağı Arasındaki Göstergelerarası Serüven. *Art-e Sanat Dergisi*, 1(2), 1-28.
- Hasol, D. (2013). Mimarlık yasaları ve mimarlık politikalarında kültür, sanat, mimarlık üçlüsü. *Güney Mimarlık*, 13, 22, 24.
- İplikçi, H. G. (2022). İletişimsel Bir Bakış Açısı ile Reklamcılıkta Göstergebilimin Rolü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4), 287-306.
- Işıkoğlu Onur, B. (2020). Gösterge-Mimarlık İlişkisi Bağlamında "İkonik" ve "Kitsch" Kavramlarını Yeniden Düşünmek. *Online Journal of Art and Design*, 8(4).
- Kalaman, S., & Mikail, B. (2014). Toplumsal cinsiyet açısından axe basın ilanlarının göstergebilimsel analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 128-136.
- Karagöl, R., & Aksoy, Ş. (2020). Grafik Tasarım Eğitiminin Çağın Gereklere Uygunluğuna İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri. *Journal of Arts*, 3(2), 67-84.
- Masiero, R. (2006). *Mimaride Estetik*. F. Genç (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2013). *Adult learning: Linking theory and practice*: John Wiley & Sons.
- Onur, B. (2022). Concept as the Activist of Creativity in Architectural Design: Exploring Factors Affecting Concept Formation Using the Structural Equation Model. *Periodica Polytechnica Architecture*, 53(3), 220-231.
- Özeren, Ö., & Qurraie, B. S. (2022). Evaluation Of Architectural Students'thoughts On Transformation And Re-Use Projects Using Ahp Method. In M. T. Kayılı (Ed.), *Transformation İn Architecture* (pp. 173-191).
- Özmkas, U. (2009). Charles Sanders Peirce'in Gösterge Kavramı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 32-45.
- Peirce, C. S., & Moore, E. C. (1984). *Writings of Charles S. Peirce: 1867-1871*: Indiana University Press.
- Rifat, M. (2005). XX. yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları: Yapı Kredi.
- Saussure, F. M. (2011). *Course in general linguistics*: Columbia University Press.

- Sönmez, H. (2018). Mimar Ressamlarımız: Cihat Burak, Nuri Abaç, Ruzin Gerçin, Erol Akyavaş. Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri, 4(6), 311-319.
- Sultan Qurraie, B., & Kılıç Bakırhan, E. (2023). Evaluation of facade systems in different climate zones regarding energy, comfort, emission, and cost. Arab Journal of Basic and Applied Sciences, 30(1), 123-136. doi:10.1080/25765299.2023.2180885
- Şensoy, G., & Yamaçlı, R. (2015). Disiplinlerarası bir içerik olarak mimarlık. Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, 3(2), 329-339.
- Turan, A. (2021). Kitap kapağının iki yüzü. Akdeniz Sanat, 15(28), 227-254.
- Üner, G., & Erdoğan, E. (2020). Mimarlığın Diğer Sanat Dalları ile İlişkisi. Online Journal Of Art And Design, 8(2).
- Yakin, H. S. M., & Totu, A. (2014). The semiotic perspectives of Peirce and Saussure: A brief comparative study. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 155, 4-8.

Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim Adlı Romanında 'Öteki' Ve 'Ötekileştirme'

'Other' And 'Othering' In Joanne Greenberg's Novel I Never Promised You A Rose Garden

ÖZET

Bu çalışmada Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim adlı romanında, ana karakter Deborah üzerinden işlenen ötekileştirme kavramı incelenmiştir. Eser, imgebilim ışığı altında ele alınmış olup, çalışma eklektik yöntem başlığı altında, sosyolojik ve psikanalitik eleştiri kuramları kullanılarak oluşturulmuştur. Hiçbir imgenin bir anda oluşmadığını unutmamak gerekir. Bir imgenin var olabilmesi adına mutlaka bir 'öteki' kavramına ihtiyaç duyulmaktadır. İncelenmiş olan eserde ana karakter, Deborah, şizofreni hastası olan genç bir kızdır ve eserde ana 'öteki' unsurunu oluşturmaktadır. Akıl hastalıkları ve akıl hastaları, geçmişten günümüze dek hemen hemen her toplumda hem korkulan hem de öteki olmuşlardır. Eser boyunca ana karakter, sadece psikolojik bir rahatsızlığa sahip olmasından ötürü değil aynı zamanda bir kadın ve Yahudi olması nedeniyle de toplumda 'öteki' olarak görülmektedir. Bunlar dolayısıyla, eserde Deborah'ın toplum içinde var olabilmek adına verdiği çaba ve bu durumun onun iç dünyasına nasıl yansıdığı işlenmektedir. Romanın yazarı olan Greenberg'in de aynı akıl hastalığından muzdarip olması ve gençliğinin bir döneminde akıl hastanesinde geçirmesi nedeniyle eserde yazarın hayatına dair birçok iz bulmak mümkündür. Eserin aynı zamanda yarı oto-biyografik olarak literatürde yer edinmiş olması da bu teoremi doğrular niteliktedir. Eser çözümlemesinin yanı sıra, çalışma boyunca, inceleme ile doğrudan ilintili olması sebebiyle, eserin yazıldığı dönemin özelliklerinden, yazardan ve yazarın kendi hayatının esere nasıl yansıdığından da kısaca bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sana Gül Bahçesi Vadetmedim, İmgebilim, Öteki, Joanne Greenberg

ABSTRACT

In this study, the concept of othering, which is processed through the main character Deborah, in Joanne Greenberg's novel *I Never Promised You a Rose Garden* has been examined. The work has been discussed in the light of imagology and the work created under the title of eclectic method, using sociological and psychoanalytic criticism theories. It should not be forgotten that no image is formed all at once. In order for an image to exist, an 'other' concept is absolutely needed. In the work examined, the main character, Deborah, is a young girl with schizophrenia and constitutes the main 'other' element in the work. Mental illnesses and mental patients have been both feared and marginalized in almost every society from the past to the present. Throughout the work, she is seen as the 'other' in society, not only because she has a psychological disorder, but she is a woman and a Jew, as well. For these reasons, Deborah's efforts to exist in the society and how this situation is reflected to her inner world have been discussed in the work. Since Greenberg, the author of the novel, suffered from the same mental illness and spent a period of her youth in a mental hospital, it is possible to find many traces of the author's life in the work. The fact that the work is also semi-auto-biographical in the literature confirms this theorem. In addition to the analysis of the work, throughout the study, the characteristics of the period in which the work was written, the author and how the author's own life is reflected in the work has also been briefly mentioned, as it is directly related to the study.

Keywords: *I Never Promised You a Rose Garden*, Imagology, The Other, Joanne Greenberg

GİRİŞ

Bu çalışmada, Joanne Greenberg'in ilk kez 1964 yılında, dilimize Sana Gül Bahçesi Vadetmedim başlığıyla çevrilen ve orijinal olarak *I Never Promised You a Rose Garden* adı ile yayımlanan romanındaki ötekileştirme olgusunun incelenmesi ve çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Eser boyunca 'öteki' kavramı ırk, cinsiyet, sağlık ve benzeri boyutlarda ele alınmıştır. Hayatının büyük bir bölümünde ötekileştirilen, 'deli' olarak görülen Greenberg'in öz hikayesini ve yaşamış olduğu akıl hastalığını kurgusal detaylar ekleyerek okuyucuya sunduğu bu eser, bir nevi 'deliliğin kitabı'dır. İnsanlığın ilk zamanlarından beri, akıl hastalığına sahip kişiler toplum tarafından bedevi, deli, anormal ve benzeri isimler ile anılarak izolasyona itilmiş ve hayatlarının her alanında ötekileştirilmişlerdir. Greenberg de benzer şekilde gerçek hayatta oldukça ötekileştirilmiş olmasının yarattığı muhtemel travma nedeniyle eserini yayımlarken de ötekileştirilen olmak istememiştir. Öyle ki, eserin onun tarafından yazıldığının anlaşılması adına eserini Hannah Green mahlasıyla yayımlatmıştır. Ancak zaman içinde, Joanne Greenberg'in ve asıl Hannah Green'in hem eserleri hem de kişilikleri, Hannah Green isimli başka bir yazarın da ortaya çıkıp eserler yayımlanmasıyla karıştırılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Greenberg kendi adını kullanmaya karar vermiştir. *Rose Garden* ortaya çıktı

Engin Bölükmeşe¹
Hilal Erden²

How to Cite This Article

Bölükmeşe, E. & Erden, H. (2023). "Joanne Greenberg'in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim Adlı Romanında 'Öteki' Ve 'Ötekileştirme'", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(64):2869-2877. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.70047>

Arrival: 14 April 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Doç. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Eskişehir, Türkiye

² Yüksek Lisans Öğrencisi., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE, Karşılaştırmalı Edebiyat ABD, Eskişehir, Türkiye

ve tabii ki bu gizli bir kitaptı ve David ile Alan'a³ (yazdığımın) başka bir kitap olduğunu ve kimsenin kitabımdan haberi olmadığını söylemek zorunda kaldım. (...) Hannah Green bu hikayelerle ortaya çıkıyordu ve ben adımlı, kitabımı vermişim, bu yüzden ölmek ve bu kitap üzerinde hak iddia edememekle ilgili birçok çocuksu kâbus gördüm (Sherman, 2009: 91). Eserde birçok farklı unsur üzerinden işlenen ötekileştirme kavramı Greenberg'in kendi hayatıyla paralellik göstermektedir. 1932 yılında Amerika'da dünyaya gelen Greenberg, gençlik yıllarının bir kısmını akıl hastanesinde geçirmiştir. Bu süreçte edinmiş olduğu deneyimleri ve yaptığı gözlemleri de eserin protagonistisi Deborah Blau üzerinden okuyucuya aktarmıştır. Deborah Blau ve Joanne Greenberg'in doğum tarihleri bile aynıdır.

İmgeler okuyucuya yazar hakkında bilgi veren öğelerdir. Edebi metinlerde, imgeler yazar ile bilinçaltı, yazar ile toplum ve son olarak yazar ile okur arasındaki ilişkiyi ortaya koyan elemanlardır (Ulağlı, 2018: 14). Belli başlı imgeleri eserine işleyen yazar, bunu yaparken aslında okuyucuya kendi hayatıyla, istekleriyle, bastırılmış arzu ve dürtüleriyle ilgili aktarımlarda bulunur. İmgebilim ise, yazarın eserine işlediği bu olguları bulup anlamlandırmayı sağlamaktadır. İmgebilim öteki ve beni anlamlandırma sürecinin kendisi olmakla birlikte, imgenin oluşum, gelişim sürecine dahil olan tüm alanları inceleyen, farklı öğeleri bünyesinde bulunduran sistematik bir bilimdir (Bölükmeşe & Erçin, 2021: 218). Bu bağlamda, birden fazla imge barındıran eserin, imgebilim ile incelenmesi ve yazarın eserine işlediği bu unsurların çözümlenmesi amaçlanmaktadır.

Ötekileştirme, geçmişten günümüze uzanan ve hayatın her alanında karşımıza çıkan bir olgudur. Batı'nın hiyerarşik dilinde, yabancı ötekini temsil etmektedir; öteki ise farklılıklar alanını, korkuların ve kaygıların mahzenini simgeler. Irk, cinsiyet ve sınıf temelinde ötekileştirme, varlığı ve politikaları ile toplumu bölen farklılıklardır (Selçuk, 2012: 80). Bir toplumun en küçük yapı taşı oluşturulan bireyler, cinsel tercihlerinden, cinsiyetlerinden, ırklarından, hastalıklarından ve hatta düşüncelerinden dolayı ötekileştirilebilirler. Süje, bir toplumu, insanı veyahut bir nesneyi ötekileştirebilir. En temelinde, bizim gibi olmayan ve farklılık gösteren, bizim için 'öteki'dir ve bu 'öteki'yi anlamlandırabilmek için birtakım olumlu ya da olumsuz imgeler yüklenir.

Eserde işlenmiş olan ve ötekiyi oluşturan imgeler günlük hayatta çok yabancı olunan yapılar değildir. Deborah'ın bir akıl hastanesinde yatması, ailesinin ve kendisinin Yahudi olması ve Deborah'ın ayrıca bir kadın olması eserde okuyucunun karşısına çıkan temel ötekileştirme unsurlarıdır. "Öteki", bir ya da daha fazla kişi, kültür ya da toplum tarafından, geçmiş veya güncel ilişkiler referans alınarak, dikey (sınıfsal) ya da yatay (etnik vb.) olarak farklılaştırılmış ve ayrıştırılmış olan, kişi, grup, sınıf, halk vb. şeklinde tanımlanabilir (Nahya, 2011: 29). Eser boyunca öteki sınıflandırmasından çıkamayan Deborah toplumda kendisine bir yer edinmek adına devamlı olarak çaba göstermektedir. Ancak her ne zaman tutunabileceği bir umut ışığı görse, toplum ona ya 'deli' olduğunu, ya 'pis bir Yahudi' olduğunu ya da 'bir kadın için yeterli güzelliğe sahip olmadığını' imgeler aracılığı ile hatırlatmış bunlar okuyucuya aktarılmıştır.

Deborah ne kadar eserin protagonistiyse, eserde onunla aynı durumda olan kişiler ve hatta ailesi de eserin antagonistleridir. Aynı durumda olan kişilerin birbirleri arasında bir sempati geliştirebilecekleri düşünülse de eserdeki kahramanların her biri hayatlarının bir noktasında öteki olmaya o kadar alışmışlardır ki, bir gün bu etiketten kurtulma ihtimalleri olması onlar için ya korkutucu ya da imkânsız olarak değerlendirilmektedir. Nitekim, çocukluğundan ergenlik dönemine dek sistematik olarak aynı davranışlara ya da düşünce türlerine maruz bırakılarak yalnızlaştırılan Deborah, kendisine ait yapay bir dünya kurar ancak zamanla orada da öteki olur. Kendi hayal gücü ile oluşturduğu ve adını 'Yr Krallığı'⁴ koyduğu bu yapay dünyadaki her bir bireyi de Deborah oluşturmuştur. Gerçek dünyadan kaçıp sığındığı bu suni krallıkta da zamanla öteki olarak konumlandırılması ve devamlı olarak bu krallıktaki tanrılar tarafından hayatına, kararlarına ve sözlerine yön verilmesi de aslında Deborah'ın farkında olmadan tüm iyi değerler karşısında kendisine negatif değerler yüklemesinden ve zaman içerisinde öteki olma durumunu oldukça içselleştirmesinden kaynaklanmaktadır.

Bahsedilmiş olan bu nedenlerden ötürü, eserin ırkçılık, dışlama ve ötekileştirme durumu sosyolojik eleştiri kuramı ile çözümlenecektir. Hem yazarın hem de oluşturduğu karakter Deborah'ın eser boyunca psikolojik durumları ile ilgili bilgi verilmesi ve de karakterin iç dünyasının sıklıkla monolog ya da Alman psikolog Dr. Freud ile yaptığı diyaloglar aracılığı ile okuyucuya sunulması nedeniyle psikanalitik eleştiri kuramına da başvurulacaktır. Nihayetinde, bu çalışmada, daha önce de bahsedilmiş olan ve ötekileştirmeyi oluşturan unsurların incelenmesi amaçlanmaktadır.

³ David Joanne Greenberg'in oğlu, Alan ise eşidir.

⁴ Şizofreni hastası Deborah'ın kendi bilincinde oluşturduğu, içinde Tanrıların ve şeytanların bulunduğu mitolojik yapay dünya.

KURAMSAL ÇERÇEVE

İncelenecek olan eserin hem psikolojik hem de sosyolojik öğeler barındırması nedeniyle eser incelemesi eklektik yöntem üzerinden gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda, eklektik yöntem ışığı altında psikanalitik ve sosyolojik edebiyat kuramlarından faydalanılacaktır.

Eklektik yöntem, edebiyat alanının dışında, eğitim-öğretim, siyaset, felsefe ve benzeri alanlarda da kullanılmaktadır. Sözlük anlamı olarak; birden fazla yöntemi kapsayan, plüralizm anlamına gelmektedir. Edebi bağlamda, birden fazla eleştiri ve inceleme yönteminin bir arada kullanılmasını sağlayan bu yöntem, araştırmacıya daha geniş ve kapsamlı bir çalışma alanı sağlamaktadır. Aytaç, eklektik inceleme yöntemini, inceleme yöntemlerinde, araştırmacıya bir anlatım rahatlığı sağlayan, onu bir tek yöntem içinde bunalıp kalmaktan kurtaran (Aytaç, 2013: 113) bir yöntem olarak tanımlamaktadır.

Sosyoloji, anlamsal olarak bireylerin ve toplumların etkileşimini inceleyen bilim dalıdır. Sosyoloji; sosyal hayatın, sosyal değişimin ve insanların sosyal davranışlarının nedenlerinin ve sonuçlarının bilimsel yollarla araştırılmasıdır (Bahar, 2009: 3). İnsan hayatını çözümlenmenin en etkili yollarından biri olan sosyoloji, edebi çözümlenmelerde de önemli bir yer tutmaktadır. Sosyolojik eleştiri kuramının en temel amacı, edebiyat, toplum ve dönem üçgenine ışık tutmak ve aralarındaki ilişkiyi açığa çıkarmaktır. Sosyoloji, insan hayatının hemen hemen her alanını etkileyen, inceleyen, evrensel, araştırmacı ve çözümleyici, neden-sonuç ilişkisini en sağlıklı şekilde ortaya çıkartmaya yarayan bilim dalıdır. Görünmekte olan yüzeysel gerçekliğin ardındaki asıl hakikate ulaşmayı amaçlamaktadır. Sosyolojik eleştiri kuramını sistemli bir hale dönüştüren kişi Lucien Goldmann olmuştur. Günümüzde de Goldmann'ın yöntemi, edebiyat metnini hem içsel hem de dışsal bağıntılarıyla ele alan 'bütüncül' bir yaklaşım olarak, edebiyat sosyolojisi araştırmalarına öncülük etme işlevini sürdürür (Tiken, 2009: 45). Edebiyat denilen olgu, döneme, dönemin gerçekliğine, topluma ve dönemin barındırmakta olduğu diğer tüm unsurlara tutulan bir aynadır aslında. Her roman, hikâye kahramanı veya şiire konu edilen kişi veya kişiler, birer bireysel ve toplumsal değerler dizisini yansıtır. Bu yüzden onlar, tüm iyi ve kötü yönleriyle, edebiyat sanatçısının belleğindeki toplumsal birikimlerin izlerini taşırlar (Çelik, 2013: 63). Sosyolojik bir inceleme yaparken eserde geçmekte olan alt metinleri okumak önem arz eder. Bunun sebebi, yazarın edebi eserini oluştururken estetik bir kaygı gütmesiyle, bahsetmek istediği olguyu alt metinlerle, sembollerle ve metaforik yaklaşımlarla okuyucuya sunabileceği olmasıdır.

Psikanaliz veya psikanalitik kuram, Sigmund Freud tarafından geliştirilmiş kuramlar ailesinin genel adıdır. Bu kurama ve Freud'un düşüncesine göre, insanlığın iki adet dürtüsü bulunmaktadır; saldırganlık ve cinsellik. Bu iki dürtü, toplum tarafından hoş karşılanmamaları sebebiyle bilinçaltına itilmekte ve bireyde fark ettirmeksizin bir baskı oluşturmaktadırlar. Bu dürtüler ve baskı durumu, bireyin istemi dışında konuşmasına yol açmasının yanı sıra, bireyin hareketlerini, duygu ve düşüncelerini, özetle neredeyse tüm insanı davranışlarını etkilemektedir. Psikanalizin amacı, bireyin bilinçdışına ulaşarak inceleme yapmak ve bu bağlamda bir sonuca ulaşmaktır. Edebiyatta ise, Freud'un ortaya koymuş olduğu bu yöntem, 20. yüzyıl başlarında edebi bir eleştiri yöntemi haline gelerek önemli bir yer edinmiştir. Bu eleştiri yöntemi, eser üzerinden yazarı incelemek için ya da eserdeki kişileri incelemek için kullanılabilir.

Psikanalitik eleştiriyi kullananlara göre, yazarın eseri, psikanaliz tedavisindeki bir hastanın sözleri gibi ele alınabilir ve o zaman yazarın gizli isteklerini, cinsel eğilimlerini, bilinçaltı dünyasını araştırıp ortaya dökmek için eserini incelemek gerekir. Psikanalizin bu yolda kullanılması eserden hareket ederek yazan açıklayan eleştiri türüne girer ve eser hakkında bize fazla bir şey söylemez. Fakat psikanalize dayanan yöntem yalnız yazarın biyografisi için kullanılmaz, aynı zamanda esere ait özellikleri açıklamaya da yarayabilir (Moran, 2002: 180).

Freud'a göre, yazar yaşamış olduğu sıradan bir olay vasıtasıyla geçmişinde veyahut çocukluğunda yaşamış olduğu bir anıyı anımsar ve yazarın belleği onu bu eski ve yeni unsurları birleştirerek bir öykü yazmaya iter. Yazar, bu öyküyü örtülü şekilde yazarak benliğini gizler, böylece kendi istek ve düşüncelerini edebi olarak üretmiş olduğu karaktere atfeder.

Psikanalitik eleştiri sonucunda ulaşılan anlam diğer tüm anlamlandırmalarına özel bir bağla bağlıdır; çünkü psikanaliz edebi eserin kökeninde bulunan ve zihinsel hayatımız için özel yeri olan bir fantezinin keşfedilmesini sağlar. Bu cinsten fanteziler, bilinçdışı, çocuksu ve duygusal anlamda yüklü oldukları için bunların keşfi ancak psikanaliz yoluyla mümkün olabilir (Cebeci, 2004: 184).

Cebeci'ye göre, yazarın oluşturmakta olduğu eserde kendi içsel çatışmalarını yaşadığı ancak bunları gizleyerek okuyucuya sunduğu çıkarımına ulaşılabilir. Psikanalitik düşünce yaşantının farklı evrelerini birbiriyle kaynaştırmaya yardımcı olur. Geçmiş ve şimdi, uyanıklık ve uyku, düşünce ve duygular, insan ilişkileri ve en özel fanteziler arasında bağlar kurulur (Black & Mitchell, 2012: Önsöz). Böylece, eser ve yazar arasında ilinti kurulması kolaylaşmaktadır. Özetle, psikanalitik eleştiri kuramının amacı, doğrudan yazarı, eserdeki karakterleri ya da eserdeki karakterler ve

olay örgülerinden hareketle yazarı incelemek, ortaya bir neden-sonuç ilişkisi çıkartmak ya da yapılacak olan inceleme türüne göre yazar ile eser arasında makul ve kabul edilebilir bir ilişki kurmaktır.

ŞİZOFRENİ HASTALIĞINA VE AKIL HASTANELERİNE BİR BAKIŞ

Günümüz akıl hastalıklarının tedavi merkezi olan akıl hastaneleri, geçmişten günümüze değişiklik gösterebilir de temel amaçlarını korumaktadırlar. Mental hastalıklardan musdarip olan kişileri iyileştirmeyi ya da yatıştırmayı amaçlayan bu kurumlar, birçok edebi esere de konu olmuşlardır. Sana Gül Bahçesi Vadetmedim adlı eserin de büyük bir kısmı akıl hastanesinde geçmektedir ve olay örgüsü burada kalan şizofreni, depresyon, kişilik bozukluğu gibi hastalıklara sahip insanlar ekseninde gelişmektedir. Eserin ana karakteri olan Deborah şizofrendir. Aynı şekilde eserin yazarının da şizofren olması ve okuyucuya kendi deneyimlerini aktarması, okuyucunun bilincinde bu kavramlara dair net bir imgelem oluşmasını sağlamaktadır. Ancak toplumsal bazda, akıl hastalığına yaklaşım, genel olarak olumsuz olmakla birlikte, çok fazla değişiklik göstermemektedir. Örneğin, bu hastaların saldırgan oldukları ve etraflarına zarar verebilecekleri yaygın olarak düşünülüyor ise toplumdan tecrit edilmiş bir yaşam süreceklerdir. Dolayısıyla tedavi için gelinen adres doğru olsa bile, hastalığa bakış açısı ve tutumlar doğrudan tedaviye uyumu ve hastalığın gidişini etkileyecektir. (Özbaş, Küçük, & Buzlu, 2008: 15). Bu noktada, tedavinin ve topluma karışma sürecinin başarılı olması adına çevrenin yaklaşımı büyük bir önem arz etmektedir. Eserde, Deborah'ın ailesinin dahi durumu kabullenemiyor oluşu, karakterin iyileşme sürecini yadsınamaz şekilde geciktirmiştir.

Akıl hastalığına sahip insanların tekrar topluma karışıp normal bir hayat sürmeleri, coğrafya fark etmeksizin oldukça zordur. Bunun temel nedeni toplum tarafından gerçekleştirilen damgalama, yani stigmatizasyondur. Stigmatizasyon ise bireye ya da gruba yapılan damgalamadır, birey ve grup hakkındaki klişeleri, ön yargıları ve bireye, gruba yönelik ayrımcılığı içerir (Bahar, 2007 akt: Dinç vd, 2019: 10). Olumsuz yargılar yüklenerek gerçekleştirilen bu eylem, bireyin tekrar normal ya da rutin bir hayat sürdürmesini engelleme veyahut geciktirme açısından önemli bir etkiye sahiptirler. Damgalama kişilerarası ilişkilerde ayrımcılık ya da kabul edilmezlik boyutunda yaşanmaktadır. Ayrımcılık toplumdaki kişi ya da grupların diğerlerini damga ve önyargı nedeniyle bazı hak ve menfaatlerden yoksun bırakmasıdır. Böylece damga, bazen en az hastalığın kendisi kadar tehlikeli olmaktadır (Avcil, Bulut, & Sayar, 2016: 177). Bireyin tekrar bir işte çalışması, sosyal ilişkiler geliştirmesi ya da sosyal açıdan diğer eylemleri gerçekleştirmesi kısıtlanarak, toplumsal bir izolasyona sürüklenmesi, tedavi sürecini olumsuz etkilemektedir.

Bu olumsuz yaklaşım diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de benzerlik göstermektedir. Özellikle şizofreni hastası olan kişilerin toplumdan fazlasıyla dışlandıkları bilinmektedir. İnsanların bu şekildeki yaklaşımlarının ana nedeni ise hastalığa dair bilgisizleri ve bu kişilerden zarar göreceklere inanmalarıdır.

ABD halkının %61'i hastaları etrafı için, %87'si kendileri için tehlikeli bulmakta, %63'ü şizofreni hastalarıyla aralarında belli bir sosyal mesafe olmasını istemektedir. Tehlike algısı ile konmak istenen sosyal mesafe arasında orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Yine aynı araştırmadan elde edilen bulgulara göre (Pescosolido ve ark. 1999), halkın sadece %26'sı şizofreni hastalarının tedavileri hakkında karar verebileceğini, %30'u parasal konularını idare edebileceklerini, %50'ye yakını tedavi için zor kullanılabileceğini, %90'ından fazlası kendileri ya da başkaları için risk oluşturduklarında zorla hastaneye yatırılacaklarını düşünmektedir (Sağduyu, Aker vd, 2001: 100).

Yapılmış olan alıntıda da görüldüğü üzere, eserin geçtiği ve yazarın doğum yeri olan Amerika'da da şizofreni hastalarına bakış açısı oldukça negatif değerler barındırmaktadır. Bu bağlamda, hastanın damgalanması bariz bir gerçektir. Hasta, ne kadar gelişme ve iyileşme gösterirse gösterebilir, tekrardan toplumda tutunması zor olacaktır. Deborah için de durum aynı şekilde nüksetmiştir. Hastaneden çıktıktan sonra bir işe girmek isteyen Deborah, hastalığı nedeniyle birçok engele takılmış ve olumsuz davranışlara maruz kalmıştır.

Eserin geçtiği ve basıldığı 1960'lı yıllarda şizofreni hastalığı için kullanılan tedavi yöntemleri genellikle ilaç bazlıdır. İlaç ve terapi ile iyileştirilmesi amaçlanan hastalar yine de toplumdan tecrit edilerek gözlem altında tutulmaktadırlar. Farmakolojik tedavilerden antipsikotik ilaçlar şizofreni tedavisinin temelini oluştursa da araştırmalar psikososyal yaklaşımların klinik düzelmeyi hızlandırdığını bildirmiştir. Psikososyal yaklaşımlar desteklenmelidir ve ilaç tedavisi ile bütünleştirilmelidir (Summaköğlu & Ertuğrul, 2018: 43). Deborah da diğer şizofreni hastaları gibi yıllar boyunca akıl hastanesinde tutularak gözlemlenmiştir. Özellikle onunla ilgilenen Dr. Fried ve Deborah arasında geçen konuşmalarda Deborah'ın iyileşme safhaları adım adım okuyucuya sunulmuştur.

Toplumsal yaklaşımın yanı sıra akıl hastaneleri de hasta için önem arz etmektedir. Bu hastaneler, genellikle toplumsal yaşam alanlarından uzak noktalara kurularak hastalar ile toplum arasındaki bağ en aza indirgenmiştir. Ruh ve sinir hastalarının izolasyonu, kronik hastaların hastaneden ayrıldıktan sonra toplum tarafından bir damgalanmaya maruz kalmalarına sebep olmuştur. Hasta, bir kez içinde ne olduğu bilinmeyen hapisane görünümü hastaneye girdiğinde, toplum onu "farklı" kabul etmektedir (Evans, 1978, akt: Akkoyunlu, 2013: 54). Hastanın toplumdan bu şekilde uzak tutulması hem hastada hem de toplumda farkında olmaksızın negatif yargıların oluşmasına neden olmaktadır. Bu

şekilde, toplum ve hasta ayrıştırılmakta, toplum hastayı tehlike olarak görmekte, hasta da toplumu parçası olmadığı ve olamayacağı bir bütün olarak görmektedir. Deborah da aynı şekilde hissederek, toplumun içerisinde kendine bir yer edinememiş, bu nedenle hastaneye bir süre sonra geri dönmüştür. Bu sayede, yine onu kabul edecek insanların arasında olacak ve bir 'yuva'ya kavuşacaktır.

1960'LARDA AMERİKAN AİLE YAPISI

Hiçbir birey içine doğacağı aileyi seçemez. Aile unsuru, bireyin kişiliğini, sosyalizasyon sürecini, adaptasyonunu ve karşısına çıkan sorunlara nasıl yaklaşacağını etkilemektedir. 1950'li ve 60'lı yıllara bakıldığında, kadının yavaş yavaş özel alandan çıkıp kamusal alana da etki etmeye başladığı görülmektedir. Ancak o dönemlerde bu çok yeni bir süreçtir. 1960'lara kadar kadının yerini özel alan yani aile oluştururken, kadının vatandaşlık haklarını kullanmasıyla birlikte kadının yeri içerisine kamusal alan da eklenmiştir. Çünkü öncesinde hemen hemen tüm toplumlarda, aile ile kadın yani kadın ile özel alan özdeş tutulmuştur (Aydın, 2013: 246). Eserin geçtiği ve yayınlandığı dönem de 1960'lara tekabül etmektedir. Deborah'ın aile yapısına bakıldığında en temelde anne, baba ve bir kız kardeşten oluşan çekirdek bir aile yapısı görülmektedir. Anne domestik bir ev hanımı, baba evin otorite yapısı, kız kardeş ise 'unutulan' çocuktur. Bu bağlamda, Deborah'ın ilk hastaneye götürülüşünde dahi baba, kızının aslında bir sorununun olmadığını, gayet sağlıklı olduğunu ve diğer aile üyelerinin Deborah'a hastaymış gibi davranmalarının oldukça yersiz olduğunu düşünmektedir. Oysa, baba bu yaklaşım şekli nedeniyle, çocukluğundan 16 yaşına dek mental sorunlarla boğuşmakta olan Deborah'ın tedavi sürecinin gecikmesine neden olduğunun farkında değildir. Şizofrenili hastalar ailelerini sağlıklı kontrollerin ailelerine göre, daha az birbirine bağlı, başarıya yönelimi düşük ve bağımsız bulmaktadır. Çok sayıda hastane başvurusu olan şizofrenili hastaların ailelerinde çatışma düzeyi yüksektir ve aile ortamı bireylerin kendilerini serbest olarak ifade etmelerine izin vermez (Schnur vd., 1986, akt: Tüzer vd., 2003: 199). Hastane sürecinde de sistematik olarak babasının bu yaklaşımlarına maruz kalan Deborah onunla görüşmeyi reddetmekte, evin annesi olan Esther ise korkması nedeniyle kızıyla olan tüm görüşmelerinin içeriği hakkında babaya yalan söylemektedir. Böylece, babanın aile içindeki düzlemde olumsuz otorite fenomeni oluşturduğu söylenebilmektedir.

Ailede bulunun bir diğer otoriter figür de Esther'in babasıdır. Esther'in babası, Yahudi olması nedeniyle gençlik yıllarında ırkçılığa maruz kaldığını durmaksızın dile getirmektedir, bu nedenle çocuklarının ya da torunlarının aynı şeyleri yaşamamaları için sarfettiği çabaları görmelerini ister. Ailenin reisi olan dede, farkında olmaksızın, ailede kendinden küçük bireylerin, bu düzeni değiştirmelerini beklemektedir. Michael'a göre Amerikan aşırı sağının diğer bir özelliği ırkçılık, Yahudi düşmanlığı, yabancı düşmanlığı ve etnik şovenizmden en az birini kapsayan ırkçı ve etnik unsurdur (Michael, 2003, akt: Kemiksiz, 2021: 465). Buradaki ana sorun şudur; ailenin asıl otoritesi olan dede bunu yaparken, aile kurumunun içindeki diğer bireylere yüklediği sorumluluğun farkında değildir. Özellikle Deborah'a yüklenen iyi olma, zeki olma, zayıf olmama, kendini ezdirmeme gibi toplumsal roller, Deborah'ın içsel dünyasındaki çöküşü iyice tetikleyerek hastalığının ivme kazanmasına sebep olmuştur.

Bireyin kişilik ve benlik oluşturma sürecine aile oldukça etkilidir. Çocuklar başta ana-babaları olmak üzere aile bireylerini gözlerler, onları model alırlar veya taklit ederler. Bu yolla ailenin sahip olduğu kültürel, sosyal ve ahlaki ölçütler, tıpkı ekonomik bir miras gibi kuşaktan kuşağa akarak çocukların davranışlarına transfer edilir. Bu süreçte, aile bireyleri kadar ailenin ilişkide bulunduğu komşu, akraba ve diğer aileler de etkili olur (Baloğlu & Bulut, 2015: 188).

Aile içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan bu aşağılık psikolojisi, önce dedeyi, sonra anneyi ve babayı, en nihayetinde de Deborah ve onun kız kardeşi olan Suzie'yi etkilemiştir. Aile içindeki her bir bireyin ayrı bir psikolojik savaş vermesi de birbirlerini gerçek anlamda görmelerine engel olmuştur.

SANA GÜL BAHÇESİ VADETMEDİM ROMANINDA 'ÖTEKİ' VE 'ÖTEKİLEŞTİRME'

Eserin ana karakterinin duygu durumunu tam olarak özümseyebilmek için öncelikle hastalığın şekillenmesinde rol oynayan ve Deborah'ın duygu durumuna büyük etki eden aile üyelerine değinmek gerekmektedir. Eser, Deborah'ın ailesi ile hastaneye doğru yola çıkmasıyla başlamaktadır. Yolcuğun nereye doğru olduğu bir süre belirtilmese de gergin bir hava olduğu okuyucuya sezdirilmektedir. Annede inkâr, babada ise devamlı bir öz savunma durumu mevcuttur. Bir keresinde, yandaki dikiz aynasında göz göze geldiği genç kıza sordu: "Evlendiğimde budalanın tekiydim –nasıl çocuk yetiştirileceğini, nasıl baba olunacağını bilmeyen, lanet olası genç bir budalaydım– bunu biliyorsun, değil mi?" Savunması yarı saldırı biçimindeydi, ama genç kız ne savunmaya ne de saldırıya hiçbir karşılık vermedi (Greenberg, 2021: 13). Eserin devamında da babada devamlı haklı çıkma çabası, istenmediğini kabul edememe, ailede üstün olma ve ailenin diğer bireyleri ile empati kurmama gibi istekli ya da isteksiz olarak ortaya çıkan davranışlar, bir noktada narsistik kişilik bozukluğunu anımsatmaktadır. Narsistik kişilik bozukluğunun temel kliniksel özellikleri büyüklükçülük, kendine aşırı bağlılık, takdir ve onay elde etmek için ötekinin peşinde koşulmasına rağmen başkalarına yönelik ilgisizlik ve empati yoksunluğudur (Masterson, 2014: 19). Anne ise devamlı

olarak inkâr etmektedir, kızına harika bir hayat verdiklerini, ne istediye yaptıklarını söylemekte ve içten içe ‘bunu hak etmediklerine’ inanmaktadır, keza aynı düşünce baba Jacob Blau’da da bulunmaktadır.

Esther düşüncelerini toparlamaya çalıştı. Deborah’ın tam anlamıyla iyileşmesini düşünmek için henüz çok erkendi; asıl sorun başka bir şeydi. “Bakın –bütün bu günler boyunca... bütün bu günler boyunca, böyle bir şeyin nasıl ve neden olabileceğini düşünüp durduk. Kızımız o kadar çok seviliyordu ki! Böyle hastalıklara insanın geçmişinin ve çocukluğunun yol açtığını söylüyorlar bana. Onun için, bütün bu günler boyunca hep geçmişi düşündük. Ben düşündüm, Jacob düşündü, bütün aile geçmişi inceleyip düşündü, ama sonuçta hiçbir neden bulamadık. Nedensiz bir şey bu anlıyor musunuz ve onun için de çok korkunç.” (Greenberg, 2021: 40).

Her iki ebeveyn de kızlarına barınma, eğitim ve sevgi sağlamıştır. Bu nedenle onlara göre, kızın hastalanması ya da en azından bu hastalığın onlardan kaynaklanması olanaksızdır. Yıllar boyunca Deborah’ın bir sorunu olduğunu içten içe bilmelerine rağmen, genç kızın hastalığına dair verdiği her ipucunu görmezden gelmişlerdir. Ancak bu görmezden gelme durumu, Deborah’ın bileklerini keserek banyo zemininde bıraktığı yarım fincanlık kan gölü ile son bulmuştur. Ailede Deborah üzerinde tesiri olan bir diğer önemli etken ise ailenin en büyük üyesi olan Esther’in babasıdır. Letonyalı, Yahudi, bir ayağı sakat ve göçmen olan dede, gençlik yıllarında Amerika’ya göç etmiştir. Burada, o güne dek hayranlık duyduğu ancak örselenerek dışında tutulduğu yaşam tarzına ulaşmayı amaçlamıştır. Servet edindiğinde yaptığı ilk şey iyi bir muhitte büyük bir ev almak ve kızı Esther’e o dönemde moda olan arp ve Fransızca dersleri aldirmek olmuştur. Ne var ki tüm bunlar içten içe özlem duyduğu ve içinde bir yer edinmek istediği o yaşamı elde etmesine yeterli olmamıştır. Bir noktada tüm bunların yetersiz kalacağını kabullenen dede, bu hayali ancak ve ancak çocuklarının ya da torunlarının yaşayacağını kabullenmiştir. Esther Deborah’ı doğurduğunda ise, evde bir bayram havası yaşanmıştır. Ve Esther’in kızı sarışın olmuştur; eşsiz, etkileyici, olağanüstü, açık tenli, sarışın bir çocuk. Kızı, Esther’i gizli yalıtılmışlığından kurtarmıştı. Babası için de, çoktan ölüp gitmiş bir köy soylusuyla onun açık tenli kızlarına nihayet verebildiği bir karşılık olmuştur. Bu kız ağırlığına altın edecekti (Greenberg, 2021: 42). Deborah ipek elbiseler, zamanında prensesler için hazırlanan başlıklar giydirilerek büyütülmüş, bir de Alman bir dadı tutulmuştur. Alman dadı tutarak, dede kendince tüm geçmişinden ve o geçmişte kısıp kalmış, peşini bırakmayan tüm hayaletlerinden intikam aldığını düşünmüştür. Devamlı olarak bu yalıtılmışlığı, yalnızlığı inkâr eden dede, içten içe oldukça mutsuzdur ve bu mutsuzluğu bir kuşaktan diğerine aktarmaktadır. Nietzsche’nin güçsüz, ezilmişlikten yani edilgin bir varoluş tarzından kaynaklanan “mutluluğa” tahammülü yoktur. Böylesi bir huzur birikmiş bir zehri, kangrene dönüşmüş bir yarayı gizler adeta. Hincin etkisinin yalıtılamayacağını, farkına varıldığı bilinçli anlarla sınırlandırılmayacağını düşünmektedir (Çiftçi, 2016: 103). Tüm bu çabaya rağmen ne kendisi ne çocukları ne de torunları aslında toplumda bir yer edinmeyi başaramamışlardır. Bu nedenle dedenin içindeki o sinir harbi, mutsuzluk ve yalnızlık duygusu asla dinmemiştir.

Çocukluğundan ergenlik yıllarına dek aile boyunca aktarılmış olan ‘mükemmel olma’ baskısı ile büyüyen Deborah, hissettiği yalnızlık duygusunu kimseyle paylaşamamıştır. Yıllar boyunca kendisi de ırkçılığa uğramış, arkadaş edinmemiş, ailesine ise bu durumdan söz etmesi mümkün olmamıştır. Tamamen toplumdaki izole şekilde yaşayan genç kız, sonunda hastalığının da getirisiyle kendi bilincinde sahte bir dünya yaratıp orada yaşamaya başlamıştır. Başlangıçta, sadece kötü zamanlarında Yr Krallığı adındaki bu sahte dünyaya saklanan Deborah, zamanla buradaki düzmece karakterler tarafından ele geçirilmiş, mental ve duygusal tüm karar ile yargı sistemini de onların eline teslim ederek, son sığınağını kaybetmiştir. Hem distopik hem de ütöpik örüntüler bulunduran bu krallık, Deborah’ın yaşam düzlemine göre değişiklik göstermektedir. Eğer iyi bir şeyler yaşıyorsa Koro5 tarafından takdir görmekte, kötü şeylerle başa çıkmaya çalışıyorsa Sansür6 tarafından susturulmakta ya da cezalandırılmaktadır. O gece bütün Büyük Koro, Aradünya’ya üşüşmüştü: Yr’nin tanrılarıyla şeytanları ve Yeryüzü’nün hayaletleriydi bunlar. Ve bunlar, Deborah’ın konuşmalarıyla davranışlarının arasında durup Yr’nin varlığına ilişkin gizli açığa çıkmaması için krallıklarının üzerinde bir Sansür oluşturmuşlardı (Greenberg, 2021: 26). Buradaki iyilik-kötülük algısı da yine koroya göre şekillenmektedir. Örneğin, sosyal hayata karışmak kötü, tek başına kalmak iyidir. Deborah’ın günlük hayatına bu denli müdahale edilmesi, genç kızın tekrardan dünyaya karışıp normalleşme sürecini bir hayli geciktirmiştir. Deborah, bu suni krallığı hayal dünyasında oluşturmuştur ancak bunun nedeni o yaşına dek toplum tarafından ona dayatılan yaşam biçimleridir. Dünyaya ‘pis bir Yahudi’ ve ‘kadın’ olarak gelmiştir. Deborah, yaş ilerledikçe ‘deli’ ya da ‘çirkin’ olmuştur. Toplumsal normları karşılayamamaktadır, böylece dış dünyadan başlangıçta istemli, sonrasında ise istemsiz olarak soyutlanmıştır.

Dışlanmışlık hissi Deborah hastaneye yattıktan ve hastaneden çıktıktan sonra da devam etmiştir. Öncelikle hastanede kalırken işi hastalara bakım vermek olan hemşireler ve görevliler tarafından dışlanmış, toplumun çürük parçası olarak görülmüştür. Hemşireler zaman zaman ona sadece ‘deli’ olduğu için öfke duymuş, bazense ondan korkmuşlardır. Bu sözleriyle, orada olmayan kişinin bu güzel hemşire değil, bu çirkin hasta olduğunu söylemek istemişti. Gelgelelim bu

⁵ Yr Krallığındaki tanrı ve şeytanlardan oluşan ‘iyicil’ güç.

⁶ Yr Krallığındaki tanrı ve şeytanlardan oluşan yargı mekanizması.

yanlış-oluşturulmuş sözcükler yalnızca korku içindeki öğrencinin daha büyük bir ürküye kapılmasına yol açmıştı. Ve Deborah, kendisiyle “insan” denen tür arasındaki aşılmaz uzaklığı bir kez daha ayırmıştı (Greenberg, 2021: 115). İyileşmek için geldiği hastanede de hastanenin toplumu tarafından dışlanan Deborah, alıntıda da görüldüğü üzere devamlı olarak ne dışarıya ne içeriye, dolayısıyla sadece bir hiçliğe ait olduğunu ayırmıştı. Bu noktada, hastaların bakım verenlerinin de hastalığın etimolojisi hakkında bilgi sahibi olmaları, kendi bireysel tutumlarını ve önyargılarını geride bırakmaları gerekmektedir. Hem Türkiye hem de diğer dünya ülkelerinde yapılan araştırmalara göre; sağlık çalışanlarının, özellikle psikiyatri hemşirelerinin hastalara karşı olumsuz tutumu, hastanın iyileşme sürecini büyük ölçüde geciktirmektedir. Taşkın ve meslektaşlarının 2003 yılında yaptıkları bir araştırmaya göre; araştırmaya katılan öğrencilerin şizofreni tanısı konmuş hastalar ile bireysel temas kurma konusunda isteksiz ve hatta bu hastalıklar için eğitim almamış olan halktan daha fazla reddedici ve dışlayıcı bir tutuma sahip oldukları görülmüş, eğitim ve alıştırma amacıyla yapılan psikiyatri stajının, şizofreni için daha olumlu bir tutum sağlamadığı görülmüştür (Taşkın vd., 2003). Deborah, hastanede kaldığı süreç boyunca maruz kaldığı kötü muamelelere rağmen hastaneden dış dünyaya tekrar adım attığında yeniden hayata tutunmak ve toplumun işlev gösteren bir parçası olmak için uğraşmıştır. Öncelikle bir ev tutmuş, sosyal aktivitelerde yer almaya başlamış ve bir iş arayışına girmiştir. Oysa, Deborah’ın fiziksel olarak gösterdiği ve gerçekleştirdiği bu eylemler, onu ruhsal açıdan bir türlü doyuma ulaştıramamıştır. Evet, Deborah hastaneden çıkmıştır, tedavisi ayakta devam etmektedir ve artık halk ile iç içedir, ancak üzerindeki ‘deli’ damgası hala ilk günkü tazeliğini korumaktadır. Toplum için hala kötüyü, ötekiyi ve toplum için olmasının yanı sıra kendisi için de olumsuz değerleri temsil etmektedir. Açık açık onun hala ‘deli’ olduğunu kimse dillendirememektedir ama herkes onunla iletişim kurmaktan köşe bucak kaçınmaktadır. Ne ailesinin yanında, ne onunla aynı sorunları yaşayan insanların ve ona bakmakla yükümlü olanların olduğu hastanede, ne de kendi başına kurmaya çalıştığı bu hayatta Deborah için küçükte olsa bir yer ayrılmamıştır. Ayrıca Yr Krallığı hala Anterrabae7 öncülüğünde genç kızın normalleşme serüvenine günbegün müdahale etmektedir.

Deborah kilisedeki koro çalışmalarına, lisedeki dikiş kursuna, hatta bir gençlik gezi kulübüne (Tek Gel Çok Gel) katıldığı halde, öylesine gidip geliyor, yalnızca birileriyle bir dikiş makinasını, bir dua kitabını, bir haritayı paylaşıyor ve “iyi akşamlar” ile “iyi geceler” sözcüklerini duyuyordu, o kadar. Herkes ona çok kibar davranıyordu, o da herkese çok kibar davranıyordu, ama hepsi de yaşamlarıyla onun arasına bir duvar çekmişti (Greenberg, 2021: 258-259).

Hastaneden ikinci çıkışında ise Deborah hayata tutunmayı başarır, bunun ilk nedeni Yr Krallığından artık vazgeçmiş olmasıdır, ikinci nedeni ise Deborah’ın toplumun tüm dayatmalarına karşın kendisini artık ötekileştirmemesidir. Hastanede geçirdiği o ara dönemde okulunu da bitirerek dış dünyaya kendisini iyice hazırlamıştır.

Deborah’ın iyileşme sürecinde en önemli etkenlerden biri ise Dr. Fried olmuştur. Deborah’ın tüm hastalık sürecini yakından takip eden doktor, yavaş yavaş onun kendisine açılmasını sağlamış ve dış dünya ile kurduğu bir bağlantı olmuştur. Acele etmeksizin, yavaşça hastasının yıllardır yaşamakta olduğu iç dünyaya inen Dr. Fried, Deborah’ın onunla Yr Krallığını dahi paylaşmasını sağlamıştır. Bu görüşmeler, okuyucunun Deborah’ın iç dünyasını keşfetmesi için de önemli bir araç olmuştur. Ayrıca, Dr. Fried isimli kurgusal karakter, Greenberg’in hastanede yattığı dönemden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bununla birlikte, Rockville’deki Chestnut Lodge akıl hastanesinde Greenberg’in kendi analisti Frieda Fromm-Reichmann’a dayanan psikiyatr Dr Fried’in yardımıyla genç kadının şizofreninin nedeni ortaya çıkarıldı (Marovitz, 2002: 82). Dr. Fried ve Deborah’ın yaptıkları seanslarda okuyucuya aktarılan en dikkat çeken olgulardan biri ‘tümör’dür.

Bahsedilen tümör, Deborah 5 yaşındayken üretrasında ortaya çıkmış bu nedenle iki kere ameliyat olmak mecburiyetinde kalmıştır. Ameliyatla alındıktan sonra tümör fiziksel varlığını sürdürmese de Deborah için yaşadığı sıkıntı ve acıların sembolü haline gelmiş, zor zamanlar geçirdiği süreçlerde fiziki bir ağrıya sebep olmuştur. Deborah, tümörün ilk ortaya çıktığı zamanlarda, sanki bu onun suçuymuş gibi, ona bakmakta olan dadısı, doktorlar ve hemşireler tarafından aşağılanmıştır. Ama sonra, bu altından yapılmış oyuncak bebeklerinin kusurlu olduğunu keşfetmişlerdi. Güzel kokular sürülen, özenle bakılan bu küçük kızın içinde bir tümör büyüyordu, ilk belirti, utanç verici bir idrar kaçırma olayıydı; dadı haklı olarak nasıl da küplere binmişti! (Greenberg, 2021: 43). Bu nedenle tümör genç kız için utancının kaynağı haline gelmiştir, ancak zamanla, Dr. Fried ile yapılan görüşmeler sonucunda hem tümör hem de suni krallık yavaş yavaş yok olup gitmiş, genç kız yavaşça sağlığına kavuşmaya başlayarak toplumda yer edinmeye başlamıştır.

SONUÇ

Ötekileştirme ve öteki kavramları, insanlığın var olduğu ilk günden bugüne dek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Toplumun, dönemin ve çağın değişmesi ile öteki olarak adlandırılan da değişmiştir. Buna karşın biz’ dışında kalan her olgunun ‘öteki’ olarak görülmesi değişiklik göstermemiştir. Bu çalışmada incelenmiş olan Joanne Greenberg’in Sana Gül Bahçesi Vadetmedim adlı eserinde, yazar kendi ötekileştirilme hikayesini anlatmıştır. Toplumu ve kutsal

⁷ Yr Krallığında yaşayan, alev saçlı, devamlı bir karanlıkta düşmekte olan Tanrı. Aynı zamanda Deborah’ın içindeki onay mekanizmasının sembolü.

olarak değerlendirilen aile kurumunu her açıdan ele alarak eleştiren eser, yabancılaşmanın ve baskının beraberinde getirdiği iletişimsizliği anlatmasının yanı sıra etnik kökenleri, cinsiyetleri veya zihinsel/bedensel hastalıkları nedeniyle ezilenlerin sorunlarını ele almış ve herkesin bildiği ama kimsenin bahsetmediği gerçekleri de gözler önüne sermiştir. Yıllar boyunca akıl hastalığından, ırkıdan ve toplumsal cinsiyet normlarından dolayı öteki olarak görülen Greenberg, yaşamak zorunda bırakıldığı deneyimleri okuyucuya ‘öteki’nin gözünden anlatmıştır. Greenberg eser boyunca, okuyucuya, onlardan olmayanın, yani ‘öteki’nin de duyguları ve düşünceleri olan kanlı canlı bir insan olduğunu anımsatmıştır.

Zamansal uzam ile kalıpyarguların değişime uğraması normaldir, ama bu değişim bir anda gerçekleşemez. İmgelerin oluşması için nasıl uzun bir süreç gerekiyorsa, değişimleri ya da yok olmaları için de uzun bir sürece gereksinim duyulmaktadır. Eserde yoğun olarak işlenen akıl hastası, Yahudi ve kadın imgeleri de birçok toplumda neredeyse her dönem tabu olarak görülmüşlerdir. Bu bağlamda, Greenberg yıllar boyunca ötekileştirilmiştir. Eserini yayınladığında eşi, oğlu ve bulunduğu çevre tarafından da ötekileştirilmekten çekinen Greenberg, eserini kendi adıyla yayınlamamıştır. Uzun süre kimliğini gizleyen Greenberg, bir noktada yıllar boyunca ona işlenen gizlenme içgüdüsünden sıyrılıp, ‘öteki’nin hikayesini anlattığı bu eseri kendi adı ile yayınlamaya başlamış ve eserde anlatılanların aslında kurgulaştığı hayat hikayesi olduğunu beyan etmiştir. Otobiyografik olarak literatürde yerini alan eserdeki ana karakter ve yazar aynı kişidir; doğum yılları, hastaneye gidiş tarihleri, yaşadıkları deneyimler, ırkları ve ötekileştirilme hikayeleri özdeştir ve okuyucuya da bu şekilde aktarılmıştır. Bu bağlamda, eserde Greenberg’i temsil eden karakter Deborah’ın iyileşmesi süreci de benzerlik göstermektedir, saklandığı suni krallıktan çıkmaya karar veren karakter, her halükârda toplum tarafından ‘öteki’ olarak görüleceğini kabul etmiş ve daha fazla saklanmamaya karar vermiştir. Hem kurgusal karakter hem de Joanne Greenberg için, değişim ve iyileşim başlangıcı, toplum tarafından dayatılan ötekileştirmenin, bireyin kendi içinde kırılması ile başlamıştır.

KAYNAKÇA

- Aydın, M. (Ed.) (2019). *Sistemik Aile Sosyolojisi, Çizgi Kitabevi, Konya.*
- Avcil, C.; Bulut, H. & Sayar, G. H. (2016). “Psikiyatrik Hastalıklar ve Damgalama”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (0)2:175-202.*
- Aytaç, G. (2013). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, Say Yayınları, İstanbul.*
- Bahar, A. (2007). *Şizofreni ve Damgalama. Fırsat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(4):101-110.* Akt: Dinç, M.; Şimşek G.M., Işık, A. & Ögel, K. (2019). “Yedam Drug Dependence Stygmatisation Scale”, *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 1(Özel Sayı 1):9-11.*
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji, Usak Yayınları, Ankara.*
- Baloğlu, N. & Bulut, M. B. (2015). “Aile Liderliği”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 6(18):185-197.*
- Black, M. J. & Mitchell, S. A. (2012). *Freud ve Sonrası: Modern Psikanalitik Düşüncenin Tarihi (Çev.: Ayhan Eyrilmez), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.*
- Bölükmeşe, E. & Erçin, M. (2021). “Shakespeare’in “Fırtına” Eserinde Sömürgecilik Bağlamında “Ben/Biz” Ve “Öteki””, *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences, 7(37):217-226.*
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı, İthaki Yayınları, İstanbul.*
- Çelik, E. (2013). “Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır: Edebiyat ve Sosyoloji İlişkisi Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 104(738):59-64.*
- Çiftçi, E. (2016). “Nietzsche’nin Hıncı Çözümlemesi ve Hümanist Psikoterapi”, *Beytulhikme An International Journal of Philosophy, 6(1), 99-113.*
- Evans, D. M., (1978). *Alienation, Mental Illness and the Partitioning of Space.* Akt: Akkoyunlu, B. (2013). “Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastaneleri Tasarımında Hasta, Toplum ve Hastane İlişkilerinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*
- Greenberg, J. (2021). *Sana Gül Bahçesi Vadetmedim (Çev.:Nesrin Kasap), Metis Yayınları, İstanbul.*
- Marovitz, S. E. (2002). “The Interplay of Faith, Fun, and Justice in Joanne Greenberg's Fiction”, *Studies in American Jewish Literature, 21(0):81-93.*
- Masterson, J. F. (2014). *The Narcissistic and Borderline Disorders an Integrated Developmental Approach, Brunner-Routledge, New York.*

- Michael, G. (2012). *Lone Wolf Terror And The Rise of Leaderless Resistance*, Vanderbilt University Press, Nashville. Akt: Kemiksiz, N. N. (2021). "Amerika'da Aşırı; Sağ Şiddet ve Terörizm", *Tesam Akademi Dergisi*, 8(2):459-487.
- Moran, B. (2002). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Nahya, Z. N. (2011). "İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar", *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1):27-38.
- Özbaş, D.; Küçük, L. & Buzlu, S. (2008). "Ruhsal Bozukluğu Olan Bireye Sahip Ailelerin Hastalığa Karşı Tutumları", *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 21(1-4):14-23.
- Sağduyu, A.; Aker, T., Özmen, E., Ögel, K. & Tamar, D. (2001). "Halkın Şizofreniye Bakışı ve Yaklaşımı Üzerine Bir Epidemiyolojik Araştırma", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(2):99-110.
- Schnur D. B.; Friedman S., Dorman M., Redford, H. R. & Kesselman, M. (1986). "Assessing the Family Environment of Schizophrenic Patients with Multiple Hospital Admissions", *Hosp Community Psychiatry*, 37(3): 249-252. Akt: Tüzer, V.; Zincir, S., Başterzi, A.D., Aydemir, Ç., Kısa, C. & Göka, E. (2003). "Şizofreni Hastalarında Aile Ortamı ve Duygu Dışavurumunun Değerlendirilmesi", *Klinik Psikiyatri*, 6(4):198-203.
- Selçuk, S. S. (2012). "Postmodern Dönemde Farklılığın Kutsanması ve Toplumun Parçacıllaştırılması: "Öteki" ve "Ötekileştirme"", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2):78-99.
- Sherman, G. B. (2009). "A Conversation with Joanne Greenberg", *Studies in American Jewish Literature*, 28(0):80-101.
- Summakoğlu, D., & Ertuğrul, B. (2018). "Şizofreni Ve Tedavisi", *Lectio Scientific Journal of Health and Natural Sciences*, 2(1):43-61.
- Taşkın, E. O.; Sen, F. S., Aydemir, Ö., Demet, M. M., Özmen, E. & İcelli, İ. (2003). "Public Attitudes to Schizophrenia in Rural Turkey", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38(10):586-592.
- Tiken, S. (2009). "Fakir Bayburt'un Yılanların Öcü Adlı Romanına Oluşumsal Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1):43-56.
- Ulağlı, S. (2018). "Öteki"nin Bilimine Giriş, *Motto Yayınları*, İstanbul.

Bilişsel Koçluk Yöntemi ve Bilişsel Farkındalık Stratejisinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişsel Farkındalık Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Investigation of the Effect of Cognitive Coaching Method and Cognitive Awareness Strategy on Secondary School Students' Cognitive Awareness Levels

ÖZET

Yapılan araştırmada bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejisinin ortaöğretim öğrencilerinin bilişsel farkındalık düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu araştırmada, bir deneysel desen olan ön test son test kontrol gruplu desen kullanılarak nicel araştırma yöntemleri uygulanmıştır. Çalışma kapsamında yer alan öğrenciler, kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen bir devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler arasından belirlenmiştir. Araştırmanın deney grubunda 16 öğrenci, kontrol grubunda ise 30 öğrenci yer almıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere matematik dersinde yer alan fonksiyon konusu bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejisi kullanılarak işlenmiştir. Kontrol grubunda ise öğretim programında yer aldığı şekliyle fonksiyon konusu anlatılmıştır. Çalışma öncesinde deney grubuna ön test uygulaması yapılmıştır. Çalışma bitiminde ise hem deney hem kontrol grubuna son test uygulaması yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda deney grubu ve kontrol grubu arasında bilişsel farkındalık düzeylerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejilerinin öğrencilerin bilişsel farkındalık düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel Koçluk, Bilişsel Farkındalık Stratejisi, Bilişsel Farkındalık

ABSTRACT

The study aimed to investigate the impact of the cognitive coaching method and cognitive awareness strategy on the cognitive awareness levels of secondary school students. A quantitative research approach was employed using an experimental design with a pretest-posttest control group. The participants were selected from a public school through convenience sampling, resulting in 16 students in the experimental group and 30 students in the control group. The experimental group received instruction on the topic of function in mathematics using the cognitive coaching method and cognitive awareness strategy, while the control group received traditional curriculum-based instruction on the same topic. Prior to the intervention, a pretest was administered to the experimental group. Following the intervention, a posttest was conducted for both the experimental and control groups. The analysis revealed significant differences in cognitive awareness levels between the experimental and control groups. Based on these findings, it can be concluded that the cognitive coaching method and cognitive awareness strategies have a positive impact on enhancing students' cognitive awareness levels.

Keywords: Cognitive Coaching, Cognitive Awareness Strategy, Cognitive Awareness

GİRİŞ

Eğitim alanında bilişsel koçluk, öğrencilerin düşünce süreçlerini ve zihinsel yaklaşımlarını geliştirmeyi hedefleyen bir koçluk yaklaşımıdır. Bilişsel koçluk, öğrencilerin kendi düşüncelerini fark etmelerine, olumsuz düşünce kalıplarını değiştirmelerine ve daha esnek, yapıcı bir şekilde düşünmelerine yardımcı olmayı amaçlar. Bilişsel koçluk, bilişsel bilimlerden ve bilişsel psikolojiden gelen temelleri kullanır. Bu yaklaşımda, öğrencilere düşünceleriyle ilgili farkındalık kazandırılır ve bu düşüncelerin nasıl davranışları ve duyguları etkilediği anlaşılır. Bilişsel koçlar, öğrencilerin zihinsel süreçlerini anlamalarına yardımcı olmak için sorular, rehberlik ve öz-yansıtma gibi araçları kullanır (Costa vd., 2002).

Bilişsel koçluk, öğrencilere şu alanlarda yardımcı olabilir:

- ✓ Düşünce farkındalığı: Öğrencilere düşüncelerinin farkında olmalarını sağlar ve olumsuz, sınırlayıcı düşünceleri tanımalarına ve değiştirmelerine yardımcı olur.
- ✓ Olumlu düşünce kalıpları: Öğrencilerin olumlu düşünce kalıplarını geliştirmelerine ve daha yapıcı, olumlu bir şekilde düşünmelerine yardımcı olur.
- ✓ Problem çözme becerileri: Öğrencilere problem çözme stratejileri geliştirmeleri konusunda rehberlik eder ve zorluklarla başa çıkma becerilerini artırır.

Elif Dağdeviren Çay¹

How to Cite This Article

Dağdeviren Çay, E. (2023). “Bilişsel Koçluk Yöntemi ve Bilişsel Farkındalık Stratejisinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişsel Farkındalık Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2878-2885. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.70111>

Arrival: 17 April 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Öğretmen., MEB, Antalya, Türkiye

- ✓ Öz-yansıtma: Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri, güçlü yönlerini tanımaları ve gelişim alanlarını belirlemeleri için öz-yansıtma süreçlerini destekler.

Bilişsel farkındalık ise öğrencilerin anlık deneyimlerine ve düşüncelerine dikkatlice ve kabullenici bir şekilde odaklanmalarını sağlayan bir stratejidir. Bilişsel farkındalık, öğrencilerin duygusal ve bilişsel süreçlerini fark etmelerini, anlamalarını ve yönetmelerini amaçlar. Bilişsel farkındalık, temel olarak bilinçli farkındalık meditasyonu pratiklerine dayanır. Öğrenciler, anlık deneyimlerine, duyularına, düşüncelerine ve duygularına dikkat ederler, ancak bunlara takılıp kalmadan kabullenici bir tutumla izlerler. Böylelikle, öğrenciler zihinlerinin dağılmasını azaltır, odaklanma ve dikkat becerilerini geliştirir ve duygusal düzenleme yeteneklerini artırır (Schonert-Reichl ve Roeser, 2016).

Bilişsel farkındalık stratejileri, öğrencilere aşağıdaki alanlarda yardımcı olabilir:

- ✓ Dikkat ve konsantrasyon: Öğrencilerin dikkatlerini anlık deneyimlerine odaklamayı ve dikkatlerini dağıtan düşünceleri fark etmeyi öğrenmelerini sağlar.
- ✓ Stres ve duygusal düzenleme: Öğrencilerin stresli durumlarla başa çıkmalarını, duygusal tepkilerini fark etmelerini ve kabullenici bir tutum geliştirmelerini destekler.
- ✓ Öz-denetim: Öğrencilerin dürtüsel tepkilerini kontrol etmeyi, düşünce ve davranışlarını daha bilinçli bir şekilde yönetmeyi öğrenmelerini sağlar.
- ✓ Empati ve ilişki becerileri: Bilişsel farkındalık, öğrencilerin kendi duygusal durumlarını anlamalarını ve başkalarının perspektiflerini daha iyi kavramalarını destekleyerek empati ve ilişki becerilerini geliştirir.

Uluslararası alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejilerine yönelik daha yaygın bir şekilde çalışmaların hayata geçirildiği görülmektedir. Ulusal alanyazında ise mevzu bahis konulara ilişkin yeterli düzeyde çalışmaların yapılmadığı, bilhassa ortaöğretim öğrencilerine yönelik böyle bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda yapılan araştırma ile bilişsel koçluk yönteminin ve bilişsel farkındalık stratejilerinin etkisi ortaya konularak alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi; bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejisinin ortaöğretim öğrencilerinin bilişsel farkındalık düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisi var mıdır?

Araştırmanın problem cümlesi; bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejisinin ortaöğretim öğrencilerinin bilişsel farkındalık düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisi var mıdır?

Çalışmanın alt problemleri şu şekildedir:

1) Deney grubunun;

- ✓ Cinsiyete,
- ✓ Matematik dersine yönelik destek alma durumuna,
- ✓ Günlük matematik dersi çalışma süresine,
- ✓ Günlük ders çalışma süresine göre ön test bulguları ile son test bulguları arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark var mıdır?

2) Kontrol grubunun;

- ✓ Cinsiyete,
- ✓ Matematik dersine yönelik destek alma durumuna,
- ✓ Günlük matematik dersi çalışma süresine,
- ✓ Günlük ders çalışma süresine göre son test bulguları arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir fark var mıdır?

3) Deney ve kontrol grupları arasında bilişsel farkındalık düzeylerine ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir fark var mıdır?

4) Deney grubu ön test bulguları ile son test bulguları arasında bilişsel farkındalık düzeylerinde anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırma yapısı gereği ön test son test kontrol gruplu desenden yararlanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen devlet okulu statüsünde bir ortaöğretim kurumunda gerçekleştirilmiştir.

Amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenen okuldaki 10.sınıf öğrencileri ile araştırma hayata geçirilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrencilerin belirlenmesinde veli izni ve gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Deney grubunda 16 kontrol grubunda 30 öğrenci yer almıştır.

Söz konusu araştırma kapsamında Matematik dersinde fonksiyon konusu işlenmiştir. Deney grubunda fonksiyon konusu bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejisinden yararlanılarak işlenmiştir. Kontrol grubundaysa öğretim programında yer aldığı şekliyle dersler işlenmiştir.

Araştırma öncesinde deney grubuna ön testler uygulanmıştır. Fonksiyon konusu bitiminde iki gruba da son test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

✓ Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. İlki araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formudur. Bu form kapsamında öğrencilerin cinsiyeti, matematik dersine yönelik destek alma durumları (özel ders, etüt vb.), günlük evde matematik dersine çalışma süreleri ve günlük evde ders çalışma sürelerine yönelik sorular yer almıştır.

Araştırmada kullanılan diğer veri toplama aracı Çetinkaya (2000) tarafından geliştirilen Bilişsel Farkındalık Ölçeğidir. Ölçek 4'lü likert tipine sahiptir. Ölçeğin seçenekleri hiç (1 puan), bazen (2 puan), sık sık (3 puan) ve her zaman (4puan)'dır. Ölçek 4 alt boyuttan meydana gelmektedir; kendini denetleme, değerlendirme, farkında olma ve bilişsel yöntemler. Ölçekte hiç ters madde yer almamaktadır. Ölçekten elde edilen puanın artması bilişsel farkındalık düzeyinin artması anlamına gelmektedir.

✓ Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS 27,0 programında gerçekleştirilmiştir. Analizler kapsamında hem demografik değişkenlere göre hem de gruplar arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen verilerde normal dağılım olmaması nedeniyle non parametrik testler uygulanmıştır. İkili gruplar arası karşılaştırmalar için Mann Whitney U testi, ikiden daha fazla gruba yönelik karşılaştırmalar için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Bulguların anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ değeri temel alınmıştır.

BULGULAR

Yapılan çalışmada erişilen veriler analiz edilmiştir. Analizlere ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Cinsiyete göre deney grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

		Cinsiyet	N	Sıra Ort	Sıra Toplam	U	p
Kendini Denetleme	Ön Test	Kadın	15	8,03	120,50	0,500	0,125
		Erkek	1	15,50	15,50		
Değerlendirme		Kadın	15	8,07	121,00	1,000	0,155
		Erkek	1	15,00	15,00		
Farkında Olma		Kadın	15	8,03	120,50	0,500	0,124
		Erkek	1	15,50	15,50		
Bilişsel Yöntemler		Kadın	15	8,03	120,50	0,500	0,127
		Erkek	1	15,50	15,50		
Ölçek Toplam		Kadın	15	8,00	120,00	0,000	0,102
		Erkek	1	16,00	16,00		
Kendini Denetleme	Son Test	Kadın	15	8,07	121,00	1,000	0,155
		Erkek	1	15,00	15,00		
Değerlendirme		Kadın	15	8,23	123,50	3,500	0,383
		Erkek	1	12,50	12,50		
Farkında Olma		Kadın	15	8,20	123,00	3,000	0,323
		Erkek	1	13,00	13,00		
Bilişsel Yöntemler		Kadın	15	8,37	125,50	5,500	0,659
		Erkek	1	10,50	10,50		
Ölçek Toplam		Kadın	15	8,23	123,50	3,500	0,384
		Erkek	1	12,50	12,50		

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 2. Cinsiyete göre kontrol grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

	Cinsiyet	N	Sıra Ort	Sıra Toplam	U	p
Kendini Denetleme	Kadın	20	17,98	359,50	50,500	0,029*
	Erkek	10	10,55	105,50		
Değerlendirme	Kadın	20	16,25	325,00	85,000	0,508
	Erkek	10	14,00	140,00		
Farkında Olma	Kadın	20	17,35	347,00	63,00	0,101
	Erkek	10	11,80	118,00		
Bilişsel Yöntemler	Kadın	20	16,93	338,50	71,500	0,206
	Erkek	10	12,65	126,50		
Ölçek Toplam	Kadın	20	17,70	354,00	56,000	0,053
	Erkek	10	11,10	111,00		

Tablo 2'de yer alan veriler incelendiğinde cinsiyete göre kendini denetleme alt boyutunda anlamlı düzeyde bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Söz konusu farklılık incelendiğinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre kendini denetleme düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer alt boyutlarda ve ölçek toplam puanında ise anlamlı düzeyde bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 3. Matematik dersine yönelik destek alma durumuna göre deney grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

	Destek Alma Durumu	N	Sıra Ort	Sıra Toplam	U	p
Kendini Denetleme	Evet	3	8,33	25,00	19,500	0,946
	Hayır	13	8,54	111,00		
Değerlendirme	Evet	3	7,50	22,50	16,500	0,684
	Hayır	13	8,73	113,50		
Farkında Olma	Evet	3	9,00	27,00	18,000	0,838
	Hayır	13	8,38	109,00		
Bilişsel Yöntemler	Evet	3	8,17	24,50	18,500	0,892
	Hayır	13	8,58	111,50		
Ölçek Toplam	Evet	3	8,67	26,00	19,000	0,946
	Hayır	13	8,46	110,00		
Kendini Denetleme	Evet	3	8,67	26,00	19,000	0,946
	Hayır	13	8,46	110,00		
Değerlendirme	Evet	3	7,50	22,50	16,500	0,685
	Hayır	13	8,73	113,50		
Farkında Olma	Evet	3	9,00	27,00	18,000	0,838
	Hayır	13	8,38	109,00		
Bilişsel Yöntemler	Evet	3	9,33	28,00	17,000	0,732
	Hayır	13	8,31	108,00		
Ölçek Toplam	Kadın	3	9,00	27,00	18,000	0,840
	Erkek	13	8,38	109,00		

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, ön test ve son test verileri arasında matematik dersine yönelik destek alma durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 4. Matematik dersine yönelik destek alma durumuna göre kontrol grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

	Destek Alma Durumu	N	Sıra Ort	Sıra Toplam	U	p
Kendini Denetleme	Evet	12	15,13	181,50	103,500	0,848
	Hayır	18	15,75	283,50		
Değerlendirme	Evet	12	16,38	196,50	97,500	0,656
	Hayır	18	14,92	268,50		
Farkında Olma	Evet	12	15,08	181,00	103,00	0,831
	Hayır	18	15,78	284,00		
Bilişsel Yöntemler	Evet	12	14,67	176,00	98,000	0,669
	Hayır	18	16,06	289,00		
Ölçek Toplam	Evet	12	15,25	183,00	105,000	0,899
	Hayır	18	15,67	282,00		

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde, son test verileri arasında matematik dersine yönelik destek alma durumuna bağlı olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 5. Günlük matematik dersine çalışma süresine göre deney grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

		Çalışma Süresi	N	Sıra Ort	sd	X ²	p	Fark
Kendini Denetleme	Ön Test	0-1 saat	5	7,80	2	5,468	0,065	-
		1-2 saat	8	6,81				
		2-3 saat	3	14,17				
Değerlendirme		0-1 saat	5	9,20	2	6,775	0,034*	1-2 saat ile 2-3 saat
		1-2 saat	8	5,94				
		2-3 saat	3	14,17				
Farkında Olma		0-1 saat	5	9,30	2	5,260	0,072	-
		1-2 saat	8	6,19				
		2-3 saat	3	13,33				
Bilişsel Yöntemler		0-1 saat	5	5,80	2	5,729	0,057	-
		1-2 saat	8	8,13				
		2-3 saat	3	14,00				
Ölçek Toplam	0-1 saat	5	7,70	2	6,381	0,041*	1-2 saat ile 2-3 saat	
	1-2 saat	8	6,69					
	2-3 saat	3	14,67					
Kendini Denetleme	Son Test	0-1 saat	5	8,40	2	2,000	0,368	-
		1-2 saat	8	7,31				
		2-3 saat	3	11,83				
Değerlendirme		0-1 saat	5	8,70	2	0,816	0,665	-
		1-2 saat	8	7,63				
		2-3 saat	3	10,50				
Farkında Olma		0-1 saat	5	8,20	2	1,071	0,585	-
		1-2 saat	8	7,75				
		2-3 saat	3	11,00				
Bilişsel Yöntemler		0-1 saat	5	7,50	2	0,884	0,643	-
		1-2 saat	8	8,31				
		2-3 saat	3	10,67				
Ölçek Toplam	0-1 saat	5	8,50	2	1,142	0,565	-	
	1-2 saat	8	7,56					
	2-3 saat	3	11,00					

Tablo 5'te yer alan veriler incelendiğinde ön test verilerinde günlük matematik çalışma süresine göre değerlendirme alt boyutunda ve ölçek genel puanında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Farklılık 1-2 saat ile 2-3 saat ders çalışan gruplar arasında olduğu ve 2-3 saat çalışan grubun bilişsel farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son test verilerinde ise anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 6. Günlük matematik dersine çalışma süresine göre kontrol grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

		Çalışma Süresi	N	Sıra Ort	sd	X ²	p	Fark
Kendini Denetleme	Son Test	0-1 saat	12	11,42	2	7,923	0,019*	0-1 saat ile 2-3 saat
		1-2 saat	16	16,84				
		2-3 saat	2	29,25				
Değerlendirme		0-1 saat	12	13,25	2	3,954	0,138	-
		1-2 saat	16	15,81				
		2-3 saat	2	26,50				
Farkında Olma		0-1 saat	12	14,46	2	1,040	0,594	-
		1-2 saat	16	15,56				
		2-3 saat	2	21,25				
Bilişsel Yöntemler		0-1 saat	12	13,00	2	4,358	0,113	-
		1-2 saat	16	15,97				
		2-3 saat	2	26,75				
Ölçek Toplam	0-1 saat	12	12,00	2	5,882	0,053	-	
	1-2 saat	16	16,63					
	2-3 saat	2	27,50					

Tablo 6'da yer alan veriler incelendiğinde son test verilerinde günlük matematik çalışma süresine göre kendini denetleme alt boyutunda anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Farklılık 0-1 saat ile 2-3 saat ders çalışan gruplar arasında olduğu ve 2-3 saat çalışan grubun bilişsel farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlarda ve ölçek toplam puanında ise anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$).

Tablo 7. Günlük ders çalışma süresine göre deney grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

		Çalışma Süresi	N	Sıra Ort	sd	X²	p	Fark
Kendini Denetleme	Ön Test	1-2 saat	5	7,00	3	1,767	0,622	-
		2-3 saat	7	8,43				
		3-4 saat	3	9,50				
		4 saat ve fazlası	1	13,50				
Değerlendirme		1-2 saat	5	8,10	3	1,845	0,605	-
		2-3 saat	7	7,29				
		3-4 saat	3	10,67				
		4 saat ve fazlası	1	12,50				
Farkında Olma		1-2 saat	5	7,80	3	0,401	0,940	-
		2-3 saat	7	8,64				
		3-4 saat	3	8,50				
		4 saat ve fazlası	1	11,00				
Bilişsel Yöntemler		1-2 saat	5	6,10	3	3,212	0,360	-
		2-3 saat	7	8,36				
		3-4 saat	3	12,00				
		4 saat ve fazlası	1	11,00				
Ölçek Toplam	1-2 saat	5	6,80	3	2,453	0,484	-	
	2-3 saat	7	8,00					
	3-4 saat	3	11,00					
	4 saat ve fazlası	1	13,00					
Kendini Denetleme	Son Test	1-2 saat	5	6,70	3	2,822	0,420	-
		2-3 saat	7	8,00				
		3-4 saat	3	12,33				
		4 saat ve fazlası	1	9,50				
Değerlendirme		1-2 saat	5	7,20	3	2,739	0,434	-
		2-3 saat	7	7,50				
		3-4 saat	3	11,67				
		4 saat ve fazlası	1	12,50				
Farkında Olma		1-2 saat	5	6,40	3	3,917	0,271	-
		2-3 saat	7	7,79				
		3-4 saat	3	12,67				
		4 saat ve fazlası	1	11,50				
Bilişsel Yöntemler		1-2 saat	5	7,00	3	3,264	0,353	-
		2-3 saat	7	7,86				
		3-4 saat	3	12,83				
		4 saat ve fazlası	1	7,50				
Ölçek Toplam	1-2 saat	5	7,10	3	2,975	0,396	-	
	2-3 saat	7	7,50					
	3-4 saat	3	12,33					
	4 saat ve fazlası	1	11,00					

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde, ön test ve son test verileri arasında günlük ders çalışma süresine bağlı olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 8. Günlük ders çalışma süresine göre kontrol grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

		Çalışma Süresi	N	Sıra Ort	sd	X ²	p	Fark
Kendini Denetleme	Son Test	1-2 saat	7	8,07	3	7,372	0,061	-
		2-3 saat	10	15,95				
		3-4 saat	12	19,29				
		4 saat ve fazlası	1	17,50				
Değerlendirme		1-2 saat	7	11,57	3	3,598	0,308	-
		2-3 saat	10	14,20				
		3-4 saat	12	18,21				
		4 saat ve fazlası	1	23,50				
Farkında Olma		1-2 saat	7	13,21	3	1,087	0,780	-
		2-3 saat	10	14,95				
		3-4 saat	12	17,38				
		4 saat ve fazlası	1	14,50				
Bilişsel Yöntemler		1-2 saat	7	11,14	3	5,782	0,123	-
		2-3 saat	10	14,80				
		3-4 saat	12	19,50				
		4 saat ve fazlası	1	5,00				
Ölçek Toplam	1-2 saat	7	8,79	3	7,009	0,072	-	
	2-3 saat	10	14,90					
	3-4 saat	12	19,79					
	4 saat ve fazlası	1	17,00					

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde, son test verileri arasında günlük ders çalışma süresine bağlı olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 9. Deney grubu ve kontrol grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri son test ölçümleri

	Grup	N	Sıra Ort	Sıra Top	U	p
Kendini Denetleme	Deney	16	31,03	496,50	119,500	0,005*
	Kontrol	30	19,48	584,50		
Değerlendirme	Deney	16	29,97	479,50	136,500	0,017*
	Kontrol	30	20,05	601,50		
Farkında Olma	Deney	16	25,75	412,00	204,000	0,403
	Kontrol	30	22,30	669,00		
Bilişsel Yöntemler	Deney	16	28,91	462,50	153,500	0,045*
	Kontrol	30	20,62	618,50		
Ölçek Toplam	Deney	16	29,94	479,00	137,000	0,017*
	Kontrol	30	20,07	602,00		

Tablo 9'da gözlemlenen verilere göre, deney ve kontrol grupları arasındaki son test ölçümleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin bilişsel farkındalık düzeylerinin kontrol grubundakilere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($p<0,05$).

Tablo 10. Deney grubunun bilişsel farkındalık düzeyleri

	Test	N	Sıra Ort	Sıra Top	U	p
Kendini Denetleme	Ön Test	16	15,47	247,50	111,500	0,531
	Son Test	16	17,53	280,50		
Değerlendirme	Ön Test	16	14,13	226,00	90,000	0,151
	Son Test	16	18,88	302,00		
Farkında Olma	Ön Test	16	15,06	241,00	105,000	0,381
	Son Test	16	17,94	287,00		
Bilişsel Yöntemler	Ön Test	16	13,47	215,50	79,500	0,066
	Son Test	16	19,53	312,50		
Ölçek Toplam	Ön Test	16	14,31	229,00	93,000	0,186
	Son Test	16	18,69	299,00		

Tablo 10'da yer alan veriler incelendiğine deney grubunun ön test ve son test verilerinin arasında anlamlı bir fark yer almadığı görülmektedir ($p>0,05$).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmada ortaöğretim öğrencilerine uygulanan bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejilerinin, öğrencilerin bilişsel farkındalık düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamında ayrıca öğrencilerin demografik bilgilerine göre bilişsel farkındalık düzeylerinde farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır.

Ceylan (2011) tarafından yapılan deneysel çalışmanın sonuçları, bilişsel farkındalık stratejilerinin öğrencilerin başarılarını artırdığını, bilişsel farkındalık becerilerini geliştirdiğini ve matematik dersine olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Demir (2009) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçları, bilişsel koçluk yönteminin öğrencilerin başarılarını artırdığını göstermiş ve bilişsel farkındalık becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur.

Hattie (2009), yaptığı çalışmada bilişsel stratejilerin matematik başarısını artırdığını ve öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirdiğine yönelik bulgular elde etmiştir.

Howlett ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada bilişsel koçluk yöntemini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin üst bilişsel farkındalıklarında anlamlı düzeyde bir artış tespit etmişlerdir.

Bu çalışmalar, bilişsel koçluk ve bilişsel farkındalık stratejilerinin öğrencilerin başarıları, bilişsel farkındalık becerileri ve tutumları üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, matematik eğitimi ve sosyal bilgiler gibi farklı disiplinlerde bilişsel koçluk ve bilişsel farkındalık stratejilerinin kullanımını desteklemektedir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen veriler ile literatürde yer alan çalışma bulguları incelendiğinde, sonuçların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Çalışmanın neticesinde deney grubunun ön test ve son test bulguları arasında fark olmaması, deney grubunda yer alan öğrenci sayısının az olması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca yalnızca bir konunun işlenmeyip matematik ders programında yer alan başka konuların da aynı yöntem ile işlenmesi durumunda ön test ve son test bulguları arasında anlamlı farklılık çıkabileceği öngörülmektedir. Nitekim son test bulgularında sayısal olarak artışın söz konusu olduğu lakin anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir. Buna karşın deney grubu ve kontrol grubunun son test bulguları arasında ise anlamlı farklılık yer aldığı ve deney grubunun daha yüksek düzeyde bilişsel farkındalık düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular ışığında uygulanan bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejilerinin öğrencilerin bilişsel farkındalık düzeylerine olumlu yönde etki ettiği sonucuna varılmaktadır.

Araştırma sonucunda söz konusu yöntemlerin ortaöğretimde verilecek dersler kapsamında uygulanması önerilmektedir. Böylece öğrencilerin bilişsel farkındalık düzeylerinin artırılarak, derslere yönelik başarılarına etkisi de gözlemlenebilecektir. Yapılacak araştırmalara yönelik öneriler de ortaöğretim düzeyinde farklı branşlarda da bilişsel koçluk yöntemi ve bilişsel farkındalık stratejilerinin uygulanması yönündedir.

KAYNAKÇA

Ceylan, M. (2011). Bilişsel koçluk yöntemi ile öğretilen bilişsel farkındalık stratejilerinin öğrencilerin başarılarına, bilişsel farkındalık becerilerine ve tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Costa, A.L., Garmston, R. J., Anderson, R. H. and Glickman, C. D. (2002). Cognitive Coaching: A Foundation for Renaissance Schools, UK: Christopher-Gordan Publishers.

Çetinkaya, P. (2000), Metacognition: its assessment and relationship with reading comprehension, achievement, and aptitude for sixth grade student. Master Thesis, Bogaziçi University The Institute of Social Sciences, İstanbul.

Demir, Ö. (2009). Bilişsel koçluk yöntemi ile öğretilen bilişsel farkındalık stratejilerinin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin epistemolojik inançlarına, bilişsel farkındalık becerilerine, akademik başarılarına ve bunların kalıcılıklarına etkisi. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Hattie, J. A. C. (2009). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. New York, NY: Routledge.

Howlett, M.A., McWilliams, M.A., Rademacher, K. et al. Investigating the Effects of Academic Coaching on College Students' Metacognition. Innov High Educ 46, 189–204 (2021).

Schonert-Reichl, K. A. and Roeser, R. W. (2016). Handbook of Mindfulness in Education. NY: Springer New York.

Spor Federasyonlarında Örgütsel İletişim İklimi ve Örgütsel Güven Kavramlarının Önemi

The Importance of Organizational Communication Climate and Organizational Trust in Sports Federations

ÖZET

Spor dünyası çerçevesinde gün geçtikçe önemli bir konuma sahip olan iletişim ve güven kavramları spor federasyonları açısından da giderek önemli bir hale gelmektedir. Örgütsel iletişimi optimize eden kurum ve kuruluşlar aynı zamanda, bir organizasyonun etkinliği üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilirken kurum içi huzuru ve doğru iş gücü potansiyelini artırmaktadır. Diğer bir yandan bireyin örgüte ve yöneticiye duyduğu güven, çalışanların örgüte bağlılığının oluşmasında, örgütün amaçlarına ulaşmasında, gerekli büyüme ve gelişmenin sağlanmasında, rekabet ortamında başarılı olmasında ve başarılı olmasında etkili bir faktördür.

Buradan hareketle son zamanlarda her disiplinin kullandığı ve örgütlerin olmazsa olmaz bileşenlerinden birisi olan iletişim ve güven kavramları araştırmamızın genel hatlarını oluşturmuştur. Buradan yola çıkarak araştırmamızın amacı spor federasyonlarında örgütsel iletişim iklimi ve örgütsel güven kavramlarının önemi araştırmaktır.

Araştırma sonuçlarının gelecek çalışmalara temel oluşturması hedeflenmiş ve nitel yöntemlerden birincil ve ikincil kaynak tarama tekniği kullanılmış ve araştırma konusuna ilişkin bilim insanları tarafından kaleme alınmış ulusal ve uluslararası bilimsel makaleler, yayımlanmış tezler, bilimsel kitaplar ve web adreslerinden yararlanılmıştır.

Çalışmadan elde edilen veriler ışığında, spor federasyonlarında büyük bir öneme sahip olan örgütsel iletişim ve örgütsel güven kavramları kurum ve kuruluşların huzurlu ve başarılı bir ortamda çalışabilmesi açısından oldukça stratejik öneme sahip olan iki önemli parametrelerdir. Bu parametrelerin doğru ve stratejik bir planlama eşliğinde kullanılması hem başarı hem de huzurlu bir örgüt ortamının sağlanması yolunda önemli hususlardır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Örgütsel İletişim, Örgütsel Güven, Spor Federasyonları

ABSTRACT

The concepts of communication and trust, which have an important place in the sports world, are becoming increasingly important for sports federations. Institutions and organizations that optimize organizational communication can also have a strong impact on the effectiveness of an organization, while increasing internal peace and the right workforce potential. On the other hand, the trust of the individual in the organization and the manager is an effective factor in the formation of the commitment of the employees to the organization, reaching the goals of the organization, ensuring the necessary growth and development, and being successful and successful in the competitive environment.

From this point of view, the concepts of communication and trust, which are used by every discipline and one of the indispensable components of organizations, have formed the general lines of our research. Based on this, the aim of our research is to investigate the "Importance of Organizational Communication Climate and Organizational Trust Concepts in Sports Federations".

It is aimed that the results of the research will form a basis for future studies, and primary and secondary source scanning technique, which is one of the qualitative methods, has been used and national and international scientific articles, published theses, scientific books and web addresses written by scientists related to the research subject have been used.

In the light of the data obtained from the study, the concepts of organizational communication and organizational trust, which are of great importance in sports federations, are two important parameters that have strategic importance for institutions and organizations to work in a peaceful and successful environment. The use of these parameters in conjunction with a correct and strategic planning is important in ensuring both success and a peaceful organizational environment.

Keywords: Sports, Organizational Communication, Organizational Trust, Sports Federations

GİRİŞ

Spor federasyonları çerçevesinde önemli bir olgu olarak karşımıza çıkan örgütsel iletişim ve örgütsel güven kavramları spor örgütleri içerisinde önemli bir konu haline gelmiştir. Spor kurumlarında temelde iki ana hedef geliştirmek ve buna bağlı olarak olumlu sosyal değerlendirmeler geliştirmek hedeflenmektedir. Dolayısı ile bu amaçlar neticesinde örgütsel iletişim bir spor organizasyonunun hedeflerini nitelikli bir şekilde ulaşmasına yardımcı olurken aynı zamanda nitelikli bir iç huzura da ortam hazırlamaktadır.

Araştırmamızda spor federasyonlarında örgütsel iletişim iklimi ve örgütsel güven kavramlarının önemini anlatan kavramsal çerçevelere değinilmiştir. Amacımız doğrultusunda uluslararası alanda yayınlanan tezler, dergiler, çevrimiçi kaynaklar kaynakçalara eklenerek incelenmiştir. İncelediğimiz bu kaynaklar sonucumuza ulaşmada önemli

Tekin Çolakoğlu¹
Kübra Yağan²

How to Cite This Article

Çolakoğlu, T. & Yağan, K. (2023). "Spor Federasyonlarında Örgütsel İletişim İklimi ve Örgütsel Güven Kavramlarının Önemi", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2886-2891. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.70217>

Arrival: 22 April 2023
Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi -Ankara- Türkiye

² Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı , Ankara, Türkiye,

rol oynarken özellikle örgütsel iletişim kavramı ve örgütsel güven çerçevesinde alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yaptığımız bu araştırma ile incelenen kaynakların bir sonraki süreçte nicel veriler doğrultusunda daha detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiği elzem hale gelmiştir.

Özellikle spor federasyonlarında örgütsel iletişim ikliminin olumlu olabilmesi ve bu doğrultuda doğru kararlar alınması sporda başarı için oldukça önemli bir rol edinmektedir. Elde edilen bir diğer sonuca göre ise örgütsel çerçevede güven ortamının oluşması kurum personelini etkilemekte ve buna bağlı olarak da kurum içi huzurun doğru orantıda etkilendiği görülmektedir.

Spor Federasyonları

Federasyon Kavramı; "Aynı alandaki çeşitli kuruluşları bir arada toplayan dayanışma birliği" olarak tanımlanan ve dilimize Fransızcadan geçen bir kelimedir (16). Her ne kadar literatürde spor federasyonları kavramını tanımlayan tek bir ifade olmasa dahi federasyon kavramı genel olarak, spor faaliyetlerinde üst kuruluş şeklinde teşkilatlandırılmış kuruluşlardır. Ayrıca faaliyet göstermiş olduğu spor branşı ile ilişkili olarak hem yurt içi hem de yurt dışında gerçekleştirilen tüm sportif etkinliklerin ilgili kurallara uygun olarak gerçekleştirilmesi ve ilgili spor branşında 5 görev alan hakem, sporcu ve antrenörlerin yetiştirilmesi için gerekli olan tüm önlemleri almak için oluşturulan yapılar olarak tanımlanmaktadır (Avcı, 2012).

Spor federasyonlarının iki ana görevi mevcuttur; bunlardan ilki bağlı bulunduğu uluslararası federasyona ait teknik kuralların ülkesinde uygulanmasını sağlamak, bir diğeri ise kendi ulusal üst kuruluşuna bağlı ve sorumlu olarak ülke genelinde kendi sporunu örgütleyip yaygınlaştırmaktır (Fişek,1985).

Spor federasyonları, kendi görev alanları içerisindeki spor branşlarıyla ilgili teknik ve idari kararları alma yetkisini elinde bulundurmaktadır. Bir federasyonun bünyesinde yalnızca bir spor branşı olabileceği gibi, birden fazla spor branşı da teknik ve idari açıdan aynı federasyona bağlanabilir. Amatör federasyonların sayısı ile profesyonel branşlar, Merkez Danışma Kurulunun da görüşü alınarak, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından tespit olunmaktadır (Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu, 1986).

İletişim

İletişim, konuşma veya sözlü iletişim de dahil olmak üzere sözlü veya sözsüz yollarla mesaj gönderme ve alma sürecini temsil ederken bu süreç içerisinde yazı ve grafik temsiller (infografikler, haritalar ve çizelgeler gibi), sinyaller ve davranış gibi bileşenler yer almaktadır. Daha basit olarak, iletişim kavramı " anlamın yaratılması ve değiş tokuşun" olduğu bir süreç olarak da tanımlanmaktadır (Nordquist,2021).

Medya eleştirmeni ve teorisyen James Carey, 1992 tarihli "Communication as Culture" adlı kitabında iletişimi "gerçekliğin üretildiği, sürdürüldüğü, onarıldığı ve dönüştürüldüğü sembolik bir süreç" olarak tanımlamakta ve gerçekliğimizi deneyimlerimizi başkalarıyla paylaşarak tanımladığımızı öne sürmektedir (Nordquist,2021).

İletişim kavramını ayırıştırmak gerekirse, herhangi bir iletişimde bir gönderen ve bir alıcı, bir mesaj ve her iki uçta da anlam yorumları vardır. Alıcı hem mesajın iletilmesi sırasında hem de sonrasında mesajın göndericisine geri bildirimde bulunur. Geribildirim sinyalleri sözlü veya sözsüz olabilir; örneğin, onaylayarak baş sallama veya uzağa bakma ve iç çekme veya diğer sayısız hareketler (Nordquist,2021).

Ayrıca mesajın içeriği, verildiği ortam ve gönderilmesi veya alınması sırasında müdahale potansiyeli de vardır. Alıcı, göndereni görebilirse, yalnızca mesajın içeriğini değil, aynı zamanda gönderenin verdiği güvenden gerginliğe, profesyonellikten küstahlığa kadar yaydığı sözsüz iletişimi de elde edebilir. Alıcı, göndereni duyabiliyorsa, gönderenin ses tonundan vurgu ve duygu gibi ipuçlarını da alabilir (Nordquist,2021).

Yeryüzündeki tüm canlılar, duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarabilecekleri araçlar geliştirmişlerdir. Buna bağlı olarak iletişim, insanları hayvanlar aleminden ayıran, belirli anlamları aktarmak için kelimeleri ve dili kullanma becerisidir. Buradan yola çıkarak ve yapılan tanımlamalar dikkate alındığında iletişim kavramı gün geçtikçe farklı çalışmalara konu olmakta ve bununla birlikte farklı tanımlamalara da zemin hazırlamaktadır. Özellikle spor ortamlarında ve spor örgütlerinde önem seviyesi stratejik bir konuma sahip olan iletişim kavramı günümüzde spor federasyonları içerisinde de önemli bir konuma sahiptir.

İletişimin sözel olmayan yönleriyle ilgili ilk sistematik ve bilimsel çalışma ise, genellikle Darwin'in, insanlarda ve hayvanlarda duyguların ifadesi üzerine yaptığı çalışmalara atfedilir (Dumangöz ve Horozoğlu,2022).

Örgüt

Örgüt kavramı, tanımlanmış hedefleri takip etmeye dahil olan bir grup insanı ifade eder. Tüm resmi insan ilişkilerini içeren bir sosyal sistem olarak anlaşılabilir. Organizasyon, çalışanlar arasında iş bölümünü ve görevlerin şirketin nihai hedefine doğru sıralanmasını kapsar. Örgüt, faaliyetler arasında uygun planlama ve koordinasyon yoluyla

hedeflere ulaşmayı amaçlayan hedef odaklı bir süreçtir. İş bölümü ilkesine dayanır ve örgüt üyeleri arasında yetki-sorumluluk ilişkisi kurar (Schein,1986).

Farklı bir açıdan bakıldığında örgüt kavramı; Bir ihtiyacı karşılamak veya ortak hedeflere ulaşmak için yapılandırılmış ve yönetilen bir sosyal insan birimi olarak da tanımlanmaktadır.

Tüm kuruluşlar, farklı faaliyetler ve üyeler arasındaki ilişkileri belirleyen ve alt bölümlere ayıran ve çeşitli görevleri yerine getirmek için roller, sorumluluklar ve yetkiler atayan bir yönetim yapısına sahiptir. Örgütler, etkiledikleri ve çevrelerinden etkilenen açık sistemlerdir (Schein,1986).

Güven

Güven, sosyal bilimlerde tanımlanması en zor kavramlardan biridir. Taylor'a (1989) göre güven kavramı hemen hemen herkes tarafından anlaşıldığı düşünülen ancak tanımlanması güç bir kavramdır. Güven kavramını tanımlamanın zorluğu yanında güvene dair kanıt bulmak da oldukça zordur. Çünkü güven birden çok kişiyi ilgilendiren bir kavramdır. Öte yandan, kişiler arası ilişkiler, grup davranışı, yönetsel etkinlik, ekonomik değişimler, sosyal ve politik istikrar gibi birçok mikro ve makro düzeydeki süreci açıklamada ve farklı kültürleri anlamada güvenin anahtar bir kavram olduğu belirtilmektedir. (Bökeoğlu & Yılmaz, 2008)

İnsan ihtiyaçları arasında güven önemli bir yere sahiptir. Motivasyon için,Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde temel fizyolojik ihtiyaçların hemen sonrasına güvenlik ihtiyaçlarını yerleştirmiş ve burada insan ihtiyaçlarını belirlemenin, sıraya koymanın ve hangi seviyede ihtiyaçlar olduğunun belirlenmesinin önemini vurgulamıştır. Maslow, kişinin birincil ihtiyaçlarının, diğer bir deyişle güvenlik ihtiyaçlarının önemini vurgulamıştır (Topaloğlu, 2010).

Güven, bireyin sosyal ilişkilerin temeli olarak karşısındaki kişinin amacına, beklentilerine, iyi niyetine ve sözlerine duyduğu güvendir. Başka bir deyişle güven, bir tarafın diğer taraftan kişisel olarak fayda sağlayacağına veya en azından istismara veya zarara maruz kalmayacağına dair olumlu beklentidir. Mishra (1996), güveni şu şekilde tanımlar: bir tarafın diğeri için yeterli, açık, ilgili ve güvenilir olduğu inancına karşı savunmasız olma arzusu(Bağcı ve Akbaş, 2016, s. 156-157).

Örgütsel İletişim

Örgütsel iletişim, hem bir kuruluş içinde meydana gelen iç iletişimler hem de bir kuruluş ile onun arasındaki dışa dönük iletişimler dahil olmak üzere, şirketler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve devlet kurumları gibi kuruluşların dahil olduğu iletişim kanalları ve biçimleri olarak tanımlanır (James,1999).

Kurumsal iletişimi optimize etmek, bir organizasyonun etkinliği üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilir. Örgütsel iletişim alanında lisans ve/veya yüksek lisans derecesine sahip kişiler, diğer alanların yanı sıra insan kaynakları, çalışan eğitimi ve yönetimi, halkla ilişkiler ve halkla ilişkiler, pazarlama, iletişim danışmanlığı, medya yönetimi, politika ve savunuculuk ve araştırma ve öğretim alanlarında çalışabilirler (Horozoğlu ve Yağan, 2023).

Örgütsel iletişim, çalışan eğitim modülleri gibi iç iletişimleri, bir kuruluşun misyonu etrafında mesajlaşmayı, yönetim ve çalışanlar arasındaki kişilerarası iletişimleri ve e-postalar gibi profesyonel iletişimi içerir. Halkla ilişkiler duyuruları, basın bültenleri, pazarlama materyalleri ve marka bilinci oluşturma gibi dışa dönük iletişimleri de içerir. Örgütsel iletişim, bir kuruluş içinde hareket eden birçok parça olduğu için karmaşıktır ve bunların neredeyse tamamı söz konusu örgütün etkinliğini en üst düzeye çıkarmak için açık iletişim gerektirir. Gerçekten de örgütsel iletişimin kendisi, kişilerarası iletişim, grup iletişimi ve kültürler arası iletişimden kitle iletişimine ve dijital ve sosyal medyaya kadar pek çok bilgi aktarımı ve ilişki aracılığından oluşur (James,1999).

Örgütsel iletişimin karmaşıklığı ve önemi nedeniyle, şirketler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, devlet kurumları ve benzeri kuruluşlar için iç iletişimlerin yanı sıra dışa dönük iletişimlerin nasıl optimize edileceği konusunda iyi eğitilmiş bireylere talep vardır. Örgütsel iletişimdeki pozisyonlar, halkla ilişkiler ve proje yönetiminden insan kaynakları, pazarlama ve kurumsal iletişim yönetimine kadar uzanır (James,1999).

Örgütsel iletişim öncelikle profesyonel bir uygulayıcının alanı olmakla birlikte, örgütsel iletişim olgusu, bileşenleri (yani kişilerarası iletişim, grup iletişimi, medya ve insan psikolojisi ve davranışı üzerindeki etkisi vb.) sosyokültürel, ekonomik ve politik etkiler. Örgütsel iletişim bilim adamları, belirli örgütsel ve hiyerarşik yapıların bir kuruluş içindeki ekipler arası iletişim üzerindeki etkisini veya bir şirket içindeki iç iletişim dinamiklerinin paydaşlarla dışa dönük iletişimleri ve ardından şirketin marka kimliğini etkilemek için dışarıya nasıl yayıldığını incelemektedir (James,1999).

Örgütsel iletişim, bir şirket içindeki kişilerin birbirleriyle, müşterileri ve müşterileriyle nasıl bilgi paylaştığını ve konuştuğunu açıklamak için kullanılan teknik bir terimdir. Bu, insanların, hayvanların ve hatta bitkilerin birbirlerine nasıl bilgi ilettiklerini analiz etme ve anlama girişimi olan iletişim teorisinin daha geniş alanının bir parçasıdır.

Örgütsel iletişim resmi veya gayri resmi olarak sınıflandırılabilir. Basın bültenlerinin stil ve içeriğinden, ekiplerin projeler üzerinde bağlantı kurmasını ve iş birliği yapmasını sağlamak için kullanılan kanallar ve yazılımlara kadar her şeyi içerir (James,1999).

Örgütsel iletişim; kavramını doğru ve etkili bir şekilde açıklamak ve tanımlamak gerekirse örgütsel iletişim kavramının türlerini de bu doğrultuda ele almak faydalı olacaktır.

Resmi ve gayri resmi iletişim; Resmi iletişim, e-postalar, toplantılar, konferans görüşmeleri, konuşmalar, notlar vb. yoluyla yapılan iletişimi ifade eder. Yapı, yazım ve ton açısından katı kurallara uyar. Öte yandan, gayri resmi iletişim veya dedikodu iletişimi, katı bir kurallar dizisi içermez. Bu tür iletişim, sohbet, iş mesajlaşma platformları aracılığıyla mesajlaşma, telefon görüşmeleri vb. içerir (Fisic,2023).

Yönlü iletişim; İletişimin gerçekleştiği yönlerden bahsetmişken, örgütsel iletişim şunlar olabilir:

Dikey, Yatay ve Çapraz iletişim. Yukarıdan aşağıya doğru gerçekleşen dikey iletişime aşağı doğru iletişim denir. Başka bir deyişle, ne zaman bir sorumlu kişi hiyerarşide kendilerinden daha aşağıda olanlarla iletişim kurarsa, aşağı doğru bir iletişim durumumuz olur. Bunun aksine, yukarı doğru iletişim, alt düzey çalışanlardan üstlerine yönelik iletişimi ifade eder. Akranlarımızla iletişim kurduğumuzda, sözde yatay veya yanal iletişime katılırız. Son olarak, diyagonal iletişim, katı hiyerarşik kurallara uymadan birlikte etkileşime giren farklı ekip ve departmanların üyelerini içerir (Fisic,2023).

İç ve dış iletişim; Örgütsel iletişim, çalışanların kiminle konuştuğuna bağlı olarak dahili ve harici olabilir. Çalışanlar, kuruluş içinde birbirleriyle etkileşime giriyorsa, bu bir iç iletişim durumudur. Bu, çeşitli iletişim kanalları (yüz yüze, video, e-posta, sohbet) aracılığıyla profesyonel iletişim ve iş birliğini içerir. Kuruluş, kuruluş dışından, dış dünyadan biriyle iletişim kurduğunda, dış iletişimden bahsediyoruz. Buna halkla ilişkiler duyuruları, iş ilanları, pazarlama materyalleri ve paydaşlarla iletişim dahildir (Fisic,2023).

Sözlü ve yazılı iletişim; Son olarak, her ikisi de örgütlerde kullanılan ve bu nedenle örgütsel iletişimin ayrılmaz bir parçası olan sözlü ve yazılı iletişimimiz var. Sözlü veya sözlü iletişim, iş arkadaşları veya çalışanlar ile müşteriler arasında gerçekleşen yüz yüze iletişimdir. Hem profesyonel hem de kişisel ilişkiler kurmadaki önemi tartışılmaz. Hem resmi hem de gayri resmi yazılı iletişim, e-postalar, anlık mesajlar ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleşir. Sözlü iletişimin aksine, daha yapılandırılmış ama belki daha az kişiseldir. Artık temel örgütsel iletişim türlerinin neler olduğunu gördüğümüze göre, işyerinde örgütsel iletişimin önemini ele alalım (Fisic,2023).

Örgütsel Güven

Bireyin örgüte ve yöneticiye duyduğu güven, çalışanların örgüte bağlılığının oluşmasında, örgütün amaçlarına ulaşmasında, gerekli büyüme ve gelişmenin sağlanmasında, rekabet ortamında başarılı olmasında ve başarılı olmasında etkili bir faktördür. Değişim ve yenilikler yapmak. Örgütsel güven, iş gücünüzün şirketinizin eylemlerine duyduğu güvendir. Bu, yöneticilere veya bireysel ekip üyelerine duyulan güveni içerebilse de, şirketin misyonu gibi organizasyonel faktörleri de kapsamaktadır (Shockley-Zalabak, 2000).

Güven duygusu karşılıklı bir olgudur; yani karşılıklı olduğunda önemlidir. Bir kişinin başka bir kişiye tek taraflı güveni yetersizdir. Bireyler arasında karşılıklı güven, bir örgütte güven duygusunun oluşmasına bağlıdır. Sonuç olarak bütün bunlardan bireyler, güven ortamının tesis edildiği örgütlerde olumsuz tutum ve davranışlardan kaçınacak ve olumlu tutum ve davranışlarla faaliyet göstereceklerdir. Yukarıdakileri özetlemek gerekirse, örgütsel güven, bireyleri çalıştıkları kurumla bütünleştiren ve örgüte bağlılıklarını artıran önemli bir olgudur. Ayrıca örgütsel güvenin yüksek olduğu kurumlarda çalışanların iş doyumu, morali ve motivasyonu artmakta, örgütteki sorunların azalması nedeniyle daha sağlıklı bir karar alma ortamı ortaya çıkmaktadır.

Güven duygusu, çalışanların işten ayrılma, devamsızlık, isteksizlik gibi olumsuz duygularının azalmasını veya ortadan kalkmasını sağlar. Aksi halde bireylerde stres oluşacak, örgüt aleyhine durumlar gelişecek, örgütün verimliliği ve etkinliği olumsuz etkilenecektir (Seppanen, 2007).

Örgütlerin insan kaynakları, örgütün amaçlarına ulaşmasında büyük önem taşımaktadır. Örgütler değişen koşullara ayak uydurabilmek için çalışan bireylere sürekli yatırım yapmak zorundadır. Bazen büyük maliyetler yaratan insan kaynaklarının örgütteki görevlerini sürdürebilmeleri için kendilerine olan güvenlerini artırmak gerekmektedir. Çalışanların, örgütün kendilerine dürüst ve tutarlı davrandığı fikrini geliştirmeleri önemlidir. Çünkü dürüst davranış algısının olduğu bir çalışma ortamında çalışan bireyler çok daha verimli olacak ve işletmenin amaçlarına ulaşması daha kolay olacaktır. İşletmelerde güven ortamının oluşmasında dürüstlüğü yanı sıra eylem ve davranışlarda tutarlılık da etkili bir faktör olarak görülmektedir (Mayer, 1995).

Baier (1994), belirli bir güven biçimini çoğunlukla beklenmedik bir yıkım veya ciddi zarardan sonra fark ettiğimizden bahseder. Dolayısıyla güveni havaya benzetir, bir atmosferde yaşadığımız gibi bir güven ikliminde yaşamamıza

rağmen varlığını ancak kıt ve kirli olduğunda fark ederiz. Etkin bir şekilde örgütü yönetmek için, ilişkiler, stratejik bağlantılar, ortaklıklar vb. kurması beklenen kuruluşlara hepimiz bağlıyız. Bu yeni biçimler, örgütleri geleneksel hiyerarşik yapıdan daha birbirine bağlı bir yapıya doğru ilerletmeye zorlar. Ayrıca örgütleri değişime daha duyarlı ve uyumlu hale getirir, girişimciliği motive eder, departmanlar ve bölümler arasında iletişimi ve problem çözme geliştirebilir (Lewicki ve Bunker, 1996).

Ancak örgütlerin bu modern yapısı içinde çalışmak ve örgütlerin üyeleri ve birimleri arasındaki birbirine bağlılık, aralarında güven oluşmasını, diğer bir deyişle iş arkadaşlarının veya paydaşlarının ortak beklentilerinin bu uğurda çaba sarf ettiğine inanmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle “örgüte inanan” olmak örgütsel güvenin varlığını gerektirir.

Örgütsel güven, iş ve yönetim ortamları için önemli bir konudur. Çalışmasında, karar verme sürecinde yöneticiye duyulan güvenin, örgütün genel memnuniyet düzeyini, katılımcı karar vermeye göre daha iyi yordadığını bulmuştur. Ayrıca meslektaşlarına duyulan güvendedeki değişikliklerinde meslektaşların yeterliliğine inanmanın, risk alma durumu için meslektaşlarına duyulan güvenin temelini oluşturduğunu belirtmektedir. Gambetta (1988), örgütsel bağlılığı bir kuruluşun güvenilirliğinin çalışanlar tarafından algılandığı şekliyle küresel değerlendirmesi' olarak tanımlamıştır. Çalışanların, kuruluşun kendileri için anlamlı olan veya en azından onlara zarar vermeyen bir eylemi gerçekleştireceğine olan güvenidir. Yönetime inanç, eylemleri hakkında güvence, dürüstlük ve olumlu beklenti, yapının benzer bileşenlerinden birkaçını oluşturmaktadır (Yılmaz ve Atalay,2009).

Çalışanların eylemleri yorumlayıp karşılık verdikleri ve üst yönetime güvenip güvenmemeleri gerektiğini değerlendirmek için çalışma ortamını sürekli olarak izledikleri bir sosyal değişim sürecinden kaynaklanmaktadır (Blau, 1964). Seal (1998), bir kişiye veya şirkete duyulan güvenin, onların özelliklerini değerlendirmekle ortaya çıktığını savunmuştur. Ayrıca bir kuruluşla bir güven ilişkisi, özellikle kilit karar alıcılar üzere personel arasındaki kişisel etkileşimle gelişmektedir. Güvenilir bir kültürün varlığı, üst yönetim tarafından verilen sözlerin tutulmasıyla ölçülebilmekte olup bu da belirsizliği büyük ölçüde azaltmaktadır.

Çalışan, yönetimin çalışanlarına karşı tutumunun kararları ve kararları aracılığıyla politikalarını ilettiği görüşünü desteklemektedir. Çalışanlar, yönetim tarafından iletilen güvene karşılık vermeleri beklenmektedir. Tersine, eğer bir organizasyonun yapıları, rolleri ve iklimi çalışanlara duyulan güven eksikliğini gösteriyorsa, onlar da güvensizlikle karşılık verecektir. Shockley-Zalabak, Ellis ve Wirogard (2000), güven düzeyi yüksek örgütlerin, düşük güven düzeyine sahip kuruluşlara göre daha başarılı, uyumlu ve yenilikçi olduğunu belirtmişlerdir. Güvenin düşük olduğu ortamlarda azalan işlem maliyeti ve üretkenlik ve bireysel ve grup sağlığı gibi birçok yönden kuruluşlara zarar verir (Whitney, 1994). Sonnenberg (1994), güvensizliğin ekipler tarafından zayıf karar vermeye, daha yüksek stres seviyelerine, çalışanların işe odaklanmalarını kaybetmelerine ve daha az yaratıcı ve yenilikçi olmalarına ve işyerinde zorluklardan kaçınmalarına yol açabileceğini bulmuştur.

Bir kuruluşta duyulan güven, bir kuruluşun performans değerlendirme sisteminin adilliği ve iş güvenliği gibi sistem çapındaki değişkenlerle ilişkilidir; bu, iş ve ilişkisel değişkenler (iş özerkliği ve denetim desteği gibi) üzerinden yönetime duyulan güvendedeki varyansı açıklayabilir (McCauley) & Kuhnet, 1992). Daha yüksek düzeyde güven, çalışanları bireysel hedeflerden çok ekip ve organizasyonel hedeflere motive eder (Mishra, 1996).

SONUÇ

Günümüzün en önemli stratejik planlamalarından olan iletişim kavramı gün geçtikçe önemli bir hale gelirken, özellikle örgütlerin ve yönetim planlamalarının içerisinde stratejik bir konuma sahip olduğunu görmekteyiz. Özellikle spor içerisinde bir bileşen olarak kabul gören iletişim kavramı özellikle personellerin huzuru ve aralarında güven duygusunun gelişmesi iletişim süreçlerini bir hayli önemli kıldığı görülmektedir.

Spor çerçevesinde değerlendirildiğinde, takım başarısı büyük ölçüde sahadaki yeteneğe atfedilebilse de, sürekli başarıyı sağlamak için takımların ve spor federasyonlarının mükemmelleştirmesi gibi birçok başka faktör vardır. Faktörlerden biri, en önemlisi değilse de, organizasyonun en tepesinden en altına kadar etkili iletişimidir. Bir spor organizasyonunun ön ofisi, bir sonraki baş antrenörü, genel müdürü, koordinatörü vb. hakkında karar verirken, bireyin spor bilgisinden daha fazlasını dikkate almalıdır. Aday, ön büronun kabul ettiği bir planı uygulamaya koyabilmeli ve planlarını organizasyonunun her üyesine açık bir şekilde iletebilmelidir (Cooper,2023).

Elde edilen bir diğer sonuca göre ise örgütsel iletişimin etkili bir şekilde yürütüldüğü kurum ve kuruluşlarda başarı seviyesinin ve buna bağlı olarak örgüt içi huzurun bu bağlamda olumlu yönde olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle spor federasyonlarında örgütsel iletişim ikliminin olumlu olabilmesi ve bu doğrultuda doğru kararlar alınması sporda başarı için oldukça önemli bir rol edinmektedir. Elde edilen bir diğer sonuca göre ise örgütsel çerçevede güven ortamının oluşması kurum personelinin etkilemekte ve buna bağlı olarak da kurum içi huzurun doğru orantıda etkilendiği görülmektedir.

Sonuç olarak spor federasyonlarında büyük bir öneme sahip olan örgütsel iletişim ve örgütsel güven kavramları kurum ve kuruluşların huzurlu ve başarılı bir ortamda çalışabilmesi açısından oldukça stratejik öneme sahip olan iki önemli parametrelerdir. Bu parametrelerin doğru ve stratejik bir planlama eşliğinde kullanılması hem başarı hem de huzurlu bir örgüt ortamının sağlanması yolunda önemli hususlardır.

KAYNAKÇA

- Bağcı, Z. ve Akbaş, T. T. (2016). Hemşirelerin Örgütsel Güven Algılarının Örgütsel Bağlılıkları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(5), 155-170.
- Bökeoğlu, Ö. Ç. ve Yılmaz, K. (2008). İlköğretim Okullarında Örgütsel Güven Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Educational Administration: Theory and Practice*, (54), 211-233.
- Connell, N.A.D.and Mannion, R. (2006). Örgütsel literatürde güven kavramsallaştırmaları: tamamlayıcı bir bakış açısıyla bazı göstergeler. *Sağlık organizasyonu ve yönetimi dergisi* .
- Cooper C.(2023), The Importance of Communication in Sports Organizations
- Finkelstein, MJ, Seal, RK ve Schuster, JH (1998). *Yeni akademik nesil: Dönüşimde bir meslek* . JHU Basın.
- Fisic H. (2021) A quick guide to organizational communication <https://pumble.com/blog/organizational-communication/> Erişim Tarihi : 23.03.2023 Saat: 12:45
- Dumangöz, P. D. ve Horozoğlu, M. A. (2022). SPOR YÖNETİMİNDE LİDERİN BEDEN DİLİ YANSIMALARI: T.C. GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI ÖRNEĞİ . *Turkish Online Journal of Design Art and Communication* , 12 (2) , 420-435 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tojdac/issue/68757/1053383>
- Gambetta, D. (1988). Trust: Making and breaking cooperative relations. <https://coaching.hhp.ufl.edu/sportorgcommunications/> Erişim Tarihi : 23.03.2023 Saat : 23:54
- Horozoğlu, M. A. ve Yağan, K. (2022). “Spor Pazarlamasında Sosyal Medyanın Rolü”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(56):1225-1235
- James R. Taylor (1999) What is “organizational communication”? Communication as a dialogic of text and conversation, *The Communication Review*, 3:1-2, 21-63, DOI: 10.1080/10714429909368573
- Kieserling, A. (2019). Blau (1964): exchange and power in social life. *Schlüsselwerke der Netzwerkforschung*, 51-54.
- Lewicki, R. J.,ve Bunker, B. B. (1996). Developing and maintaining trust in work relationships. *Trust in organizations: Frontiers of theory and research*, 114, 139.
- McCaughey, DP ve Kuhnert, KW (1992) Çalışanların Yönetime Güveninin Teorik İncelemesi ve Ampirik İncelenmesi. *Kamu Yönetimi Üç Aylık*, 16, 265-284.
- Mishra, AK (1996) Krize Örgütsel Tepkiler: Güvenin Merkeziliği. İçinde: Kramer, RM ve Tyler, TR, E., Eds., *Trust in Organizations*, Sage, Thousand Oaks, 261-287.
- Nordquist R. (2021), "İletişim nedir?" ThoughtCo, 16 Şubat 2021, [thinkco.com/what-is-communication-1689877](https://www.thoughtco.com/what-is-communication-1689877).
- Shockley-Zalabak, P., Ellis, K., & Winograd, G. (2000). Organizational trust: What it means, why it matters. *Organization Development Journal*, 18(4), 35.
- Schein, EH (1986). Örgüt kültürü hakkında bilmeniz gerekenler. *Eğitim ve Gelişim Dergisi*, 40 (1), 30–33.
- Seppänen, R., Blomqvist, K., & Sundqvist, S. (2007). Measuring inter-organizational trust--A critical review of the empirical
- Topaloğlu, I. G. (2010). İşgörenlerin Adalet ve Etik Alguları Açısından Örgütsel Güven ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Whitney, D. E., Gilbert, O. L., and Jastrzebski, M. (1994). Representation of geometric variations using matrix transforms for statistical tolerance analysis in assemblies. *Research in engineering design*, 6, 191-210.
- Yılmaz, A., ve Atalay, C. G. (2009). A theoretical analyze on the concept of trust in organisational life.

Velilerin Özel Okulları Tercih Etme Sebeplerinin İncelenmesi

Examination of the Reasons Why Parents Prefer Private Schools

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, velilerin özel okulları tercih etme nedenlerini ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma çerçevesinde olgu-bilim deseninden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemi kapsamında kolay ulaşılabılır örneklem tekniği ile oluşturulmuş ve Amasya ili Merzifon ilçesinde yer alan bir özel öğretim kurumundaki 10 veliden meydana gelmektedir. Araştırmada elde edilen veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmacılar, velilerin özel okul tercih etme sebeplerini akademik başarı, sosyal ve sportif faaliyetler, güvenli olması, okul binasının donanımı, güvenlik ve hijyen, dinamik ve genç kadro olarak bulmuşlardır. Araştırmacılar bulgulardan hareketle velilerin istekleri karşılanmalı, somut çözüm yolları bulunmalı, okul imkanları etkili kullanılmalı ve oluşabilecek sorunlar önceden öngörülüp çözüm bulunmalı gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Veli, Özel okul, Eğitim, Okul tercihi

ABSTRACT

The purpose of this research is to reveal the reasons why parents prefer private schools. The research was carried out using the phenomenology design within the framework of qualitative research. The study group of the research was formed with the easily accessible sampling technique within the scope of the purposeful sampling method and consists of 10 parents in a private educational institution located in the Merzifon district of Amasya province. The data obtained in the study were collected using a semi-structured interview form developed by the researchers. The obtained data were analyzed by descriptive analysis method. The researchers found that the reasons parents prefer private schools are academic success, social and sports activities, safety, equipment of the school building, safety and hygiene, dynamic and young staff. Based on the findings, the researchers made suggestions such as parents' wishes should be met, concrete solutions should be found, school facilities should be used effectively and problems that may arise should be foreseen and solved in advance.

Keywords: Parents, Private school, Education, School preference

GİRİŞ

Sürekli olarak gelişmekte olan dünyada yeniliklere ve çağdaş yaşama ayak uydurabilmenin, kalkınmanın, mutlu ve kendine güvenen bireyler yetiştirebilmenin yolu eğitimden geçmektedir. Ülkemizde genç nüfusun yoğunluğu fazladır, onların ve ülkenin geleceğinin en iyi şekilde şekillenmesi adına eğitim olmazsa olmaz bir basamak olarak görülmektedir. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini yükseltmeleri için toplumsal, siyasi ve ekonomik açıdan bir üst seviyeye geçilmesi gerekmektedir. Hedeflenen seviyeye ulaşabilmek eğitimle mümkün olmaktadır (Güngör ve Göksu, 2013). Eğitim, bir ülkedeki kalkınmanın en önemli etkenidir. Eğitim alanında başarılabılır hedefler diğer tüm alanlardaki kalkınmanın anahtarı olacaktır. Bu bağlamda bireylerin nitelikli eğitim almaları için okul tercihinde bulunmaları bir ihtiyaç olarak düşünülebilir.

Okul tercih ederken en önemli faktör, seçilen okulun özelliklerinin ailenin ve öğrencinin beklentilerine uygun olup olmaması olarak görülmektedir. Her aile çocuğunun nitelik açısından en iyi okulda eğitim almasını gönülden istemektedir. Fakat her aile için okul tercih ederken ideal olarak algılanan durumlar farklılık göstermektedir. Ailelerin beklentileri, anne ve babanın eğitim düzeyi, kişilik özellikleri, içinde buldukları sosyal ortam ve gelir durumlarına göre değişiklik göstermektedir (www.rehberlik sitesi.com).

Türk milli eğitim sisteminde özel okullar geçmişten günümüze yaptıkları ile devlet okullarının yanında çok fazla bilinirlik durumuna sahiptirler. Özel okullar yüzdelik olarak düşük bir yüzdeye sahip olsa da toplum içerisinde önemli bir gündem konusu olmaktadır. Eğitim öğretim faaliyetlerine milli eğitimde olduğu kadar özen göstermeye ve gelişmeye önem vermektedirler (Güngör ve Göksu, 2013). Veliler maddi imkanları dahilinde, her zaman çocuklarının en iyi eğitimi almalarını arzu ederler. Maddi durumu ve alım gücü yüksek olan veliler, çocuklarını her zaman nitelik açısından daha iyi buldukları eğitim kurumlarına kayıt yaptırmak istemektedirler (Kulaksızoğlu vd., 1999).

Veliler çocuklarının sadece eğitim programında öğrendikleri ile yetinmeyip kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda fazladan seçtikleri alanlarda çalışmalar yapmalarını ve gelişmelerini istemektedirler (Sarıçay, 2012). Bir çocuğun akademik açıdan iyi eğitilmesinin yanı sıra sosyal ve kültürel alanda da yeteneklerine uygun olarak eğitilmesi onun hem psikolojik hem fizyolojik açıdan gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Velilerin maddi imkanları dahilinde

Adem Bayar¹

Emel Akın²

How to Cite This Article

Bayar, A. & Akın, E. (2023). "Velilerin Özel Okulları Tercih Etme Sebeplerinin İncelenmesi", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2892-2900. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.68876>

Arrival: 14 March 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Amasya, Türkiye

² Öğretmen, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ABD, Amasya, Türkiye

bütçelerini zorlayarak öğrencilerini özel okullara göndermesi, veliler açısından ortaya çıkacak olan tercih sorunlarını, özel okullar açısından rekabet ortamını meydana getirmektedir (Hesapçioğlu ve Nohutçu, 1999).

Özel okullar veliler için çocuklarına en iyi seçeneği sunabilmesi açısından farklı tercih sebepleri barındırmalıdır. Özel okullar eğitim programlarını yerine getirip en yüksek akademik başarıyı hedeflerken, bir işletme olarak piyasa rekabet ortamında yer aldıklarından dolayı diğer özel okullarla da yarış içerisine girmektedirler. Özel okulların bu rekabet ortamından hedeflenen en yüksek başarıyı gerçekleştirebilmeleri, hedef kitlenin beklentilerini en doğru şekilde tespit etmeleri ve karşılımları ile orantılıdır.

LİTERATÜR TARAMASI

Bu başlık altında sırasıyla özel okullar, devlet okulları, Türkiye’de özel okullaşma ve velilerin özel okullardan beklentileri başlıklarına değinilmiştir.

Özel Okullar

Özel okullar, devlet okulları tarafından verilen resmi eğitimin özel kurumlar tarafından verildiği yerlerdir. Özel okullardaki temel anlayış verilen eğitimin paralı eğitim şeklinde gerçekleştirilmesidir (Sayhan, 2011). Türkiye’de, özel okulların tarihçesi incelendiğinde ortaya çıkan durum Cumhuriyet öncesi dönem ve Cumhuriyet sonrası dönem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra yabancı okulların eğitim sistemine zarar verdikleri düşünüldükçe bu zararların önlenmesi amacıyla gereken düzenlemeler ve yasalar getirilmiştir (Uygun, 2003). Özel okullar özellikleri açısından düşünüldüğünde en başta ortaya çıkan unsur eğitimin niteliğinin yüksek olması için verilen çabalarlardır. Özel okullar, insanların nitelikli eğitim açısından beklentilerine cevap vermek amacıyla faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir (Zeybekoğlu, 2007). Ayrıca velilerin beklentilerini karşılayabilecek şartların sağlanması da özel okullara ait özelliklerden bir tanesidir (Nartgün ve Kaya, 2016).

Özel okulların öne çıkan bazı özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Çelikten, 2010).

- ✓ Özel okulların en büyük amaçlarından bir tanesi toplumda eğitim alanında vizyon oluşturmaktır.
- ✓ Verilen eğitimin kalitesini ve standartlarını yükseltmek özel okulların en belirgin özelliklerindedir.
- ✓ Özel okullar milli eğitim müfredatlarının dışında farklı eğitim müfredatlarını kullanabilmektedirler (Milli eğitimin onayı ile).
- ✓ Yabancı dil eğitimi konusunda performans ve etkililik açısından öne çıkmaktadırlar.
- ✓ Teknolojik sistemlerin kullanılması açısından standartları yüksektir.
- ✓ Dünyada gelişmekte olan son eğitim teknolojilerini uygulayabilmektedirler.
- ✓ Özel okullar gelişmiş eğitim materyallerinin kullandığı okullardır.
- ✓ Özel okulların devlet okullarından en büyük farklarından bir tanesi de öğrenci seçebilme hakkıdır.
- ✓ Özel okulların eğitim kadroları nitelik açısından devlet okullarına göre yüksek seviyededir.
- ✓ Özel okullar, kadrolarındaki seviyeyi ve istikrarı koruyabilmek adına maddi manevi motivasyon unsurlarından faydalanmaktadır.

Görüldüğü gibi özel okullar devlet okullarından ayırt edici olarak pek çok özelliği bünyelerinde barındırırlar. Sağlanan tüm bu özellikler özel okulların devlet okullarından üstünlük sağlamasına sebep olmaktadır.

Devlet Okulları

Devlet okulları, günümüzde en gelişmiş ülkelerde dahi varlığını devam ettiren, kamu kaynakları tarafından desteklenen, oranları günden güne azalmayan hatta artmaya devam eden kurumlardır (Candaş vd., 2011). Hiçbir çocuğun ayırt edilmediği ve öğrenci seçme özgürlüğünün olmadığı okullara devlet okulları denir (Yılmaz, 2005). Ülkedeki her vatandaşın eğitim hakkından eşit şekilde ayırım yapılmaksızın faydalanabilmesi devlet okulları tarafından mümkün olmaktadır. Devlet okullarında öğrencilerin alım gücü ya da maddi imkanlarına bakılmaksızın en iyi şekilde ve kaliteli eğitim alması amaçlanmaktadır. Eğitim ile alakalı durumları sağlamak, her vatandaşın eşit şekilde yararlanacağı ortamı yaratmak devletin görevidir (Ünal vd., 2000). Devlet okulları; yönetici, öğretmen, öğrenci, veli, yardımcı personel ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere birçok paydaştan meydana gelmektedir. Devlet okullarının şekillenmesinde bu tarafların her birinin farklı farklı düzeyde rolleri bulunmaktadır (Aslan, 2016).

Devlet okulları, eğitimin planlanmasının ve sınıfların yönetiminin yapılmasının güç olduğu okullardır. Bunun başlıca sebeplerinden bir tanesi eğitim hakkından faydalanmak isteyen kişi sayısının ve nüfus yoğunluğunun fazla olmasıdır. Ülkemizde, nüfus yoğunluğunun çok fazla olduğu yerlerde sınıf mevcudunun 50 olduğu sınıfların varlığından söz

edilmektedir (Yılmaz, 2005). Eğitimle ilgili uygun koşulları hazırlamak ve öğrencilere uygun şartlarda yaşantıların kazandırılması gerekmektedir. Diğer eğitim kurumlarında olduğu gibi devlet okullarında bu özellik benzerlik göstermektedir. Devlet okullarında ayırt edici olan durum bu kapsamdaki girişimlerin devlet tarafından gerçekleştirilmesidir (Ünal vd., 2000).

Türkiye’de Özel Okullaşma

Özel okullar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42.maddesinde yer alan kanun hükmüne dayanarak, Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında yer almaktadırlar (MEB, 2016). Ayrıca ülkemizdeki özel öğretim kurumları ticari bir işletme olarak görüldüklerinden dolayı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından da denetim altında tutulmaktadır.

Ülkemizde devlet okullarında sınıf mevcutlarının gereğinden fazla olması, fiziki ve teknolojik eksiklikler, devletin çok büyük ve geniş bir alanda eğitim hizmetini vermeye çalışması eğitimde birçok aksaklığa ve soruna sebep olmaktadır (Yirci ve Kocabaş, 2013). 2008 yılında gerçekleştirilmiş olan liselere giriş sınavında ilk 100’e giren okulların özel okullardan meydana gelmesi devlet okullarındaki eğitimin özel okullara göre daha düşük olduğu algısıyla çelişmemektedir (Küçük, 2009). Eğitim sistemindeki birçok açığı kapatmaya çalışan ve mevcut sorunlara çözüm önerisi getirmeye çalışan özel okullar ülkemizde günden güne büyümeye devam etmektedir. 1980’li yıllardan sonra gözle görülür bir artış gerçekleştiren özel okullar büyümeye devam etmektedir (Hesapçioğlu ve Nohutçu, 1999).

Velilerin Özel Okullardan Beklentileri

Çocuğu hangi eğitim kademesinde olursa olsun her veli, imkanları dahilinde çocuğunun en iyi şartlarda eğitim almasını istemektedir. Hesapçioğlu ve Nohutçu’nun (1999) yapmış olduğu araştırmaya göre velilerin özel okullardan beklentilerinin öncelik sıralaması şu şekilde görülmektedir:

- ✓ Akademik kadronun nitelikli olması,
- ✓ Yabancı dil eğitiminin üst düzeyde olması,
- ✓ Öğrencilerle bireysel ilgi ve kişilik hizmetleri,
- ✓ Birebir iletişim,
- ✓ Eğitim öğretim sürecinin nitelikli olması,
- ✓ Modern eğitim koşulları ve
- ✓ Maddi faktörler.

Dikbaş’ın (2008) yapmış olduğu çalışmada ise velilerin özel okulları tercih etme sebepleri;

- ✓ Nitelikli eğitim verilmesi,
- ✓ Yabancı dil olanakları,
- ✓ Nitelikli öğretmen kadrosu,
- ✓ Sınıf mevcudunun az olması
- ✓ Üniversiteye hazırlık süreci,
- ✓ Okulun teknolojik ve fiziki imkanlarının yeterli olması,
- ✓ Eğitimin tam gün şekilde gerçekleştirilmesi,
- ✓ Öğrencilerin kişilik gelişimlerine katkı sağlaması,
- ✓ Diploma kazandırabilmesi ve
- ✓ Burs imkanları şeklinde sıralanabilir.

Yukarıda da görüldüğü üzere çocuklarını özel okullara gönderen velilerin özel okullardan beklentileri çeşitlilik göstermekle birlikte daha çok akademik başarı odaklıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmanın amacı, velilerin özel öğretim kurumlarını tercih etme sebepleri hakkında derinlemesine bilgi edinmektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır. Katılımcılara göre;

1. Özel okul tercih etmeye sebep olan unsurlar nelerdir?
2. Özel okul tercih ederken hangi kriterler göz önünde bulundurulmaktadır?
3. Özel okullardan beklentiler nelerdir?

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın yöntemi ve deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile araştırmacıların rolü alt başlıklarına değinilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi ve Araştırma Deseni

İlgili araştırma nitel araştırma anlayışında gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, olayları ve olguları bütüncül bir anlayışla, buldukları doğal ortamında anlamaya olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırma sırasında yapılan görüşmeler, kişilerin dış dünyayı nasıl yorumladıklarını değerlendirmenin en iyi yollarından bir tanesidir (Baş ve Akturan, 2017).

Araştırma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde olgu bilim deseni ile oluşturulmuştur. Olgu bilim deseni, kavramları, olay ve durumları inceleyip açıklarken insanların yaşam deneyimlerini ele almaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemi çerçevesinde kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda amaçlı örneklem yöntemi, zenginleştirilmiş bilgi ve durumların derinlemesine çalışılmasına imkân vermektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ise nitel araştırmalarda maliyet ve zaman açısından avantaj sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma grubu, amaçlı örneklem çerçevesinde 10 kişiden meydana gelmektedir. Katılımcılar 2021/2022 eğitim öğretim yılında Amasya ili Merzifon ilçesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı özel öğretim kurumlarında öğrencileri bulunan 10 veliden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan velilerin kimlikleri gizli tutulmuş ve katılımcılara V1, V2, V3, ve V10 gibi kodlar verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Sıra	Yaş	Medeni Durumu	Unvanı	Eğitim Seviyesi
V1	40-45	Evli	Subay	Lisans
V2	40-45	Evli	Esnaf	Lise
V3	40-45	Evli	Öğretmen	Lisans
V4	35-40	Evli	Müdür	Lisans
V5	35-40	Bekar	Bankacı	Lisans
V6	35-40	Evli	Doktor	Lisans
V7	35-40	Bekar	Esnaf	Lise
V8	35-40	Evli	Öğretmen	Lisans
V9	45-50	Evli	Astsubay	Lisans
V10	45-50	Evli	Esnaf	Lise

Tablo 1’de yer alan veriler incelendiğinde; çalışmaya katılan veliler yaş olarak değerlendirildiğinde %50’si 35-40 yaş aralığında, %30’u 40-45 yaş aralığında, %20’si 45-50 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcılar medeni durum olarak değerlendirildiğinde %80’inin evli, %20’sinin bekar olduğu görülmektedir. Katılımcılar meslekleri açısından değerlendirildiğinde farklı meslek gruplarında dağılım olduğu görülmektedir. Katılımcıların %70’i lisans mezunu, %30’u lise mezunudur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacılar, yaptıkları çalışmada verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplamışlardır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç dünyasına dahil olarak onun duygu ve düşüncelerini derinlemesine yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırma yönteminde, çalışma grubundaki görüşmeler ve gözlemler etkileyici bir şekilde ifade edebilmek için alıntılara sıklıkla başvurulabilir. Yapılan bu analiz tekniğinde elde edilen bulgular okuyucuya özetlenerek ve yorumlanarak sunulabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Görüşme planlaması yapıldıktan sonra velilerden randevu alınarak görüşme yapılacak olan mekana gidilmiştir. Katılımcıların kendilerini rahat hissetmesi adına kendilerine açıklamalar yapılmış ve kimliklerinin gizli tutulacağı iletilmiştir. Araştırmacılar; daha önceden belirlenmiş olan velilere demografik soruları iletilmiş, alınan cevaplar kaydedilmiştir. Demografik soruların içeriği yaş, medeni durum, unvan ve eğitim seviyesi olarak belirlenmiştir. Demografik sorulardan sonra araştırmacılar çalışmanın amacını gözeterek, literatür taraması yaparak oluşturdukları görüşme sorularını katılımcılara yöneltmişlerdir. Görüşmeler yapılırken daha fazla ve derinlemesine bilgi elde etmek adına katılımcılara ek sorular yöneltilmiştir.

Yapılan çalışma tamamen gönüllülük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar kaydedilmiştir. Daha sonra katılımcıların verdiği yanıtlar word belgesi olarak yazıya geçirilmiştir. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür.

Yapılan görüşmelerde elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Betimsel analiz yaklaşımında elde edilmiş olan veriler yorumlanmış bir şekilde sunulmaktadır. Veriler önceden belirlenen temalara göre sınıflandırmaya tabi tutulur (Yıldırım, 2008).

Araştırmacıların Rolü

Birinci araştırmacı akademisyen olmadan önce Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğretmen ve yönetici olarak görev yapmıştır. Üniversiteye geçtikten sonra birçok arkadaşının çocuklarını özel okullara gönderdiklerine tanıklık etmiştir. Kendisi de bir veli olan araştırmacı kendi çocuğunu devlet okuluna gönderirken neden birçok kişinin çocuklarını özel okullara gönderdiklerini merak ettiği için bu çalışmayı yapmaya karar vermiştir.

İkinci araştırmacı, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine devam etmekte olup Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel öğretim kurumlarında 10 yıla yakın süredir öğretmenlik yapmıştır, halen bir özel öğretim kurumunda öğretmenlik görevine devam etmektedir. Velilerin özel okulları tercih etme sebepleri hakkında derinlemesine bilgi edinmek amacıyla bu konu araştırma konusu olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Elde edilen veriler, araştırma sorularına göre analiz edilmiştir. Araştırmanın ilk sorusu, “Özel okul tercih etmeye sebep olan unsurlar nelerdir?” şeklindedir. Katılımcılar özel okul tercih etme nedenlerini 1. Maddi faktörler, 2. Sosyal faktörler ve 3. Çevresel faktörler olarak sıralamışlardır. Elde edilen verilere ilişkin bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Özel Okul Tercih Etme Nedenleri

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Maddi faktörler	4	50	Çocuğumuz için özel okul tercih ederken beni en çok etkileyen durum maddi faktörlerdi. Kendi durumuma uygun ve kaliteli okul arayışına girmeme sebep oldu. (V6)
2	Sosyal faktörler	2	25	Çocuğumun bulunduğu sosyal çevre ve alışık olduğu insan profili benim için en önemli faktördü. (V2)
3	Çevresel faktörler	2	25	Okul binasının yeni olması ve çevre bahçenin büyüklüğü bizim için seçeneğimizi en çok etkileyen faktör olmuştur. (V1)
Toplam		8	100	

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcılar özel okul tercihlerine etki eden unsurları %50 oranında “maddi faktörler”, %25 oranında “sosyal faktörler” ve %25 oranında “çevresel faktörler” olarak sıralamışlardır.

İkinci araştırma sorusu, “Özel okul tercih ederken hangi kriterler göz önünde bulundurulmaktadır?” şeklindedir. Katılımcılar özel okul tercih ederken belirledikleri kriterleri 1. Maddi unsurlar, 2. Hizmet kalitesi ve 3. Okulun olanakları şeklinde sıralamışlardır. Verilerin analizinde her bir kriter ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu bağlamda katılımcıların özel okul kriterlerinden maddi unsurlara ilişkin bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Özel Okul Tercih Ederken Maddi Unsurlara İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	En önemli sebeptir	3	42	Özel okul ile ilgili araştırma yaparken işin maddi boyutu özel okul tercihinde en önemli sebep olmuştur. (V7)
2	İmkanlarımız dahilinde seçiyoruz	2	29	Çocuğumuzu kaliteli bir ortamda okutmak isterken aynı zamanda imkanlarımız dahilinde düşünmek zorundayız. Maddi olarak bütçemize uygun okul seçmeyi tercih ettik. (V8)
3	Çok fazla etkiliyor	2	29	Tabi ki her ailede olduğu gibi maddi imkanlarımız bizi de çok önemli ölçüde etkiledi. Kendi bütçemize uygun okulu tercih etmemize sebep oldu. (V2)
Toplam		7	100	

Tablo 3’te görüldüğü üzere katılımcılar %42 oranında “en önemli sebeptir”, %29 oranında “imkanlarımız dahilinde seçiyoruz” ve %29 oranında “çok fazla etkiliyor” şeklinde özel okul tercih ederken maddi unsurları sıralamışlardır.

Araştırmaya katılan veliler ayrıca özel okul tercihlerinde hizmet kalitesinin önemine ilişkin algılarını ifade etmişlerdir. Elde edilen verilere ilişkin bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Özel Okul Tercihlerinde Hizmet Kalitesinin Önemine İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Akademik kadronun iyi olması	3	42	Hizmet kalitesi ile ilgili bilgi almak için gittiğimde ilk sorduğum akademik kadronun yeterliliği olmuştur. Çocuğumuzun geleceği ve sınavlara yeterli düzeyde hazırlanabilmesi için önemlidir. (V3)
2	Okul binasının donanımı	2	29	Hizmet kalitesi dediğimiz zaman benim için en önemli nokta okul binasının donanımı ve yeni eğitim öğretim programlarına uygun dizayn edilmiş olmasıdır. (V5)
3	Güvenlik ve temizlik	2	29	Bizim tercihimizdeki en büyük sebep güvenlik ve temizlik açısından yeterli olmasıdır. Hizmet kalitesi iyi olan bir eğitim kurumunda da mutlaka olmalıdır diye düşünüyorum. (V1)
Toplam		7	100	

Tablo 4'te görüldüğü üzere katılımcılar %42 oranında “akademik kadronun iyi olması”, %29 oranında “okul binasının donanımı” ve %29 oranında “güvenlik ve temizlik” olarak özel okul tercihlerinde hizmet kalitesinin önemini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan veliler son olarak özel okul tercihlerinde okulun olanaklarına ilişkin algılarını ifade etmişlerdir. Elde edilen verilere ilişkin bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Özel Okul Tercihinde Okulun Olanaklarına İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Modern eğitime uygun	2	25	Çocuğumuz için özel okul tercih ederken benim için okulun olanakları ve modern eğitime uygun ortamın bulunması önem teşkil etti. Yaparak ve yaşayarak öğrenmenin gerçekleşmesi için bence olmazsa olmazlardan bir tanesidir. (V2)
2	Dinamik ve genç kadro	2	25	Okulun bize sağladığı olanaklardan bence en önemlisi ve etkileyici olan dinamik ve genç kadronun bir arada olmasıdır. (V1)
3	Sosyal faaliyet alanları	2	25	Okul olanakları içerisinde bence en önemli durum sosyal faaliyet alanlarının yeterli şekilde bulunmasıdır. Sadece akademik başarı ile robotlaşmış çocuklar yetiştirmek yerine her yönden sağlıklı bireyler olması için gerekliliği tartışılmazdır. (V7)
4	Güvenli okul binası	2	25	Günümüzde gerek sosyal medyada gerek yaşadığımız çevrede duyduğumuz ve endişelendiğimiz ortamlardan çocuğumuzu korumak için en çok dikkat ettiğimiz ve bizi etkileyen durum okul binasının güvenliğidir. Yaşları gereği çok çabuk dahil olabilecekleri zararlı ve kötü durumlardan bu şekilde uzak kalacaklarını düşünmekteyim. (V5)
Toplam		8	100	

Tablo 5'te görüldüğü üzere katılımcılar %25 oranında “modern eğitime uygunluk”, %25 oranında “dinamik ve genç kadro”, %25 oranında “sosyal faaliyet alanları” ve %25 oranında “güvenli okul binası” olarak özel okul tercihlerinde okulun olanaklarına dair görüşlerini ifade etmişlerdir.

Üçüncü araştırma sorusu “Özel okuldan beklentiler nelerdir?” şeklindedir. Katılımcılar özel okuldan beklentilerini, 1. Akademik başarı, 2. Güvenli olması ve 3. Sosyal sportif faaliyetler olarak sıralamışlardır. Bu soruya ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Özel Okuldan Beklentilerine İlişkin Algıları

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Akademik başarı	4	50	Öncelikli olarak özel okuldan beklentim çocuğumuzun akademik başarısının artmasıdır. Devlet okullarındaki kalabalık sınıf mevcutlarının bu duruma engel olduğunu düşünüyorum. (V3)
2	Güvenli olması	2	25	Günümüz şartlarında benim için çocuğumu gönül rahatlığıyla teslim edebileceğim güvenli bir ortam oluşturması açısından ilk beklentim bu yönde şekilleniyor. (V1)
3	Sosyal ve sportif faaliyetler	2	25	Akademik başarının yanı sıra her anne baba için çocuğunun sosyal alanda ve sportif faaliyetlerde gelişmesinin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. (V8)
Toplam		8	100	

Tablo 6'da görüldüğü üzere katılımcılar %50 oranında “akademik başarı”, %25 oranında “güvenli olması” ve %25 oranında “sosyal ve sportif faaliyetler” olarak özel okuldan beklentilerini sıralamışlardır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, velilerin özel öğretim kurumlarını tercih etme sebeplerinin derinlemesine incelenmesi ve sorunlara karşı olası çözüm yollarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda alan yazındaki diğer çalışmalar doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırmacılar özel okul tercih etme nedenlerinin maddi faktörler, sosyal faktörler ve çevresel faktörler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İlgili literatürde benzer olarak Hesapçioğlu ve Nohutçu (1999) tarafından yapılan çalışmadaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Hesapçioğlu ve Nohutçu (1999) yaptığı çalışmada velilerin özel okul tercih etme sebeplerinin arasında maddi faktörler ve sosyal faktörler olarak bulgular elde etmiştir.

Araştırmacılar özel okul tercih ederken maddi unsurlar, hizmet kalitesi ve okul olanakları şeklinde birtakım kriterlerin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İlgili literatürde benzer olarak Mermertaş (2014) tarafından yapılan “Özel Eğitim Kurumu Tercih Nedenleri ile Öğrencilerin Memnuniyeti Arasındaki İlişki” konulu çalışmadaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Mermertaş (2014) yaptığı çalışmada, velilerin özel okulun olanakları ile ilgili görüşlerini ifade ederken eğitimin kalitesinin boyutunu, yeni eğitim sistemine uygun okul olanakları ve dinamik kadro olarak bulgular elde etmiştir.

Araştırmacılar özel okuldaki beklentileri akademik başarı, güvenli olması ve sosyal ve sportif faaliyetler olarak bulmuşlardır. Elde edilen bulgular ile Çelikten (2010) tarafından yapılan “Özel Okul Velilerinin Tercihlerini Etkileyen Faktörler” konulu çalışmadaki bulgular benzerlik göstermektedir. Çelikten’in (2010) yaptığı çalışmada velilerin özel okul hizmetinde dikkat ettikleri noktalar akademik kadro ve okulun donanımlı olmasıdır. Çelikten (2010) yaptığı çalışmada velilerin özel okuldaki beklentilerinden birisi de akademik başarı olmuştur.

Yapılan tartışmalar neticesinde birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Bunlar;

- ✓ Öğrenci velilerinin özel okul tercihlerini etkileyen faktörler farklı boyutlarda karşımıza çıkmaktadır.
- ✓ Velilerin özel okul tercihlerinde onları etkileyen faktörlerin başında maddi faktörler gelmektedir.
- ✓ Özel okuldaki beklentiler akademik başarı üzerinde yoğunlaşırken aynı zamanda sosyal ve sportif faaliyetlere yeterince yer verilmesi velileri etkilemektedir.
- ✓ Akademik kadronun iyi ve donanımlı olması öğrenci velilerinin göz önünde bulundurduğu ve oldukça önem verdiği durumlardan birisidir.
- ✓ Okulun güvenli olması ve aynı zamanda temizlik kurallarına ve hijyene dikkat edilmesi özellikle kadın velilerin dikkat ettiği durumlar arasındadır.
- ✓ Velilerin okulun olanakları ile ilgili olarak modern eğitim sistemine uygun bina şartları, sosyal faaliyet alanlarının etkili bir şekilde kullanılması tercihlerine etki etmektedir.

Araştırmacılar, velilerin özel öğretim kurumları tercihlerine ilişkin araştırmada bulgulardan hareketle birtakım öneriler geliştirmişlerdir. Bunlar;

- ✓ Özel öğretim kurumu sahipleri velilerin beklentilerini tam olarak anlayabilmeli ve bunları karşılayacak adımlar atmalıdır.
- ✓ Özel okullar, maddi olanakları ve imkanları en iyi şekilde kullanan bir iş yeri değil eğitim ve öğretim hizmeti veren kurum olduklarını unutulmamalıdır.
- ✓ Velilerin eğitim düzeyi arttıkça ve bilinçlendikçe özel okullardan istek, talepleri artmaktadır. Özel okullar bu talepler gelmeden önce öngörüyle düşünerek bunlar için çözüm yolu bulmalıdır.
- ✓ Veliler okulun akademik başarısına verdikleri önem kadar temizlik ve güvenliğe de önem vermektedirler. Bu durumlar iyileştirilmelidir.
- ✓ Sosyal ve sportif faaliyet alanlarının etkili bir şekilde kullanılması veliyi ve öğrenciyi hem memnun edecek hem de dönüşleri olumlu şekilde gerçekleştirecektir.

KAYNAKÇA

- Aslan, B. & Yıldırım, N. (2004). Okul yöneticilerinden beklentiler. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6- Temmuz.
- Aslan, M. S. (2016). *Özel ve devlet okullarının yönetim özelliklerine sahip olma düzeyleri*. (Yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Bakioğlu, A. & Sarıkaya, A. K. (2015). *Eğitimde özelleştirme*. Nobel Yayıncılık.
- Bakioğlu, A. & Bahçeci, M. (2010). Velilerin okul imajına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31(31), 25-55.
- Baş, T. & Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri* (3. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Bilhan, S. (1995). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Candaş, A., Akkan, B.E., Günseli, S. ve Deniz, M.B. (2011). *Devlet ilköğretim okullarında ücretsiz öğle yemeği sağlamak mümkün mü*. Açık Toplum Vakfı.
- Çelikten, S. B. (2010). *Özel okul velilerinin okul tercihlerini etkileyen faktörler* (Tez No:262380). [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Dikbaş, İ. (2008). *Veli beklentileri ve karşılama düzeyleri: Özel vakıf okulları örneği* (Tez No:226239) [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitim programında geliştirme*. Yelken Tepe Yayınları.
- Güngör, G. & Göksu A. (2013). Türkiye’de eğitim finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma. *Manisa: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(1), 59- 72.
- Hesapçioğlu, M. & Nohutçu, A. (1999). Velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörler ve özel okulların reklam stratejileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(11), 183-202.
- Kırmızı, R. (2014). *Özel liselerin Türk eğitim sistemindeki yerinin iktisadi ve mali açıdan değerlendirilmesi* (Tez No:366582) [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Küçük, M. (2009). Türkiye’nin 2023 eğitim vizyonu, özel okullar birliği derneği Antalya sempozyumu, s. 197-204.
- Kulaksızoğlu, A., Çakar, M. & Dilmaç, M. (1999). Türkiye’de özel okullar hakkındaki tutumla ilgili bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(11), 233-246.
- Kale, M. (2010). *Eğitimin temel kavramları*. E. Karip (Ed.), Eğitim Bilimine Giriş. Pegem Akademi.
- Kocabaş, İ. & Yirci, R. (2013). *Eğitimde Özelleştirme Tartışmaları: Kavramsal Bir Analiz*. Journal of Turkish Studies
- MEB, (1985). *Özel öğretim kurumları yönetmeliği*. Resmî Gazete, 23.06.1985, Sayı: 18790.
- MEB, (2016). *5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu*.
- Mermertaş, M. F. (2014). *Özel eğitim kurumlarının tercih nedenleri ile öğrencilerin memnuniyeti arasındaki ilişki: Şırnak örneği* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Nartgün, Ş. & Kaya, A. (2016). Özel okul velilerin beklentileri doğrultusunda okul imajı oluşturma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 153- 167.
- Sarıçay, N. (2012). Türkiye’de eğitim sektörünün sorunları, eğitimin ekonomik boyutları ve çözümleri, *İzmir: İzmir Ticaret Odası, Ar&Ge Bülteni*, 23-27.
- Sayhan, S. (2011). Yabancı özel okullar. *Sosyoloji Konferansları*, 24, 117-121.
- Sünbül, A. M. & Yavuz, M. (2004). *İlköğretim okulu öğretmen ve velilerinin veli toplantıları hakkındaki görüş ve beklentilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
- Uygun, S. (2003). Türkiye’de dünden bugüne özel okullara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 107-120.
- Ünal, S., Öztürk, M. & Gürdal, A. (2000). İlköğretim okullarının bina standartlarına uygunluğu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7)74-79.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, K. (2005). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri. *Pamukkale*

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 1-13.

Yirci, R. & Kocabaş, İ. (2014). Eğitim finansmanında özel okulların rolü ve alternatif bir model olarak sözleşmeli okullar, *1.Eğitim Kongresi, Antalya.*

Zeybekoğlu, A. Z. (2005). *Özel okullarda pazarlama karması unsurlarına ilişkin stratejilerin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Williams Shanks, T. R. & Destin, M. (2009). Parental expectations and educational outcomes for young African American adults. *Race Social Problems Journal.*

İnternet Kaynakları

<http://www.rehberliksitesi.com/aile/goster.asp?ID=255>, 15.10.2008.

Okul Kültürü Oluşturmada Kültürel Liderliğin Rolü ile İlgili Öğretmen Görüşleri

*The Role Of Cultural Leadership in Creating School Culture
Teacher's Opinions About*

ÖZET

Bulduğumuz nanoteknoloji çağında bilgiye ulaşmanın çok hızlı olduğu insan yaşamını yönlendirdiği ve insanı sermaye olarak şekillendirdiği günümüzde eğitime ve katkılarına verilen değer giderek artış göstermektedir. Neredeyse tüm ülkeler eğitim politikaları üzerinde değişim ve gelişim için çalışırken en büyük yatırımı insan eğitimine vermiştir. Bu değişen algı ile beraber okul yönetim sistemine ve öğretmenlere biçilen roller ile beklentilerde de değişimler yaşanmaktadır. Okul yönetiminin benimsediği kültürel liderlik özellikleri, öğretmenlerin de kendilerinin yerine getirmesi gereken sorumlulukları etkin bir biçimde gerçekleştirmelerine katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın amacı kültür ile liderlik terimlerini açıklamaya çalışan kuramlar ışığında okul yöneticilerinin kurum kültürünü oluştururken kültürel liderliklerinin rolünü incelemektir. Bu araştırma, nitel araştırmanın yöntem ve teknikleri kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Diyarbakır ili Kayapınar ilçesinde farklı kademelerde görev yapan 20 öğretmenden oluşmaktadır. Örneklem seçimi için en uygun olarak maksimum çeşitlilik örneklem tekniği tercih edilmiştir. Veriler görüşme yöntemi ile elde edilmiş ve katılımcılara yönelik görüş almak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma 2022-2023 eğitim ve öğretim yılının güz döneminde yapılmıştır. Görüşler okul yöneticilerinin kültürel liderlik özellikleri ile kurum kültürü arasındaki ilişki, kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özellikleri ve okul kültürünün öğretmen davranışları üzerindeki etkileri olmak üzere üç temel çerçevede sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lider, Liderlik, Örgüt Kültürü, Kültür, Kültürel Liderlik Ve Okul Yönetimi

ABSTRACT

In the age of nanotechnology we live in, the importance given to education is gradually increasing in this period where access to information is very fast, directing human life and using it as capital. While countries are trying to develop their education policies, the biggest investment has been given to human education. The roles of school administration and teachers are also changing. The cultural leadership styles exhibited by the school administration play an important role in the effective fulfillment of their duties by the teachers.

The aim of this study is to examine the role of cultural leadership of school administrators in creating corporate culture within the framework of the theories that define the concepts of culture and leadership. This research is a research conducted by using qualitative research methods and techniques. The study group of the research consists of 20 teachers working at different levels in the Kayapınar district of Diyarbakır province. Maximum diversity sample, which is one of the most suitable sample types, was used for sample selection. The data were collected in the first semester of the 2022-2023 academic year by using a semi-structured interview form from the teachers selected by the interview method. The views are presented in three basic frameworks: the relationship between the cultural leadership characteristics of school administrators and corporate culture, the differences or similarity characteristics of cultural leadership behaviors according to the gender of school administrators who have cultural leadership characteristics, and the effects of school culture on teacher behaviors.

Keywords: Leader, Leadership, Culture, Organizational Culture, Cultural Leadership And School Management

GİRİŞ

Kültür, bir toplumun hayatını şekillendiren, onu önemseyen değerlerle bunları değerlendiren normların bütünü olarak tanımlanmaktadır. Birey, yaşamını devam ettirebilmek için kendi yaşadığı toplumun kültürünü erken yaşta ailesinden öğrenmektedir (Akt. Turan, Durceylan ve Şişman, 2005). Kültür bir milleti diğer milletten ayıran en belirgin özelliği ile toplumsal kültür kimliğinin oluşmasına katkı sağlar.

Örgüt kültürü, çalışanlarına ve yapılan işin becerisine göre biçimlenir ve örgüte ait ortak değerler oluşturarak örgütsel yaşamı şekillendirir. Birbirinden farklı özelliklere sahip bireylerden oluşan örgüt için, örgütlerin oluşturmuş olduğu kültür de kendine özeldir ve örgütleri birbirinden ayırt edici özellikler barındırmaktadır (Demirtaş, 2010). Örgütler kendi içerisinde hedeflerini belirlerken; yaşadığı toplumun kültüründen esinlenerek, kendine yakın olan kültürleri de

Ceylan Ziytak Doğan¹

Medet Aydın²

Ahmet Arslan³

Hanife Ağırbaş⁴

Hanifi Gültekin⁵

How to Cite This Article

Ziytak Doğan, C., Aydın, M., Arslan, A., Ağırbaş, H. & Gültekin, H. (2023). "Okul Kültürü Oluşturmada Kültürel Liderliğin Rolü ile İlgili Öğretmen Görüşleri", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(64):2901-2918. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69519>

Arrival: 16 March 2023

Published: 31 May 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Müdür, MEB, Diyarbakır, Türkiye

² Müdür, MEB, Diyarbakır, Türkiye

³ Müdür, MEB, Diyarbakır, Türkiye

⁴ Şube Müdürü, MEB, Diyarbakır, Türkiye

⁵ Müdür, MEB, Diyarbakır, Türkiye

benimseyerek hedeflerini gerçekleştirebilmek için toplumsal kültürden değerli olan değer yargılarını, ait oldukları örgüte taşırlar. Toplumsal örgüt olarak okullar, Millî Eğitim Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu 2023 eğitim vizyonunda plan ve program çerçevesinde, önceden belirlenmiş hedeflere ve kazanımlara ulaşmak amacıyla, 21.Yüzyılda artık yalnızca beceri kazandırmaya yönelik çalışmalar günlük yaşam için yeterli olmamaktadır. Asıl olan bireyin ait olduğu toplumca kabul gören milli, ahlaki, mesleki, maddi, manevi kıstasları içeren tüm değerleri kapsayan bir gelişme göstermesine fırsat vermektir. Bu fırsatlar sayesinde öğrencilerimizin bireysel yetenekleri ve ilgileri ön planda tutularak öğrencilerimize gelişme, olgunlaşma, ilerleme ve toplumsal değerler ışığında beceri ve alışkanlıklar kazandırmak hedeflenmektedir.

Bir milletin, bir toplumun ve bireyin geleceğini etkileme gücü olan tüm kademelerdeki okulların farklı kültüre sahip olması gerekmektedir. Bu gereklilik, okulun toplumun bir parçası olan bireyleri tanıması için önemlidir. Genel anlamda bakılırsa tüm okulların işleri yürütmek, aksaklığa mahal vermemek için oluşturmuş olduğu farklı bir kültür vardır. (Deal ve Peterson, 1999). Okulların da bireylerden oluştuğunu ve her bireyin biricik olup farklı özelliklere sahip olduğu düşünürsek okulda oluşmuş olan kültürel ortama yeni bireyler katıldıkça kurumdaki iklim, yaşanan yenilikler, teknolojik gelişmeler, çağdaşlaşma yoluna atılan adımlar da olumlu ya da olumsuz etkilenecektir. Okulda oluşan kültürün ileriki aktarımı tarihsel süreç içerisinde üyeleri etkilemiştir. Okulun bulunduğu çevrenin kültürü çocuklara aktarılırken birey ve toplum arasındaki uyum oldukça kolaylaşmaktadır. Eğitimin amaçlarından biri olarak kabul edilen kültürel mirası gelecek nesillere aktarma, örf ve adetlerini benimsetme, değer yargılarını aşılama büyük bir önem ve titizlikle yapılmalıdır. Kültürümüzü ve farklı kültürleri tanıma fırsatını güçlü ve dinamik bir kültüre sahip olan okul yöneticisinin kültürel liderlik özellik taşıması ile kültürel değerler okullarda öğretilmektedir. Okul yönetimi, Öğretmenlere, velilere ve öğrencilere dönük bir eğitim, öğretim hizmeti vermekle birlikte kendi okul kültürünü de üretir, yeniler ve yaşatır. Okul kültürünün oluşturulmasında, devamının uygun bir şekilde sürdürülmesinde, okul yöneticisinin donanımlı, bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olması ile yaptığı uygulamaları ve çalışmaları geliştirmesi kültürel lider özelliği sayesinde gerçekleşebilir. Kurum içinde okul müdürünün davranışsal özellikleri, sahip olduğu değerler ile liderlik tutumlarının çalışanlar üzerinde büyük bir etkisi olduğu bilinmektedir. (Çelik, 2011). Okul kültürünü kurmak, muhafaza etmek ve genişletmek açısından okul idarecilerinin örgütsel değerlere sahip çıkması ve yönetim sürecinde değerlerle hareket etmesi oldukça önemlidir. Değerlerden yoksun bir kurumun varoluşunu devam ettirebilmesi mümkün olmayacağı gibi başarılı çalışmalarda da öncülük edemezler. Zamanla körelen bir kurum olur ve eğitimin kalitesi de düşer. Aranılan nitelikli bir okul durumundan yoksun kalır.

Okul kültürü özünde okulun içinde bulunduğu sosyal çevresi tarafından aktarılan normlar, inançlar, değerler, ritüeller, törenler, gelenekler ve mitolojileri kapsayan bütün yargılardan ve tutumlardan oluşmaktadır (Çelik, 2000; Demirtaş 2010; Devos, Bouckenooghe, Engels, Hotton ve Aelterman, 2007; Maslowski 2001). Kültür örgütün kalbini oluşturur (Posner, 2010), ancak diğer unsurlarda kültür içerisinde büyük yer edinmiştir. Araştırmalar, Öğrencilerin öğrenmesi üzerinde okul kültürün olumlu etki bıraktığını söylemiştir (Barr, J. J. 2011). Okul yöneticilerinin ve kurum çalışanlarının okul kültürü ile ilgili algıları ile değer sistemlerine dair algıları arasında manalı bir bütünlük vardır (Fırat, 2007). Okul yöneticisinin benimseyip hayata geçirdiği değerlerin; okul kültürünün oluşması için örgütsel açıdan düşünüldüğü zaman kilit taşı görevi gördüğü söylenebilmektedir. Örgütsel kültürün oluşturulmasında yalnızca kurum müdürünün değil oluşan kültürün korunması ve geliştirilmesinde aynı zamanda öğretmenlerin de benimsediği değerler, tutum ve davranışlar önemli bir rol oynamaktadır. Okul müdürlerinin örgüt kültürünün değerini iyi özümsemesi, anlaması ve yaşatması gerekir. Okul kültürünü içselleştirmelidir. Çünkü bireylere, resmi işlemlerin yetersiz olduğu durumlarda neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlatabilmek için kuvvetli bir örgüt kültürünün benimsenip geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Okul kültürü okullarda yönetici ve çalışanların kolektif davranışları ve ortak anlayışlarını sağlamada en önemli husus olarak görülmektedir. Cafoğlu'nun (1995) da görüş bildirdiği üzere kurumdaki tüm personellerin aynı değerler ve inançlar çevresinde bulunabilmesi için, örgütte herkesin iştirakçi ortak bir kültürü var etmesi gerekir. İdarecilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin, personelin, veli ve çevre ile iletişimi sonucu ortaya çıkan etkileşim, paylaşım, yardımlaşma ve işbirlikçi olması kurum kültürünün yapı taşlarıdır. Ama burada okul yöneticisi en önemli kişidir. Yöneticinin taşıması gereken en önemli özelliği ise okul yönetiminde kültürel lider özelliği gösterebilmektir. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin ve personellerin okul kültürünün en değerli yasal kişisi olarak okul yöneticilerini olduğu görülmektedir. (İbicioğlu, 1999; Çelik, 2000). Bunun yanı sıra yapılan araştırmalar okul yöneticilerinin bildirişim becerileri ve ikna etme kabiliyetleri ile kurum kültürü arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu da açıklamaktadır (Şimşek, 2003). Öyle ki, Pehlivan'ın (1998) da belirttiği gibi, okul yöneticisinin tavırları fazlaca önem teşkil etmektedir. Bu husus, öncelikle eğitim-öğretim yükünü sırtlamış ve istendik davranış aşılamayı hedefleyen bir okulun en etkili kişisi olmasından, ardından da hem öğrenciler hem de personeller için rol model olacak tavırlar sergilemeleri gerektiğinden kaynaklanır. Araştırmacılara göre, okul kültürü okulların öğrenme çevresinde ve öğrencilerin başarılı olmasında farklılıkların oluşmasında katkı sağlamaktadır.

Kültürel liderlik kavramının doğuşu, 1980'li yıllarda örgütsel kültürle ilgili yapılan araştırmalara dayanmaktadır. Kültürel liderlik, örgüt kültürünü koruyup geliştirmeye uğraşan bir liderlik çeşididir. Kültürel liderlik, örgütün kuvvetli kültürel yapısını meydana getirmek ve geliştirilmesine yönelik ilerleyen zamanda şekillenir. Çağın özelliklerine uygun yeni bir kültürü meydana getirme var olan kültürü müdafaa etme, onarma, yaratma, değiştirme ve biçimlendirme eski kültürü zayıflatma yeni kültürü güçlendirme ve canlı tutma becerisine sahiptir.

Okul ise, yaşadığımız toplumun geleceğinin kurulduğu yapısal bir kurumdur. Eğitim kurumları, bilgi, beceri ve alışkanlıkların önceden belirlenen amaçlara göre planlı ve programlı bir şekilde öğretildiği kurumlardır. Okul öğretmenler, çalışanlar, öğrenciler ve idarecilerden meydana gelen topluluktur. Okulun süreçleri ve amaçları toplumun gereksinimlerine yöneliktir ve gücünü toplumsal gerçeklerden almaktadır. Okul toplumsal gereksinimleri ve beklentileri karşılamak için sorumluluklarını yerine getirir.

Kültürel lider okul müdürü de öğretmenlerin okula bağlılığını artıracak etkin çalışmalarda bulunması, öğretmenlerin motivasyonunu, yenilikleri, değişimleri öğrenebilen ve mesleki alanda gelişmeleri takip ettirmeyi sağlayandır. Öğretmen kendini okulun bir parçası olduğunu hissetmesi gerekir. Kültürel liderlik tutumu özünde, kurumda var olan örgütsel kültürün başarılı veya başarısız olmasında önemli bir rol oynamaktadır (Başaran, 1986: 246). Okul yöneticilerinden kültürel liderlik tutumlarını çok fazla sergileyebilen okulların başarısı da daha fazla artacaktır. Kurumların fazlaca etkinleşebilmesi için oldukça iyi bir şekilde eğitilmiş, profesyonel çalışabilen, kültürel liderlik özellikleri sergileyebilen önderlere gereksinim duyulmaktadır. Çünkü okullar sürekli değişime uğrayan kurumlardır. Sağlam ve güçlü kültüre sahip olan bir okul ancak kültürel liderlik özelliğini taşıyan yöneticilerin becerilerine ve yeteneklerine bağlıdır. Bu yöneticiler sayesinde başarıyı doruğa taşırlar.

Bu çalışmanın temel amacı okul yöneticisinin kültürel liderlik özelliklerinin kurum kültürü oluşturmada öğretmenler tarafından nasıl algılandığını incelemektir.

Çalışmada kurum kültürünün temelinde değerlendirilen liderlik, yöneticilik, okul kültürü, kültürel liderlik ve okul yönetim boyutlarını ele alıp incelemek de amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amacı ise okul yönetiminde kültürel liderliğin kurum kültürüne yansımalarına ilişkin ulaşılan sonuçları kurum kültürlerine aksettirmek ve bu alana rehberlik etmektir.

Ülkemizde de okul yöneticilerinin yönetimlerin de farklı bir bakış açısı ile farklı kültürleri barındıran, bu kültürleri tanıyıp okulun kültürünü oluşturması için var olan kültüre yeni bir kültür katması öğretmen, öğrenci ve velilerin üzerinde olumlu etki yaratmasını sağlar. Okul yöneticilerinin vizyonunu değiştirmesi için alacağı hizmet içi eğitimler ile yeniliği takip eden, öncülük eden, kültürel liderlik özelliği taşıyan eğitim yöneticilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Okul Yöneticiliği

Etkili ve verimli bir okul için okul yöneticileri büyük önem taşımaktadır. Çünkü okul yöneticileri bilgi birikimleri ile hareket edip sergiledikleri becerilerle kurumun geleceğine şekil verip, bir plan doğrultusunda var olanı geliştirme çabası içine girmektedirler (Garies ve Tschannen-Moran, 2005). Yöneticiler ancak ahenkli bir şekilde ve iş birliğiyle, etkili ve verimli bir şekilde çalışarak, belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelip örgütlenmiş kişileri hedefler doğrultusunda yönlendirebilirler. Bu durum bir sorumluluk hatta zorunluluktur. Yöneticilik tutumlarının geleneksel yönetici ve modern yönetici olarak iki farklı kavramla birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Geleneksel yöneticilik genel anlamda emir komuta zincirine sıkı sıkıya bağlı, itaatkâr olunmasını tercih eden, otoriteye düşkün bir yöneticilik anlayışını çağırıştırılmaktadır. Buna göre başarılı bir yönetici tamamen otorite ile ölçülmektedir. Modern yöneticilik anlayışında ise durum çok farklıdır: Modern yöneticinin başarı kriteri otoriteden ziyade etkin, verimli ve ikna ederek yönetmeye ve saygın olması ile alakalıdır. Modern yöneticilikte sadece var olan değerleri takip eden değil yenilerini de üreten ve bu hususla toplumu ayakta tutan örgütlerin canlı kalmasını sağlayan bir liderdir (Bursalıoğlu, 1994).

Ülkemizde okul idareciliği profesyonel bir meslek konumunda değil, öğretmen mesleğinin yanı sıra verilen ikinci bir görevdir (Baltacı, 2017). Bu durum okulları yönetecek okul idarecilerinin yönetim alanında bazı aksaklar yaşanmasına neden olmaktadır. Okulun başarısı okul müdürünün yönetim sürecindeki başarısı ile doğrudan orantılıdır. Etkili bir okul yöneticisi, okulunu ve personellerini çok iyi tanıyan ve onlardan beklentilerini iyi aktarandır.

- ✓ Kurumunun amaçlarını ve politikasını iyi hedefleyen ve stratejik planını okul personeliyle hazırlayandır.
- ✓ Okul müdürün vizyonu ve misyonu olmalıdır.
- ✓ Okul çevresini ve kültürünü iyi tanımalı ve paydaşları ile sürekli iletişim içinde olmalıdır.
- ✓ Öğrencisinin yaş ve gelişim seviyesine uygun program ve müfredatı uygulamalıdır.

- ✓ Okulun eğitim öğretim işleri ile uğraşmalıdır.
- ✓ Okulun özellikleri doğrultusunda ders araç, gereçleri temin etmesi ve kullanabilecek duruma getirilmelidir.
- ✓ Güler yüzlü, hoşgörülü, sabırlı sevgi dolu olmalıdır ve empati kurabilmelidir.
- ✓ Yenilikleri takip eden ve rehberlik etmesi gerekmektedir.
- ✓ Okul yöneticileri, aynı zamanda öğrenci başarısına da fazlaca önem vermelidir. Öğretmenleri karar alma sürecine katmalı, öğretmenini desteklemeli ve onlara güvendiğini hissettirmelidir.
- ✓ Okul yöneticilerinin görev anlayışı yalnızca yasal ve teknik sorumlulukları yapmak olmamalı. Okul müdürünün görevi okuldaki sermaye ve insan gücünü en etkin şekilde kullanıp en doğru zamanda değerlendirmeli, okulu amaçlarına uygun olarak yaşatmak olmalıdır.
- ✓ Okul müdürü okulun değerlerini, normlarını, inançlarını ve farklı kültürünü oluşturmalı var olan kültürü güçlendirmeli, kültürü yeniden yaratma özelliğine sahip olmalı ve yaşatmalıdır.
- ✓ Okul yöneticisi değişen ve gelişen yeniliklere ayak uydurmalı, örgütte yansıtılmalı ve rehberlik etmelidir.
- ✓ Okul yöneticisi mevzuatı ve yönetmelikleri iyi bilmeli, yenilikleri takip etmelidir.
- ✓ Okul yöneticileri iyi bir liderlik özelliği taşımalı. Personel arasında dengeli ve adaletli olmalı, yeri geldiğinde personelini idare edebilen özelliğe sahip olmalıdır.
- ✓ Okul yöneticisi kurumu en iyi şekilde yöneten, bütün öğrencilerin seviyelerinin en tepe noktası seviyeye ulaşmasında payı olan liderdir. Okul yöneticiliği profesyonel bir meslek haline gelmelidir. Ayrıca iyi bir lider özelliği taşımalıdır.

Okul Yönetimi

Yönetim, örgütün önceden belirlenen hedeflerinin yerine getirilmesiyle alakalı kolektif kararlar verip, uygulama ve harekete geçme süreci olarak ifade edilmektedir (Sezer, Ş. 2018). Tortop (1983); yönetim kavramını, bir arada toplanan bireylerin ortak hedeflerini gerçekleştirmek için yeteneklerini, var olan enerjilerini tetikleyecek eylemleri ve bu eylemleri yönlendirebilen prensipler olarak ifade etmektedir. Erdoğan (2010) ve Memduhoğlu (2010); en genel manasıyla yönetim kavramını, örgütün amaçlarının gerçekleştirilmesi için madde ve insan sermayesinin en etkin ve verimli olarak kullanılması süreci olarak tanımlamaktadır. Eğitim yönetimi kavramı ise eğitim kurumu örgütlerini önceden belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi için, kaynakları verimli biçimde kullanma, eğitim amaçları ve politikaları gereğince kararlar verme ve bu kararları hayata geçirme sürecidir (Erdoğan, 2000). Okul müdürlerinin yönetimdeki başarılı uygulamaları, büyük oranda kurum paydaşlarını etkileyip paydaşların okulun misyonu doğrultusunda tutum ve davranışlar sergilemelerine neden olacaktır (Teyfur,2011). Okulun günlük rutinleri ile ilgilenirken, aniden karşılaşılan problemlere alternatif çözümler sunabilen okul yöneticileri, nitelikli ve farkındalığı yüksek liderler olarak görülmektedir (Buluç, 2009).

Daha önce yapılmış olan araştırmalar, okul yöneticilerinin iş yüklerinin fazla olduğunu göstermektedir. Okul yöneticilerinin daha katılımcı, paydaşlar arası iş birliğine dayalı ve lider bir yöneticilik tutumu sergilemeleri gerektiğini sonucuna ulaşılmıştır. (Foster, 2007; Grogan ve Andrews, 2002; Hess ve Kelly, 2005; Morrison, 2007). Kurum yöneticilerinden beklenen yönetsel açıdan bazı gerekli tutumlar vardır: lider tavırlar, etkili bir iletişim becerisi, örgütsel yapıya uyum ve saygı, personeli akademik ve sosyal açıdan geliştirme, yapılması beklenen işi kolaylaştırma, çalışanı motive etme, ilgili ve anlayışlı tavırlar, bilgi paylaşmaya açıklık (Gümüseli, 2001; Mombourquette, 2013). Bunun yanı sıra müdürlerden beklenen kendini geliştirip öğrenen bir müdür olması, yönetsel açıdan tutum ve davranışlarıyla paydaşlara güvenli bir iklimi hissettirmesi gibi tavırlardır (Gray ve Lewis, 2011). Yapılan araştırmalar okul yöneticilerinin; paydaşların ve kurumun beklentileri yerine getirmediikleri durumlarda aksi bir davranış sergileyip, daha otoriter ve sert bir tutum sergilediklerini göstermiştir (Greenfield ve Ribbins, 2005; Kouzes ve Posner, 2011). Okulun beklentilerini karşılamada gayet başarılı olan müdürün, iletişime de fazlaca açık olup iş birliği ve ekip ruhunu önemseydiği de görülmektedir (Dunham, 2005; Hoy ve Miskel, 2010; Karip, 2004; Şişman ve Turan, 2004).

Okul hedeflerinin etkin bir biçimde yerine getirilmesi, okulun eğitim öğretim seviyesinin ve kurumdaki ilişkilerin olumlu açıdan niteliği, okul müdürlerinin yöneticiliğe olan bakış açısı ve sergilediği yönetsel tutumlarla doğrudan ilişkilidir. Okul ortamında paylaşılan vizyon ve değerler, okulun genel amaçlarına, öğretmenlerin ve öğrencilerin bireysel amaçlarına, okulun eğitim standartlarına ve eğitim- öğretim uygulamalarına fazlaca yansıtıldığı görülmektedir. Okul yöneticilerinin sergilediği yönetsel tutumlar, yalnızca yöneticiliğe bakış açılarını ve yöneticilik stillerini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda okulda paylaşılan örgütsel değerleri ve sürdürülen eğitimin kalitesini de belirlemektedir.

Okul müdürlerinin demokratik ve katılımlı yönetim tutumları, kurum paydaşları tarafından benimsenen bir vizyon oluşturma ve okul amaçlarını yerine getirmede daha verimli ve başarılı olması beklenir. Demokratik ve kültürel bir liderlik yönetimi ile okulunu yöneten idareciler; her zaman başarıyı yakalayan ve kendini diğer kurumlara ispatlayan, yönetim tarzı ile herkese örnek davranış sergileyen, bu tutumu ile rol model olan eğitim kalitesini ve başarısını önde tutan anahtar kişidir. İyi bir yönetimin olabilmesi için lider bir yöneticinin olması gerekir. Yönetici hata yapmaz veya eksik kabul etmez düşüncesi hâkim olmamalı. Çünkü insanlar hatalarını gördükçe doğru yapmayı öğrenir. Eksiklerini gördükçe kendini yeniler, geliştirir ve düzeltir.

Okul yöneticileri okul yönetiminde bütün personellere fikirlerini ve düşüncelerini söyleme fırsatı vermesi, etkili karar alma sürecine personeli katması okulun eğitim-öğretimdeki işleyişini hızlandırır. Birlik beraberliğin ve iş birliğinin eğitimde ne kadar önemli olduğunu kavramaları büyük başarılarla atılan adımlardır.

Okul yöneticisinin dili yeri geldiğinde resmi yeri geldiğinde de sınırlı samimi dilini kullanarak iletişim becerisi gelişmiş olmalıdır. Yöneticinin bürokrasi ile iletişimi mevzuat çerçevesinde olacaktır. Yöneticinin iletişimi veli, öğretmen ve öğrenci ile yeri geldiğinde daha samimi, sıcak olması beklenirken herkesin rahat diyaloga girebilecek bir okul iklimi oluşturması önemlidir. Yöneticinin farklı dilleri bilmesi, farklı kültürleri tanınması bunu yönetiminde yansıtmaları örgütlerin farklılıkları benimsemesini sağlar. Davranış ve tutumları ile öncülük etmiş olur. Okul yönetiminin personel arasında olumlu bir iklim yaratması; personellerin birbirlerine bağlılıklarını, sorumluluk almalarını, birbirlerine güven duymalarını ve paylaşımcı olmalarını sağlar.

Okulların etkin birer kuruma dönüşmesinde, okulun benimsediği kültürel kurallar oldukça önemli bir faktörü oluşturmaktadır. Olumlu bir okul kültürünün yaratılması için ise en mühim husus o kurumun lideridir. Çünkü bir okulda belirlenen amaçların gerçekleştirilebilmesi için eğitim-öğretimi ve kurumdaki diğer paydaşları etkileyip örgütleyen, yönlendirip koordine eden ve uygun şekilde denetleyen yine kurum yöneticisidir (Gürsel, 2003). Okul müdürü kurumun amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için kişileri ve süreçleri yöneten bireydir.

Yönetimin görevi, örgütün amaçlarını yaşatmak ve korumak için çalışmaktır. Yönetimin, literatürde farklı tanımlarının bulunması yöneticiye de çok fazla sorumluluk, etki ve yetki alanı yüklemiş olmaktadır. Okul yöneticileri okulun olumlu bir iklimde yönetilmesi için çabalarırken aynı zamanda paydaşlar arası takım ruhunu geliştirmeli, insan ilişkileri ve iletişimde olumlu tavırlar sergilemelidir. Okul müdürünün mevcut durumu koruma çabası içinde olması yöneticiliği zedeleyeceğinden; öğretimin gayelerini, standartlarını ve bu amaçların okul paydaşlarıncı desteklenmesini sağlayıcı tavırları sergilemesi beklenmektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerin ve de velilerin etkililiğinin fazla olduğu bir modelde, kurum yöneticileri okul hiyerarşisinin en üst noktasında gönüllü bir lider haline gelir.

Okul Kültürü

Tüm örgütler, çalışan üyelerinin bağlılığını örgüt ile içselleştirmeye çalışır. Örgütü içselleştiren çalışan üyeler, örgütün çıkarlarını kendi çıkarlarından daha üstün görerek gerektiği kadar fedakâr davranış gösterirler. Yöneticiler açısından da bulunmaz bir insan gücü ancak örgütü içselleştiren çalışanlardır (Başaran, 1982: 241–242). Okul kültürü okuldaki bütün çalışan personellerin destekleriyle oluşan ve paylaşılan değer yargıları, inançlar ve normlar bütünüdür. Eğitim kurumlarını birbirinden ayıran ve kültürel olarak yapısını ortaya koyan hususlarla ilgili olarak; daha önce yapılmış çalışmalar, eğitim kurumlarının kültürel açıdan yapısının fiziksel unsurlarından çok yönetici-öğretmen-öğrenci iletişiminin yapısından doğduğunu ortaya koymuştur.

Okulda birliktelik düşüncesinin oluşması için işbirlikçi ve mesleki açıdan ortaklık duygusunun büyük önemi vardır. Dinamik okul kültürü yaratmada, güçlü ve baskın yeteneklerin önemsenip ortaya çıkarılması sağlanmalıdır. Her öğretmen, kurumun ortak amaçlarını içselleştirip kurum içinde ona göre tavırlar sergilemelidir. Böylece okul ortamında yüksek kalite ve olumlu standartların söz konusu olduğu bir kültürel yapıdan söz edilebilir. Öğretmenler karşılıklı saygı anlayışı ile başarıya dönük bir iş birliğine yönelirler.

Eğitim kurumundaki bütün paydaşların aynı norm ve kuralları benimsemesi ve ortak bir payda da birleşebilmesi kurum kültürünün oluşmasında en mühim adımdır. Çünkü okul kültürü kurumundaki herkesin; yani yönetici-öğretmenler-çalışanlar-veliler-öğrencilerin katkısı ile oluşan ve paylaşılan değerler, tutumlar, inançlar ve normların tümüdür. Girdisi ve çıktısı birey olan her yerde kültür terimi üzerinde önemle durulması gereken çok önemli bir olgudur. Kurumlar kültür kavramını yeterince önemsemediği takdirde kurumların etkinliğini, gücünü ve devamlılığını koruyabilmesi ve uzun süre ayakta durması mümkün değildir.

Okulda olumlu bir kültür oluşmasında en önemli kişi okul yöneticisidir. Ona büyük bir iş düşmektedir. Yöneticinin odasında oturması ya da kapılarını kapatıp kendini odasına kilitlemesi bir okul kültürü oluşturmaz. Kurum müdürünün hakkaniyetli olması, dengeli davranışları, becerikliliği, uygun zamanda ve yerde gözlemlenebilir olması, yeniliklere öncülük etmesi, girişimde bulunanları desteklemesi okulda etkili ve verimli öğrenme havası oluşturur.

Başarı oranının çok yüksek olduğu okullara bakılacak olunursa net bir vizyon, işlevsel ve güçlü bir kültür sahibi oldukları görülmektedir. Güçlü olarak nitelendirilecek okul kültürünün unsurları da şu şekilde ifade edilebilir: Sözlü olarak, davranışsal veya fiziksel olmak üzere üçe ayrılan artifaklar; kurum paydaşlarınca benimsenen mitler, öyküler ve sözel artifaktları, törenler sırasında yapılan faaliyetler davranışsal olan artifaktları, teknolojik açıdan, mekansal olarak yapılan düzenlemeler ve kullanılan iş kıyafetleri gibi öğeler ise fiziksel artifaktları meydana getirmektedir.

Değerler; kişilerin önemsedikleri bazı yargıları, olguları ifade ederek, arzu ettikleri, yapmaya gönüllü oldukları ve istekli olmadıkları tüm tutumları gösterir. Değerleri günlük yaşamda şu ifadelerle hissetmek mümkündür: " Bütün müşteriler velinimettir", "Bu kurumda en mühim kaynağımız bireylerdir." gibi.

İnançlar; bir durumun açıklamaya çalıştığı anlam kümelerinin toplamı veya kişilerin eşya ya da nesneye ilişkin bilgisini içeren tutum olarak ifade edilmektedir. Bazı durumlarda bireyler neye inanıp neye inanmayacaklarının şahsi kararını uygun bir biçimde verebilmek için başkalarından destek veya yardım beklerler.

Normlar; bireyin tavırları üzerinde yönlendirici etkiye sahip ve genellikle yazılmamış yani informal olarak varlığını sürdüren beklentilerin tamamıdır. Çalışan kişinin iş yerinde tercih ettiği kıyafetler, konuşma tarzı, başkalarına hitap şekli ve davranışları örnek olarak gösterilebilir.

Ritüeller, (Adetler); kültürel olarak kabul gören süregelen değerler sistemini güçlendirmek amaçlı yapılan törensel faaliyetlere verilen isimdir. Kurumda yapılan ritüeller, değerlendirme toplantıları, çeşitli ödüllendirme işlemleri, personel toplantıları veda veya hoş geldin yemekleri, sosyal anlamda yapılan aktivite programları örnek olarak göstermek uygundur.

Törenler; İnsanların daha önceden iyi bir şekilde tanımlanmış olan sosyal rollere uygun sergiledikleri sosyal dramlardır. Törenler sosyal olarak örgütlerin birbirine bağlılık duygusunun gelişmesine ilişkin olumlu katkılar sunmaktadır. Ayrıca gruba katılan yeni üyelerin gruba tanıtılmasını sağlamış olup kurumsal örgüt düzeninin devamlılığına hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra sembolik mesajları da örgüt üyelerine aktarmaya neden olmaktadır.

Hikâyeler; geçmiş yıllardaki kültürel kalıpların ve benimsenen değerlerin yeni nesillere aktarımını yapmak için kurgulanmış veya geçmişte yaşanan bir olayın derin bir şekilde ve bir olay çerçevesinde yazılmış olarak bireylere ifade edilmesidir. Kurum içerisinde pozitif bir mesaj içeren öykü, kurum müdürünün katıldığı bir piknikte veya benzeri bir etkinlikte iş görenlerin öğrencileriyle nasıl ilgilendiğini anlatabilir. Bu tür bir hikâyeye yöneticinin okulu samimi bir ortam olarak algıladığı ve üyelerin de bunu hissetmesi anlamına gelir.

Mitler; genel anlamda bir mantık çerçevesinde açıklamaya çalışılmadan kabul görülmüş inançları içeren durumlardır. Mitler bir kültürün en içten ve derin olan inançlarını ve algısal sistemleri temsil etmiş olup bir grubun üyeleri arasındaki bağları pekiştirirken bir grubun diğerlerinden ayrılmasını da sağlamaktadır. Aynı zamanda var olan inançları da kutsallaştırmaktadır. Genellikle kurumun geçmişindeki olaylar ve kişilerle alakalı durumlar veya yaşananlar zaman içerisinde efsaneleşerek yöneticiden yöneticiye ve iş görenden iş görene aktarılır.

Semboller; bir kültüre ait özel bir anlamı olan kelimeler veya objeler olarak tanımlanmaktadır. Kurumun bir işareti olarak kullanılan sloganlar, nesnelere, olgular, şarkılar veya ritüellerdeki ilişkiler ve eylemleri içermektedir.

Dil; bir kültürün en mühim unsuru olmakla birlikte bir toplumda geçmişten bugüne kullanılan semboller sisteminin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Nasıl ki her milletin ana dili varlığını sürdürmekteyse, her kurumun da informal olarak kabul gördüğü kendine özgü bir dil mevcuttur. Bu dili örgüt mensupları en iyi şekilde algılayıp kullanabilmektedir. Bir başka deyişle bir örgüt içinde her üye aynı dili kullanıp aynı şekilde iletişim kurmaktadır.

Kahramanlar; okul kültürüne olumlu tutum ve davranışlarıyla katkıda bulunan, çalışanları şevklendirip güdüleyen, çevreye karşı okulu ve okul kültürünü başarıyla temsil eden bireyler olarak tanımlanabilir. Aslında olması gereken tüm kurum çalışanlarının birer kahraman olarak nitelendirilmesidir. Bazen de kurumun bizzat yöneticisi yahut birkaç öğretmen de kurumlarda kahraman olarak tanımlana bilmektedir.

Liderlik

Liderlik, günümüzde çok fazla ön plana çıktığı için bununla ilgili birçok araştırmalar yapılmıştır. Liderlik ile ilgili tüm görüşler günümüzde önemini koruduğu gibi; gelecekte de liderliğin önemi üzerine araştırmalar muhakkak devam edecektir. Lider, en genel anlamda, bireyleri baskı olmaksızın yönlendiren, gönüllü olarak harekete geçiren ve içten gelerek motive eden yön verici kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Bazı araştırmalarda önder veya önderlik olarak da tanımlanan lider-liderlik kavramları son zamanlarda değişen dünya düzeni ile artık yönetim alanında artık fazlaca ön plana çıkmaktadır. Lideri ve liderliği ifade edip sınırlılıklarını ve ifade ettiği alanları açıklamaya çalışmak, kendi hakimiyet ve iş alanlarının özelliklerine göre farklı içeriklere sahip

oldukları için zor olmaktadır. Çünkü her işin, her örgütün beklentileri ve iş tanımları birbirinden farklı olduğu için dolayısıyla liderden ve liderlikten beklenen davranışsal özellikler de farklılıklar gösterecektir.

Lider kişi, örgüt mensuplarının benimsediği ilkeler etrafında birleşip bütünleştiği; bir amaç doğrultusunda kişileri peşinden gönüllülük esasıyla sürükleyen ve örgüt mensuplarını belirli hedefler doğrultusunda istedik şekilde davranışa sevk eden yetenekli bireylerdir. (Avcı ve Topaloğlu, 2009, s. 3). Bir lider, örgüt mensuplarını, örgütün çıkarları doğrultusunda davranmalarını sağlamaktadır. (Koçel, 2011, s. 569). Anlaşıldığı üzere lider kişiler iş görenleri örgütün amaçları doğrultusunda bir araya getirip yönlendiren, gönüllü olarak harekete geçiren ve başka insanlardan farklı olarak doğuştan sahip olduğu etkilime özellikleri olan kişilerdir. Liderlerin etkin, çözüm odaklı, ikna edici, uzlaştırıcı ve yönlendirici olması büyük önem taşımaktadır.

Liderlerin diğer insanlardan ayrılan birtakım yetenekleri olduğu düşünülmektedir. Elbette ki bu durum, bu kalıtsal özelliklere sahip olmayan bireylerin liderlik yapamayacağı ya da bu özelliklere sahip olan kişilerin her zaman aktif ve etkili lider olabileceği anlamını taşımamaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda ortaya atılan liderlik özelliklerine sahip bireylerle ilgili ortak bir fikir birliğine varılmamış olup, çalışmalarda liderlik ile ilgili ortak noktalar olduğu gibi farklılıklar da öne sürülmüştür. Çünkü liderlerin özellikleri durumlara, olaylara göre farklılıklar ya da benzerlikler gösterebilir. Bu durumun liderin kişilik özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmaların çoğunda, bir lider kişinin sahip olması gereken özellikler; özgüven sahibi olma, güvenilir olma, yaratıcılığa sahip olma, cesaretilik ve yönetme yeteneği, strateji geliştirme, değişime ayak uydurabilme, yenilikçi olma, vizyon sahibi olma, iletişim becerisi yüksek olma, örgüte bağlı kalma, risk alabilme yeteneğine sahip olma, işbirlikçi hareket edebilme yeteneği ve karizmatik bir duruşa sahip olma şeklinde nitelendirilmiştir (Gökben ve Beceren, 2007, ss. 123-124). Bazı araştırmalarda ise lider kişilerin; kavrama yeteneği yüksek, tutarlı, kararlı, diğer bireyleri motive eden, kendine güvenen, işbirlikçi, yaratıcı, dürüst, karmaşık sorunları çözebilen, azimli, sabırlı, ileriye gören ve iletişim yeteneği yüksek olan bireylerdir (Wagen, 2007, s. 219).

ABD’de yapılan bir araştırmada, etkili bir liderlik için şu özellikler sıralanmıştır: Başarı zorunluluğu, parlak zekâ, kararlı duruş, özgüven, inisiyatif alabilme ve yönetsel yeteneğin mühim olduğu ifade edilmiştir. Bir başka çalışmada iyi bir liderin; doğru ve gerçekçi, çalışanların sağlıklarıyla ilgilenen, mizah duygusuna sahip, pozitif düşünebilen, başarıları takdir eden ve ilkelerin kurallardan daha önemli olduğunu kabul eden kişi olduğu ortaya atılmıştır. Bir örgütte liderleri lider olmayan kişilerden ayıran temel özellikler başarıma dürtüsü yüksek; motive olabilme, tutku ve azim sahibi olma, dürüst ve doğru olma, kendine güvenme, duygusal açıdan istikrarlı, girişken olma ve yüksek bilişsel şemalara sahip olma ve işletme yönetimi ile ilgili bilgi sahibi olma şeklinde sıralandığı ifade edilmiştir (Yılmaz, 2011). Başka bir çalışmada ise modern çağda bir liderde bulunması beklenen temel özellikler şu şekilde sıralanmıştır (Şahin, 2004).

- ✓ Lider kişi kendini iyi tanıyıp başkalarını etkin şekilde dinlemeyi bilmelidir.
- ✓ İşinde uzman olarak davranmalı ve işleri olabildiğinde basitleştirmelidir.
- ✓ Grup mensuplarını iyi tanıyıp kendilerine güvendiğini hissettirmelidir.
- ✓ Kurumun amaçlarını, hedeflerini ve standartlarını açıkça belirleyip kişilere bildirmelidir.
- ✓ Kurumun yararına olacak şekilde gerektiğinde pratik ve doğru kararlar alabilmelidir.
- ✓ Demokratik ve adil olup grup üyelerini alan kararlar katmalı ve karşıt görüşleri de iyi dinleyip yorumlamalıdır.
- ✓ Geleceği öngörebilmeli, yaşanabilmesi muhtemel olumsuzluklara karşı tetikte olmalı ve sağduyulu olmalıdır.
- ✓ Amaçlar için sabırla, ödün vermeden, kararlılıkla ve cesaretle direnmelidir.
- ✓ Çevresine karşı sürekli olarak güven vermeli, moralleri yüksek tutmalıdır. Zor koşullara rağmen umutsuz olmamalıdır.
- ✓ İyi bir tasarımcı olup varsayımları denemelidir.
- ✓ Dürüst olmalıdır, istenildiğinde ulaşılabilir olmalıdır ve alçak gönüllü olmalıdır.
- ✓ Takım çalışmasına, iş birliğine ve birlikteliğe özendirilmelidir.
- ✓ Gerektiği zaman riskli kararlar alabilmeli, olumsuz anlamda denetleme yapmamalı ve zamana yönetiminde başarılı olmalıdır.
- ✓ Eleştirilmekten çekinmemeli ve sonuçları iyi denetlenmelidir.
- ✓ Lider etkili karar vermelidir.

- ✓ Lider örgüt üyelerini arkasında sürükleyen olmalıdır.
- ✓ Lider yolun sonunu görendir ve bu yolda rehberlik edendir
- ✓ Lider vizyon sahibi ve karizmatik olmalıdır.

Bu araştırmalardan anlaşılacağı üzere, lider kişileri diğerlerinden ayıran bazı üstün özellikler vardır. Bu becerilere sahip olan liderler yani örgütteki üyeleri eyleme sürükleme, etkileyip ve sürükleyebilme güçlerine sahiptirler. Ayrıca liderler örgütte diğer üyelerden daha farklı makamlara gelmektedirler. Bütün liderin kesinlikle bu özelliklerin her birine ya da hepsine sahip olmasını beklemek doğru bir davranış değildir. Bazen kurumlardaki liderlerin belirtilen birçok beceriyi taşımadıkları ya da sadece birkaçını gösterdikleri ama buna rağmen örgütte ki diğer üyeleri etkileyebildiği görülmektedir. Liderlerin belirgin yeteneklerinden en fazla karşılaşılan özellikleri; doğruluk, dürüstlük, girişkenlik, iletişime açık olma ve yüksek özgüven, vizyonu olan ve karizmatik oldukları görülmektedir. Liderlerin doğru, dürüst, istikrarlı ve tutarlı davranışlar sergilemesi, açık görüşlü ve iletişime açık olması, kendine güven duyması ve bunu hissettirmesi, izleyicilerini eyleme geçirmesi ve onları amaçlara ulaşma noktasında motive etmesi, liderin başarısı ve kitleleri peşinden sürükleyebilmesi açısından son derece önemlidir.

Kültürel Liderlik

Kültürel liderlik: Örgüt içinde bulunduğu toplumun kültür akışından etkilenir ve örgüt kendi kültürünü bu kültürün etkisiyle oluşturur. Örgüt kültürü, örgüt çalışanlarının inançları ve davranışlarını içerir, böylece çalışanlar ortak bir davranış biçimi geliştirir. Kültürel liderlik örgüt kültürünü oluşturan ortak düşünce, inanç, sembol, gelenek ve normlar aracılığıyla, çalışanlarını örgütün amaçları doğrultusunda harekete geçirebilmelidir. Kültürel liderlik, örgütün güçlü kültürel yapısını oluşturması ve geliştirmesine yönelik süreçleri kapsayan bir liderlik modelidir. Kültürel liderlik, örgütün değerlerinin oluşturması ve bu değerlerin tüm örgüt çalışanları için içselleştirmesi anlamını taşır. Örgüt çalışanları kültürel liderler aracılığıyla örgütteki inançları, sembolleri, değerleri, normları tanıyarak bunlara uyum gösterir.

Kültürel lider; kurumun değerlerini yerleştiren, bu değerleri davranışlarına ve okul çalışanlarına yansıtan kişidir. Kültürel lider, okul kültürünün faydalarından yararlanarak okulu yönetir. Çalışan personellerin güçlü ve ortak bir okul kültüründe çalışmasını sağlamaya dönük uygulamalar yapmakta ve kurum kültürüne yeni değerler ekleyerek personellerini oluşturmuş olduğu yapı üzerinden yönetimi gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Geylani, 2013). Kurum yöneticilerinin etkili bir kurum kültürü oluşumu için kültürel liderlik davranışları sergilemeleri büyük önem taşımaktadır. Kurum müdürlerinin kültürel liderler olabilmeleri için okulun normlarını içselleştirmeleri ve yaşamaları önemlidir. Değerlerini tutumlarına yansıtma durumunda güçlü bir kurum kültürü meydana getirebilecekleridir (Karaköse, 2008). Kültürel liderliğin zaman, kişiler ve ortam arasında kurmuş olduğu sağlam bağlantılar, okul kültürünün sağlam bir şekilde oluşumuna hizmet sunmaktadır. Kültürel liderlik davranışları geliştiren liderler okul başarısında büyük rol oynar (Yörük & Şahin, 2012).

Liderliği kültürel çevrenin anlamlandırdığı, liderin de kültürel ortama yeni anlamlar kattığı farz edilirse kültürel lider var olan kültürü değiştirmeden devam ettirerek yeni bir kültürün oluşmasına ve sahip çıkmasında da görevlidir (Toprakçı, 2002; akt. Tahaoğlu ve Gedikoğlu, 2009).

Kurum müdürlerinin kültürel liderlik davranışları, kurumdaki öğretmen ve öğrencilerin daha güçlü bir kurum kültüründe çalışmalarına ortam sağlar. Her kurumun kendine ait güçlü ve zayıf bir kültürü vardır. Kültürel lider, kurum kültürünün temel kıstasları üzerinde etki bırakmaktadır. Kültürel liderlik, kurum kültürüne yeni değerlerin ve simgelerin yerleştirilmesini ve geleneklerin dönüştürülmesi davranışlarını gerektirmektedir (Çelik, 2011: 51).

Okul Yönetiminde Kültürel Liderlik

Okul Yönetiminde Kültürel Liderlik Çelik'e (2000) göre, kurumda bulunan herkesin daha güçlü ve hareketli bir kurum kültüründe çalışmalarına imkân sunmuştur. Tüm okul kendine has ayrımlı kültür yapılarını bulundurmaktadır. Başarılı lider, oluşturmuş olduğu kültürü yönetebilen ve denetleyen kişidir. Öğretmen ve öğrenciyi kurum kültüründen dışlamak mümkün değildir. Kurumdaki tüm kişiler bu kültürün tesiri altına girmektedir. Başarılı bir kültürel lider olarak, okulu profesyonel bir şekilde yöneten yönetici okul kültürünün gücünden en iyi şekilde yararlanmasını bilen olarak görülür. (Çelik, 2000: 52).

Kültürel bir lider olarak kurum yöneticisi, örgütsel kültürün gidişatı ile hedeflenen niteliklere sahip öğrencinin yetişmesine yardımcı olmaktadır (akt. Çelik, 2000: 53; Hallinger & Leithwood, 1996).

Kurum kültürüne yeni değerlerin ve simgelerin eklenmesi ve geleneklerin dönüştürülmesi, kültürel liderlik tutum ve davranışlarını gerektirmektedir. Eğer kurumun yöneticisinde kurum kültürünü oluşturan ana öğeleri himaye etme ya da dönüştürme olanağına sahip bir tesir gücü varsa, kültürel liderlik etkisini gösteriyor demektir (Çelik, 2000: 53).

Okulun şekilsel yapısı çoğu zaman öğretmenlerin ilgisini çekmeyebilir. Okulun resmi yapısının olumlu bir iklime dönüşmesi örgütsel kültürün geliştirilmesine bağlıdır. Kültürel lider, okulu yaşatan ve kurumu kültürel bakımdan devamlı olarak katkı sağlayan liderdir. Okulda oluşturulan törenler, bedensel ve kültürel etkinlikler ve öğrenci ebeveynlerini okula getirmek amacıyla yapılan toplantılar, kurumun gündelik yaşamını daha hareketli hale getirebilir. Güçlü bir kurum kültürünü meydana getirmek için, kurumu bulunduğu çevrenin yaşam merkezi haline dönüştürebilir (Çelik, 2000: 54).

Örgütsel ortamda kurum müdürünün rolü, kurumun çevresel ve kültürel ilişkisi çerçevesinde ortaya koyulmaktadır. Okul müdürünün çevresiyle barışık ve iletişim içinde olması son derece önemlidir. Kültürel liderin tutumlarının liderlik yaptığı topluluğun kültürü yanında yaşamını geçirdiği toplumsal kültürü de tesiri altına alır. Çünkü okullar kültür dönüşümünü sağlayan kurumların ilk sırasında yer almaktadır. Bu nedenle kurum yöneticisinin en önemli rolü kültürel liderlik rolünü yerine getirmesidir (Tahaoğlu ve Gedikoğlu, 2009).

Kültürel liderlik yalnız okulla da sınırlı olamaz. Kurum yöneticisi; öğretmen, öğrenci, yardımcı personeli ve ebeveynlerin isteklerini de karşılamak zorundadır. Mümkün mertebe kurumlar çevrenin kültüründen de etkilenecektir. Çünkü okul ile çevre arasında sıkı bir ilişki vardır ve birbirlerini etkilerler.

Kültürel lider olarak kurum yöneticisi, hal ve tavırları ile okul kültürüne olan sadakatini göstermeye çalışır. Değerleri özümseyen kurum yöneticisi öğretmenlerin bu değerlere uygulamasına öncülük edebilir. Bu açıdan kurum ortamında etkili kültürel liderlik, değerlerin verdiği güçten yararlanmayı gerektirir.

Okul, öğrencilere yönelik eğitim hizmeti verirken kendine has kültürünü de üretir. Kültürel lider olarak kurum yöneticisinin yaşadığı çevre, onun liderlik davranış ve tutumlarını etkiler. Okulun kültürünü oluştururken farklı kültürleri de kendi içerisinde barındırmalıdır. Zengin bir kültüre sahip olan okul yöneticileri, eğitim kurumunun vizyonunu da değiştirmektedir. Diğer kurumlardan farklılığını gösterir, eğitim öğretimdeki hedeflerini zamanla gerçekleştirir. Örgüt üyelerinin gelişimlerini destekler ve onlara liderlik yapar.

Ülkemizde Batı'ya göre daha fazla kolektif davranışçı kültürün tesiri görülür. Kültürel liderlik ortada denge rolü olarak görülebilir. Okul yöneticisi bu dengeyi sadece toplum açısından değil, uluslararası kültür açısından da kurmak zorundadır. Kültürel lider kendisini sadece kurumun kültürüyle sınırlamaz.

Eğitimin dünya çapındaki hedeflerinden biri de mevcut kültürel hazinemizi taşımak ve kültürel taşlarımızı geliştirmektir. Kültür dönüşümü ve oluşumunu sağlayan kurumların ilk sırasında okul gelmektedir. Kurum yöneticilerinden beklenen ehemmiyetli rollerden biri de kültürel liderliktir. Kültürel lider olarak kurum yöneticileri bir yandan oluşmuş kültürel değerleri en iyi şekilde açıklayıp sunmaya gayret ederken, bir yandan da kamunun faydası adına temsilciliğini yapmak zorundadır (Çelik, 1997). Sergiovanni ve Starratt (1988)'e göre kültürel lider, kültürel değerleri müdafaa ederek, önemli kültürel anlamları ortaya koyarak önemli değerleri kurumda canlı tutar. Kültürel liderlik kuruma ait misyonunu gerçekleştirebilmek için kurum müdürünün kullandığı liderlik tarzına bağlıdır (akt. Çelik, 2000).

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden faydalanılarak yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, sosyal vakıaların bağlı buldukları ortam içerisinde araştırma ve idrak etmeyi esas alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Veriler açık uçlu sorular ile toplanmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcı grubu Diyarbakır vilayeti Kayapınar ilçesinde farklı kademelerde çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Örnek seçimi için en uygun örnek türlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklem tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemin amacı, probleme dâhil olabilecek bireylerin çeşitliliğini küçük bir örneklem grubuna yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Maksimum çeşitliliği sağlamak için, farklı kademelerden öğretmenler örnekleme dâhil edilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların demografik dağılımları

Kod	Cinsiyet	Kıdem	Yaşınız	Görev yaptığınız Okul Kademesi	Branşınız	Okul Müdürünün Cinsiyeti
Ö1	Kadın	8	40	Lise	Görsel Sanatlar	Erkek
Ö2	Kadın	7	37	Okulöncesi	Okulöncesi	Kadın
Ö3	Erkek	21	46	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	Erkek
Ö4	Kadın	8	29	Okulöncesi	Rehberlik	Kadın
Ö5	Kadın	6	34	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	Erkek
Ö6	Erkek	21	44	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	Erkek
Ö7	Kadın	16	40	Okulöncesi	Okulöncesi	Kadın
Ö8	Kadın	9	37	Okulöncesi	Okulöncesi	Kadın
Ö9	Kadın	7	31	Okulöncesi	Okulöncesi	Erkek
Ö10	Erkek	20	44	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	Erkek
Ö11	Kadın	18	39	İlkokul	Sınıf Öğretmeni	Erkek
Ö12	Kadın	19	40	Lise	Çocuk Gelişimi	Kadın
Ö13	Erkek	13	41	Ortaokul	Matematik	Erkek
Ö14	Erkek	14	36	İlkokul	Rehberlik	Erkek
Ö15	Kadın	9	32	Okulöncesi	Okulöncesi	Kadın
Ö16	Kadın	13	47	Ortaokul	Müzik	Kadın
Ö17	Kadın	14	41	Ortaokul	Okulöncesi	Kadın
Ö18	Kadın	22	44	İlkokul	Okulöncesi	Kadın
Ö19	Kadın	2	24	Lise	İngilizce	Erkek
Ö20	Kadın	15	40	Okulöncesi	Okulöncesi	Kadın

Araştırmaya farklı kademelerde çalışan 20 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin cinsiyet dağılımına bakıldığında 15 kadın, 5 erkek öğretmenin olduğu; kıdem yıllarına bakıldığında 1-5 yıl 1 öğretmen; 6-10 yıl 7 öğretmen; 11-15 yıl 5 öğretmen; 16 yıl ve üstü 7 öğretmen olduğu görülmektedir. Görev yaptıkları okul kademesi açısından da ele alındığında ise 7 öğretmenin okul öncesi eğitim kurumunda, 7 öğretmenin ilkökul, 3 öğretmenin ortaokul, 3 öğretmenin de lisede görev yaptıkları görülmektedir. Branş dağılımlarına bakıldığında 1 görsel sanatlar, 1 matematik, 1 müzik, 1 İngilizce, 1 çocuk gelişimi, 2 rehberlik, 5 sınıf öğretmeni, 8 okulöncesi öğretmeni olduğu görülmektedir. Şu anda görev yaptıkları kurumların okul müdürlerinin cinsiyetlerine bakıldığında 10 kişinin erkek, 10 kişinin kadın müdür ile çalıştığı görülmektedir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Okul kültürü oluşturmada kültürel liderlik davranışlarının rolü ile ilgili öğretmenlerin görüşlerini sorgulamak için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmadan ortaya çıkan verilerin geçerlilik ile güvenilirliği araştırmacılar tarafından teyit edilerek gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada bilgilerin toplanması, tahlil edilmesi, veri toplama aracının oluşturulması süreci gibi süreçler detaylı bir biçimde betimlenmiş, verilerin çözümlenmesi neticesinde ortaya çıkan temalar ve kategoriler doğrudan alıntılarla desteklenerek okuyucunun bilimsel genellemeler yapmasına olanak sağlanmıştır. Ayrıca maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmış, çeşitli okul türlerinde görev yapan öğretmenlerden bilgiler toplanmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmanın kuvvetli yanlarından biri olup sonuçların gerçekliğini değerlendirme amacıyla araştırmacı tarafından yapılan bir teşebbüs iken, nitel güvenilirlik ise araştırmacının tutumunun aynı kalması ve kararlılığını göstermektedir (Cressel,2013; Cressel,2017). Bu bilgiler ışığında görüşme formu katılımcılardan toplanarak, araştırmacı tarafından analiz edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve oluşturulmuş, açık uçlu sorulardan geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. İlk olarak katılımcılara e-mail yoluyla ulaşılmaya çalışılmış, görüşmenin amacı ve içeriği hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılara bireysel bilgilerinin hiçbir şekilde deşifre edilmeyeceği, bireysel bilgilerinin gizli kalacağı ilkesine saygı duyulacağı bilgisi verilmiştir. Yaklaşık 37-46 dakika arası süren görüşmeler öğretmenler davet edilerek araştırmacının çalıştığı kurumda yapılmıştır. Mülakatlardan elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamına yazılı olarak geçirilmiştir. Veriler kontrol edilerek analiz edilmek için hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada çıkan sonuçlar içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Nitel araştırmada toplanan veriler, tanımlayıcı ve içerik analizi olmak üzere iki şekilde analiz edilir. İçerik analizinde veriler; kodlama, konuları araştırma, çıkan sonuçları kodlara ve konulara göre ayrıştırma ve sonuçları yorumlama şeklinde yöntemlerden geçirilerek yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 1999:163-175).

BULGULAR

Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Özellikleri ile Kurum Kültürü Arasındaki İlişki

Okul müdürlerinin sergiledikleri kültürel liderlik özelliklerinin, kurum kültürü oluşturmadaki rolünün öğretmenler tarafından nasıl algılandığı ile ilgili öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesini esas alan bu çalışmada ortaya çıkan bulgular aşağıda sunulmuştur. Görüşler kurum yöneticilerinin kültürel liderlik özellikleri ile kurum kültürü arasındaki ilişki, kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özellikleri ve okul kültürünün öğretmen davranışları üzerindeki etkileri olmak üzere üç temel çerçevede sunulmuştur. Okul yöneticilerinin kültürel liderlik özellikleri ile kurum kültürü arasındaki ilişkisi kategori ve kodlar ile tablo 2’te gösterilmektedir.

Tablo 2: Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Özellikleri ile Kurum Kültürü Arasındaki İlişki

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Katılımcı
Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Özellikleri ile Kurum Kültürü Arasındaki İlişki	1.Kültürel Lider Olarak Okul Yöneticisinin Kişilik Özellikleri	Kod 1 İyi Bir Dinleyici Kod 2 Demokratik Kod 3 Saygılı Kod4 Güvenilir Kod 5 Planlı Kod 6 Anlayışlı Kod 7 Adaetli Kod 8 Lider	Ö2-Ö3-Ö8- Ö10-Ö13-Ö15-Ö18-Ö20
	2. Kültürel Lider Olarak Okul Yöneticisinin Tutum ve Davranışları	Kod1 Rol Model Kod 2 Yol belirleyici Kod 4 Rahat ve Aşırı Serbest Tutum Kod 5 İşbirlikçi ve Organize Kod 6 Değerleri ön planda tutan Kod 7 Güdüleyici	Ö12-Ö13-Ö15-Ö17-Ö19-Ö20
	3.Başarı Odaklı Kurum Kültürü	Kod1 Personel Uyumunu Kod 2 Olumlu Hava Kod 3 Değerler Kod 4 Aidiyet Duygusu Kod 5 Güvenli Ortam	Ö1-Ö10-Ö12-Ö15-Ö18- Ö19

Kurum yöneticilerinin kültürel liderlik özellikleri ile kurum kültürü arasındaki ilişkiye bakıldığında kültürel lider okul yöneticisinin kişilik özellikleri ile tutum ve davranışlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca kültürel lider olan okul yöneticisinin kişiliği ve sergilediği davranışlara göre de başarı odaklı ve amaca dönük okul kültürünün ortaya çıktığı ve oluştuğu öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Okul yöneticisinin kişilik özellikleri ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Başarı odaklı bir okul kültürü için demokratik, herkesin kararına saygılı, herkesi dinleyen ve aktif bir rolü olmalı okul müdürünün” (Ö 20).

“Okulumuzda saygı ve karşılıklı güvene dayalı ilişkiler söz konusudur. Okul yöneticisi okul kültürünü inşa ederken önceden planlama yapmalı, görevleri dağıtmalı, süreci temelinden yönetmelidir” (Ö18). “Tüm çalışanlarca kabul görmüş bir kurum kültürümüz var diyebiliriz. Değerlere ve adalete yönelik yönetim anlayışı mevcut. Okul yöneticisi lider olarak büyük öneme sahiptir. Kendisinde var olan resmi gücünü insani olarak ve etkileyici bir şekilde kullanmalıdır. Liderin yarattığı hava tüm kurumu etkilemektedir” (Ö15). “Okul müdürü okul kültürünü inşa ederken liderlik rolü önemlidir” (Ö13). “Başarıya dönük bir okul kültüründe iş birliği, paylaşma, yardımlaşma, ekip ruhu, empati olması gereklidir” (Ö8). “.....Kurum müdürü de davranış olarak öğretmenleri ileri iter. Derse geç giren bir öğretmen ne kadar eksik bir model olursa yöneticinin de öğretmenleri ile iletişiminin eksik olması onun eksikliğini gösterir” (Ö3). “Okul müdürünün, sosyal özellikleri ikna kabiliyeti ve adalet duygusu, okul kültürünü inşa etmesinde olmazsa olmaz rolüdür” (Ö10). “..... Okula alınan ihtiyaç malzeme listesinin ve gelen zarfların öğretmen eşliğinde açılması her şeyin saydam şeffaf olması, alınacak malzemelerde öğretmenin fikrinin sorulması kurum kültürünün oluşmasında önemlidir” (Ö2).

Okul kültürünün oluşmasında kültürel lider olarak okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile beraber okul yöneticisinin tutum ve davranışlarının da okul kültürünü oluşturmada önemli bir paya sahip olduğu görülmüştür. Kültürel lider okul yöneticisinin rol model olması, yol belirleyici, işbirlikçi, değerleri ön planda tutan, güdüleyici tutum ve davranışlarının kurum kültürünü olumlu yönde etkilediği; aşırı serbest ve rahat tutum gibi davranışlarda kurum kültürünün olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Kültürel lider yöneticilerin kurum kültürünü inşa ederken ki tutum ve davranışları ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Okulumuzda iş birliği yapabilen, çözüm odaklı bir okul yöneticisi olduğu için okulumuza özgü bir okul kültürü olduğunu düşünüyorum” (Ö12). “Başarılı bir okul kültüründe yönetici iş birliğini ön plana çıkarır. Okul-aile iletişimini artırır. Öğretmenleri güdüler” (Ö13). “İş tanımınız ne olursa olsun muhatabımız insanlar ve geleceği şekillendiren öğrenciler olduğu için olumlu insan ilişkilerine yönelik bir tutum sergilenmesi çok önemlidir. Bir okulda sadece iş ve kural odaklı çalışılırsa insan ruhu yok sayılmış olunur ki bu çok yanlış bir davranıştır. Bu yüzden özellikle okullarda insanın özüne degecek ve bireylerin değerli olduğunu hissettirecek tutumlarda bulunulması gerekir” (Ö15). Okul yöneticisinin kültürel lider olması önemlidir. Çünkü çalışanlarına örnek teşkil etmesi gerekir. (Ö17) “Okulumuzda aşırı derecede serbest bir kültür var. Kültürel lider olarak okul yöneticisinin örnek olması önemli. Aşırı serbest, herkes kendi halinde bir okul kültürü de başarı odaklı ve amaca dönük olamaz bunun için okul yöneticilerinin tutumu çok önemli” (Ö19). Okul yöneticisinin kültürel lider olması okuldaki motivasyonu artırma, okul kalitesini yükseltme için önemli iken yol belirleyici ve yapıcı tutumu ile başarı odaklı bir okul kültürü oluşturabilir (Ö20).

Kültürel lider okul yöneticisinin kişilik özellikleri, davranış ve tutumları ile okulda oluşan kurum kültürünün de olumlu şekillendiği görülmektedir. Personelin uyumlu olduğu, değerlerin ön planda tutulduğu, aidiyet duygusunun olduğu, olumlu ve güvenli bir kurum kültürünün inşa edilebileceği görülmektedir. Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticilerinin oluşturduğu kurum kültürüne ilişkin öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Başarı odaklı kurum kültürü oluşmuş bir kurumda çalıştığımı düşünüyorum ve bu öğretmenler de aidiyet duygusu oluşturuyor. Kurumu kendi evim gibi benimsiyorum” (Ö1). “Tüm personellerin birbiri ile uyumu tam olursa başarı odaklı ve amaca yönelik bir kurum kültürü oluşmuş diyebilirim” (Ö18). Okul kültürünün amaca yönelik ve başarılı olması için bir tatmin, kabul ediş ve inancın olması gerekmektedir. Bir kişiyi inandırabilmeniz tek yolu onu manevi olarak etkilemeniz ve kurum için önemli bir parça olduğunu hissettirmeniz gerekir” (Ö15). “Öncelikle okuldaki tüm öğrenci, öğretmen ve personelin kendini güvende ve huzurlu hissetmesini önemsiyorum. Sonrası kendiliğinden gelir. Huzurlu güven veren bir ortam, o okulda başarılı bir kurum kültürü olduğunu da gösterir” (Ö12). “Temel amaç, okul kültürünü geliştirmek için öğrenciler başta olmak üzere kültürel teknolojiyi, kapsayıcı tüm eğitim anlayışını bir arada entegre etmek gerekir. Eğitimi, değerleri her yönüyle korumak gerekir” (Ö19). “Kültürel bir lider ile yönetilen okulumda alan bilgisi, aidiyet duygusu ve fedakârlık özellikleriyle donanmış öğretmen arkadaşlar ile çalışıyorum. Bu durum da okulumuzda olumlu ve pozitif bir hava yaratıyor” (Ö10).

Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özellikleri;

Araştırmanın bulgularından bir diğeri de kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özellikleridir. Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılıklarını kadın yöneticinin kültürel davranışları, erkek yöneticinin kültürel davranışları olarak kategorilendirmek olanaklıdır. Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özelliklerine ilişkin kategori ve kodlar tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo3:Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özellikleri

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Katılımcı
Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklı özellikleri	1.Kültürel Lider Olarak Kadın Yöneticinin Kültürel Davranışları	Kod 1 Kuralcı Kod 2 Dominant Kod 3 Anaç Tavrı Kod4 Düzenli Kod 5 Duygusal ve Esnek Kod 6 Samimi Kod7 Empatik	Ö4-Ö7 Ö8-Ö10 Ö15
	2.Kültürel Lider Olarak Erkek Yöneticinin Kültürel Davranışları	Kod1 Otoriter Kod 2 Babacan Kod 3 Yönetim Odaklı	Ö3-Ö4- Ö10-Ö15
Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının benzer özellikleri	1.Kültürel Lider Olarak Kadın ve Erkek Yöneticinin Benzer Kültürel Davranışları	Kod 1 Toplum Doğruları Kod 2 İçselleştirilmiş Toplum Kültürü Kod 3 Tecrübe Kod4 Bakış Açısı Kod 5 Aktif Liderlik Kod 6 Görev Bilinci Kod 7 İnsan Odaklı Kod8 Disiplinli ve Kararlı Çalışma	Ö6-Ö9-Ö11- Ö12-Ö13- Ö14-Ö19

Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özelliklerine bakıldığında; kadın ve erkeklerin genel tavırları dışında çok farklı olmayacağı görüşleri üzerinde durulurken, cinsiyetin kültürel liderlik davranışlarına çok büyük etki etmeyeceğini, asıl olanın liderlik özelliğinin olduğu görüşleri öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Kadın davranışları ve erkek davranışlarının ayrı olmasından kaynaklanan küçük farklar olsa da cinsiyetin kültürel liderlik ile ilişkili olmadığı, kurum kültürünün de cinsiyete göre küçük farklılıklar dışında çok etkilenmediği öğretmenlerin görüşlerinde görülmüştür.

Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklı özelliklerine bakıldığında kültürel lider olarak kadın yöneticinin kültürel liderlik davranışları ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Kadın liderlerin değerleri ve kuralları kurumunkilerle ters düşmeyecek şekilde daha çok esnetebileceklerini düşünüyorum.....” (Ö15). “Kadının yaradılış özellikleri olan uzlaşıya açık olması duygusallık gibi özellikler, kültürel liderlikte kolaylaştırıcı rol oynar ve avantajdır” (Ö10). “Kadın yöneticilerde genel iki tutum var:1.si anaç tavır ve duygusal bakış açısı ile taviz verici tutum olabilirken;2. Tutum ise kadın olduğu için duygusal bakış açısının suistimal edilebileceği korkusu ve kaygısı ile eril ve dominant bir karakter sergilemeleri” (Ö4) “Kadın yöneticilerin sosyal-duygusal olarak daha duyarlı ve empatik olduğunu düşünüyorum” (Ö7). “Kültürel liderlik bakımından kadın veya erkek okul yöneticilerinin farklı davranış ve rollerinin olduğunu düşünüyorum. Kadın yöneticilerin daha kuralcı olduğunu ancak ortam olarak samimi bir ortam da oluşturabildiklerini düşünüyorum.” (Ö8).

Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklı özelliklerine bakıldığında kültürel lider olarak erkek yöneticinin kültürel liderlik davranışları ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Erkek yönetici ataeril toplumdan kaynaklı, kadın öğretmenlerin kendisine karşı çekingen tutumu nedeni ile daha anlayışlı bir tavır sergileyebilir. Fakat bazen de erkeğin yaradılış özelliği ile öfke-kontrol dengesini kaybedip keskin yaptırımları olan bir yönetici duruşu da olabiliyor” (Ö4) “Erkek yöneticilerin okulda babacan bir model olduklarını ve sorunları da bu şekilde daha rahat çözdüklerini düşünüyorum” (Ö3). “..... Erkeğin otoriter yapısının kültürel liderlik davranışlarına da yansıdığını düşünüyorum” (Ö10). “..... erkek müdürlerin sadece yönetim odaklı olduklarını olaylara duygusal bakmayıp sadece sorunları çözme odaklı olduklarını söyleyebilirim” (Ö15).

Kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının benzer özelliklerine bakıldığında kültürel lider olarak kadın yönetici ve erkek yöneticinin kültürel liderlik davranışları ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Bana göre kültürel liderlik kadın veya erkek olma özelliğinden çok bilgi, birikim, istek ve görevini aşkla yapması başarı getirir. Roller içten üstlenilirse cinsiyetin önemi kalmaz. İnsan odaklı olmak yeterli bence” (Ö19). “Erkek veya kadın kim olursa olsun toplum kültürünü içselleştirmişse ve kültürel bir lider olmayı kendi için bir yol görmüşse kültürel lider olur” (Ö6). “Erkek ya da kadın olmak liderlikte önemli değil. Önemli olan disiplinli ve kararlı çalışmak” (Ö9). “Cinsiyeti fark etmez karakter, tecrübe ve bakış açısıyla ilgili bu biraz” (Ö11). “Kadın veya erkek yönetici olmasının bir farkı yok bence. Olaylara bakış açısı ile ilgili. Bir erkek müdür de okulun temizliği düzeni bakımından gayet iyi performans gösterebilir veya bir kadın müdür kriz yönetimini çok iyi yapabilir. Cinsiyet ayrımını doğru bulmuyorum sadece ön yargılarımız bizi yanıltabilir” (Ö12). “Cinsiyetçi yaklaşımdan ziyade okul müdürünün aktif liderliği önemlidir. Bu bağlamda çok farklılık çıkacağını düşünmüyorum” (Ö13). “Cinsiyetin okul liderliği açısından bir önemi olduğunu düşünmüyorum. Kişiler arası ilişkiler, okula aidiyet duygusunun artırılmasında okul müdürü etkili olabiliyorsa ve okulda alınacak kararlarda öğretmenler dahil ediliyorsa yöneticinin kadın veya erkek olmasının önemli olmadığını düşünüyorum” (Ö14).

Okul Kültürünün Öğretmen Davranışları Üzerindeki Etkileri

Araştırmanın üçüncü ve son alt amacına yönelik bulgusu kültürel liderin oluşturduğu okul kültürünün öğretmen davranışları üzerindeki etkileridir. Okul kültürünün öğretmen davranışları üzerindeki etkisini öğretmenin kişiliğine yansımaları ve mesleğine yansımaları olarak ifade etmek olanaklıdır. Okul kültürünün öğretmenlerin davranışları üzerine etkilerine ilişkin kategori ve kodlar tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4: Okul Kültürünün Öğretmen Davranışları Üzerindeki Etkileri

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Katılımcı
Okul Kültürünün Öğretmen Davranışları Üzerindeki Etkileri	1. Öğretmenin kişiliğine yansımaları	Kod 1 Olumlu İletişim Kod 2 Mutlu Kod 3 İstekli Kod 4 Azimli Kod 5 Keyifli Kod 6 Saygılı	Ö8-Ö11- Ö12-Ö13- Ö14
	2. Öğretmenin Mesleğine Yansımaları	Kod1 Aidiyet Duygusu Kod 2 Verimli ve Etkin Kod 3 Motivasyon Kod 4 Eğitim Yöntemi Kod 5 Performans Yüksekliği Kod 6 Meslek Sevgisi Kod 7 Başarı	Ö7-Ö9-Ö10- Ö14-Ö15- Ö17-Ö19

Kültürel Liderin yönetimindeki okullarda oluşturulan okul kültürünün öğretmen davranışları üzerindeki etkilerinin kişiliğine yansımaları ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Olumlu bir okul kültürünün olduğu okulda görev yapan öğretmenler daha istekli, azimli ve mutlu bir şekilde sınıflarına girer” (Ö8). “Örneğin çifte standardı olan tutarlı olmayan bir ortamda öğretmen kendini özgür ve mutlu hissedemez. Anlayış ve saygının olduğu yerde öğretmen mesleğini daha istekli ve kaliteli yapar” (Ö11). “Okul kültürü oturmuş pozitif bir ortamda öğretmenler okullarına keyifle gelir ve bu durum öğrencilere de yansır. Aksi durumda da mutsuz, performansı düşük öğretmen profilleri ortaya çıkar” (Ö12). “Okul yöneticisinin saygı ve sevgi ile yeşerttiği okul kültüründe öğretmende işini düzgün yapar ve saygı duyar herkese” (Ö13). “Olumlu okul kültürlerinde öğretmenler arasında da olumlu ilişkiler oluşur, öğrencileri de dâhil olmak üzere meslektaşları ile olumlu iletişim geliştirir” (Ö14).

Kültürel Liderin yönetimindeki okullarda oluşturulan okul kültürünün öğretmen davranışları üzerindeki etkilerinin öğretmen mesleğine yansımaları ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Okul kültürü öğretmenin davranışlarını olumlu yönde etkiler, öğretmene mesleğini sevdiren gönül rahatlığı ile okula gider” (Ö17). “Öğretmenler okula daha fazla aidiyet hisseder. Okulda olumlu bir iklim oluşur, sorumluluk duygusu ile hareket ederler, okulun başarısında aktif rol alırlar” (Ö14). “Öğretmenler olumlu bir ortamda daha çok verimli olurlar ve etkili çalışırlar” (Ö9). “Öğretmenin motivasyonu ve başarısı için başarılı bir okul kültürü önemli” (Ö7). “Okul kültürüne göre öğretmenin eğitim yöntemi bile şekillenebilir; örneğin kültürü benimsetmiş bir okul yöneticisi öğretmenini de yönlendirebilir, öğretmen de bu duruma göre eğitim planlarını ve yöntemini güncelleyebilir” (Ö19). “Kendi değerlerinin ve varlığının değerli olduğunu, kendi inanışlarının önemli olduğunu hisseden her kişi kurumuna sıkı bir bağla bağlanır. Bu da başarıyı getirir. Oluşan kurum kültürüne uyma ve kurumca kabul gören davranışları özümseyen kişiler kendilerini ait hissettikleri kurumun bir parçası olmaktan mutluluk duyarlar. Zaten iyi işler herkesin kendini mutlu ve ait hissettiği ortamlarda gerçekleşir” (Ö15). “Okul kültürü öğretmenin okulu; hayatının bir parçası, ideallerinin hayata geçirilmesini sağlayan ya da bu fırsatı veren bir sahne olarak görmesini sağlar. Öğretmen rolünü en iyi şekilde oynamaya performansının zirveye çıkmasına gayret eder” (Ö10).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada öğretmenlerin, kurum kültürünü oluşturmada kültürel liderliğin rolü ile ilgili görüşlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Üç kategoride incelenen araştırmanın ilk kategorisinde okul yöneticilerinin kültürel liderlik özellikleri ile kurum kültürü arasındaki ilişki öğretmen görüşlerine başvurularak sorgulanmıştır. Okul yönetiminde kültürel liderlik, çağdaş yaşamda önemli yer almaktadır. Hayat yolculuğumuz içinde etkili iletişime geçebilmek, insanları anlayabilmek ve kişilerin gözünden bakabilme becerisine sahip olabilmek, kültürümüzü içselleştirerek sürdürülebilir hale getirebilmek için kültürel liderliğin önemi büyüktür. Kültürel liderlik sayesinde kendi okul kültürümüzü, çevremizin kültürünü ve başka ülkelerin kültürünü tanıma fırsatı oluşmaktadır. Kültürel liderlik kişinin kendisini etkileyen her şeyi yani çevresini anlama ve anlamlandırma işidir.

Güçlü bir okul yönetimine sahip olan okul idarecilerinin, kurum yönetiminde rastlanan sıkıntıları sezme, fark etme, anlama, yorumlama gücü kazanabilmesine, analiz yapma ve değerlendirme yapabilmesine, sistematik düşünebilme, duyuşsal ve bilişsel yetenekler arasında mantıklı ilişki kurabilmesine katkı sağlaması beklenir. Sağban (2011) “Okul Müdürlerinin Kültürel Liderlik Rollerinin, Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılık Düzeyi Üzerine Etkisi (Afyonkarahisar İli Örneği)” çalışmasında cinsiyet, medeni durum, görev, hizmet yılı, eğitim durumu ve okul türü değişkenlerinin, katılımcıların örgütsel bağlılık ve kültürel liderlik düzeyine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin örgütsel bağlılık seviyesinin artırılmasında kurum yöneticisinin davranışlarından kültürel liderlik rollerinin etkili

olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonuçları neticesinde kurum müdürlerinin kültürel liderlik rolleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde örgütsel kültür okulun başarılı veya başarısız olmasında önemli bir durumdur. Yöneticilerin kültürel liderlik özelliklerini daha çok tanımasıyla kurumların başarısı da daha fazla olacaktır.

Kılınçarslan (2013) “Okul Yöneticilerinin Liderlik Stilleri ile Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi İncelemiştir. İzmir vilayeti Karabağlar ilçesi örneğinde çalışan öğretmenlerin görüşlerine göre, kurum yöneticilerinin liderlik davranışları ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki belirlenmiştir. Çalışmada; öğretmenlerin örgütsel bağlılığı, araştırmanın bağımlı değişkenidir. Bilgilerine başvuru yapılan öğretmenlerin cinsiyet, eğitim durumu ve mesleki kademeleri ise araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kurum yöneticilerinin liderlik tarzlarının alt kategorilerinde öğretmenlerin cinsiyet, okul türü ve eğitim durumlarına durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği; yaş, branş ve hizmet süresine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık seviyesi alt kategorilerine ilişkin ayrıntılı incelendiğinde; branşa, hizmet süresine ve okul türüne göre anlamlı farklılıklar gösterdiği; cinsiyete, yaş düzeyine ve eğitim kademesine göre anlamlı farklılıklar göstermediği görülmüştür. Okul müdürlerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Akgül (2019) da yaptığı “Öğretmen Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Rollerini Gerçekleştirme Düzeyleri ile İş Doyumu Arasındaki İlişki” araştırmasında Tokat ili merkez ilçedeki ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerinin görüşlerinden yola çıkarak yöneticilerin kültürel liderlik rolleri ile öğretmenlerin iş doyum seviyesi arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Araştırma da cinsiyet, yaş, branş, kıdem yılı, eğitim durum, okul türü ve okulun bulunduğu sosyo- ekonomik çevre değişkenlerinin katılımcıların kültürel liderlik ve iş doyum düzeyine etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda kurum yöneticilerinin kültürel liderlik rollerine ilişkin algı düzeyi cinsiyet, eğitim düzeyi, görev türü, yaş ve kıdem açısından anlamlı bir farklılık göstermezken kurum türü ve kurumun bulunduğu sosyo-ekonomik çevre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sonuçlar doğrultusunda, özel liselerde görev yapan öğretmenler kurum yöneticilerinin kültürel liderlik davranışlarını yeterli ve tesirli bulmaktadır. Ayrıca, okulun olduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça, öğretmenlerin kültürel liderlik algısı düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Öğretmenlerin kültürel liderlik algı düzeyleri ve iş tatmini düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır. Buna göre, okul yöneticileri kültürel liderlik rollerini gerçekleştirme düzeyi arttıkça, öğretmenlerin iş doyum düzeyleri de artmaktadır. Verilere bakıldığında araştırmamızın sonucu ile eş değer özellikler taşıdığı görülmektedir. Kurum yöneticilerinin kültürel liderlik davranışlarını geliştirmenin önemli olduğu ortaya koyulmuş olup kurum yöneticilerinin kültürel liderlik davranışları ile kurum kültürü arasında iş doyum gibi olumlu hedefler için önemli bağlantı olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple, Millî Eğitim Bakanlığı ve Eğitim Fakülteleri yönetici yetiştirme programlarında yöneticilerin liderlik rollerini geliştirici eğitimlere ve programlara öncelik vermelidir.

Okul yöneticileri, okulun devamlı gelişimine destek olarak, okulu öğrenen bir örgüte dönüştürme vizyonundan önce yöneticinin buna kendisi inanmalı ve uygulamalıdır. Okul müdürleri kültürel liderlik davranışlarını öğretmenler dâhil diğer nihai yararlanıcılarına ve kurumlara örnek teşkil edecek şekilde kullanırlarsa; yönetici yetiştirme programlarını geliştirmede yeni düzenlemelere rehberlik edebileceklerdir.

Araştırmanın ikinci kategorisinde kültürel liderlik özelliği taşıyan okul yöneticisinin cinsiyetine göre kültürel liderlik davranışlarının farklılık ya da benzerlik özellikleri öğretmen görüşlerine başvurularak sorgulanmıştır. Kadın ve erkek cinsiyetinin cinsiyetinden kaynaklanan farklı tutum, davranış ve kişilik özellikleri olsa da kültürel liderlik davranışlarına bakıldığında cinsiyetin liderlik davranışlarına etki etmediği, asıl olanın toplumun normlarına uygun, tecrübeli, görev bilincinde olan aktif liderlik olduğu görülmektedir.

Geylani (2013) “Okul Yönetiminde Kültürel Liderlik Yaklaşımı ve Toplumsal Boyutu” çalışmasında kültür ve liderlik kavramlarını tanımlayan kuramlar çerçevesinde okul yönetiminde kültürel liderlik yaklaşımını incelemiştir. Kültür, liderlik, okul liderliği ve kültürel liderlik kavramlarına ilişkin alan yazın taranarak var olan bilgiler elde edilmiş ve kültürel liderlik kavramı okul yönetimiyle ilişkilendirilmiştir.

Okul yöneticileri sadece okullarındaki tekniksel konularla ilgili olan, çeşitli resmi yönetim süreçlerini uygulamaya koyan ve mevcut olanı koruyan bir anlayıştan uzaklaşarak, okullarını daha donanımlı yönetmek amacıyla, okulun başarısı için değişimi hedefleyen ve bunu oluştururken de okul topluluğunu etkileme yöntemiyle yönlendirmeyi amaçlamaktadırlar. Bunu başarmak için geleneksel yönetici profilinden, eğitim liderine doğru bir yönelim yapmaları gerekmektedir. Sonuç itibarıyla eğitim örgütlerinde liderlik tutum ve davranış biçimleri kurumu etkilemesi gibi her açıdan büyük önem taşımaktadır.

Çalışmanın son kategorisinde kurum kültürünün öğretmenlerin davranışları üzerine etkilerine ilişkin öğretmen görüşlerine bakıldığında; öğretmenlerin kişilik gelişimlerine de mesleklerine de olumlu yönde katkı sağladığı görülmektedir.

Akçekoce ve Bilgin (2016), “Okul Müdürlerinin Liderlik Stilleri ve Öğretmen Performansı” adlı çalışmasında; liderlik stillerinin, öğretmenlerden üst seviyede başarı elde ederek kurumun kurulma amaçlarını kanıtlanmasında püf noktası olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre, okul yöneticilerinin tek tip liderlik biçimine sahip olması, öğretmenlerden yüksek seviyede performans sergilemeleri için yeterli değildir. Okul müdürünün, öğretmenlerden üst düzey performansı elde edebilmek için kendisinde olması gereken en önemli liderlik özelliği, “Güven” dir. Bu sonuç, liderlik tanımının “güven” faktöründen yoksun olamayacağını göstermektedir.

Kültürel liderlik çağımızda okullarımızın ihtiyaç duyduğu bir liderlik biçimidir. Okul yöneticileri, okulun kültürünü tanıması ve yeni kültürleri aktarırken öğrencilerini, öğretmenlerini, çalışanlarını ve velilerine daha faydalı olacak çalışmaları takip ederek okulu daha kaliteli bir eğitim ve çağın şartlarına uygun donatılmış sınıflar ile başarıya götüren yolları bilen anahtar kişidir. Okul yönetiminde kültürel liderlik uygulandığında; okul yöneticisi örgüt üyelerine uygun davranışlar sergiler ve demokrasinin hâkim olacağı bir okul iklimini oluşturur. Olumlu bir okul ikliminde örgüt üyelerinin motivasyonu güçlü ve dinamiktir.

Öneriler

- ✓ Okullara belli kalitede ve kalifiyeli yönetici kazandırmak adına, Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler tarafından öğretmen yetiştirme programı geliştirilmelidir.
- ✓ Okul müdürleri iletişim ve etkileşim yöntemlerini başarılı şekilde uygulayabilecek yeterliliğe kavuşturulmalı. Çünkü kültürel liderlik olumlu insan ilişkileri gerektirir.
- ✓ Kurum müdürleri ve öğretmenlerin iş doyumunu arttırmaya yönelik teşvik ve ödenek politikası getirilmeli ve bunlar adaletli şekilde uygulanmalıdır.
- ✓ Araştırmada konu edilen kurum yöneticilerinin kültürel liderlik rollerinin kurum kültürünü oluşturmadaki rolüne ilişkin öğretmen görüşlerine bağlı olarak kültürel liderlik ile öğretmenlerin motivasyon, tükenmişlik, performans ve okul etkililiği üzerinde araştırmalar yapılabilir.
- ✓ Okul müdürleri, çalıştıkları kurumun tarihi ve toplumdaki yeri hakkında bilgi sahibi olmalı ve bunları öğrenci, öğretmen ve okulun yakın çevresine doğru aktarabilmelidir.
- ✓ İleriki yıllarda uygulamaya konulacak olan yeni eğitim sisteminin kültürel liderlik ve iş tatmini kavramlarını nasıl etkileyeceği üzerine kapsamlı bir çalışma yapılabilir.
- ✓ Kültürel liderlik üzerine yurt içi ve yurt dışında yapılmış araştırmalar incelenerek karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir.
- ✓ Kültürel liderlik iş birliğine, dayanışmaya ve toplum bilincine dayanmaktadır. Bu nedenle okul müdürleri farklı zaman dilimlerinde okulun yakın çevresini gönüllülük esasına bağlı olarak bir araya getirerek okul içi ve dışı faaliyetler düzenlemelidir.
- ✓ Kültürel liderliği yalnızca eğitimciler ve kurum yöneticisi ile sınırlandırmayıp tüm kurum paydaşlarını içine dâhil edecek biçimde araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akçekoce, A., Bilgin, K. Ufuk (2016), Okul Müdürlerinin Liderlik Stilleri ve Öğretmen Performansı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2.) 119.

Akgül, D. (2019). *Öğretmen Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Rollerini Gerçekleştirme Düzeyleri ile İş Doyumu Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Avcı, U. & Topaloğlu, C. (2009). Hiyerarşik Kademelere Göre Liderlik Davranışlarını Algılama Farklılıkları: Otel Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma . Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi , 2009 (1) , 1-20 .

Aydın, A., Erdağ, C. & Sarier, Y. (2010). Eğitim yönetimi alanında yayımlanan makalelerin konu, yöntem ve sonuçlar açısından karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, 37-58.

Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 3(1), 1-15.

- Barr, J. J. (2011). The relationship between teachers' empathy and perceptions of school culture. *Educational Studies*, 37(3), 365-369.
- Başaran, İ. Ethem, (1982), "Örgütsel Davranış", Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınlan No: 108. Birinci Baskı, Ankara.
- Başaran, İ.E. (1986). "Öğretmenlerin Yönetime Katılması" Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:19, sayı: 1-2.
- Buluç, B. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Algılarına Göre Okul Müdürlerinin Liderlik Stilleri İle Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki . *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* , 57 (57) , 5-34 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuvey/issue/10340/126685>
- Bursalıoğlu, Z. (1994). Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış. Ankara: Pegem A.
- Cafoğlu, Z. (1995). Okulların güçlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(4), 549-557.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd edition). SAGE Publication
- Çelik, V, (1997), "Öğretmenlere Göre Okul Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Rollerini", (145-156), *Verimlilik Dergisi*, Sayı 3, MPM Yayını, Ankara.
- Çelik, V, (2000) *Okul Kültürü ve Yönetimi*, Pegem Yayını, 2. Baskı, Ankara.
- Çelik, V. (2011). *Eğitimsel liderlik*. Ankara: Pegem A.
- Deal, T. E., & Peterson, K.D. (1999). *Shaping school culture: the heart of leadership*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Demirtaş, Z. (2010), *Liselerde Okul Kültürü İle Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki*. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (13), 208–223.
- Doğan, B., Aşkun, O. B. ve Yozgat, U. (2007). *Türkiye’de yönetsel değerler ve yönetici profili üzerine bir araştırma*. İstanbul: Beta
- Dunham, J. (2005). *Developing effective school management*. London: Taylor & Francis Group. Erden, A. (2009).
- Erdoğan, İ. (2000), *Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2010). *Eğitim ve okul yönetimi*. (8. Baskı). İstanbul: Alfa Yayıncılık
- Fırat, Nejla. "Okul Kültürü ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007
- Foster, L. (2007). *Changing Secondary School Leaders' Role In Public Education*, Ed. (Tirozzi, G.N.) *Changing Role of the Middle Level and High School Leader: Learning from the Past—Preparing for the Future*, National Association of Secondary School Principals.
- Gareis, C. R. & Tschannen-Moran, M. (2005, Nov.). *Cultivating principals' sense of efficacy: Supports that matter*. Paper presented at the annual meeting of the University Council for Educational Administration, Nashville, TN.
- Geylani, A. (2013), *Okul Yönetiminde Kültürel Liderlik Yaklaşımı ve Toplumsal Boyutu*, *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1): 1-23
- Gökben Çetin, N. Beceren, E. (2007). *LİDER KİŞİLİK: GANDHİ*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (5), 111-132.
- Greenfield, T., & Ribbins, P. (2005). *Greenfield on educational administration: Towards a humane science*. London: Taylor & Francis Group.
- Gray, D. & Lewis, J. (2011). *A paradigm shift in preparing instructional leaders*. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, 2(6),1-23
- Gümüseli, D. D. A. İ. (2001). *Çağdaş Okul Müdürünün Liderlik Alanları*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 28 (28), 531-548.
- Güney, S. (2012). *Liderlik*. Ankara: Nobel Akademik
- Gürsel, M. (2003). *Okul yönetimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.

- Hoy, W. K., Miskel, C. (2010), *Eğitim Yönetimi: Teori, Araştırma ve Uygulama* (Çeviri Editörü: Selahattin Turan), Ankara: Nobel Yayınevi.
- İbicioğlu, Cengiz “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Kültürel Liderlik Davranışları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Karaköse T. (2008). Okul müdürlerinin kültürel liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Educational Sciences: Theory & Practice*, 8(2): 555-579.
- Kaya, H. ve Demirtaş, Z. (2009). Okul kültürünün öğrenci başarısı üzerine etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,6(2), 55–67.
- Kılınçarslan, S. (2013). *Okul Yöneticilerinin Liderlik Stilleri ile Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılık düzeyleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kluckhohn, Clyde, 1949, *Mirror for Man*. New York: McGraw-Hill Book Company, Inc.
- Memduhoğlu, H. B. (2010). Yönetim düşüncesinin evrimi ve yönetişim. H. B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz. (Ed.), *Yönetimde yeni yaklaşımlar* (1. Baskı). İçinde (s. 1-27). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özdemir, S. (2014), *Türk Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Pehlivan, İ. (1998). *Yönetimsel Mesleki ve Örgütsel Etik*, Ankara: PeGem Yayınları.
- Posner, B. Z. (2010). Another look at the impact of personal and organizational values congruency. *Journal of Business Ethics*,97, 535-541.
- Sağban, Ş. (2011). *Okul Müdürlerinin Kültürel Liderlik Rollerinin Öğretmenlerinin Örgütsel Bağlılık Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Sergiovanni, T.S. and Starrat, R.J. (1988), *Supervision Human Perspectives*, Mc Graw-Hill Book Company.
- Şahin, D. S. (2004). Okul Müdürü ve Öğretmenler İle Okulun Bazı Özellikleri Açısından Okul Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme (). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39 (39), 458-474.
- Şimşek, Y. (2003). Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki (Eskişehir İ li örneği) Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Tahaoğlu, F. & Gedikoğlu, T. (2009). İlköğretim okulu müdürlerinin liderlik rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 15(58), 274-298.
- Teyfur, M. (2011). İlköğretim okul yöneticilerinin uyguladıkları yönetim biçimlerine ilişkin algıları ve velilere göre okul yöneticilerinin yönetim becerilerinin değerlendirilmesi. (Doktora tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Toprakçı, E.(2002), *Eğitim Üzerine, Ütopya Yayınevi*, Ankara.
- Tortop, N., 1983, *Yönetim Bilimi, “S” Yayınları*, Ankara.
- Turan, S. , Durceylan, B. & Şişman, M. (2005). Üniversite Yöneticilerinin Benimsedikleri İdari Ve Kültürel Değerler . *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 7 (13) , 181-202 .
- Türk Dil Kurumu. (2000), *Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü*. İkinci Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tylor, EB (1971). *İlkel Kültürler: Mitoloji, Felsefe, Din, Dil, Sanat ve Geleneklerin Gelişimi Üzerine Araştırmalar*.
- Yıldırım, A, & Şimşek, H. (1999) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz H. (2011). *Güçlendirici Liderlik*. B. 1. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Yörük, S., Şahin, B.(2012),Ortaöğretim Müdürlerinin Etkili Okul Olmasında Okul Müdürlerinin Kültürel Liderlik Rollerini, *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*. 5(3), 352-368.
- Wagen Van Der L. (2007). *Human Resource Management For Events*. First Edition. USA: Elsevier Ltd.